

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 2

20–29 januari

Debatter m. m.

Fredagen den 23 januari

Sid.

Svar på interpellation av herr Johansson, Robert, ang. lösandet av Göteborgs vattenförsörjningsfråga på längre sikt 6

Måndagen den 26 januari

Interpellation av herr Öhman ang. åtgärder för att trygga driften vid Skandiaverken 11

Onsdagen den 28 januari

Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. 25

Torsdagen den 29 januari

Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. (Forts.) 135

Tisdagen den 20 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 18, angående överlåtelse av vissa, kronan tillhöriga fastigheter, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 19, med förslag till sjukhuslag m. m.; och

nr 20, med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 8, av herr *Bergh, Ragnar*.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 9, av herr *Svensson, Axel*.

Föredrogs och hänvisade till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 10, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt

nr 11, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 12, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*,

nr 13, av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*,

nr 14, av fru *Gärde Widemar*, samt

nr 15, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 16, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*,

nr 17, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, samt

nr 18, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Franzén*.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 11, med förslag till lag om köttbesiktning m. m.;

nr 23, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1958 vid dess fyrtioandra sammanträde fattade beslut;

nr 25, angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.; och

nr 26, med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr andre vice talmannen avlämnade motioner:

nr 19, av herr *Mattsson m. fl.*, om höjning av statsbidraget till enskilda vägar, m. m.;

nr 20, av herr *Lundström*, om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt;

nr 21, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, angående åtgärder för återgång till lågräntepolitik; samt

nr 22, av herr *Sveningsson* och herr *Ohlsson, Ebbe*, om ändrad lydelse av 4 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2 skulle sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 21 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 11, med förslag till lag om köttbesiktning m. m.; och

nr 23, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1958 vid dess fyrtioandra sammanträde fattade beslut.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 25, angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 26, med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 19, av herr *Mattsson m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 20, av herr *Lundström.*

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 21, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 22, av herr *Sveningsson* och herr *Ohlsson, Ebbe*.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 6, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning;

nr 22, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 29, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 23, av herr *Svedberg, Erik*, och herr *Danmans*, om utredning angående vissa spörsmål i samband med kungörande av allmänna val;

nr 24, av herrar *Källqvist* och *Söderqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till internationell hjälpverksamhet;

nr 25, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om

anslag till Bidrag till driften av barnkolonier m. m.;

nr 26, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ferieresor för husmödrar, m. m.;

nr 27, av herr *Nyström*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till Länkrörelsen;

nr 28, av herr *Aastrup m. fl.*, angående förslag till 1960 års riksdag om en plan för successiv sänkning av elevantalet per klass i skolorna, m. m.;

nr 29, av herr *Aastrup m. fl.*, angående vissa åtgärder i syfte att minska kostnaderna för byggandet av skollokaler;

nr 30, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 31, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om utredning angående viss komplettering av riksstaten, m. m.;

nr 32, av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.*, angående avdrag vid taxering till skatt för lön till hemmavarande barn;

nr 33, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om vissa åtgärder för främjande av bostadssparande m. m.;

nr 34, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om utredning rörande förhöjda ortsavdrag för barnfamiljer vid beskattningen, m. m.;

nr 35, av fröken *Andersson*, om ändrad lydelse av 4 § förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

nr 36, av herr *Aastrup m. fl.*, om vissa åtgärder i syfte att bekämpa brottsligheten;

nr 37, av herr *Johansson, Anders*, om

utredning rörande prästs skyldighet att viga fränskild;

nr 38, av fru *Carlqvist* och fröken *Ranmark*, angående ändrad ordning för utträde ur svenska kyrkan;

nr 39, av herr *Elofsson, Gustaf m. fl.*, om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för moped;

nr 40, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Sunne*, om viss ändring i bidragsförskottslagen;

nr 41, av herr *Johansson, Robert m. fl.*, om viss översyn av arrendelagstiftningen;

nr 42, av herr *Sörlin*, om förlängd giltighetstid för vissa skogsservitut, m. m.;

nr 43, av herrar *Ollén* och *Söderquist*, om översyn av naturskyddslagen, m. m.;

nr 44, av herr *Johansson, Robert, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård; och

nr 45, av herr *Petersson, Bertil, m. fl.*, angående generell hyreshöjning i saneringsmogna eller utdömda fastigheter.

På framställning av herr talmannen beslöts att Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2 skulle uppföras sist på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 23 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Ang. lösandet av Göteborgs vattenförsörjningsfråga på längre sikt

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Robert Johanssons interpellation angående lösandet av Göteborgs vattenförsörjningsfråga på längre sikt, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Robert Johansson, har frågat mig *dels* om jag uppmärksammat hur ett förverkligande av Göteborgs stads planer på vattenförsörjning ur sjön Mjörn kommer att förstöra naturen omkring sjön och draga stora kostnader utan att Göteborgs vattenfråga blir löst på längre sikt, *dels ock* om jag är beredd att giva Göteborgs vattenverks ansökan om tillstånd till expropriation en sådan behandling, att en projektering presteras, som giver vattenförsörjningen för Göteborgs stad en lösning för överskådlig framtid, och därmed förhindra att stora belopp investeras i en anläggning som medför allvarliga skador för stora medborgargrupper och spolierar omistliga naturvärden, och som likväl inte löser Göteborgs vattenfråga på längre sikt.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Ansökan från Göteborgs stad om tillstånd till expropriation bl. a. för att leda bort vatten från sjön Mjörn inkom till inrikesdepartementet den 18 juni 1958. Den 16 juli 1958 remitterades ärendet till länsstyrelserna i Hallands och Älvsborgs län. Några yttranden har emel-

lertid ännu icke inkommit till departementet. Sedan länsstyrelsernas yttranden inkommit torde jämväl vissa andra myndigheter böra höras över ansökningen.

Då ärendet sålunda f. n. är föremål för utredning och prövning inom Kungl. Maj:ts kansli kan jag självfallet icke här föregripa det slutliga ställningstagandet genom att göra några uttalanden i saken. Ärendet kommer att behandlas i sedvanlig ordning.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr JOHANSSON, ROBERT, (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Det är ju artigt och brukligt att tacka för den snabbhet, varmed svaret expedierats, och jag ber att få göra det också, även om jag är medveten om att snabbheten har medverkat till att svaret blev mindre fylligt.

Jag ämnar inte ta upp de problem det här gäller till någon sakgranskning vid detta tillfälle, utan jag skall inskränka mig till att påpeka ett par saker. När jag framställde denna interpellation var det av ett par synnerligen viktiga anledningar. I Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning fanns en ledare den 28 augusti 1958, ur vilken jag citerar: »Huvudinvändningen mot Lygnern-Mjörnprojektet är att det trots de höga kostnaderna endast tillfälligt löser Göteborgs vattenförsörjningsfråga. Kravet på två stora från varandra skilda vattentäkter behöver man inte släppa om man väljer Vättern eller Väneren som vattentäkt. Göta älv bör duga som reserv. De antagna höga kostnaderna har avskräckt staden från att undersöka andra alternativ än Lygnern-Mjörn. Det finns starka skäl för en omprövning. Mycket tyder på att man i framtiden kan bespara staden enorma merkostnader genom att redan nu välja

Ang. lösandet av Göteborgs vattenförsörjningsfråga på längre sikt

ett alternativ som definitivt löser vattenförsörjningsfrågan.»

Detta citat ur Handelstidningen tycker jag ger ett belägg för vilken delad opinion det råder i Göteborg när det gäller kostnaderna och deras inverkan på planeringen av denna fråga.

Nu är det så, att man tidigare haft den uppfattningen, att vattenregleringarna drabbade strandägarna och att de kunde botas på det sättet, att strandägarna fick en ekonomisk gottgörelse, och detta gick relativt lätt. Numera har man inom breda folklager i vårt land kommit till insikt om att ingreppen i naturen är någonting vida allvarligare än de ekonomiska konsekvenser, som dessa kan medföra för den som direkt blir berörd därav. Det visar sig, att fler och fler människor förstår att om vi låter exploatera naturen, förlorar vi någonting väsentligt. När hotet riktades mot den vackra sjön Mjörn, förstår man inte bara strandägarnas oro utan också den oro, som har kommit till synes bland breda befolkningslager, vilka jag har kommit i kontakt med, särskilt efter framställandet av interpellationen, som väckt stor uppmärksamhet i Västsverige.

Det är ju så, att Göteborgs stad måste få vatten. Det är fråga om hur det problem det här gäller skall lösas. Sedan jag framställde interpellationen, har chefen för Göteborgs vattenverk, civilingenjören Magnus Rybäck, gjort ett uttalande för Göteborgs-Posten i denna fråga. Jag citerar: »För övrigt», säger herr Rybäck, »är inte regleringen av vattenståndet i Mjörn en förstahandsfråga. Det är en fråga på längre sikt. För Göteborg är det viktigare att få klart med sjön Lygnern. Sedan, någon gång i en oviss framtid, blir det kanske aktuellt med Mjörn.»

Jag tar detta uttalande som intäkt för att man vid den kommande behandlingen av denna fråga kanske kan finna en väg och en lösning, som innebär att man undantar sjön Mjörn ur detta sammanhang och att man kanske kan dela på dessa båda projekt, som nu är sammankopplade, och man ändå skall kunna lösa vattenförsörjningsfrågan för Göteborg.

När jag nu ännu en gång tackar herr

statsrådet för svaret, kan jag försäkra honom att den blivande handläggningen av detta ärende följes med stor uppmärksamhet av stora medborgargrupper i västra Sverige.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 6, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 22, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet motionen nr 23, av herr *Svedberg, Erik* och herr *Danmans*.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 24, av herr *Källqvist* och *Söderquist*,
- nr 25, av herr *Nyström m. fl.*,
- nr 26, av herr *Nyström m. fl.*,
- nr 27, av herr *Nyström*,
- nr 28, av herr *Aastrup m. fl.*,
- nr 29, av herr *Aastrup m. fl.*,
- nr 30, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*,
- och
- nr 31, av herr *Ewerlöf m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 32, av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.*,
- nr 33, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
- nr 34, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och
- nr 35, av fröken *Andersson*.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 36, av herr *Aastrup m. fl.*,
 nr 37, av herr *Johansson, Anders*,
 nr 38, av fru *Carlqvist* och fröken *Ranmark*,
 nr 39, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl.,
 nr 40, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Sunne*,
 nr 41, av herr *Johansson, Robert*, m. fl.,
 nr 42, av herr *Sörlin*, samt
 nr 43, av herrar *Ollén* och *Söderquist*.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 44, av herr *Johansson, Robert*, m. fl.

Föredrogs och hänvisades till allmänna beredningsutskottet motionen nr 45, av herr *Petersson, Bertil*, m. fl.

Anmälde att till kammaren överlämnats

dels Kungl. Maj:ts proposition nr 28, angående ersättning till F. M. From m. fl.,

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 30, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelser den 18 december 1957, nr 399, den 14 mars 1958, nr 5, den 26 april 1958, nr 226, den 18 juli 1958, nr B 56, den 25 juli 1958, nr B 63, och den 25 juli 1958, nr B 64, i anledning av, såvitt nu är i fråga, riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelser.

Den kungl. propositionen och den kungl. skrivelsen blevo nu var för sig föredragna och lagda på bordet.

Anmälde och bordlades följande under sammanträdet till herr andre vice talmannen avlämnade motioner:

nr 46, av herr *Lundström*, angående viss ändring i kommunala vallagen, i vad gäller utseende av suppleant för landstingsman;

nr 47, av herr *Hanson, Per-Olof*, angående anskaffande av sakmaterial i utskotten;

nr 48, av herr *Berg, Gunnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Marinen: Telefon m. m.;

nr 49, av herr *Sundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Flygplatser m. m.;

nr 50, av herr *Jansson m. fl.*, angående reguljär bilfärjetrafik Sverige—Åland—Finland;

nr 51, av herr *Sundin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Studiebidrag och stipendier;

nr 52, av herr *Sveningsson m. fl.*, angående tillgodoräknande såsom merit av viss tjänstgöring inom svenska kyrkan;

nr 53, av herr *Ewerlöf m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Skatteersättning till kommunerna;

nr 54, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader;

nr 55, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om upphävande av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965;

nr 56, av herr *Kronstrand m. fl.*, angående rätt till förlustutjämning och resultatutjämning vid beskattningen;

nr 57, av herr *Mogård*, om översyn av 25 kap. strafflagen om ämbetsbrott;

nr 58, av herr *Mossberger* och herr *Pettersson, Georg*, om obligatorisk tilläggssjukpenningförsäkring för företagare;

nr 59, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om ändring i lagarna om allmänna barnbidrag och särskilda barnbidrag;

nr 60, av herr *Nilsson, Ferdinand*, m. fl., om åtgärder för förstärkande av jordbruk med skog;

nr 61, av herr *Sveningsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar;

nr 62, av herr *Larsson, Sigfrid*, m. fl., om viss vidgning av direktiven för veterinärhögskoleutredningen;

nr 63, av herr *Hermansson m. fl.*, angående viss ändring i kungörelsen angå-

ende statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering;

nr 64, av herr *Persson, Johan, m. fl.*, angående viss ändring i kungörelsen angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering, m. m.;

nr 65, av herr *Persson, Johan, m. fl.*, om anslag till statens plantskolenämnd;

nr 66, av herr *Bengtson m. fl.*, angående åtgärder för utnyttjande av kronoskog vid jordbrukets rationalisering;

nr 67, av herr *Sveningsson m. fl.*, angående fliseldning;

nr 68, av herr *Carlsson, Eric*, och herr *Jonasson*, angående slopande av särskild licens för bilradio; och

nr 69, av herr *Hanson, Per-Olof*, angående differentierad vård av de svårartade ungdomsbrottslingarna.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2 skulle sättas sist på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.15.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Måndagen den 26 januari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande månad.

Upplästes följande till kammaren in-
komna läkarintyg:

Att riksdagsledamoten *Annie Wallentheim*, Nacka, på grund av sjukdom, *neurosis cordis* (funktionell hjärtåkomma), är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under tiden 22 januari—28 februari intygas.

Solna den 22 januari 1959.

Arvid Myrgård

Leg. läkare,
förste provinsialläkare.

Ledighet från riksdagsgöromålen be-
viljades fru Wallentheim för den i lä-
karintyget angivna tiden.

Föredrogos och hänvisades till stats-
utskottet

dels Kungl. Maj:ts proposition nr 28,
angående ersättning till F. M. From
m. fl.;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 30
med redogörelse för de åtgärder som vid-
tagits på grund av riksdagens skrivelser
den 18 december 1957, nr 399, den 14
mars 1958, nr 5, den 26 april 1958, nr
226, den 18 juli 1958, nr B 56, den 25
juli 1958, nr B 63, och den 25 juli 1958,
nr B 64, i anledning av, såvitt nu är i
fråga, riksdagens år 1957 församlade re-
visorers berättelser.

Föredrogos och hänvisades till konsti-
tutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 46, av herr *Lundström* och
nr 47, av herr *Hanson, Per-Olof*.

Föredrogos och hänvisades till stats-
utskottet nedannämnda motioner:

nr 48, av herr *Berg, Gunnar*,
nr 49, av herr *Sundin*,

nr 50, av herr *Jansson m. fl.*,
nr 51, av herr *Sundin m. fl.*,
nr 52, av herr *Sveningsson m. fl.*,
nr 53, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och
nr 54, av herr *Nyström m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till bevill-
ningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 55, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och
nr 56, av herr *Kronstrand m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till be-
handling av lagutskott nedannämnda mo-
tioner:

nr 57, av herr *Mogård*,
nr 58, av herr *Mossberger* och herr
Pettersson, Georg, samt
nr 59, av herr *Ewerlöf m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till jord-
bruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 60, av herr *Nilsson, Ferdinand*,
m. fl.,
nr 61, av herr *Sveningsson m. fl.*,
nr 62, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*,
nr 63, av herr *Hermansson m. fl.*,
nr 64, av herr *Persson, Johan, m. fl.*,
nr 65, av herr *Persson, Johan, m. fl.*,
nr 66, av herr *Bengtson m. fl.*, och
nr 67, av herr *Sveningsson m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till allmän-
na beredningsutskottet nedannämnda
motioner:

nr 68, av herr *Carlsson, Eric*, och herr
Jonasson, samt
nr 69, av herr *Hanson, Per-Olof*.

Anmäldes och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. proposi-
tioner:

nr 27, med förslag till lag angående
ändrad lydelse av punkten 4 av över-
gångsbestämmelserna till lagen den 27

Interpellation ang. åtgärder för att trygga driften vid Skandiaverken maj 1955 (nr 255) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 32, angående bestridande av vissa haverikostnader.

Interpellation ang. åtgärder för att trygga driften vid Skandiaverken

Herr ÖHMAN (k) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! När 1958 års vårriksdag beslöt ställa en kredit på 30 miljoner kronor till förfogande för att rädda Uddevallavarvet från ekonomiskt sammanbrott betonades att krediten hade betydelse för sysselsättningen inom hela orten. I Kungl. Maj:ts proposition nr 118 heter det:

»Uddevallavarvet sysselsätter omkring 3 000 personer, vilka jämte sina familjer för sin försörjning är direkt beroende av att verksamheten vid varvet upprätthålles. Härtill kommer, att ett nedläggande av varvet sannolikt skulle få omfattande återverkningar på annan företagsamhet i berörda trakt. Det ekonomiska livet i Uddevallaorten är sålunda starkt beroende av varvet.»

Allmänheten och särskilt den befolkning, som är beroende av Uddevalla-varvets olika anläggningar, såg i detta uttalande ett löfte om att sysselsättningen skulle upprätthållas under överskådlig tid. Nu meddelas emellertid att Skandiaverken i Lysekil, som är stadens största industri, genomför omfattande avskedanden. Verket som under senare år sysselsatt omkring 240 arbetare och ett 70-tal tjänstemän minskar antalet anställda med närmare hälften. Sålunda har avsked varslats för över 100 arbetare och ett 30-tal tjänstemän. De återstående anställda går också i ovisshet om hur det skall gå med deras utkomst.

Företagsledningen uppger att anledningen till avskedandena är svårigheter att finna avsättning för verkets produkter och minskningen av s. k. legoarbeten. Skandiaverken inköptes på sin tid av Uddevallavarvet, som också varit verkets huvudsakliga avnämare. Sedan

staden genom den inrättade stiftelsen övertog ledningen och ansvaret för Uddevallavarvet har beställningarna därifrån blivit allt färre, och de anställda ställer med berättigande frågan: »Är planen den att Skandiaverken helt skall nedläggas? Varvsledningen har låtit förstå, att denna fråga diskuterats men att slutlig ståndpunkt inte har tagits.

Då Skandiaverken har ett stort modernt gjuteri och en maskinpark, som möjliggör framställning av turbiner, motorer, jordbruksmaskiner, pressmaskiner och liknande, framstår en fortsatt avveckling av produktionen helt oförsvärbar. För Lysekils stad liksom för de anställda vid Skandiaverken kommer en driftsnedläggelse att få oöverskådliga skadeverkningar.

Med hänvisning till ovan anförda hemställes att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Överväger statsrådet några åtgärder för att trygga Skandiaverkens fortsatta drift?

På gjord proposition medgav kamraren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 70, av herr *Eskilsson*, angående tidsbegränsning av anförandena i riksdagens kamrar;

nr 71, av herrar *Lundström* och *Sveningsson*, angående redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser;

nr 72, av herr *Mattsson*, om ändrade grunder för bidrag till pensionärsbostäder;

nr 73, av herrar *Osvald* och *Ollén*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statens vattenfallsverk: Kraftverksbyggnader m. m.;

nr 74, av herr *Aman*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek;

nr 75, av herr *Åman*, om anslag till ersättning åt översättare för utlåning genom bibliotek av översatta böcker;

nr 76, av herr *Åman*, angående livstidsgager åt förtjänta utövare av konstnärliga yrken;

nr 77, av herr *Aastrup m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Främjande av läringsutbildning hos hantverksmästare m. fl.;

nr 78, av herr *Osvald*, om anslag till nybyggnad för växtbiologiska institutionen vid universitetet i Uppsala;

nr 79, av herr *Lundström*, om ersättning till doktor Sigrid Nygren i anledning av obefogat åtal;

nr 80, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, angående statlig kompensation till och med år 1965 åt kommunerna för skattebortfallet i samband med höjningen av de kommunala ortsavdragen;

nr 81, av herr *Öhman*, angående komplettering av direktiven för 1958 års skatteutjämningskommitté;

nr 82, av herr *Bergh, Ragnar*, om tillämpning av upphandlingskungörelsen å kommunala och allmännyttiga bostadsföretag;

nr 83, av herr *Öhman*, om skärpta åtgärder mot skattefusk;

nr 84, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, om antagande av de författningsförslag, som framlagts av 1957 års skatteutredning;

nr 85, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, angående utredning av näringslivets betingelser i Bohuslän, m. m.;

nr 86, av herr *Sveningsson*, om åtgärder i syfte att stödja den mindre företagsamhetens kontakter med den internationella marknaden;

nr 87, av herr *Aastrup m. fl.*, angående domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen;

nr 88, av herr *Åman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukhuslag m. m.;

nr 89, av herr *Lundström*, om viss översyn i vad gäller utländska medbor-

gare av lagstiftningen på social- och undervisningsväsendets områden;

nr 90, av herrar *Lundström* och *Edström*, om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område;

nr 91, av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Yngve*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om Bidrag till jordbrukets rationalisering;

nr 92, av herr *Eskilsson m. fl.*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Lantbruksnämnderna: Utbildningskurser för viss personal;

nr 93, av herr *Sveningsson*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till viss lokal klubbverksamhet;

nr 94, av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till Bidrag till kostnader i samband med lantmäteri- och vägförrättningar m. m. samt till Bidrag till jordbrukets rationalisering;

nr 95, av herr *Sveningsson m. fl.*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Kontroll å standardisering av mjölk;

nr 96, av herr *Ollén*, om utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från exploatering; samt

nr 97, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, angående överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2 skulle uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.12.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 27 januari förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 27, med förslag till lag angående ändrad lydelse av punkten 4 av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 maj 1955 (nr 255) om ändring i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 32, angående bestridande av vissa haveri-kostnader.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet motionen nr 70, av herr *Eskilsson*.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 71, av herrar *Lundström* och *Sveningsson*.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 72, av herr *Mattsson*,
- nr 73, av herrar *Osvald* och *Ollén*,
- nr 74, av herr *Åman*,
- nr 75, av herr *Åman*,
- nr 76, av herr *Åman*,
- nr 77, av herr *Aastrup m. fl.*,
- nr 78, av herr *Osvald*,
- nr 79, av herr *Lundström*,
- nr 80, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*,
- nr 81, av herr *Öhman*, och
- nr 82, av herr *Bergh, Ragnar*.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 83, av herr *Öhman*, samt
- nr 84, av herrar *Birke* och *Sveningsson*.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

- nr 85, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt
- nr 86, av herr *Sveningsson*.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 87, av herr *Aastrup m. fl.*,
- nr 88, av herr *Åman*,
- nr 89, av herr *Lundström*, samt
- nr 90, av herrar *Lundström* och *Edström*.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 91, av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Yngve*,
- nr 92, av herr *Eskilsson m. fl.*,
- nr 93, av herr *Sveningsson*,
- nr 94, av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*, samt
- nr 95, av herr *Sveningsson m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till allmänna beredningsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 96, av herr *Ollén*, samt
- nr 97, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets memorial:

- nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 26 januari 1959.

Till stenograf hos kammaren fr. o. m. denna dag tills vidare antogs herrar deputerade, med entledigande från nuvarande befattning, kanslisten hos kammaren Bo Holmberg.

För tjänstgöring såsom kanslist fr. o. m. denna dag tills vidare till den 1 april 1959 antogs byråsekreteraren Anders Liedberg.

Såsom reservstenograf fr. o. m. denna dag tills vidare antogs studeranden Arne Löfling.

År och dag som ovan.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnade motioner:

nr 98, av herr *Alexanderson m. fl.*, om bemyndigande för Kungl. Maj:t att till Europarådet avgiva viss förklaring rörande den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna;

nr 99, av herr *Lundström* och fru *Gärde Widemar*, angående utredning rörande vissa behörighetsfrågor vid kommunal verksamhet i form av aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och handelsbolag;

nr 100, av herr *Anderson, Carl Albert*, angående remitteringen till utskott av lagstiftningsfrågor som upptagas av riksdagens revisorer;

nr 101, av herr *Söderquist m. fl.*, angående reformerade bestämmelser om indelning i valkretsar;

nr 102, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Hovrätterna: Avlöningar;

nr 103, av fru *Segerstedt-Wiberg* och herr *Åman*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor;

nr 104, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till Krigsarkivet: Avlöningar och till Militärpsykologiska institutet: Avlöningar;

nr 105, av herrar *Domö* och *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag under fjärde huvudtiteln angående Andrad organisation av det militära veterinärväsendet m. m.;

nr 106, av herr *Ewerlöf m. fl.*, angående beställning av taktiska atomvapen;

nr 107, av herr *Ewerlöf m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet;

nr 108, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, angående viss sparpremie vid bostättningslån;

nr 109, av herr *Söderberg m. fl.*, angående lån till företagareföreningar av medel avsedda för sysselsättningsbefrämjande åtgärder;

nr 110, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till sjuk-kassor m. m.;

nr 111, av herr *Lundström*, angående flygförbindelserna i de nordliga delarna av Skandinavien och Finland, m. m.;

nr 112, av herr *Andersson, Axel Johannes*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Luftfartsfonden: Flygplatser m. m.;

nr 113, av herr *Wolgast*, om vissa tilläggsdirektiv för socialpolitiska kommittén;

nr 114, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag under femte huvudtiteln;

nr 115, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om upphörande av långivningen till flerfamiljshus och egnahem från lånefonden för bostadsbyggande;

nr 116, av herr *Ewerlöf m. fl.*, angående den staliga bostadspolitiken;

nr 117, av herr *Aastrup m. fl.*, angående den statliga bostadspolitiken;

nr 118, av herrar *Sveningsson* och *Birke*, om principbeslut rörande Vägplan för Sverige, m. m.;

nr 119, av herr *Larsson, Nils Theodor, m. fl.*, angående ombyggnad till normalspår av järnvägen Kalmar—Berga;

nr 120, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten, m. m.;

nr 121, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar;

nr 122, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om redivisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande två budgetår;

nr 123, av herr *Ewerlöf m. fl.*, angående alternativa anslagsäskanden från myndigheterna;

nr 124, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om försäljning till privatpersoner av aktier i AB Statens skogsindustrier och i LKAB;

nr 125, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag under åttonde huvudtiteln;

nr 126, av herr *Johansson, Robert, m. fl.*, om ökning av kristendomsundervisningen i folkskolorna;

nr 127, av herr *Bergh, Ragnar*, om restriktiv utvidgning av försöksverksamheten inom enhetsskolan;

nr 128, av herr *Sandler*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala;

nr 129, av herr *Aman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Lånefonden för inventarier i studentbostäder;

nr 130, av herr *Aman* och fru *Segerstedt-Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Naturstipendier åt studerande vid universitetet m. fl. läroanstalter;

nr 131, av herr *Bergh, Ragnar*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till vetenskaplig verksamhet vid Vetenskapsakademien;

nr 132, av herr *Andersson, Axel Jo-*

hannes, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till vissa internatläroverk;

nr 133, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m.;

nr 134, av herr *Sveningsson*, i anledning av vissa Kungl. Maj:ts framställningar om bidrag till folkskoleväsendet, m. m.;

nr 135, av herr *Kajser* och fru *Wallentheim*, om inrättande av en extra ordinarie tjänst som lärare vid skola för döva;

nr 136, av herr *Källqvist m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till Bergsskolan i Filipstad m. m.;

nr 137, av herr *Ohlsson, Ebbe*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.;

nr 138, av herr *Geijer m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till studieförbund;

nr 139, av herr *Möller m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco;

nr 140, av herr *Svärd*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Näringsfrihetsrådet, Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor samt Statens pris- och kartellnämnd;

nr 141, av herr *Hansson, Gustaf Henry*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Täckande av förluster i anledning av statlig garanti för lån till hantverks- och småindustriföretag m. m.;

nr 142, av herr *Ewerlöf m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående utbyggnad av Norrbottens järnverk aktiebolag;

nr 143, av herr *Hagberg m. fl.*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

nr 144, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag under elfte huvudtiteln;

nr 145, av herr *Sunne m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om

anslag till Statens sinnessjukhus: Avlöningar och Utbildning av sinnessjukvårdspersonal: Avlöningar;

nr 146, av herr *Kaijser*, om utredning angående en central för paraplegivård;

nr 147, av herr *Bergh, Ragnar*, om viss ändring av kungörelsen om tjänstetidsbefordran;

nr 148, av herr *Bergh, Ragnar*, om vissa fria resor med järnväg för statliga befattningshavare i övre Norrland;

nr 149, av herr *Olsson, Erik*, om ersättning till övningslärare för resekostnader i anledning av tjänstgöring vid olika skolor inom en kommun;

nr 150, av herr *Osvald*, om pension till förre befallningsmannen Karl Wilhelm Roth;

nr 151, av herr *Ringaby* och herr *Nilsson, Yngve*, angående undantag från beskattning av vinst, som har sin grund enbart i penningvärdesfall;

nr 152, av herr *Hanson, Per-Olof*, angående avdragsrätt vid beskattningen för studieunderstöd samt amortering av studieskuld;

nr 153, av herr *Jonasson m. fl.*, angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring;

nr 154, av herr *Euerlöf m. fl.*, om ändrade skatteskalor för statlig inkomstskatt;

nr 155, av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Yngve*, om extra avdrag för vissa folkpensionärer m. fl. vid beskattningen;

nr 156, av herrarna *Elmgren* och *Ollén*, angående ändring av kommunalskattelagens regler om beskattning av ersättning till riksdagsmän;

nr 157, av fru *Segerstedt-Wiberg* och fröken *Andersson*, om ändrad lydelse av 39 § 3 mom. kommunalskattelagen;

nr 158, av herr *Hansson, Gustaf Henry*, och herr *Kronstrand*, om upphävande av andra punkten i anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen;

nr 159, av herr *Sveningsson m. fl.*, om vissa ändringar i förordningarna om automobilskatt och om brännoljeskatt;

nr 160, av herr *Olsson, Erik*, och herr *Olsén*, om slopande av beskattningen av familjebidrag till värnpliktiga;

nr 161, av herr *Sveningsson*, om viss

sänkning av utskänkningskatten å spritdrycker;

nr 162, av fru *Segerstedt-Wiberg*, om slopande av införelavgifterna på UNICEF:s s. k. greeting cards;

nr 163, av herr *Alexanderson*, angående ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförsel;

nr 164, av herr *Söderberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukhuslag m. m.;

nr 165, av fru *Carlqvist* och herr *Berg, Gunnar*, angående förslag till arbetstidslag för hembiträden;

nr 166, av herr *Nestrup m. fl.*, angående dispens för sjukkasse att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling;

nr 167, av herrarna *Birke* och *Sveningsson*, angående vissa ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 168, av herr *Svärd m. fl.*, om utredning rörande tillfälliga utförsäljningar och realisationer;

nr 169, av herr *Hermansson*, angående införande försöksvis av allmän hastighetsbegränsning för motorfordon;

nr 170, av herr *Svensson, Axel*, och fru *Carlqvist*, om viss ändring i övergångsbestämmelserna till lagen om skyldighet att renhålla gator m. m.;

nr 171, av herr *Johansson, Robert, m. fl.*, angående återinförande av skyldighet för kommun att söka tillstånd till förvärv av jordbruksfastighet;

nr 172, av herr *Nilsson, Ferdinand*, angående viss rätt till ersättning för kostnader i anledning av ifrågasatt expropriation;

nr 173, av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Fiskerilånefonden;

nr 174, av fröken *Ranmark m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Ersättning till domänverkets fond för utgifter vid statens skogsskolor m. m.: Omkostnader m. m.;

nr 175, av herr *Domö m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till Skogs- och Lantbruksakademien: Akademien;

nr 176, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställ-

ning om anslag till Bidrag till hushållnings-sällskapen: Omkostnader;

nr 177, av herr *Hermansson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till vissa åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis;

nr 178, av herr *Andersson, Torsten m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter;

nr 179, av herr *Jonasson m. fl.*, angående åtgärder för att påskynda lantmäteriförrättningarna vid rationaliseringsverksamheten inom jordbruket;

nr 180, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Arvidson*, om visst anslag till statens plantskolenämnd;

nr 181, av herr *Franzén* och herr *Nilsson, Ferdinand*, om införande av statliga garantilån till fiskare;

nr 182, av herr *Franzén m. fl.*, om

höjning av beloppet av driftslån till jordbrukare;

nr 183, av herr *Berg, Gunnar*, om visst förbud för ungdom att förvärva motorfordon;

nr 184, av herr *Ewerlöf m. fl.*, om representation för de kristna samfunden i visst slag av utredningar;

nr 185, av herr *Ollén*, angående undantagande från exploatering av ett representativt urval sjöar och vattendrag, m. m.; samt

nr 186, av herrarna *Sveningsson* och *Birke*, angående översyn av vägtrafiklagstiftningen, m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 10.30.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 27 januari eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Avlämnades till herr talmannen följande motioner, vilka nu anmäldes och lades på bordet:

nr 187, av herr *Bengtson*, om sådan ändring i riksdagsordningen att lottning undviks;

nr 188, av herr *Åkesson* och herr *Johansson*, *Anders*, angående ogiltigförklaring av valförrättning på grund av oriktig sigillering;

nr 189, av herr *Hanson*, *Per-Olof*, angående ändrad sista dag för val av justitie- och militieombudsmän;

nr 190, av herr *Svedberg*, *Lage m. fl.*, angående viss kontroll av anslagen till kungl. hovstaten;

nr 191, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under andra huvudtiteln;

nr 192, av herr *Sundelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Utrikesförvaltningen: Omkostnader;

nr 193, av herr *Branting m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till internationell hjälpverksamhet;

nr 194, av herr *Hanson*, *Per-Olof, m. fl.*, om anslag till Sveriges ungdomsorganisationers landsråd;

nr 195, av herr *Aastrup*, angående förhandlingar mellan representanter för de demokratiska partierna i syfte att bevara enigheten i de aktuella försvarsfrågorna;

nr 196, av herr *Öhman* och herr *Persson*, *Helmer*, om allsidig utredning rörande ett neutralitetsförsvar;

nr 197, av herr *Öhman* och herr *Persson*, *Helmer*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under fjärde huvudtiteln;

nr 198, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under fjärde huvudtiteln;

nr 199, av herr *Berg*, *Gunnar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till marinen;

nr 200, av herr *Bengtson m. fl.*, om anslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag under fjärde huvudtiteln till Reglering av prisstegringar;

nr 201, av herr *Sundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Armén: Hemvärnets avlöningar;

nr 202, av herr *Andersson*, *Torsten*, angående rikshemvärnschefens tjänstegrad;

nr 203, av herr *Johansson*, *Robert, m. fl.*, om en översyn av den militära stabs- och förvaltningsorganisationen;

nr 204, av herr *Gustafsson*, *Nils-Eric, m. fl.*, om tillstånd för fodervärd att använda kronan tillhörig kallblodig häst för avel;

nr 205, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under femte huvudtiteln;

nr 206, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa ämbetsverks omkostnader;

nr 207, av herr *Sundelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till sjukkassor m. m.;

nr 208, av herr *Bengtson m. fl.*, om anslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Förberedelser för pensionsreformen;

nr 209, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till bostadsbyggande m. m.;

nr 210, av herr *Källqvist*, om höjning av räntan å statens bosättningslån;

nr 211, av herr *Källqvist*, angående viss uppräknig av det under Inkomster av statens kapitalfonder: Statens bosättningslånefond upptagna beloppet;

nr 212, av herr *Lindblom*, om övergång till kreditgarantisystem för bostadslån;

nr 213, av herr *Hanson*, *Per-Olof, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts fram-

ställningar om anslag till Bidrag till vissa omskolningskurser m. m. och till Utbildning av personal vid skolor tillhörande barna- och ungdomsvården;

nr 214, av fru *Gärde Widemar*, angående utbildning och ordnande av arbetsmöjligheter för utvecklingsstörd ungdom;

nr 215, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa ämbetsverks omkostnader;

nr 216, av herr *Andersson, Torsten*, om utredning angående det enskilda vägnätet;

nr 217, av herr *Hermansson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till enskild väghållning;

nr 218, av herr *Grym m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.;

nr 219, av herr *Akesson* och herr *Olofsson, Uno*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.;

nr 220, av herr *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. och till Byggande av länsvägar;

nr 221, av herrar *Sveningsson* och *Mannerskantz*, angående tillvaratagande av möjligheterna att genom oljebrusbehandling förbilliga vägunderhållet på lång sikt;

nr 222, av herrar *Sveningsson* och *Svärd*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp;

nr 223, av herrar *Källqvist* och *Edström*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statens trafiksäkerhetsråd m. m.;

nr 224, av herr *Elmgren m. fl.*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om investeringsanslag till atomkraftverket Eva;

nr 225, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, angående enhetlig vägstandard i fråga om axel- och boggietryck;

nr 226, av herrar *Mannerskantz* och

Sveningsson, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om Driftbidrag till statens järnvägar;

nr 227, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*, angående avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Driftbidrag till statens järnvägar;

nr 228, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag under televerkets fond;

nr 229, av herrar *Mannerskantz* och *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till Byggnadsstyrelsen: Avlöningar och till Byggnadsstyrelsen: Omkostnader;

nr 230, av herr *Bengtson m. fl.*, angående planering på längre sikt av statens utgifter och inkomster;

nr 231, av herr *Aastrup m. fl.*, angående vissa vidgade direktiv för besparingsutredningen;

nr 232, av herr *Aastrup m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Skatteersättning till kommunerna;

nr 233, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under sjunde huvudtiteln;

nr 234, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa ämbetsverks omkostnader;

nr 235, av herr *Hanson, Per-Olof*, om utredning angående försäljning av aktier i statsägda företag;

nr 236, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under åttonde huvudtiteln;

nr 237, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa ämbetsverks omkostnader;

nr 238, av herr *Svensson, Axel, m. fl.*, om anslag till Malmö stadsbibliotek;

nr 239, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till Uppsala universitet: Avlöningar och till Lunds universitet: Avlöningar;

nr 240, av herr *Carlsson, Eric*, om inrättande av en professur i landsbygds-sociologi vid Uppsala universitet;

nr 241, av herr *Bergman m. fl.*, om inrättande av en professur i arkitekturens teori och historia vid Chalmers tekniska högskola;

nr 242, av herr *Boman m. fl.*, om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola;

nr 243, av herr *Mannerskantz*, angående doktorandstipendier vid de tekniska högskolorna, m. m.;

nr 244, av herr *Hansson, Gustaf Henry, m. fl.*, om anslag till uppförande av reaktoranläggning i Göteborg;

nr 245, av herr *Boman m. fl.*, om anslag till Mariannelundsskolan;

nr 246, av herr *Anderberg m. fl.*, angående ändrade övergångsbestämmelser rörande statsbidragen till driftkostnader för det allmänna skolväsendet;

nr 247, av herr *Sundelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Folksskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m.;

nr 248, av herr *Boman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av lokala yrkesskolor;

nr 249, av herr *Johansson, Tage, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till föreläsningsförmedling och konsulentverksamhet;

nr 250, av herr *Johansson, Tage, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet, m. m.;

nr 251, av herr *Berg, Gunnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Utbildning av ungdomsledare;

nr 252, av herr *Pettersson, Georg*, och herr *Berg, Gunnar*, om samordning av den statliga anslagsgivningen till frivilligt ungdomsarbete, m. m.;

nr 253, av herr *Ollén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar;

nr 254, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, om anslag till Svenska livräddningssällskapet;

nr 255, av herr *Hanson, Per-Olof*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete;

nr 256, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under tionde huvudtiteln;

nr 257, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa ämbetsverks omkostnader;

nr 258, av herr *Boheman* och herr *Pettersson, Gunnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till Ingeniörsvetenskapsakademien: Tekniskt-vetenskaplig och industriell representation utlandet;

nr 259, av herr *Hansson, Nils*, och herr *Larsson, Åke*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 260, av herr *Spetz m. fl.*, angående statsbidrag till allmänna hamnar och farleder;

nr 261, av herr *Dahl* och fru *Segerstedt-Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till handelshögskolan i Göteborg;

nr 262, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statens institut för konsumentfrågor, m. m.;

nr 263, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, angående statsgaranterade lån till hantverks- och småindustriföretag, m. m.;

nr 264, av herr *Källqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Avsättning till lotterimedelsfonden;

nr 265, av herr *Hanson, Per-Olof*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till utbyggnad av Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 266, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Aktieteckning i Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

nr 267, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa ämbetsverks omkostnader;

nr 268, av herr *Persson, Einar, m. fl.*, om viss ändring av bestämmelserna rörande statsbidrag till polisdistrikt;

nr 269, av herrar *Hagberg* och *Ollén*, om utredning för åstadkommande av en tillfredsställande rekrytering av polispersonal;

nr 270, av herr *Hanson*, *Per-Olof*, och fru *Gärde Widemar*, angående rekryteringen av polispersonal i Stockholm;

nr 271, av herrar *Lindahl* och *Wirmark*, angående vissa ändringar i statens allmänna pensionsreglemente;

nr 272, av herr *Bengtson m. fl.*, angående ökade möjligheter för riksdagen att delta i förhandlingar angående stats-tjänstemännens löner;

nr 273, av herr *Jonasson*, angående minskad spännvidd mellan lönerna i de olika dyrorterna;

nr 274, av herr *Bengtson*, angående kompensationen till statstjänstemän för inbetalda folkpensionsavgifter;

nr 275, av herr *Bengtson*, om anslag till Riksförbundet mot tobaken;

nr 276, av fru *Gärde Widemar*, angående lönegradsplaceringen av terapeut-tjänster vid Ericastiftelsens läkepedagogiska institut;

nr 277, av herrar *Mattsson* och *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m.;

nr 278, av fru *Gärde Widemar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.;

nr 279, av herr *Danmans*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning;

nr 280, av herr *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 281, av herr *Bengtson m. fl.*, angående förlust- och resultatutjämning vid beskattningen;

nr 282, av herr *Aastrup m. fl.*, om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965;

nr 283, av herr *Carlsson*, *Georg*, och

herr *Franzén*, angående beräkningen av energiskatt å elektrisk kraft;

nr 284, av herr *Carlsson*, *Eric*, angående beskattningen i visst fall av förmånen av fri bostad;

nr 285, av herr *Nilsson*, *Hjalmar*, *m. fl.*, angående viss skattefrihet för allmänna samlingslokaler;

nr 286, av herrar *Mannerskantz* och *Sveningsson*, om ändring av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen;

nr 287, av herr *Hansson*, *Gustaf Henry*, om höjning i visst fall av värdeminskningssavdraget för byggnad;

nr 288, av herr *Aastrup m. fl.*, om höjning i visst fall av värdeminskningssavdraget för byggnad;

nr 289, av herr *Mattsson*, angående en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering;

nr 290, av herr *Bengtson m. fl.*, om avskaffande av den extra bolagsskatten;

nr 291, av herr *Aastrup m. fl.*, om ändrade schablonavdrag vid beskattningen;

nr 292, av herr *Nilsson*, *Yngve*, *m. fl.*, angående tillverkning och försäljning av ciderdrycker med viss alkoholhalt;

nr 293, av herr *Ohlsson*, *Ebbe m. fl.*, om viss ändring i förordningen om automobilskatt, m. m.;

nr 294, av herr *Sundelin*, om uppräknings i anledning av penningvärdeförändringen av avgifterna enligt förordningarna om stämpelavgift och expeditionslösen;

nr 295, av herr *Bergh*, *Ragnar*, om vissa ändringar i förordningarna om stämpelavgift och expeditionslösen;

nr 296, av herr *Ohlsson*, *Ebbe m. fl.*, om ändring av 2 § 1 mom. förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

nr 297, av herr *Mattsson*, om vissa ändrade regler för energibeskattningen;

nr 298, av herr *Andersson*, *Birger*, och herr *Gustafsson*, *Nils-Eric*, om vissa ändringar i tulltaxan;

nr 299, av herr *Andersson*, *Birger*, om utgivande av en utförligare matrikel över riksdagens ledamöter;

nr 300, av herr *Hanson*, *Per-Olof*, om utgivande av en riksdagens författningssamling;

nr 301, av herr *Aastrup m. fl.*, angående vissa åtgärder till främjande av full sysselsättning;

nr 302, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Mattsson*, angående utredning om näringslivets lokalisering;

nr 303, av herr *Boo m. fl.*, angående utredning om näringslivets lokalisering;

nr 304, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Franzén*, om sådana riktlinjer för finans- och kreditpolitiken att småföretagsamhetens intressen tillgodoses;

nr 305, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, angående ändrade bestämmelser för AB Industrikredits utlåning, m. m.;

nr 306, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, om utredning rörande det norrländska småbruket;

nr 207, av herr *Strand m. fl.*, om pension till förre förste stenografen Albert Lundman;

nr 308, av herr *Mattsson*, angående svensk anslutning till ett planerat västeuropeiskt frihandelsområde;

nr 309, av herr *Aastrup m. fl.*, om utredning angående värdesäkring av vissa former av långsiktigt sparande;

nr 310, av herr *Bengtson m. fl.*, om skärpta straff för våldsbrott;

nr 311, av herr *Johansson, Robert*, och herr *Jonasson*, angående verkställighet av frihetsstraff för brott begångna i de nordiska länderna;

nr 312, av herr *Andersson, Axel Johannes*, och herr *Andersson, Birger*, om slutförande snarast av arbetet på ett närmare nordiskt samarbete på straffverkställighetens område;

nr 313, av fru *Segerstedt-Wiberg* och fru *Hamrin-Thorell*, angående den statsrättsliga ställningen för tidigare medborgare i de baltiska länderna;

nr 314, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukhuslag m. m.;

nr 315, av herr *Kaijser*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukhuslag m. m.;

nr 316, av herr *Bergman* och fröken *Mattson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukhuslag m. m.;

nr 317, av herrar *Mannerskantz* och

Sveningsson, om höjning av avgifterna för registrering i bilregister;

nr 318, av herrar *Lindahl* och *Wirmark*, om visst tillägg till 7 § sjukförsäkringslagen;

nr 319, av herr *Sundelin*, om nedsättning av statsbidraget till grundsjukpenning, m. m.;

nr 320, av herr *Lindahl m. fl.*, om viss ändring av 7 § lagen om moderskaps-hjälp;

nr 321, av herr *Aastrup m. fl.*, om viss höjning av folkpensionsavgiften;

nr 322, av herr *Persson, Helmer*, om höjning av vissa ersättningar från arbetslöshetsförsäkringen, m. m.;

nr 323, av herr *Sundin* och herr *Larsson, Thorsten*, om införande i vägtrafikförordningen av vissa särskilda bestämmelser rörande skolskjutsar;

nr 324, av fru *Gärde Widemar m. fl.*, om tillstånd för utövande av fastighetsmäklaryrket;

nr 325, av herr *Svensson, Axel, m. fl.*, om översyn av pris- och kartellagstiftningen, m. m.;

nr 326, av herr *Franzén* och herr *Carlsson, Georg*, angående skyldighet att vid försäljning av begagnad bil förete protokoll över testning rörande bilens beskaffenhet;

nr 327, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Arvidson*, om införande i körkort av uppgift om innehavarens blodgrupp;

nr 328, av herr *Mattsson*, om riskförsäkring vid farligt räddningsarbete;

nr 329, av herr *Andersson, Torsten*, om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete;

nr 330, av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.*, om översyn av expropriationslagens bestämmelser om rättegångskostnader;

nr 331, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, angående revision av lagen om servitut;

nr 332, av herr *Nyström m. fl.*, angående befogenhet för kommunerna att uppträda såsom sakägare i vattenmål;

nr 333, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar under nionde huvudtiteln;

nr 334, av herr *Sundelin*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om

anslag till vissa ämbetsverks omkostnader;

nr 335, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.;

nr 336, av herr *Spetz*, om inrättande av vissa ytterligare tjänster vid havsfiskelaboratoriet;

nr 337, av herr *Sundelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Befrämjande av husdjursaveln;

nr 338, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Jonsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägförrättningar m. m.;

nr 339, av herrar *Pålsson* och *Boman*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter;

nr 340, av herr *Spetz*, om anslag till Bidrag till resekostnader vid veterinärbesök;

nr 341, av herrar *Osvald* och *Domö*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till statens växtskyddsanstalt;

nr 342, av herr *Mattsson*, om anslag till bidrag till plantskolekontroll;

nr 343, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m.;

nr 344, av herr *Pålsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till statens skogsförbättrings-anslag;

nr 345, av herr *Osvald*, om visst anslag till förädling av medicinalväxter, m. m.;

nr 346, av herr *Hedström m. fl.*, om uppskov med erläggande av annuitet å stödlån till jordbrukare i övre Norrland;

nr 347, av herr *Larsson, Lars, m. fl.*, om svensk forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område inom de s. k. underutvecklade länderna;

nr 348, av herr *Persson, Johan, m. fl.*, angående kreditsanering för jordbrukare som på grund av upprepade skörde-skador kommit i ett beträngt ekonomiskt läge;

nr 349, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, om ändrade regler för statsbidrag till nyelektrifiering;

nr 350, av herr *Hermansson m. fl.*, angående viss restitution av energiskatt på bränsle;

nr 351, av herr *Sundin* och herr *Gustafsson, Nils Eric*, angående viss restitution av bensinskatt;

nr 352, av herr *Persson, Einar, m. fl.*, angående viss restitution av bensinskatt;

nr 353, av herr *Jonasson m. fl.*, angående omprövning inom statens jordbruksnämnd av regleringsbestämmelserna för jordbruket;

nr 354, av herr *Jonasson m. fl.*, angående viss begränsning av domänverkets inköp av skogsmark för markfondsmedel m. m.;

nr 355, av herr *Hansson, Nils*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Förberedande skogskurser;

nr 356, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, om vidgad undervisning i svenska språket och medborgarkunskap vid lantbruksundervisningsanstalterna;

nr 357, av herr *Franzén m. fl.*, om statligt stöd till försöksverksamhet vid lantbruks- och lantmannaskolor med gengasdrift av traktorer och bilar;

nr 358, av herr *Sundin m. fl.*, om utredning angående förutsättningarna för att tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig inkomstnivå, m. m.;

nr 359, av herr *Sundin*, om viss delegation av beslutanderätten angående förhöjt byggnadsbidrag till skogsvägar;

nr 360, av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Carlsson, Georg*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering;

nr 361, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, om påskyndande av pågående inventering av hittills olösta norrlandsfrågor;

nr 362, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, angående militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägars busslinjer;

nr 363, av herr *Arvidson* och herr *Larsson, Thorsten*, angående meritvärdet av militär utbildning;

nr 364, av herr *Pålsson m. fl.*, angående enhetliga trafikförsäkringspremier i Norrland samt Svealand-Götalands landsortsområde;

nr 365, av herr *Mattsson*, angående viss lägre eltaxa för småindustrien;

nr 366, av herr *Bengtson m. fl.*, om utredning beträffande alkoholen i den officiella representationen;

nr 367, av herr *Bengtson m. fl.*, angående riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran, m. m.;

nr 368, av herr *Karlsson, Göran, m. fl.*, om utredning angående näringsforskning;

nr 369, av herrarna *Mattsson* och *Jonas-*
son, angående fliseldning;

nr 370, av herr *Svedberg, Erik, m. fl.*, angående fliseldning;

nr 371, av herr *Öhman* och herr *Pers-*
son, Helmer, om förstattligande av företag i utländsk ägo som importerar och distribuerar mineraloljor;

nr 372, av herr *Öhman* och herr *Pers-*
son, Helmer, om överförande i statlig ägo av Svenska Tändsticks Aktiebolagets slip-massefabrik i Torpshammar;

nr 373, av herr *Öhman*, och herr *Pers-*
son, Helmer, om överförande i statlig ägo av sulfittfabriken i Söråker;

nr 374, av herr *Öhman* och herr *Pers-*
son, Helmer, angående statligt inköp av Stockholms Superfosfat Aktiebolags fabrik och bostadsbestånd i Alby;

nr 375, av herr *Öhman* och herr *Pers-*
son, Helmer, angående startande av en statlig byggnadsämnesindustri i Adalen;

nr 376, av herr *Nilsson, Ferdinand*, om vissa ändringar i kungörelsen om älgav-gifter m. m.;

nr 377, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Andersson, Axel Emanuel*, om rätt till fångst av vildmink utan innehav av jaktkort;

nr 378, av herr *Olsson, Erik, m. fl.*, angående lagstiftning om obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbru-
ket till skogsvårdande åtgärder; och

nr 379, av herr *Spetz*, angående rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelnings-mål.

Kammararens sammanträde avslutades
kl. 20.13.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 28 januari förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogat läkarintyg anhåller jag om ledighet från riksdagsgörömlen.

Karolinska sjukhuset den 27 januari 1959

Sven Andersson

Härmed intygas, på begäran, att statsrådet *Sven Andersson*, född den 5 april 1910, vårdas å Karolinska sjukhusets kirurgiska klinik sedan den 26 januari 1959 och kommer att vara helt arbetsförmögen i ytterligare minst en månad.

Karolinska sjukhuset, Stockholm 60, den 27 januari 1959

Bo Hjern

leg. läkare,
2:e underläkare

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Andersson, Sven, till följd av den i läkarintyget omförmälda sjukdomen vore oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Statsverkspropositionen m. m.

Föredrogs i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1959/60, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Årets statsverksproposition har för somliga kommit som en obehaglig överraskning, för andra som en dyster bekräftelse. Om man hör till

den ena eller den andra kategorien beror på åt vem man lånat sitt öra. Den som lyssnat till förkunnelsen från regeringssidan har fått höra, inte minst under förra årets två valrörelser: »Det är inte någon fara på taket med statens affärer. Statens löpande utgifter och inkomster för budgetåret 1958/59 kommer att gå jämnt ihop. Ytterligare skattehöjningar är inte aktuella.» Och så kunde folket lugnt koncentrera intresset på att — utöver det för våra förhållanden mycket betydande krafttaget till framtida förstärkning av folkpensionerna — genom lagstiftning tillerkänna landets löntagare tilläggspensioner på rekordnivå.

Den meningsriktning jag företräder tog sig mindre tacksamma uppgifter före. Vi försökte upplysa människorna om våra statsfinansers överansträngda läge. Vi sökte göra klart vilka risker det måste medföra för sysselsättning och framstegstakt i vårt av naturen gynnade land, om vi inte förstår att någorlunda rätta munnen efter matsäcken. Vi förklarade att vi inte trodde på möjligheten att åstadkomma balans i vår samhällsekonomi genom fortsatt höjning av vårt redan förut exceptionellt höga skattetryck. Vi tillrädde i stället att jämvikt i statens budget skulle sökas genom beskäring av statens utgifter.

I remissdebatten den 2 juli 1958 — alltså för ett halvår sedan — deklarerade finansministern att hans driftbudget för det här året var balanserad och att upplåningsbehovet skulle röra sig om 1 500 miljoner. Vi fick inte medhåll när vi hävdade, att driftbudgeten finge anses underbalanserad med minst 500 miljoner och att lånebehovet kunde beräknas stiga till minst 2 000 miljoner.

Några radikala förändringar har inte inträffat sedan i somras. Vad som hänt kunde då förutses. Nu nödgas finansministern medge att hans balanserade budget kommer att visa ett underskott om drygt 600 miljoner och att lånebehovet

Statsverkspropositionen m. m.

inte blir 1 500 miljoner utan minst 2 200 miljoner.

För 1959/60 — nästa budgetår alltså — ligger nu finansministerns budgetförslag — eller rättare sagt hans preliminära utkast till en budget — på bordet. I förhållande till gällande riksstat beräknas statens inkomster öka med 163 miljoner medan statens utgifter stiger med nära 1 000 miljoner. Driftbudgeten företer redan i utgångsläget en brist på 550 miljoner och det samlade lånebehovet omfattar minst 2 500 miljoner.

Så långt har vi alltså nu nått i utförsbacken. Herr Sträng kan inte längre hålla inne med att han, för att till nöds kunna klara sig, behöver nya skatteinkomster av storleksordningen 500 å 1 000 miljoner. Ännu vill han inte ut med språket om var dessa skatter skall hämtas. Han inbjuder därför riksdagen att besluta om utgifter enligt budgetförslaget utan att den känner till vilka skattekonsekvenserna blir. Om detta går ihop med grundlagen är tills vidare en öppen fråga — att anordningen i och för sig är bakvänd står utan vidare klart.

Jag delar finansministerns uppfattning att vi inte kan fortsätta med ett budgetunderskott som drar med sig en årlig upplåning av miljarder. Vår kapitalmarknad räcker inte på långa vägar till. Hårda regleringar har måst tillgripas, som har betagit denna marknad dess roll som instrument i vår ekonomiska utvecklings tjänst. Trots detta har den alldeles övervägande delen av det statliga lånebehovet under 1958 täckts med nyskapade pengar hos riksbank och affärsbanker. Härigenom har en kraftig likviditetsökning ägt rum i samhällsekonomin, som innebär uppenbara risker för en ny inflationsutveckling så fort en påfrestning kommer.

Vi har nu nått en punkt, där det inte längre går att kompromissa med penningvärdet. Vi måste äntligen gå in för en politik som resolut syftar till penningvärdets bevarande. Utvecklingen på det internationella området mot friare handel och konvertibla valutor gör det till ett livsvillkor för oss att inte ytterligare försvaga vår konkurrenskraft gent-

emot utlandet. Vi måste, som riksbankschefen framhöll i samband med beslutet om kronans ökade utbyttbarhet i slutet av förra året, se till att vi håller vårt hus i ordning. Det går inte längre med undanflykter av innebörden att vi för sysselsättningens skull kan vara mindre nogräknade med penningvärde och valutareserv. Det finns ingen annan väg att trygga en hög och jämn sysselsättning än att sörja för inre och yttre jämvikt i vår samhällsekonomi.

Finansministern har därför så rätt när han om sitt eget budgetutkast säger, att det skulle vara olyckligt att starta det nya budgetåret med ett underskott på driftbudgeten om drygt 500 miljoner och ett lånebehov om mer än 2 500 miljoner. Men när det gäller att finna bot för soten skiljer sig våra vägar.

Finansministern är — som jag tidigare nämnt — besluten att längre fram under riksdagen skaffa sig en ytterligare skatteinkomst om 500—1 000 miljoner. Om sättet att anskaffa detta belopp har han av någon anledning ännu inte tänkt färdigt. Kanske för att visa en artighet mot den meningsriktning, jag företräder, låter finansministern skymta att det finns ett alternativ till höjda skatter, som heter sänkta statsutgifter. Han började sitt budgetarbete med att låta uppgöra ett sådant alternativ. Om detta får vi inte veta mer än att det skulle ha inneburit »en så hänsynslös beskärning av anslagen till olika ändamål och verksamhetsgrenar att regeringen icke ansett sig kunna förordna en sådan politik». Onekligen skulle det vara av intresse, om finansministern ville lätta på förlåten, som döljer denna s. k. skräckbudget. Kanske finns det fler än han tror, som kan övertygas om att en höjning av skatterna i nuvarande läge kan utfalla som en större hänsynslöshet mot människorna än de måttliga uppoffringar i en hög standard, som skulle bli en följd av sänkta statsutgifter?

Denna uppfattning har vi faktiskt inom mitt parti med dess växande skaror. Det är sant att detta följer redan av vår ideologi, som vill förja de enskilda människorna mot ett ständigt ökande stat-

Statsverkspropositionen m. m.

ligt förmynderskap, en ideologi, som utgår ifrån att, även om ingen önskar det, en ständig ökning av den statliga sektorn på bekostnad av den enskilda så småningom utan återvändo leder till att våra demokratiska frihetsvärden sätts på spel. Utan att behöva ta det så högtidligt leds vi emellertid av rent praktiska ekonomiska överväganden till den slutsatsen, att en skattehöjning i nuvarande läge icke är medlet att garantera oss erforderlig stabilitet i vår ekonomi. Med det pressande skatteläget, vi redan har, är det fara värt att en ytterligare avsevärd skattehöjning skulle komma att väsentligen gå ut över sparandet. Därmed är ur balanssynpunkt föga vunnit. Skulle — som väl avsikten är — konsumtionen trängas tillbaka, får vi med all säkerhet räkna med de välkända kraven på compensation, som torde bli svåra att motstå i en genom statsupplåningen överlikvid marknad. Och så är vi tillbaka i ett läge utan balans, bara med den skillnaden att kostnadsnivån i förhållande till utlandet blivit ytterligare försämrade.

Vi fasthåller därför vid vår sedan åtskilliga år intagna ståndpunkt, att balans i statens affärer och därmed i hela vår samhällsekonomi bör sökas genom sänkta statsutgifter. Tidigare har vi samtidigt försökt inleda systematiska åtgärder för en sänkning av skattetrycket. Vi inser emellertid att så allvarlig, som den statsfinansiella krisen fått bli, måste vi tills vidare i stort sett avstå från krav på omedelbara skattelättnader, men tanken därpå överger vi inte. Den är och förblir ledstjärnan för vår politik. Motionsledes har vi yrkat nedsättningar i driftbudgetens anslag på sammanlagt mellan 600 och 700 miljoner samt en lättnad på kapitalbudgeten om cirka 900 miljoner. Därmed skulle, såvitt nu kan bedömas, driftbudgeten vara balanserad och det totala lånebehovet begränsat till någonting omkring en miljard.

Vi är livligt medvetna om att även denna budget kommer att få namn av skräckbudget. Det är nu en gång så, att några betydande besparingar inte kan nås om man bara söker bland de tusen-

tals småposter som hör till den egentliga statsverksamheten. Man kan inte låta det fåtal mycket stora poster vara tabu, som tillsammans representerar den övervägande delen av utgiftsstaten för civila ändamål. Vi har bedömt det så, att framför allt vissa utgifter av subventionskaraktär för den arbetsföra delen av befolkningen vid den genomsnittliga standard, som nu råder, skulle kunna avvaras och mer än väl uppvägas av de fördelar som för var och en skulle bli en följd av uteblivna skattehöjningar, sanerade statsfinanser och hejdad inflation.

Förr eller senare måste ändå denna väg beträdas. De förhandsberäkningar, som riksräkenskapsverket gjort för de närmaste budgetåren efter det som vi nu sysslar med, visar att klyftan mellan inkomster och utgifter bara kommer att ytterligare vidgas även under förutsättning av normala konjunkturer. Orsaken är helt enkelt den, att staten i välmening undan för undan tagit på sig ambitiösa uppgifter som, när de summeras till varandra och får verka med all sin inneboende automatik, visat sig överstiga våra resurser. Var gränsen för våra resurser går kan vi inte suveränt bestämma själva. Inför den utveckling som nu sker på det internationella planet blir mer än någonsin tidigare denna gräns beroende av vårt relativa förhållande till omvärlden, där man numera allmänt och med större framgång än hos oss går in för stabilisering. Vårt näringslivs konkurrenskraft gentemot utlandet är en nyckelfråga. Det är ett riksintresse att allt som kan göras för att underlätta näringslivets anpassning till det nya läget också blir gjort.

Då jag i den ekonomiska debatt vi hade här i december förra året hade tillfälle att mera utförligt uppehålla mig vid dessa frågor, kan jag nu spara tid genom att hänvisa till vad jag då yttrade. Bara i ett hänseende måste jag återkomma. Näringslivets beskattning är av stor betydelse både för kostnadsnivån och självfinansieringsmöjligheterna. Skall vi då inte kunna komma överens om det orimliga i att i nuvarande läge behålla den extra bolagsskatten, som tillkom 1957

Statsverkspropositionen m. m.

för att tillfälligt dämpa en utpräglad högkonjunktur? Jag förstår inte hur en finansminister kan, med bevarad självaktning, framhärda i denna sak.

Vi har nu mottagit Kungl. Maj:ts proposition med förslag till uppskov på ett år med ikraftträdandet av skärpta lagervärderingsregler. Visst är denna åtgärd i och för sig välkommen, men varför genom den snäva tidsbegränsningen förtä en väsentlig del av den nyttiga effekten? Vad näringslivet framför allt behöver i det ömtåliga anpassningsskede som nu förestår är att planera på sikt. Jag är dessutom övertygad om att finansministern skulle göra en god affär genom att omedelbart avskaffa den extra bolagskatten och genom att definitivt bestämma sig för rimliga lagervärderingsregler. Han skulle säkert bli väl kompenserad genom att den ordinarie beskattningen skulle avkasta mera och behovet av selsättningsstödande anslag bli mindre.

Herr talman! Vi går nu mot en riksdag som ställer oss inför stora och svåra avgöranden, svårare än de behövt vara, om vi inte skyndat för fort med vad vi velat utträta. Det förefaller som om regeringen alltjämt vill att vi skall söka lyfta oss själva i håret och trots det allvarliga budgetläget fortsätta med att in-teckna hypotetiska framtida inkomstökningar, något som finansministern varnade mot i fjol. Allting talar för att här borde göras gemensamma kraftansträngningar för att lägga en säkrare grundval för landets framtid. Men nog måste man se pessimistiskt på möjligheterna härtill, då regeringen mest tycks vara frestad av att spela på lotteri. I pensionsfrågan anser man sig tydligen redan ha dragit en vinstlott. Vad beträffar den betydelsefulla frågan hur en någorlunda balanserad budget skall kunna åstadkommas, har statsministern enligt ett uttalande till tidningarna förklarat, att det inte blir några fyrpartiförhandlingar i skattefrågan förrän längre fram i vår. I fortsättningen heter det: »Vi vill avvakta och se, hur oppositionen ställer sig till den framlagda budgeten. Vi önskar inte heller föregripa riksdagsbehandlingen av de olika utgiftsposterna. Först efter den-

na behandling kan det bli aktuellt med en inbjudan till överläggning om skatten.»

Innebörden härav är således den att regeringen helt enkelt från början utesluter möjligheten att gemensamt diskutera huruvida budgetbristen ens till någon del skulle kunna täckas genom minskade utgifter i stället för med ökade skatter. Först skall riksdagen genom en rad delbeslut fastställa utgifterna utan att veta, hur det går med skatterna, och sedan skall det förhandlas om hur de fastställda utgifterna skall täckas. Regeringen vill således endast förhandla om höjda skatter. Med vår inställning till detta problem, sådan jag här sökt i korthet angiva den, är det uppenbart att vi inte har något intresse av att delta i den sortens förhandlingar, till vilka vi skulle känna oss bjudna med armbågen.

Efter vårt sätt att se står vi nu inför valet mellan två olika vägar. Den ena — regeringens väg — kommer att leda till ständigt växande svårigheter i skuggan av en permanentad statsfinansiell kris, under hotet av ideliga skattehöjningar och försämrad konkurrenskraft mot utlandet med fara för sysselsättning, penningvärde och valuta. Den andra — vår väg — är inte bekväm. Den förutsätter en viss begränsning i penningutdelningen från staten, men den ger sunda statsfinanser, rimliga skatter och ett gott underlag för fortsatta framsteg.

Och slutligen, herr talman, hoppas jag få vara innesluten i er bevågenhet för det goda exempel jag nu har givit efterföljande talare i fråga om tidsbegränsning!

Jag kan i detta sammanhang inte framställa annat yrkande än om remiss av statsverkspropositionen till vederbörliga utskott.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Herr Sandler, vår ålderspresident, berörde, då han hälsade kammaren välkommen till årets arbete, den märkliga epok mänskligheten genomlever, först atomåldern och nu rymdåldern. Människornas verksamhetsområde, säger herr Sandler, har utvid-

Statsverkspropositionen m. m.

gats till tidigare icke uppnåeliga regioner av världsalltet. Samtidigt har den vetenskapliga insikten och det tekniska kunnandet låtit oss tränga in i hemligheterna i universums minsta smådelar. I herr Sandlers pregnanta vision av det mänskliga framåtskridandet torde väl alla instämma.

Ehuru oerhört mycket återstår, innan livsprocessernas hemligheter kunnat avslöjas i sina huvuddrag, ökas dock våra kunskaper om livets kemi och fysik i stegrat tempo. Det torde inte vara alltför djärvt att anta, att inom de närmaste decennierna t. ex. effektiva botemedel mot dem av våra sjukdomar som vållar de svåraste lidandena skall stå till människornas förfogande.

Men det saknas inte heller apokalyptiska tonfall inför denna utveckling. Det finns hos många en växande ängest över den mänskliga experimentlustans resultat. Harry Martinson tolkar dessa farhågor genom att peka på att vi kommit över hemligheter som vi inte orkar förvalta och som en dag kan bli mänsklighetens undergång. Dessa varningar har utan tvekan sitt berättigande. De manar till besinning och samordning. Men det strider mot den mänskliga naturen att hänge sig åt ragnarökstämning, att böja sig under hopplöshetens och uppgivelsens ok. Det ligger helt i linje med Sveriges traditioner att i detta läge på allt sätt främja arbetet för internationell avspänning. Men så länge nuvarande orostillstånd härskar på vår jord ter det sig för oss lika angeläget att i mån av våra resurser värna om vår nationella frihet.

Teknikens framsteg har gjort det möjligt att öka produktionskapaciteten i fantastisk grad och att skapa ett materiellt välstånd åt alla av tidigare okänd storlek. Det moderna samhället har utvecklats till en gemenskap för produktiva ändamål. Men samhället får inte göras till självändamål, och de enskilda får inte degraderas till dess tjänande redskap. Respekten för individens värde måste hävdas och frihetskänslan betraktas som ett positivt inslag i samhällsutvecklingen.

Nu kritiserar dagens samhälle för rot-

löshet och armod. Alldeles oavsett om denna uppfattning är riktig eller inte vill jag betona, att då vi bygger vår optimistiska framtidstro på teknikens stora möjligheter, måste vi i samma grad skapa underlag för tron på idéerna som livets bestämmande makter. Vi måste kämpa för intellektuell redlighet och objektivitet. Vi hyser olika uppfattningar om sätet och målet för samhällsutvecklingen. Därom är ingenting att säga. Men det är fara på taket, när man i dagens debatt försöker sudda ut de ideologiska skillnaderna i detta avseende, när idéerna avfärdas som fantomer och realpolitiken förhärsligas av dem som vill vara opinionsbildande.

Vi sysslar i riksdagen med mångahanda ting, som berör det svenska folkets öden och dagliga leverne. Det är modernt just nu att klanka på politikerna. För demokratiens egen skull finns det anledning att framhålla, att vi i detta hus leds i vårt arbete att göra det bästa, medvetna om sanningen i Bo Bergmans ord: »Sviker Du anden i Dig, blir Du stoft och skugga och skal!»

Innan jag kommer in på statsverkspropositionen skulle jag helt allmänt vilja uttrycka min optimism rörande det svenska samhällets ekonomiska framtid på lång sikt under två förutsättningar: för det första att vi för en sund, produktionsfrämjande ekonomisk politik och för det andra, att vår utveckling inte i nämnvärd grad kommer att influeras i negativ riktning av förhållanden ute i världen, som det helt ligger utanför våra möjligheter att påverka. Men den sistnämnda reservationen innebär inte någon resignation i fråga om våra möjligheter eller vårt intresse att medverka till nedrivning av handelshindren, utvidgning av den internationella handeln eller att bidra till en utjämning av motsättningarna mellan folken. Tvärtom torde våra insatser i det hänseendet redan ha haft sin stora betydelse. Trots sin ringhet räknas väl Sverige till de stabiliserande och progressiva elementen i världspolitiken.

Under det förflutna året har vi i mycket hög grad haft vår uppmärksamhet

Statsverkspropositionen m. m.

fästad på konsekvenserna för Sverige och Europa av den nybildade sexstatsunionen. Det har varit naturligt för oss att verka för etablering av ett europeiskt frihandelsområde och ett intimare nordiskt samarbete. Det ligger likaledes i linje med Sveriges materiella intresse, att full sysselsättning och goda konjunkturer vidmakthålles i de länder, med vilka vi har intima kommersiella förbindelser. Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete i Paris, till vilken Sverige som alla vet är anslutet, har utrett ett stort arbete för att avlägsna olika kvantitativa handelsrestriktioner. Denna organisations insatser har alltså hittills mera inriktats på den handelspolitiska sidan. Ett större och på lång sikt betydelsefullare grepp skulle vara, om man kunde få till stånd en samordning av den ekonomiska politiken inom de närmast berörda länderna i syfte att motverka depressioner, som leder till arbetslöshet och minskningar i den internationella handeln.

Det tar säkerligen lång tid att vinna allmänt gehör för en dylik idé. Det fordrar arbete, entusiasm och insikter. Men skulle det inte löna sig för Sverige, som är så känsligt för svängningar i exportkonjunkturen, att lägga på några extra kol för att föra ut denna tankegång i inflytelserika västeuropeiska kretsar? Säkerligen kommer våra egna organisationer på arbetsmarknaden och inom näringslivet att ställa sig positiva till en medverkan i detta arbete, om regeringen tar ett initiativ.

Det är en gammal sanning som säger, att bakom de stora händelserna ofta försiggår omärkliga förskjutningsprocesser, som i sista hand bestämmer historiens gång. En av dessa aktuella förskjutningsprocesser, som vi tror oss kunna iaktta, är de successiva förändringarna i förhållandena inom de s. k. underutvecklade länderna. Sverige var ännu för hundra år sedan — och även långt senare — ett underutvecklat land, där den stigande befolkningen inte kunde finna sin försörjning. Då var det kapitalstarkare länder, som satsade på Sverige och som till

inte oväsentlig del gav oss den start, vilken ledde till 1900-talets stora uppsving i vårt land. De ursprungliga motiven kunde synas egoistiska, men den stora vinningen blev väl inte kapitalavkastningen utan den stora marknad, som därigenom skapades för den internationella handeln i vårt land.

Vi har, menar jag, det allra största intresse av att vidga det ekonomiska utrymmet i de länder, som ännu inte med eget kapital kan utbygga sina naturliga resurser. Kortsiktigt, framför allt i dagens mattare konjunktur, kan ett sådant stöd t. o. m. hjälpa industriländerna i Europa att utnyttja den överkapacitet, som f. n. tycks föreligga på vissa områden. På lång sikt blir resultatet en mer omfattande och mer differentierad internationell handel.

Även här skulle jag, herr talman, vilja i första hand förorda ett västeuropeiskt samarbete framför allt med tanke på de många gånger svårlösta kreditproblem, som kommer att dyka upp. Jag är ingalunda blind för den nationella och individuella egoism, som kan komma att spela in i detta sammanhang. Å andra sidan känner jag också till åtskilliga fall av samarbete över gränserna, som enskilda företag redan inlett på detta område, ett samarbete som utan tvivel skulle kunna utvidgas, om regeringarna inom de närmast berörda länderna skulle kunna intresseras för viss synkronisering i detta syfte.

Dessa reflexioner kring olika kommersiella problem — jag har endast snuddat vid några av dem — leder mig — jag skulle med anledning av frågans intrikata natur rent av vilja säga »förlöder mig» — till att kasta fram en propå trots risken att bli missförstådd. Vore det inte — även med tanke på de svåra och tidsödande uppgifter som förhandlare, vilka just nu åvilar handelsministern, statsrådet Lange — möjligt och lämpligt att i rådande konjunkturläge förstärka regeringen med en kontaktperson till näringslivet, vilken genom långvarigt arbete inom handeln och industrien har personlig erfarenhet av närings-

livets problem och även har insikt i både de svenska och de utländska företagens psykologi och mentalitet?

Om Sveriges ekonomiska utveckling på lång sikt skall bli gynnsam, förutsätter detta en bättre planerad, produktionsvänligare ekonomisk politik från statsmaktens sida än den hittills under många år förda. Den finanspolitiska slalomåkning, som idkats under åtskilliga år, måste bytas ut mot en fastare kurs, som inger tillförsikt här hemma och inte minst i utlandet, där det börjar förmärkas en viss skepsis på insiktsfullt håll rörande vår soliditet. Vi måste få vår kapitalmarknad att fungera normalt igen — herr Ewerlöf var också inne på detta spörsmål. Detta förutsätter bl. a. sanerade statsfinanser. Den svenska kostnadsnivån måste stå i ett riktigt förhållande till de andra industriländernas. Det finns ett klart och absolut samband mellan kostnadsnivå och full sysselsättning. Här kommer skattetrycket in i blickfältet.

Efter dessa allmänna och ingalunda uttömmande reflexioner skall jag göra några kommentarer till årets statsverksproposition. Den bär tydliga vittnesbörd om våra ekonomiska svårigheter under den närmaste framtiden. Finansministerns oro inför statsutgifternas stegringstakt är lättbegriplig. Man förstär hans uttalande, att de måste dämpas. Men det är bara synd, att herr Sträng är så platonisk. Han skjuter undan bekymren. Det märks att han inte mäktat att stoppa upp utgiftstegringarnas flodvåg.

De gångna årens ekonomiska politik, som lett till ett för oss ogynnsamt läge, måste vila tungt på finansministerns skuldror. Men ännu tyngre blir ansvaret, om inte effektiva åtgärder tillgripes redan nu — ty vilka utgiftskrav skulle då inte komma att möta 1960 års riksdag? Nya skatter — allra minst en kostnadsuppdrivande omsättningsskatt — kan inte gärna vara den rätta medicinen i en stagnerad konjunktur. I stället för regeringens omsättningsskatt eller andra skattehöjningar rekommenderar vi inom folkpartiet en förstärkt budget

Statsverkspropositionen m. m.

genom en restriktivare budgetbehandling. Man bör genom olika åtgärder, besparingar o. s. v. sikta på en förstärkning av budgeten med 300 å 400 miljoner kronor. I det matta konjunkturläget, som nu råder med ett deflationsgap, kan man tillåta någon underbalansering av budgeten — dock inte mer än att en förbättring av konjunkturen, som naturligt är, återställer balansen.

Som jag redan tidigare framhållit, kan man inte undgå pris- och kostnadshöjande effekter av en omsättningsskatt. Det vore att blunda för realiteter, om man förutsatte någonting annat. Det är den svenska kostnadsnivån som på exportsidan just nu inger de största bekymren. Detta är ett av huvudskälen mot en allmän varuskatt. Låt oss i stället inrikta oss på en dynamisk politik, som sätter fart på produktionsstegringstakten. Om vi skulle i det avseendet kunna komma tillbaka till 3- eller 3 1/2-procentsnivån i stället för nuvarande 1 procent, skulle staten med nu gällande beskattningsregler kunna räkna med en automatisk inkomststegring på cirka 300 miljoner kronor för varje år.

Finansministern motiverar sitt krav på nya skatter med att det är nödvändigt att öka statens finansiella resurser, om avmattningstendenserna skulle komma att bestå, för att föra den lämpligaste sysselsättningspolitiken utan att budgetens stramhet behöver uppgivas. Skulle däremot avmattningstendenserna avlösas av en konjunkturåterhämtning och en ny ekonomisk expansion, ja, då kommer enligt herr Sträng »frågan om en skärpning av finanspolitiken på ett särskilt sätt i förgrunden» — det vill säga, att han förordar en skattehöjning även i det läget. Avmattad konjunktur eller expanderande konjunktur — hipp som happ — det leder finansministern märkligt nog till samma slutsats: det behövs skattehöjningar!

Herr talman! Situationen är i dag kort sagt: minskad produktion på många områden, ökad arbetslöshet, minskad export, lägre sjöfartsnetto, reducerat sparande, växande statsutgifter och nya skattekrav. Denna högst skrämmande ut-

Statsverkspropositionen m. m.

veckling ämnar vi inom folkpartiet sätta in alla våra krafter på att bryta genom den produktionsstimulerande politik, som vi förordar.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Ewerlöfs förslag, att statsverkspropositionen remitteras till utskott.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Sänk pensionsåldern till 65 år för folkpensionärerna och höj folkpensionerna ytterligare så fort våra resurser medger och i den takt som i framtiden kan bli möjlig! Genomför man en sådan pensionsreform, kan man få rättvisa och ordning när det gäller den största fråga, som skall behandlas vid årets riksdag.

Jag är väl medveten om att en sådan reform inte kan genomföras omedelbart, men den bör uppställas om en målsättning för pensionsfrågans lösande. Jag tar upp dessa problem omedelbart, eftersom de ständigt återkommer i den politiska debatten och inte minst figurerar i de förslag, som den socialdemokratiska regeringen framlägger och som bland annat avser en och en halv miljon kronor till förberedelse av en pensionsreform, som vi ännu inte beslutat, och dessutom en enligt min uppfattning oriktig sammankoppling av den extra företagsbeskattningens avskaffande och genomförandet av en sådan pensionsreform.

Av alla de förslag, som har framförts i den under senare år mycket intensiva pensionsdebatten, är höjningen av folkpensionen det viktigaste. Det viktigaste är inte att genomföra tilläggs pensioner på upp till 36 000 kronor om året för två makar eller andra liknande förslag, som framförts, utan det betydelsefulla är, att varje svensk medborgare — vilka öden han än går till mötes — blir tillförsäkrad en någorlunda hygglig folkpension.

I vår tid är arbetstakten och hela livsformen hårt pressad, för att inte säga forcerad och hektisk. Detta har, samtidigt med att det ökat produktionen och höjt levnadsstandarden, medfört en rad olägenheter av bl. a. medicinsk natur, t. ex. en stark ökning av hjärtsjukdomar-

na. För att motverka detta har vi förkortat arbetstiden och förlängt semestern — det är ju egentligen samma sak; det blir en förkortning av arbetstiden när semestern förlänges. Båda är åtgärder, som är fullt berättigade, även om arbetstidsförkortningen kom vid en tidpunkt, som inte var fullt så läglig, eftersom dess produktionshämmande effekt inträffade vid samma tidpunkt som produktionen i övrigt också började stagnera.

Det är självfallet, att den produktionsökning, som vi med all sannolikhet kommer att få även i framtiden, större eller mindre, kommer att utnyttjas för en höjd levnadsstandard och en förkortad arbetstid. Det kan väl utan tvekan förutspås, att arbetstiden kommer att förkortas på så sätt att vi får färre arbetstimmar per vecka och en förlängd semester, och detta bör naturligtvis anpassas efter produktionens resurser. Men när vi då har vidtagit dessa åtgärder och är beredda att gå vidare, varför skulle vi då inte kunna tänka oss att man förkortar, om jag så får säga, livsarbetstiden genom att sänka pensionsåldern till 65 år? Tjänstemännen har 65 år och lägre som pensionsålder, varför skulle inte folkpensionärerna ha detsamma? Är den arbetare mindre värd att bli pensionerad vid 65 år, som utfört grovarbetet, än den som sysslat med siffror eller utfört annat kontorsarbete?

Det blir en kort tid som folkpensionären får åtnjuta sin pension med nuvarande höga pensionsålder. Vi betalar till denna folkpension nästan hela livet, från det är vi fyller 16 år. Visserligen är medellivslängden nu beräknad till 76 år, men det blir i alla fall i medeltal bara under nio år som folkpensionen utgår. Att sänka pensionsåldern är enligt min mening en social reform, som man bör sträva efter.

Jag är naturligtvis medveten om att en sänkning av folkpensionsåldern till 65 år kommer att medföra mycket stora kostnader, men det är angeläget att vi skapar så god trygghet som möjligt åt våra gamla och åt alla grupper av våra gamla. Beträffande finansieringen kan man säga, att den som nu är beredd att genomföra tilläggs pensioner, som kom-

Statsverkspropositionen m. m.

mer att dra väldiga kostnader, inte heller borde vara så tveksam då det gäller att genomföra en sänkning av folkpensionsåldern.

I detta sammanhang vill jag också framhålla, att även om man sänker folkpensionsåldern till 65 år bör det givetvis stå fritt för den som har hälsan och vill fortsätta att arbeta efter 65 år att också få vänta med uttagandet av sin folkpension och i gengäld få en högre folkpension, enligt förslag i sådan riktning som framförts i pensionsberedningen.

Ett annat problem i hela pensionsdebatten är att pensionsförmåner bör betraktas som en anställningsförmån eller, som man kanske ofta säger i vanligt språkbruk, som en del av lönen. Som sådan bör också premiekostnaden beskattas och den bör också i statistik och dylikt tas upp som en löneförmån, på samma sätt som kontantlön och andra förmåner.

De sociala reformerna synes dock inte intressera det socialdemokratiska partiet särskilt mycket numera. I stället tänker regeringen nu fortsätta sina försök att lagstiftningsvägen ingripa på arbetsmarknaden och införa de graderade tilläggs pensionerna. Till den frågan lär det bli anledning att återkomma, men jag vill redan nu säga, att beslutet om de graderade tilläggs pensionerna kommer vid en tidpunkt, som är föga lämpad ur ekonomisk synpunkt. Jag undrar just hur socialdemokraterna plus en folkpartist — eller flera, vad vet jag — egentligen kommer att känna sig när de skall fatta ett beslut med så gigantiska ekonomiska konsekvenser i en tid då vår produktion stagnerar, utrikeshandeln är synnerligen oviss och då vårt lands ekonomi är ytterligt ansträngd.

Det måste tyvärr sägas att vårt lands ekonomiska läge icke är gynnsamt. Produktionen, utrikeshandeln, sysselsättningen, lagerhållningen m. m. ter sig, som jag nämnde, inte gynnsamma i dagens situation. Allt detta är faktorer, som måste beaktas i dagens ekonomiska debatt. Detta är problem som träder i förgrunden vid debatter om nationalbudget,

statsfinanser och andra frågor, som berör vårt lands ekonomi.

Helhetsintrycket av nationalbudgeten inger en bestämd känsla av vikande konjunkturer på flertalet områden. Vårt lands stora känslighet för utlandshandeln ger mig anledning att i första hand erinra om de allt ogynnsammare exportförhållandena. Därvid är särskilt att observera vårt lands starka beroende av det västeuropeiska området, något som framträdde tydligt under 1958. Mot en exportminskning till EPU-länderna på cirka 630 miljoner står en ökning på övriga områden med 70 miljoner kronor. Ur svensk synpunkt är det särskilt beklagligt att i fråga om Storbritannien, vårt främsta exportland, utsikterna alls inte är ljusa. Tendenserna för handeln med Storbritannien i fortsättningen belyses i nationalbudgeten på följande sätt: »Om inte en betydande omsvängning kommer till stånd på det privata investeringsområdet synes avmattningen komma att fortsätta att dominera åtminstone ett stycke in på 1959.»

T. o. m. vår export av tidningspapper till Storbritannien minskade på grund av lagerförtäring i landet under 1958 trots att konsumtionen av tidningspapper ökade.

Till dessa ogynnsamma rapporter kommer att Ryssland börjat bli en allt svårare konkurrent på skogsprodukternas område med priser som ur svensk synpunkt är synnerligen besvärande. Detta har resulterat i att avverkningarna i våra svenska skogar gått ned avsevärt. Ännu har vi inte siffror på hur mycket avverkningarna minskat, men var och en som har kännedom om dessa förhållanden vet att avverkningarna är avsevärt mindre detta år än tidigare. Därigenom har direkta svårigheter uppstått för dem som närmast berörts. Arbetslösheten har stigit och skogsägarna har fått svårigheter genom uteblivna inkomster. Under sådana förhållanden blir det så mycket mer angeläget att försöka få största möjliga användning för skogens produkter inom vårt eget land, t. ex. genom användning av flis till bränsle och sådant.

Vad som ytterligare oroar på det väst-

Statsverkspropositionen m. m.

europiska området är bildandet av sexstatsområdet och de verkningar detta avtal kommer att medföra för vårt land. Så mycket kan sägas, att borttagandet av tullhindren mellan sexstatsländerna — samtidigt som de yttre bibehållits eller skärpts — utgör en stimulans för samhandeln mellan de sex och en relativ försämring av utomstående exportörers villkor. På hela detta område föreligger emellertid så mycken oklarhet, att man endast kan hoppas att de förhandlingar som pågår skall leda till ett för vårt land gynnsamt resultat.

Det är emellertid inte endast beträffande exportmarknaden som vi hyser en viss oro. Också inom vårt eget land finns det tendenser, som inte är så glädjande. Jag skall bara beröra ett par av dessa områden, nämligen investeringarna och sysselsättningen. I vad det avser industriens investeringar är att observera vad som anförts i nationalbudgeten, där man säger, att med reservation för betydande feluppskattningar har det antagits att industriens investeringar skall sjunka med sammanlagt 100 miljoner kronor från 1958 till 1959, eller med drygt 2,5 procent av den motsvarande bruttoinvesteringen 1958.

Detta är en mycket allvarlig faktor, som vi måste ägna största uppmärksamhet. Enligt de senast offentliggjorda uppgifterna har vi 73 000 registrerade arbetslösa, och en sådan siffra bör man sannerligen inte ta lätt på. Det är visserligen fullt i sin ordning och vår enkla plikt att med beredskapsarbeten och dylikt hjälpa de arbetslösa, men detta betyder endast en temporär lösning. All vår strävan måste bli att främja näringslivet så att alla i normal ordning kan få arbete.

En av de åtgärder som därvid i första hand bör komma i fråga är att sänka räntan. Om den frågan anföres i nationalbudgeten att »de olika ländernas diskontosatser har successivt sänkts från fem procent och mera till mellan tre och fyra och en halv procent. Särskilt uppmärksamrad har sänkningen av det brittiska diskontot från sju till fyra procent inom loppet av åtta månader blivit». Min

kommentar är: detta är i det högerstyrda England!

En ytterligare räntesänkning i vårt land skulle säkerligen stimulera företagsamheten på ett gynnsamt sätt. I synnerhet gäller detta den för vårt land så betydelsefulla småföretagsamheten. I den företagsformen finns det någonting, som tyvärr saknas inom stora områden av arbetsfältet; där finns arbetsglädje. På ett sätt är småföretagen särskilt värdefulla därför att de genom sin mångsidighet ger mindre bekymmer för bygden, om arbetslöshet skulle uppstå inom någon speciell gren av näringslivet. Säkerligen skulle småföretagsamheten hälsa en räntesänkning med stor tillfredsställelse.

I detta sammanhang skulle det vara av intresse att få höra de speciella högräntepartiernas — högerens och folkpartiets — uppfattning om räntan. I inflationstider var dessa båda partiets huvudsakliga recept hög ränta. När de på sin tid motsatte sig flertalet åtgärder för att bekämpa inflationen hänvisade de alltid till botemedlet: hög räntan. Nu, när vi uppenbarligen har deflatoriska tendenser, kan väl inte botemedlet också heta hög ränta. Mig veterligt har man dock inte hört något krav från vare sig högern eller folkpartiet om sänkt ränta. Varför vill man inte nu tillämpa den där rörliga räntan, som man alltid talade om när det gällde att höja räntan? Skulle räntan kanske endast vara rörlig i en riktning, d. v. s. uppåt?

Om jag så skall nämna ytterligare ett medel för att främja företagsamheten, är det avskaffandet av den extra företagsbeskattning, som infördes 1955 med löfte att den skulle avskaffas så snart konjunkturerna ändrades. Vad finns det för konjunkturpolitiska skäl — observera *konjunkturpolitiska* — att den bibehålles nu? I stället för inflation har vi, som jag sade, deflatoriska tendenser. Men alla har önskemålet att främja näringslivet och undvika arbetslöshet, och då bör löftet infrias och den extra företagsbeskattningen borttagas.

Det har inväntats att en sådan åtgärd inte skulle ha någon större betydelse för industriens lust att investera. Detsamma

Statsverkspropositionen m. m.

Med detta, herr talman, ber jag att få instämma i yrkandet om remiss av statsverkspropositionen.

Herr Förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Under en följd av år har vi som bakgrund i remissdebatterna angående statsverkets tillstånd och behov haft full sysselsättning och en fortgående standardhöjning i samhället. Jämsides med denna gynnsamma tendens i utvecklingen har vi haft en mindre gynnsam, nämligen den likaledes fortgående penningvärdeförsämringen. Alla har varit överens om värdet av den fulla sysselsättningen för land och folk. Flertalet har väl också helhjärtat givit sin anslutning till strävandena att söka bemästra inflationstendenserna och om möjligt förena fullsysselsättningen med prisstabilitet och samhällsekonomisk balans. Framstående ekonomer har brottats med problemet i flera omgångar utan att ha nått bättre resultat än oavgjort i fråga om dess lösning. Detta är kanske inte så överraskande. Finns det en lösning till problemet, är det förmodligen i första hand en uppgift för politikerna själva att söka den.

Flertalet länder visar samma tendens i den ekonomiska utvecklingen som den, vilken varit rådande i vårt land under efterkrigstiden. Visserligen har inflationen i de olika länderna varierat i styrka, men verkningarna av den kan spåras hos samtliga. Detta leder till slutsatsen, att det är förenat med betydande svårigheter att i ett demokratiskt samhälle med ett fritt näringsliv helt sätta den oskrivna lagen om tillgång och efterfrågan ur spel. Är efterfrågan större än tillgången så stiger priset, är förhållandet det motsatta så sjunker priset. Vi har under året fått en lektion som visar att detta i varje fall gäller i fråga om smör, men lagen äger utan tvivel tillämpning på ett betydligt vidare fält. Det är den som styr priserna uppåt under högkonjunktur och nedåt under lågkonjunktur, om icke reglerande åtgärder tillgripes.

I år är situationen en annan än den som varit utmärkande för praktiskt taget hela efterkrigstiden. Konjunkturav-

sades om borttagandet av investeringsavgiften, men nu konstaterar konjunktinstitutet: »Vidare är det sannolikt att slopandet av investeringsavgiften från och med den 1 januari 1958 varit av avgörande betydelse för investeringsökningen i varje fall då det gäller maskininvesteringarna.» På samma sätt torde det här vara en god arbetslöshetsbekämpande åtgärd att avskaffa denna skatt.

Till slut, herr talman, några ord om ett kapitel som knappast gör någon glad, inte heller finansministern, och det är den budget som skall fastställas för nästa år. Många sådana av mer eller mindre besvärlig karaktär har riksdagen fått sig förelagda, men knappast någon så olustig som denna. Den har tydligen varit så olustig, att finansministern inte ens velat slutföra den, eftersom han föreslagit utgifter men varit generös nog att överlåta åt oppositionen att i varje fall deltaga i att täcka en stor del av dem. I så fall får jag säga, att vi inte uppskattar finansministerns generositet. Enligt min uppfattning är det regeringens skyldighet att vid riksdagens början presentera en budget där man, i vilken form det nu sker, anvisar vägar för täckandet av de utgifter som föreslagits. Man får verkligen fråga om regeringen inte har någon uppfattning hur denna brist skall täckas. Om man verkligen har det, varför framför man inte sin mening?

Endast vissa antydningar har gjorts. Så mycket är dock uppenbart, att regeringen inte ämnar åstadkomma någon balans genom besparingar på redan föreslagna utgifter, utan det är någon av de skattevägar, som finansministern antytt i statsverkspropositionen, som regeringen ämnar tillgripa.

För centerpartiets del vill jag deklarera, att vi inte vill acceptera någon av de utvägar som finansministern föreslagit. I stället bör underskottet så långt detta är möjligt täckas genom begränsningar av statsutgifterna, så att vi får det dithän att vi inte behöver höja skatterna. Vi har i specialmotioner lagt fram förslag till besparingar. Vi har därvidlag sökt undvika att övervältra utgifter på kommunerna eller på ekonomiskt svaga grupper.

Statsverkspropositionen m. m.

mattningen är påtaglig och arbetslösheten betydande. Följaktligen borde inflationsriskerna nu vara eliminerade och krafterna kunna koncentreras till åtgärder för beredande av sysselsättning åt de arbetslösa eller andra åtgärder som är aktuella i det nuvarande läget. I den debatt, som har förts efter finansplanens offentliggörande, har det emellertid gjorts uttalanden som tyder på att det ingalunda är en allmän uppfattning, att riskerna för inflation har försvunnit med högkonjunktorens upphörande. Tvärtom har i kommentarerna till den framlagda budgeten framskymt att den anses innebära betydande inflationsrisker.

Det är helt säkert ingen i regeringen som har väntat att budgeten skulle mottagas med någon större välvilja, allra minst av oppositionen, ty det är en budget vilken präglas av det kärvare klimat som följt med konjunkturomsvängningen, en budget som rymmer mycket av automatiska kostnadsstegringar men som också innebär att betydande anslagskrav av hög angelägenhetsgrad icke kunnat tillgodoses. Budgetens inkomstsida visar nämligen inga ljusa perspektiv i fråga om möjligheten att utan extraordinära åtgärder täcka de starkt stigande men ofrånkomliga statsutgifterna.

Jag och många med mig, som under de gångna årens ekonomiska debatter sökt inhämta så mycket som möjligt av den rikt flödande visdomen i oppositionens argumentering för en annan ekonomisk politik än den som förts av regeringen, höll nästan på att bli övertygade om att strävandena att förena full sysselsättning med prisstabilitet och samhällsekonomisk balans var dömda att misslyckas, eftersom vi i våra strävanden icke hade tillbörlig respekt för de automatiskt verkande krafterna i det ekonomiska skeendet.

Nu kommer nästan som en chock känslan av att ha varit nära att komma vilse i snårskogen. Debatten kring inflationsproblemet har av naturliga skäl hittills hållit sig till högkonjunkturerna och dessas betydelse i sammanhanget. De kunskaper som har kunnat inhämtas i de tidigare debatterna har följaktligen

varit begränsade till detta avsnitt av problemet. Oppositionen har emellertid nu vänt på skivan och spelat upp andra sidan. Melodien är fortfarande densamma, och det visar sig att enligt oppositionens bedömning konjunkturförändringen icke har någon inverkan på inflationsriskerna. Under socialdemokratisk regim är dessa alltid lika brännande, oavsett om det råder högkonjunktur eller lågkonjunktur. Lagen om tillgång och efterfrågan fungerar med andra ord inte, om det är någon annan än de i särskild ordning utvalda, som spelar på de känsliga instrument vilka tillsammans utgör den ekonomiska politiken.

Ja, så står man där med sin tvättade hals, kliar sig där en gång i tiden håret har vuxit frodigt och tänker på oppositionens mera uppmärksammade propagandateser, såsom »Vi måste ha en annan regering» och högerens välplacerade slogan över bekvämlighetsinrättningen på Östermalmstorg: »Att lita på högern» — man frestas att tillfoga »i en beträngd situation».

»Att lita på högern» visade sig ha stor slagkraft, men begränsad till den gemensamma marknaden. Underlaget för en annan regering stärktes inte av den jämnare fördelning av ett mindre antal mandat inom de tre motståndsgруппerna, som blev resultatet av junivalet. Det var alltför många som fortfarande tvivlade på att den rekommenderade medicinen — en annan regering — skulle vara hälsobringande för några andra än för dem som var så ivriga att få tillhandahålla den. Framför allt var det alltför många, som tvivlade på att därmed skulle följa en god lösning av den alltjämt aktuella frågan om tilläggspensionering.

Folkpartiet har under de senaste dagarna avvisat en inbjudan från regeringen till förhandlingar i denna fråga med framhållande av att folkpartiets pensionsförslag är det i alla avseenden överlägsna. Endast om principerna i detta till det väsentliga accepteras, heter det, kan det vara någon mening med ytterligare förhandlingar. Hur skall man uppfatta ett sådant svar från ett parti, som säger sig vara intresserat av en positiv

lösning av frågan om tilläggs-pensioneringen men till synes icke har några förutsättningar att vinna stöd för det egna förslaget från något håll? Är det inte så, att det gamla bibelordet »Tron utan gärningar är död» fortfarande ger uttryck för en god portion sanning?

En amerikansk äventyrare vid namn Mizner, erkänd såsom ett kvickhuvud, lär ha sagt: »Jag respekterar tron, men det är tvivlet som gjort oss till bildat folk.» Även om jag respekterar folkpartiets tro på förträffligheten i dess eget pensionsförslag, så vill jag framhålla, att tvivlet är berättigat hos alla som vill skaffa sig närmare insikt i och en egen uppfattning om denna betydelsefulla fråga. Det överväldigande flertalet av de löneanställda, vilka nu saknar pensionsrätt, har givit sin röst för en lösning enligt regeringsförslagets obligatorium. Detta förhållande kan inte lämnas obeaktat vid bedömningen av föreliggande förslag. Jag delar emellertid folkpartiets mening, att det inte finns stort utrymme för förhandlingar i principfrågan om pensioneringens uppbyggnad. Där emot finns det många andra väsentliga ting i förslaget som skulle kunna bli föremål för överläggningar; exempelvis sådant som redan betygsatts av folkpartiet, nämligen dess mindre grad av produktionsfrämjande och sparvänliga natur.

Herr talman! Jag skall inte tynga re-missdebatten genom att orda mera om tilläggs-pensioneringen. Det blir helt säkert tillfälle att diskutera den mera ingående innan frågan är färdig för ett avgörande i kammaren. Även om pensionsfrågan är en av de stora och mera spännande frågorna vid årets riksdag, så blir den ändå inte den helt dominerande. I statsverkspropositionen redovisas många betydelsefulla frågor som måste ägnas uppmärksamhet både på grund av kostnaderna för förslagets genomförande och av intresse för den framtid vi förväntar oss så mycket av.

Utskottets granskning av vad regering-
en funnit vara realistiskt med hänsyn till framställda krav och önskemål från olika verk och myndigheter kommer

Statsverkspropositionen m. m.

helt säkert att ställa kammarens ledamöter *inte* inför valet och kvalet, utan inför den verklighet vi lever i. Hur mycket skall man skära bort i en 13,5 miljarders budget för att det skall betraktas som något väsentligt? Alla utgifter, som utan olägenhet kan uppskjutas, skall naturligtvis föras åt sidan i nuvarande statsfinansiella läge. Efter den hårda nedskärningen av anslagskraven är det inte sannolikt att det finns så värst mycket av det slags utgifter i bud-
geten som utan olägenhet kan putsas bort. Skall utgifterna skäras ned ytterligare måste det ske på anslagsposter som ansetts så angelägna att de tagits med trots det ansträngda läget.

Finansministern säger i finansplanen, att en förstärkning av statens inkomster av storleksordningen en halv till en miljard kronor är erforderlig. Om vi antar att han nöjer sig med medeltalet av de nämnda summorna, 750 miljoner, och om vi frågar oss om det är möjligt att skära ned utgifterna med detta belopp för att därigenom undvika varje slag av skattehöjning, så måste jag konstatera att jag bedömer förutsättningarna härför såsom obefintliga. Det förhåller sig nämligen så att vi är överens om de verkligt stora utgiftsposterna. Försvarskostnaderna uppgår till 2 836 miljoner, socialutgifterna till 3 907 miljoner, varav nära 2 500 miljoner utgör kostnaden för folkpensioneringen, och undervisningsväsendet kostar 1 696 miljoner. Enbart dessa tre huvudtitlar — den fjärde, femte och åttonde, svarar för 62,5 procent av budgetens samlade utgifter. Visst kan man klanka på de starkt stigande statsutgifterna, men man bör då inte glömma bort att försvarskostnaderna i dag är mer än 15 gånger större än på trettio-tioalet.

Skall utgifterna skäras ned mera väsentligt, så duger det inte att skrapa litet här och där med en trätälja. Det fordras kraftigare tag om det skall bli märkbara resultat. Från dessa synpunkter är det inte överraskande att högern återkommer med kravet om nedskärning av utgifterna under femte huvudtiteln, alltså de sociala utgifterna. Yxan måste

Statsverkspropositionen m. m.

sättas in mot de stora utgiftsposterna om det ska bli besparingar av någon betydelse. Högern vill bl. a. hugga bort barnbidraget för det första barnet i familjen och därmed nå en besparing av 375 miljoner kronor. Besparingsivern är förklarlig, men inriktningen minst sagt oförsvarlig.

Jag har för min del ingen större tilltro till möjligheterna att vid utskottsbehandlingen av föreliggande statsverksproposition nå utgiftsminskningar av sådan storleksordning att den av finansministern signalerade inkomstförstärkningen blir överflödigt. Riksdagen får därför vid en senare tidpunkt ta ställning till frågan om dessa inkomstförstärkningar och på vilket sätt de skall åstadkommas.

Herr talman! Jag vill begränsa mitt anförande till det nu sagda, ehuru jag är medveten om att det finns flera aktuella frågor, värda att nämnas i dagens remissdebatt. Det är emellertid många talare anmälda, varför man kan räkna med att det väsentliga blir berört innan debatten slutförts.

Jag har ingen erinran mot remiss av förevarande propositioner.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Det är givet att jag gärna skulle vilja följa det lysande föredöme, som herr Ewerlöf gav genom den snabbhet med vilken han här talade, och jag skall göra mitt bästa. Men det betyder, att jag får vara så ohövlig bl. a. mot herr Ewerlöf, att jag knappast hinner bemöta några av de intressanta synpunkter han förde fram.

Inte heller blir det möjligt för mig att falla för herr Torsten Bengtsons frestelse att här ta upp en debatt i pensionsfrågan. Jag vill bara konstatera, att det var en häpnadsväckande optimism denne talesman för ett av oppositionspartierna ådagalade, när han här liksom inviterade riksdagen till en miljardrullning, alltså till nya utgifter av högst betydande omfattning. Det var bara synd att hans vänliga och leende

ansikte hastigt fördostrades, när han kom att tänka på att han borde säga någonting illa om regeringens förslag till tjänstepensionering — då var det ju ingen hejd på hur illa vi har det ställt här i landet.

Det budgetförslag, som vi nu diskuterar, innebär att regeringen ansett det nödvändigt att lägga fram förslag om så betydande utgifter, att de nuvarande inkomstkällorna inte räcker till för att täcka utgifterna. Det är klart att en sådan budget framkallat kritik, och kritiken har, framför allt utom riksdagen, riktats mot oss alla, mot politikerna, som genom ansvarslösa utgiftsbeslut fört landet fram mot en finansiell kris. Jag kan på den punkten helhjärtat instämma i herr Aastrups anförande: Jag tror att vi har all anledning att tillbakavisa anklagelserna för att vi skulle ha uppträtt utan tanke på det ansvar både för nuet och för framtiden, som brukar präglade den svenska riksdagens beslut.

Men låt oss utöver dessa allmänna konstateranden titta ett ögonblick på situationen. Var det ett uttryck för bristande ansvarskänsla och flykt från verkligheten, när vi i fjol praktiskt taget enades om ett försvarsbeslut, vars ekonomiska verkningar är en av anledningarna till de finansiella svårigheter vi nu har? I själva verket var det väl så, att praktiskt taget alla politiker ansåg det nödvändigt att ta det beslutet för att stärka våra möjligheter att få leva i fred och oberoende. Vi tog detta beslut, trots att vi var medvetna om att det förde med sig åtskilliga impopulära följder för oss alla.

Och när vi har anslagit mycket pengar till skolorna, vägarna, bostadsbyggnad och kraftverksbyggnad, så kan ju inte det vara uttryck för att vi går ut och jagar en lättköpt popularitet. Ty vad innebär besluten? Jo, de innebär ett vädjande till de nu levande, att de skall vara med om att bygga för framtiden och avstå från en annars möjlig konsumtionsökning för att på avgörande punkter stärka det svenska folkhushållets resurser.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är väl riktigt att några av utgiftsbesluten kan sägas ha den karaktären, att de omedelbart ökar konsumtionskraften. Vi har som ett exempel det största av dem alla, folkpensionsbeslutet. Men, ärade kammarledamöter, är det uttryck för en oansvarig slöseripolitik, när vi gemensamt har beslutat folkpensioner som f. n. uppgår till 2 460 kronor per år för en ensamstående? Nej, tvärtom ligger det väl närmare till hands att säga: Vi vill ytterligare stegra den utgiftspost, som det här gäller, trots att den otvivelaktigt är stor och tyngande för åtskilliga av skattebetalarna.

Herr talman! Det skulle vara enkelt att på samma sätt räkna upp huvudparten av de beslut vi har fattat. Jag har nämnt försvaret, skolorna, vägar, bostäderna och folkpensionerna. Läger jag till ytterligare några få, så är — som herr Strand nyss sade — praktiskt taget alla de rörliga posterna i budgeten redovisade. Näväl, har vi någonting att skämmas för när vi ser tillbaka på de besluten? Nej, det har vi verkligen inte.

Men en annan fråga är: Har vi råd? Ett aldrig så klokt beslut kan ju bli oklokt, vare sig det gäller en enskild eller samhället, om man inte har råd till det. Men då vill jag göra den enkla frågeställningen inför kammarens ledamöter: Är det så att vi på de områden, där det allmänna svarar för standarden, har kommit upp till en högre standard än den vi anser vara självklar när det gäller vårt privatekonomiska liv? Vi lever i ett samhälle, där medborgarna år efter år anser sig ha råd, och faktiskt har råd, att köpa låt oss säga 140 000 nya bilar. Är det inte rimligt, att man i ett sådant samhälle skall ha råd att tillgodose den framtida kraftförsörjningen och utbildningen av vår ungdom? Vi lever i ett samhälle, där televisionen glädjande nog slår igenom med blixtfart. Det är ett tecken på vår stora standardhöjning under de senaste åren, och den skall vi vara glada för. Men om det är så, har vi då inte också råd att sörja för de områden, som samhället ansvarar

för, på ett så bra sätt som vi hittills varit ense om?

Det är i själva verket så, herr talman, att den enskildes stigande standard mer och mer riktar strålkastaren mot bristerna i den offentliga hushållningen på olika områden, men det är klart att de fortsatta framstegen måste vägas mot våra resurser och deras ökning. Just nu upplever vi en konjunktturnedgång. Jag tycker det är ganska underligt, att man här i denna talarstol skildrar den svenska konjunktturnedgången utan att göra sig besvär med att ställa den mot dess rätta bakgrund.

Hur ser det ut ute i världen? Amerikas Förenta stater hade i fjol en arbetslöshet på omkring 5 miljoner människor och en nedsättning av produktionen med 13 procent. I England har man sedan år 1955 ingen produktionsstegring alls. I de råvaruproducerande länderna har det skett en väsentlig sänkning av både sysselsättning och standard. Det är ju orimligt att ett starkt exporterande och importerande land som Sverige inte skulle ha kännning av en konjunkturavmattning av denna karaktär, och vi har ju också fått det.

Många frågar sig: Står vi nu på grund av den internationella konjunkturavmattningen inför en depression av 1920- och 1930-talets modell? Ja, vi lär inte nu hinna ge oss närmare in på den frågan. Låt mig bara konstatera: Det är ingen depression av den sedvanliga typen, ty jämsides med depressions-tendenserna bryter sig starka inflationstendenser fram. Om vi inte här ser upp, kan det gå på det sättet att inflationstendenserna överväger, så att vår konkurrenskraft gentemot utlandet och vår valutareserv minskas. Då kan vi verkligen få de ekonomiska bekymmer som oppositionen försöker måla ut att vi har i dag.

I den situation, som vi befinner oss i, måste den ekonomiska politiken ha en dubbel målsättning. Vi måste ta upp kampen mot sysselsättningssvårigheterna, och vi måste samtidigt akta oss för att göra någonting som skulle kunna inne-

Statsverkspropositionen m. m.

bära en påspädning av inflationsriskerna. Det är därför som vi har försökt att genom vad man kallar en selektiv arbetslöshetspolitik komma till rätta med svårigheterna. Vi har icke bedömt läget så, att vi — liksom på 20- och 30-talen — ansett oss böra gå in för en allmän påspädning av konjunkturen. Det vore en enkel och lätt uppgift att arbeta efter den modellen. Vi har måst ta hänsyn till att samtidigt som vi vill hålla sysselsättningen uppe får vi akta oss för en inflationstendensstegring. Den selektiva arbetslöshetspolitiken — som jag föreställer mig att kammaren under denna riksdag får tillfälle att åtskilligt diskutera — har ju ändå i stort sett varit lyckosam.

Hur ser det ut i vårt land? Det är inte sant att vi har ett sämre läge än andra länder. Vår produktion har stigit, låt vara endast med 1 procent, men tar man hänsyn till arbetstidsförkortningen, är det inte så förfärligt stor skillnad på produktionsstegringen under det gångna året och andra efterkrigsår.

Arbetslösheten är den mörka bilden. Där har vi januarisiffran på 73 000 man. Allvaret i läget inses numera lyckligtvis av alla medborgare, och det bör underlätta en anspänning av krafterna för att undvika en fortsatt arbetslöshet. Investeringsarna har ökat under denna tid, bland annat beroende på att i den selektiva arbetslöshetspolitiken har legat en målmedveten strävan att pressa investeringarna uppåt. Jag tror att det är angeläget att fastslå, att denna ökning av investeringarna — av byggandet för framtiden — inte minst har gällt det privata näringslivet, vars investeringar under fjolåret ökades med icke mindre än 15 procent. Ingen gren av näringslivet tycks tro på den borgerliga skräckpropagandan, utan man har tillit och förtröstan till den svenska ekonomiens styrka.

Det är bakgrunden till den budget som vi nu diskuterar. Vi har sagt oss följande.

Arbetslöshetspolitiken skall fortsätta. Vi skall stödja den rörliga arbetsmarknadspolitik, och vi skall stödja investeringarna. Det betyder ett starkt bostadsbyggande, mycket vägar, ökat an-

slag till de statliga kommunikationsverken, framläggande för riksdagen av investeringsplanerna för Norrbottens järnverk och Statens skogsindustrier, forcerad yrkesutbildning och många andra kostnadskrävande ting. Sammanlagt kostar detta, ärade kammarledamöter, 600 miljoner kronor. Det är den budgetbrist som ni så ivrigt talar om.

I övrigt är budgeten präglad av en mycket sträv behandling. Det skulle glädja oss mycket, om man verkligen här kan komma med allvarligt menade besparingsförslag av den storleksordning som oppositionens talare har nämnt.

Herr Ewerlöf säger, att nog kan man spara en smula på en hög standard, om man befinner sig i svårigheter. Ja, herr Ewerlöf, det kan man. Men såvitt jag har sett av högerns besparingsförslag i dagens tidningar är det inte fråga om att ta ifrån oss, som har en bra standard, för att komma över svårigheterna, utan man tar där standarden redan förut är låg; man tar från barnfamiljerna, från de arbetslösa och från de sjuka. Men där är det — herr Ewerlöf kan vara övertygad om att jag vet det — inte mycket att ta av utan att även för statsfinanserna tämligen betydelselösa besparingar känns som tunga offer.

Vi har sagt, att trots den strängaste sparsamhet kommer det att fordras ett tillskott på 1/2 miljard eller kanske 1 miljard kronor. Vi har ingen anledning att smita ifrån det ansvaret. Herr Bengtsson har läst statsverkspropositionen illa sedan han blivit en av oppositionsledarna. Jag hoppas att han läste en bättre förr. Vi har inte sagt: Här har ni utgifterna, dem står vi för, men oppositionen får vara vänlig att komma och tala om hur vi skall betala dem. — Vi har inte begärt uppskov av den anledningen, utan vi har sagt att konjunkturen får avgöra, huruvida vi skall behöva företa en skattehöjning eller vilka former den skattehöjningen skall ha, om vi blir tvungna att företa den, vilket vi för närvarande bedömer som sannolikt. Men därutöver har vi inte velat vältra över något ansvar. Det ansvaret vet vi väl att vi får bära, men vi hade trott att det skulle

vara en ganska rimlig metodik att lägga fram förslag om utgifterna. Dessa förslag går nu till granskning av vederbörande utskott. De är, herr Ewerlöf, inga diktat. Det finns ingenting som säger, att regeringen här dikterar för Sveriges riksdag att detta beslut skall tas. Kan man finna möjligheter till besparingar, då är det väl riktigast att riksdagen gör prutningen. Sveriges riksdag har hela tiden haft klart för sig, att det statsfinansiella läget är som det är och att en ökning av utgifterna får vägas mot risken för skatthöjningar. När den prövningen är avslutad, tycker vi att det är ganska rimligt, om man inom alla partier ställer sig följande frågor: Är de utgifter som vi varit med om ofrånkomliga? Om dessa utgifter är ofrånkomliga, vilket konjunkturläge har vi, och hur bedömer vi framtiden? Om vi kommer överens om utgifterna och om vi kommer överens om konjunkturbedömningen framme i maj månad, skulle det då vara för mycket begärt att även oppositionen skulle säga: Är vi överens om de två avgörande faktorerna, så får vi väl också liksom socialdemokratien ta det ekonomiska ansvaret för vad vi har varit med om att besluta? Detta är uppläggningsbåde av budgeten och av det sätt på vilket vi närmast närmar oss oppositionen.

Det är klart att man kan ha en annan uppläggning. Man kan säga: Den konjunkturavmattning som nu präglar vårt näringsliv är icke tillfällig, utan den är permanent. Vi går in i en period av starkt försämrat ekonomiskt läge för Sverige. Ibland när man hör högerens representanter får man det intrycket att detta är högerens bedömning, men ibland har man från det hållet en rakt motsatt uppfattning. Det är många motstridiga viljor som ryms inom högerledarnas hjärtan. De har liksom små königsonar inom sig själva. Ena stunden är situationen så dyster att den kräver en permanent sparsamhetspolitik, men på andra områden verkar det som om expansiviteten inte känner några gränser. I fråga om de stora utgiftsposterna för försvaret och folkpensionerna är högern solidariskt ansvarig med oss andra, och därigenom har

Statsverkspropositionen m. m.

högern lika väl som andra politiska partier kommit att bli en framdrivare av enligt vår mening befogade men kostnadskrävande riksdagsbeslut. Men ibland segrar sparsamhetstendensen hos högern, och då verkar det som om det inte funnes någon god framtid för Sveriges land, om man inte hade möjligheten att skära ned vissa av de sociala utgifterna. På den vägen kan vi inte följa högern, och jag är glad över att högern, när det gäller att vältra över de bördor, som en kris för med sig, på de svagaste skuldrorna, står ensam i Sveriges riksdag.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern började med att ställa frågan, om vi behövde skämmas för alla de utomordentliga välfärdsåtgärder, som vi har begåvat vårt folk med. Nej, självfallet behöver man inte skämmas för detta i och för sig. Men så ställer han frågan: En annan sak är ifall vi har råd till det. Då skulle jag vilja säga, att sedan man fått klart för sig att man inte har råd till allt vad man har velat åstadkomma, så har man anledning att skämmas, för den händelse man inte är beredd att dra konsekvensen av detta förhållande. I annat fall kommer vi ur askan i elden med alla våra välfärdsanordningar. Det gäller nu att i allas intresse komma till rätta med budgetbristen på ett sätt som inte gör ont värre.

Den genomsnittliga standarden här i landet är numera så hög att vi just från den utgångspunkten anser möjligheter finnas för folk i allmänhet att i större utsträckning själva svara för sina personliga utgifter. Det faktum att vi har så och så många bilar bör väl snarare kunna tagas som ett bevis för att familjer med ett barn skulle ha större möjligheter att själva sörja för detta barn än vad vi tidigare räknade med. Det är på sådana punkter som vi har inriktat oss. Behöver vi t. ex. över hela landet sprida ut bidrag till nedsättning av den verkliga hyreskostnaden för alla? Vi frågar om inte detta är en punkt där vi nu har möjlighet att släppa förhållandena

Statsverkspropositionen m. m.

fria så att folk i allmänhet får betala sina hyror själva.

Sedan kom statsministern med en replik som jag tyckte träffade under bältet. Han sade att han av tidningarna inhämtat att våra besparingsförslag riktade sig mot de sämst ställda bland vilka han också räknade de arbetslösa. Finns det i våra besparingsyrkanden någonting som avser de arbetslösa? Nej vi är fullkomligt överens med övriga partier om att alla har att solidariskt sörja för de arbetslösa.

Vad högern menar är att vi inte bör äventyra vår standard i framtiden genom att, i ett läge där vi inte längre har råd till det, vidmakthålla statens penningutdelande verksamhet på nuvarande nivå.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte inlåta mig på någon pensionsdebatt, men jag hade varit tacksam, om hans excellens herr statsministern, i varje fall såsom ledare för det parti som t. o. m. har ordet »social» i sitt partinamn, hade visat något litet intresse för den mycket stora sociala reform som jag här fört på tal. Den stora skillnaden mellan det förslag jag framförde och vad som synes vara det viktigaste för socialdemokraterna i detta sammanhang, är att vi vill genomföra en reform, varav hela svenska folket skulle få nytta, under det att man nu på socialdemokratiskt håll hellre önskar genomföra graderade tilläggs pensioner, som är så konstruerade att den, som har haft en god lön under hela sitt liv, skall begåvas med en god pension, medan de lågavlönade också skall få en låg pension vid pensionsålderns inträde. Miljardrullning kommer nog också att förekomma vid tilläggs pensionernas genomförande.

Gentemot mitt påpekande, att vi skulle få äran att deltaga i att täcka underskottet i budgeten, sade statsministern att regeringens förslag inte var några diktat. I så fall undrar jag just på vilka punkter regeringens förslag är allvar-

ligt menade och på vilka den är villig att gå med på en justering!

Det skulle vara konjunkturutvecklingen som avgjorde på vilket sätt utgifterna skulle täckas. Ja, då måste i varje fall prognosen bli mycket kortsiktig. Statsverkspropositionen avlämnades ju den 12 januari, och utskotten börjar sitt arbete nu på tisdag. Vi har således knappast mer än tre veckor på oss att avvakta konjunkturernas eventuella förändring, innan vi måste ta ställning till de förslag till utgifter som regeringen framlagt för olika ändamål. Jag tycker nog att statsministerns förklaring därför var litet märklig. Vi kan som sagt inte undgå att fatta ståndpunkt till regeringens förslag nu, och jag förmodar att regeringen inte tänker ändra på sina egna propositioner. Budgetbristen kommer alltså att kvarstå, och från oppositionens sida får vi äran att deltaga i att besluta om hur underskottet skall täckas.

Vad beträffar de besparingsförslag, som framförts från vår sida vill jag bara understryka — statsministern sade ingenting av annan innebörd — att ingenting där är riktat mot arbetslösa, sjuka eller de andra grupper som hans excellens nämnde. Han påstod inte heller något sådant, men jag vill för klarhetens skull framhålla detta.

Till sist vill jag bara säga att när det gäller sysselsättningsfrågan, vore det nog önskvärt att vi försökte få allting in i mer normala banor, d. v. s. att industriens investeringar kunde ökas. Jag vill påpeka att enligt konjunkturinstitutets prognos kommer industriens investeringar under nästa år att minska med 100 miljoner kronor.

Herr AASTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern frågade: »Var det ansvarslost att vi fattade beslut om en ny ram för försvaret? Var det ansvarslost att vi beslutade om förbättrade förhållanden åt de sjuka, åt de gamla, åt de betryckta?» Jag vill nämna att jag för min del aldrig har kallat dessa gemensamma beslut för ansvarslösa. Jag har över huvud taget inte någon gång ta-

Statsverkspropositionen m. m.

git ordet ansvarslös i min mun i sådana sammanhang, men det finns, herr statsminister, en annan sida av denna medalj, den nämligen att vi för att kunna genomföra dessa beslut måste skapa erforderliga resurser. Det är på den punkten vi från folkpartiets sida har satt in vår kritik mot regeringen. Vi har framhållit att den ekonomiska politik, som regeringen fört, har försatt oss i en ogynnsam situation. Regeringens ekonomiska politik har haft och har fortfarande ett statistiskt eller konservativt drag — den är utformad med ledning av erfarenheterna från tidigare perioder, då det rädde förhållanden som måhända i framtiden kommer att betraktas såsom unika. Väntar oss för övrigt inte bakom hörnet en strukturomläggning av den internationella handeln? Det finns uppenbarligen en betydande överkapacitet på olika håll, uppkommen på grund av den hunger efter varor, som krigets eftersatta behov skapat, och det är därför inte uteslutet att betingelserna för det svenska näringslivet kan komma att ändras.

Därför har jag här i dag föreslagit att vi i stället för denna statiska ekonomiska politik borde föra en dynamisk politik som påverkar skattesatser, restriktioner på kredit- och kapitalmarknaden och kostnadsnivån i övrigt. Det är min bestämda uppfattning att svenskt näringslivs signaturmelodi under 1960-talet måste bli rörlighet och smidighet, och det är statsmakternas uppgift att med hänsyn till hela folket och dess försörjning medverka till att så goda förutsättningar som möjligt skapas för vårt näringsliv.

Jag skulle, herr statsminister, vilja citera några strofer ur en dikt som jag läste här i höstas. Jag har valt den delvis därför att dess proveniens är lundensisk. Det är en lundensisk villanella. Den kanske säger oss något om dagens situation: »Spiken syns ömsom krokig, ömsom rak. Hopfrysta, guppande i samma vak, drivs likväl alla mot varsin iskant treva. Vem hoppas inte kunna ändra soppans smak?» Det är det jag vill, herr statsminister. Jag vill ändra soppans smak.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Tiden medger inte någon tävlan i uppläsning av vackra dikter. utan jag får kasta mig rakt in i de problem som de tre föregående ärade talarerna tagit upp.

Herr Ewerlöf var upprörd över vad han kallade ett slag under bältet — jag hade i min uppräkningsräkning räkat ta med att även de arbetslösa skulle drabbas av högerns besparingsmotioner. Jag betonade emellertid, att jag inte läst motionerna, och jag beklagar nu, om jag läst tidningarna slarvigt. Det gläder mig mycket, om högern har övergivit sin ställning från i fjol. Då föreslog man minskat anslag till arbetslöshetskassorna med 8 miljoner, om jag inte minns fel. Det är roligt, om våra upprepade stötar — som jag inte vill kalla slag under bältet — har lärt högern att det inte går att spara på den här punkten. Fortsätter vi på det sättet, kanske vi nästa år far uppleva att herr Ewerlöf inte är så pigg på att försämravillkoren för de sjuka, och då kan vi få större enighet. Är det så att högern har övergett sin politik från i fjol, betraktar regeringen det som en utomordentligt glädjande och god effekt av den kritik som vi tidigare utsatt högern för. Vi hoppas på god fortsättning.

Vad jag kanske tidigare inte gjort klart för herr Bengtson är att jag inte är ohägad att ta upp en debatt i pensionsfrågan. Om det finns något ämne som jag gärna vill diskutera, inte minst med herr Bengtson, är det pensionsfrågan. Men nu skall vi diskutera detta års budget, och då vill jag fråga, hur mycket av denna framtidsmusik — som kommer att kosta miljarder såsom herr Bengtson antydde — kommer på årets budget? Och hur många miljarder, utöver dem som regeringen har föreslagit, kommer herr Bengtson att förordad för att realisera denna intressanta pensionsreform? Eller är det manne någonting som är ställt på evigheten, är det manne någon gång fram mot år 2000, som herr Bengtson talar om. Innan herr Bengtson säger, vilken betydelse hans förslag har för årets budget, anser jag det vara klokt att vi koncentre-

Statsverkspropositionen m. m.

rar oss på det ämne som debatten gäller.

Sedan är det den större frågan om vad man numera med ett modernt ord kallar den sociala balansen. Herr Ewerlöf säger: »Det är klart att vi har råd att ha bil. Det är klart att 140 000 människor skaffar sig nya bilar varje år. Men just därför kan man spara.» Ja men är det säkert att högerns besparingsaktioner drabbar dem som har råd att skaffa sig nya bilar? Är det sannolikt att de förslag till besparingar som högern lyckligtvis är ensam om har den karaktären, att vi faktiskt träffar de grupper som lever i ett även enligt herr Ewerlöf hyggligt välståndssamhälle, så att de får sin standard reducerad?

Frågan om den sociala balansen har jag, herr talman, många gånger försökt att analysera i denna kammare. Jag har tydligen inte alltid lyckats så bra, eftersom herr Ewerlöf inte riktigt accepterar mina utgångspunkter. Vad jag vill säga är följande: när standarden stiger för oss alla, då fordrar vi alla mer av samhället än förut. För trettio år sedan, när de flesta befann sig i små ekonomiska omständigheter, var det otänkbart att barnen skulle få gå i en nioårig skola. Men när standarden har stigit, har vi alla fått pretentioner på vårt skolväsende. När standarden stiger och människorna kan planera för sin framtid, planerar de också för barnens framtid på ett annat sätt än i fattigsamhället. Om då samhället icke får del av de ökade möjligheter som produktionen skapar, så att samhället kan följa med i den standardutveckling som vi alla har i vårt privata liv, då blir det en bristande balans. Då uppstår den situationen, att alla klagat över att samhället är så illa utrustat som det är. Det är denna sociala balans teori som jag tror att vi skulle ha nytta av att försöka åtminstone förstå. Vi bör sätta oss in i vad den innebär, innan vi kritiserar den.

Slutligen vill jag säga följande. Hela den budgetbrist som redovisats — de 600 miljonerna — är pengar som skall gå till arbetslöshetens bekämpande. Varje minskning härav medför risker antingen

för att man får låna medel eller för att det blir besvärligheter i kampen mot arbetslösheten. Om vi icke dreve den nuvarande arbetslöshetspolitiken så expansivt som vi gör, skulle enligt arbetsmarknadsstyrelsens beräkningar antalet arbetslösa i dag ha varit det dubbla mot vad det är. De 600 miljonerna och den fördubblade arbetslöshet som skulle bli följden av att man sparade på dessa pengar, vilket ingen vågar föreslå för närvarande, hör kanske också till den bild som riksdagens första kammare skall ha framför sig när kammaren diskuterar vårt budgetläge.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få anknyta till den punkt där jag slutade föregående gång. Det gäller i vad mån budgetbristen är att hänföra till den konjunktturnedgång som vi för närvarande upplever. Det ständigt återkommande argumentet här är, att det är arbetslösheten som vållat denna situation. Det förhåller sig inte på det sättet, herr statsminister! Alla siffror tyder på att det är de strukturella förhållandena i denna budget alldeles oavsett arbetslöshetsanslagen, som gjort att vi kommit över gränsen. Detta framgår av de utredningar som gjorts över hur läget kommer att vara 1960/61 och 1961/62. Även under förutsättning av normala konjunkturer kommer ökningen av inkomsterna att vara ringa i jämförelse med ökningen av utgifterna. Det går inte att skylla på arbetslösheten, och det har redan påpekats här, att vore det enbart arbetslösheten det gällde, då vore skattehöjningar inte rätta sättet att lösa problemet. Att man över huvud taget talar om att höja skatterna måste bero på att man inser, att det är de strukturella faktorerna som gör att ekvationen inte går ihop.

Herr statsministern sade något om att högerpartiet i fjol gick in för en besparing av arbetslöshetsanslagen. Det är riktigt, men det var en besparing av rent teknisk natur, och den innebar att staten inte skulle ge så stora bidrag för fondbildning i arbetslöshetskassorna,

Statsverkspropositionen m. m.

medan den i stället skulle ha möjlighet att ge större bidrag då kassorna verkligen behöver tas i anspråk. Nu befinner vi oss i en sådan situation. Då är det inte rationellt att begära att statsbidraget skall vara mindre. Det finns alltså inte någon inkonsekvens i denna ståndpunkt. När statsministern talar om att det är 600 miljoner kronor — d. v. s. vad som motsvarar bristen på driftbudgeten — som går till arbetslösheten, så kan jag för min del inte finna att siffrorna bekräftar detta. Här står att de samlade utgifterna för arbetslösheten i år och nästa år beräknas uppgå till 600 miljoner kronor, därav 400 miljoner kronor belastar det löpande årets budget och 200 miljoner nästa års budget.

Så kom statsministern in på den betydelsefulla frågan, om inte statens sektor skulle få möjlighet att växa i samklang med produktionsstegringen. Ja, jag vet inte att någon velat bestrida, att detta vore en ganska naturlig sak. Skatteinkomsterna stiger ju också automatiskt med ökad produktion. Här är det emellertid frågan om att statens sektor sedan är tillbaka växer vida snabbare än produktionen medger, och därmed tränger tillbaka den enskilda sektorn.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske svårt att riktigt komma förbi den stora frågan om pensionerna. Jag skall inte uppehålla mig utförligare vid den; jag vill bara påpeka att hans excellens statsministern sköt undan den sociala frågan genom att fråga när de av mig föreslagna åtgärderna skall genomföras, vad de kostar o. s. v. Är det då fullständigt inaktuellt för det socialdemokratiska partiet att tänka sig att sänka pensionsåldern? Det kommer också att kosta väldigta summor med tilläggs pensionerna, och jag undrar om det inte blir något av eftertankens kränka blekhet när man räknat med en produktionsökning, som skulle röra sig om några procent, men förra året fick stanna vid en procent.

Så vill jag säga några ord om den selektiva sysselsättningen och de åtgär-

der som vidtagits på detta område. Det har sina olägenheter, ty det kan bli fråga om förflyttning av människor från en ort till en annan, vilket kan bli rätt obehagligt. Det är bättre om man kan få näringslivet att arbeta och fungera i normal ordning. Därför har vi framlagt våra förslag.

Jag konstaterar att jag inte fått något som helst besked om vad regeringen menar med sina förslag. Vill man vara med om att ändra de propositioner som framlagts eller vill man bara ha hjälp att täcka de utgifter som man nu föreslagit?

Herr **AASTRUP** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det föreligger väl inga motsättningar i fråga om den målsättningen, att vi skall försöka att kontinuerligt stegra den allmänna levnadsstandarden men detta är väl icke problemets kärna. Frågeställningen är väl, att detta icke får ske på ett sådant sätt, att denna allmänna standardstegring genom sociala reformer eller på annat sätt för med sig nya tilldragningar av skatteskruben. Statsministerns resonemang måste skapa tröstlöshet hos skattedragarna. De kan säga sig, att det tycks inte finnas något slut på skattehöjningarna. Förstår inte statsministern, att det sociala välfärdsarbetet kan komma i misskredit, inte på grund av att detta arbete är felaktigt, utan därför att folk sätter likhetstecken mellan sociala reformer och skattehöjningar? Det är det som vi inom folkpartiet såsom ett reformparti vill undvika.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Den politik, som regeringen har fört och som här angripes, har ju inte lett till de nedslående konsekvenser, som oppositionens talare nu tror att de kommer att leda till i framtiden. Jag tillät mig i mitt tjugominutersanförande nyss att lägga fram några siffror, som visar hur det i verkligheten förhåller sig i det svenska näringslivet. Jag tog siffrorna från Skandinaviska Bankens kvartalstidskrift

Statsverkspropositionen m. m.

för att inte bli beskylld för att ha tagit dem från något partiorgan. Där stod att bostadsinvesteringarna ökade med 5—10 procent från 1957 till 1958. Industriens investeringar i byggnader, anläggningar samt maskiner torde ha ökat med 15 procent. Kraftverksinvesteringarna blev väsentligt större 1958 än 1957. Investeringarna i handelsflottan beräknas ha stigit med 15—20 procent. Affärsverkens investeringar och de statliga väginvesteringarna ökade med 10—15 procent. Det enda område, där investeringsminskningar förekom, är maskininvesteringarna i jordbruket och i den enskilda samfärdseln, om man räknar bort handelsflottan. Totalt har bruttoinvesteringarna ökat med 5 å 8 procent. Det är väl ändå siffror, som inte visar att den allmänna sektorn skulle på det sätt som herrar Ewerlöf och Aastrup vill göra gällande ha trängt ut den privata sektorn. Vi är lika angelägna, som jag föreställer mig att herrar Ewerlöf och Aastrup är, att föra en politik, som gagnar ett produktionskraftigt svenskt näringsliv. Vi vet väl alla, att vi är beroende av produktionsresultatet för vårt välstånd. Men i den politik som vi för finns ingenting som tyder på att vår politik skulle ha varit ett hot mot dessa privata investeringar, som är själva grunden för utvecklingsmöjligheterna. Jag vill än en gång fråga: Vad kan det bero på att man i de länder, där man inte för denna politik, exempelvis i Förenta staterna och England, har nått ett så väsentligt mycket sämre resultat när det just gäller det enskilda näringslivets möjligheter att hävda sig? Bör inte herrarna möjligen fundera på om det inte också för det enskilda näringslivets del fordras en viss social balans, en balans mellan de statliga utgifterna och den privata konsumtionen för att det skall gå lyckligt? Allra tydligast framgår detta, om vi ser på utbildningskostnaderna. Jag har flera gånger citerat Walter Lippman i denna kammare, och jag hänvisar till att han påpekat, att skall demokratier överleva i den skärpta konkurrens, som diktaturländerna utsätter dem för,

kommer detta i största utsträckning att bero på om medborgarna har förstånd att säga till sina representanter att se till att den offentliga sektorn byggs ut så att den privata sektorn får ett underlag att arbeta med. Det gäller den tekniska utbildningen, yrkesutbildningen, kraftförsörjningen, vägarna och kommunikationsnätet. Nog är detta högst väsentliga synpunkter, som hör komma med även i en trängd budgetsituation. Det är, herr Aastrup, ingen tröstlös bild för den svenske skattebetalaren i framtiden, utan det är väl tvärtom en optimistisk bild, om man säger att vi går mot ett stigande välstånd och att en stor del av detta kommer att tillfalla dig som privatperson. Men samtidigt som välståndet stiger för dig, fordras det att även det allmänna får möjligheter att bygga ut skolor för dina barn, bygga vägar för dina bilar och se till att tekniken går framåt, så att vi inte blir slagna. Det är denna sociala balanshistoria, som jag tycker är totalt förbisedd i högerns argumentation.

Jag skulle kanske också säga ett ord till herr Bengtson. Vi har nu konstaterat, att av vad han föreslår har ingenting att göra med årets budget. Det är en framtidsmusik. Han frågar om inte denna sak ändå borde komma med, när vi diskuterar pensionsreformen. Låt oss då se, om man är villig att ta en sänkning av pensionsåldern med de mycket stora kostnader, som därav föranledes, vid en tidpunkt, då alla åldringar som jag har träffat — och som jag själv börjar räkna mig till — är så pigga, att de aldrig vill sluta med vad de håller på med. En sänkning av pensionsåldern är kanske inte den absolut mest angelägna reformen. Låt oss gärna resonera om ett sådant förslag, men herr Bengtsons förklaring har visat, att frågan ingenting har att göra med den diskussion som vi för dagen är sysselsatta med.

Herr Ewerlöf yttrade att han inte ville motsätta sig anslag till arbetslöshetens bekämpande. Som ett led i arbetslöshetens bekämpande föreslår vi

en utbyggnad av ASSI och Norrbottens järnverk. Tyder herr Ewerlöfs uttalande på att högern kommer att rösta för dessa förslag, så hälsar vi detta med största tillfredsställelse.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern vill väl ändå inte att vi skall bedöma utbyggnaden av ASSI och Norrbottens järnverk som ett tillfälligt reservarbete? Den fråga det här gäller måste väl ändå bedömas efter andra grunder, och jag föreställer mig att när statsministern fått tillfälle att ta del av våra motioner, skall han finna att det föreligger goda skäl för den ståndpunkt vi förfäktar.

Jag fick aldrig tillfälle att säga någonting om de förhandlingar, statsministern tidigare berört. Statsministern tyckte att det var så naturligt att utskotten först skulle på vanligt sätt behandla utgifterna och att man sedan i efterhand skulle diskutera sättet för skattens uttagande. Men nog måste väl statsministern inse, att om det skulle vara någon mening med att eventuellt här söka sig fram till någon gemensam lösning, måste förhandlingskretsen även få syssla med frågan om utgifterna. Nu säges det, att denna fråga får utskotten behandla. Då kan man väl även lämna skattefrågan till utskottsbehandling? Så blir allt vid det gamla. Och ännu en gång har det uppgivna syftet att nå en samlande lösning förfelats.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det långa replikskifte, som nyss ägt rum mellan de borgerliga gruppledarna och statsministern, har visat vilket förstrött intresse som man från borgerligt håll ägnar den fråga, som i dag sysselsätter många tiotusentals löntagare, nämligen frågan om hur de skall ha säkerhet i sina anställningar eller hur de som ställts utanför sina ordinarie arbetsplatser, skall få jobb. Att högerledaren, herr Ewerlöf, visade ett förstrött intresse för denna fråga, är väl ganska klart med hänsyn till de intres-

sen hans parti representerar i detta samhälle, och det är kanske ganska klart att herr Aastrup för folkpartiet uppträtt på ungefär samma sätt, då hans partiledare, herr Ohlin, för inte länge sedan rekommenderade en arbetslöshet av betydligt större omfattning än den vi för närvarande har. Men jag tycker inte heller att statsministern gav några förpliktande löften om hur det skulle gå under den närmast överskådliga tiden med sysselsättningsfrågan.

Jag vill erinra om att frågan om den fulla sysselsättningen varit så att säga genomgående i alla regeringsprogram efter krigets slut. I den sista programförklaringen, som gavs i november 1957, hette det: »Regeringen betraktar som en huvuduppgift att vidmakthålla och stabilisera den fulla sysselsättningen och begränsa lokal och säsongmässig arbetslöshet.»

Under slutdebatten i radio och television inför septembervalet förra året förklarade socialministern kategoriskt följande: »Den fulla sysselsättningen är grunden för den enskilda människans, familjernas och hela folkets välbefinnande. Den skall vi upprätthålla med alla medel, och samhället skall ta sitt ansvar.» Det är således mycket bestämda löften, som har avgivits. De innebär att alla människor, som är arbetsföra, också skall ha möjlighet till arbete och utkomst. Men hur uppfylles nu i praktiken dessa löften, när den tiden kommit att man måste vidta åtgärder för att hålla löfterna? Jag tycker inte alls att de åtgärder, som hittills har vidtagits, på något sätt svarar mot de kategoriska utfästelser, som gjorts. Antalet arbetslösa ökar från månad till månad, och oron växer för varje dag bland praktiskt taget alla löntagare. De vet inte hur det skall gå med jobbet i fortsättningen. Detta bestämmer företagsledningarna suveränt, och dessa handlar utslutande utifrån vad de finner vara fördelaktigt ur vinstsynpunkt, men något ansvar för sina anställda eller inför samhället i en sådan situation ådagalägger de inte.

Jag tycker att vi av det nuvarande läget kan dra den lärdomen, att talet

Statsverkspropositionen m. m.

från regeringens sida om att bevara full sysselsättning har vilat på en illusion, den illusionen nämligen att det skulle vara möjligt att under privatkapitalistiska produktionsförhållanden garantera arbete och utkomst åt alla. Vi kommunister har varnat för ett sådant betraktelsesätt långt tidigare, och nu kan vem som helst se, vem eller vilka som fått rätt.

Vi har, som här tidigare sagts, i januari 73 000 arbetslösa, och det är en stegring från december månad med nära 20 000 man. I verkligheten är det många fler som fått avsked, ty om man till den redovisade siffran över de arbetslösa också räknar med dem, som är sysselsatta i beredskapsarbeten eller går på omskolningskurser, kommer man till, lågt räknat, 80 000 människor, som ställts utanför sina ordinarie arbetsplatser. De flesta är familjeförsörjare, och man kan då med en enkel multiplikation räkna ut att det här rör sig om, lågt räknat 300 000 människor, som omedelbart blir berörda av de nuvarande sysselsättningssvårigheterna. Läger man därtill den dolda arbetslösheten — jag tänker då framför allt på ungdom, som inte kommit in i produktionen och som därför varken tillhör fackföreningar eller arbetslöshetskassor, och på kvinnor som önskar förvärvsarbete men inte kan få något och därför inte heller kommer med i statistiken — är det uppenbart att siffran är väsentligt större än 300 000 och bör uppräknas till närmare en halv miljon. Detta läge visar att ett produktionsliv som är dirigerat av enskilda finansherrars monopol inte kan säkra den fulla sysselsättningen.

Under den ekonomiska krisen på 1930-talet gav förre finansministern Ernst Wigforss ut en skrift med titeln: »Har vi råd att arbeta?» Han betecknade det som »därhusmässigt» att folk skulle gå arbetslösa. Jag tycker denna beteckning har lika stark giltighet i dag som i början av 1930-talet. Man beräknar att produktionsvärdet per arbetare och år uppgår till omkring 30 000 kronor. Samhällsekonomiskt betyder detta att om 50 000 går arbetslösa ett helt år förloras

1 500 miljoner kronor. Om nuvarande arbetslöshetssiffra skulle bli bestående under hela året uppgår förlusten till i det närmaste 2 500 miljoner kronor.

Socialdemokratien har haft regeringsledningen praktiskt taget oavbrutet sedan 1932, och man tycker därför att den borde ha haft tid på sig för att avskaffa den därhusmässiga ordning som herr Wigforss påtalade innan socialdemokratien övertog regeringsansvaret. Han appellerade då till »folk med sitt sunda förnuft i behåll» och hävdade samhällets skyldighet att hålla produktionen i gång, när privatägda företag visat sig odugliga för den uppgiften.

Vi kommunister håller med Wigforss av årgång 1932 men måste tyvärr erinra om att den förnuftets höga visa, som han då sjöng inte har präglat regeringspolitiken under de gångna åren. Även om lönerna har höjts en del, och även om den allmänna levnadsstandarden har höjts, är det ändå samma ekonomiska härskare i storfinansens palats nu som tidigare. Någon grundläggande förändring i det svenska samhället, någon förändring av grundläggande betydelse i klassförhållandena har inte skett, trots allt tal om att vi lever i ett folkhem och att vi har en välfärdsstat.

Vi kommunister vill verka för att åstadkomma denna förändring, och vi har till årets riksdag lagt fram en rad konkreta förslag, som i första hand tar sikte på att hålla hjulen i gång, att hålla folk i arbete, men också åtminstone åstadkomma början till den samhällsförändring till båtad för alla förnuftiga människor, som hela den historiska utvecklingen pekar på.

Jag vill erinra om att det i början på juni månad förra året i socialdepartementet tillsattes en utredning — jag vill minnas att det var efter en erinran från Landsorganisationen — som skulle ha till uppgift att följa sysselsättningsfrågan och lägga fram förslag till åtgärder. Vi förfrågade oss den 12 januari detta år, om vi möjligen kunde få läsa direktiven för den utredningen och fick då det uppseendeväckande svaret, att det inte gick emedan inga direktiv för utredningen

Statsverkspropositionen m. m.

hade skrivits! Detta alltså sju månader efter att den var tillsatt: inga direktiv hade givits — men några tiotusental fler arbetslösa hade vi fått! Jag tycker inte sådant vittnar om ett tillbörligt allvar inför dessa frågor i nuvarande situation. Vi anser att det är hög tid att utredningen får sina direktiv, och vi har försökt att i en motion ge vår synpunkt på några åtgärder man skulle kunna tänka sig.

1) Vi anser att den enkla elementära mänskliga rättigheten, att ha rätt till arbete om man är arbetsför, bör förankras i vår lagstiftning. Det är ett mycket blygsamt krav på ett civiliserat samhälle, att alla som kan arbeta också skall få det.

2) Vi rekommenderar att stat och kommuner skall vara ett föredöme som arbetsgivare. Statsmakten skall garantera full sysselsättning, men detta har inte hindrat stat och kommun att avskeda anställda i rätt betydande omfattning. En sådan politik är enligt vår mening helt oförsvärlig, ty det är i alla fall samhället som i en eller annan form — låt vara ofta nödortfött — måste dra försorg om att de avskedade åtminstone har några möjligheter att existera. För både stat och kommun finns en uppsjö av angelägna arbetsobjekt som skjutits på framtiden. Sätt igång sådana, och garantera också den kollektivavtalsanställda personalen samma trygghet mot avskedanden, som övrig personal åtnjuter.

3) De hårda kreditrestriktionerna för kommunerna måste mildras. Det finns angelägna arbeten och tillstyrkta lån på flera hundra miljoner till kommunerna. I nuvarande sysselsättningsläge borde det vara en självklar åtgärd, att kommunerna också fick möjlighet att disponera dessa medel.

4) Förbättra sysselsättningsmöjligheterna för kvinnor! Det finns många områden, som är särskilt lämpade för kvinnlig arbetskraft och där det finns eftersatta behov. Jag tänker t. ex. på utbyggnad av sjuk- och äldreomsorgen i hemmen. Även inom sjukhusen finns stort behov av mera kvinnlig arbetskraft, och detsamma gäller barndaghem och förskoleverksamhet. Vi menar, att inom

dessa områden kunde många deltidstjänster inrättas för kvinnor som vill ha förvärvsarbete. Självklart förutsätter vi då att löne- och arbetsvillkoren blir rimliga.

5) Vi förordar statliga initiativ för en fortsatt industriell utbyggnad av vårt land. Den kemisk-tekniska industrien exempelvis är inte på långt när så utbyggd som våra naturtillgångar möjliggör. Varför skall inte staten ta initiativ och utveckla den kemisk-tekniska industrien? På detta område, som är ett relativt nytt fält, ligger vi inte så bra till i jämförelse med andra länder. En annan sak är bilproduktionen. Det talades mycket om bilar under det replikskifte som vi nyss lyssnat till. Förra året importerade vi i runt tal 124 000 bilar. De kostade nära 700 miljoner kronor i utländsk valuta. Vi ställer oss frågan: Varför inte bygga en stor statlig bilindustri i Sverige? Därigenom skulle vi öka sysselsättningen och spara utländsk valuta. Vi har råvaror, vi har yrkesskickliga arbetare och tekniker, och svenska bilar står sig väl i konkurrensen med utländska märken. Det fordras emellertid initiativ från statsmakternas sida för att åstadkomma en utbyggd svensk bilindustri.

6) Bland de initiativ som vi förordar vill jag slutligen peka på en utökad handel med den krisfria socialistiska världsmarknaden. Vissa ansatser har på senare tid gjorts, det är sant, för att öka handeln med denna marknad, men mera kan säkerligen åstadkommas. Betänk i alla fall att den socialistiska världsmarknaden omfattar över 900 miljoner människor, alltså praktiskt taget en miljard, men endast fem å sex procent av hela Sveriges utrikeshandel går till detta väldiga människohav. Jag är ganska övertygad om att man med litet större ansträngningar ifrån vederbörandes sida på detta område skulle kunna ge sysselsättning åt tiotusentals svenska arbetare. Då det förefaller som om oljan skulle vara den mest lämpliga utbytesvaran för exempelvis Sovjetunionen, förordar vi ett förstatligande av oljedistributionen i

Statsverkspropositionen m. m.

enlighet med de förslag som redan 1945 års oljeutredning lade fram. Nu ligger hela oljedistributionen i händerna på de stora engelska, amerikanska och holländska oljemonopolen. Det är klart att detta utgör ett hinder för import av olja från andra håll.

Herr talman! Detta är några av de förslag som kommunisterna framför till årets riksdag i syfte att trygga sysselsättningen.

Låt mig till slut ägna några ord åt det statsfinansiella läget, som ju har tilldragit sig stor uppmärksamhet i pressdebatten och som också spelat stor roll i replikskiftet här tidigare. Det är sant att finansministerns ofullbordade budget visar på väldiga underskott. Det signaleras behov av nya skatter på upp emot en miljard kronor. Jag skall inte i detta sammanhang ta upp frågan, om dessa skatter behövs eller inte. Finansministern vet ju inte själv om de behövs. Däremot vill jag rikta uppmärksamheten på orsaken till det underskott som budgeten visar. Det är inte riktigt, som man gör gällande i större delen av pressen och som också statsministern och andra här har sagt, att underskottet beror på de åtgärder regeringen vidtagit för att bekämpa arbetslösheten. Sanningen är den, att underskottet uppkommit genom den försvarsuppgörelse som regeringen och de borgerliga partierna träffade förra året. Den första räkning som då skrevs ut var på nära 500 miljoner kronor. Den betalades genom nya och ökade punktskatter. Nu kommer nästa räkning på denna uppgörelse, en räkning som enligt förutsägelse kommer att sluta på en summa av mellan en halv och en hel miljard.

Jag vill erinra om att innan denna olyckliga försvarsuppgörelse träffades uppgick de samlade utgifterna på driftbudgeten för försvaret till omkring 2 300 miljoner. Så höjdes summan i ett slag till 2 700 miljoner på driftbudgeten, och nu är vi uppe i en sammanlagd summa på i runt tal 3 200 miljoner kronor, icke 2 836 som herr Strand nyss nämnde, ty utöver utgifterna på driftbudgeten kommer kapitalutgifterna, pen-

sionsutgifterna och sådant som redovisas under andra huvudtitlar än försvarrets.

Det är inga småslantar. Det innebär att krigsmakten varje månad kostar oss omkring 270 miljoner kronor. Utslaget per medborgare blir det gott och väl 450 kronor om året för envar från spädbarnet till åldringen. Det innebär att en tvåbarnsfamilj, alltså en fyra personers familj, på ett eller annat sätt varje år får bidraga med 1 800 kronor för militära ändamål. Försvarsuppgörelsen innebär vidare att av varje krona i direkt skatt tar militären 55 öre. Det återstår alltså bara 45 öre, för andra ändamål. Vi tror inte att en sådan politik håller i längden, och det växer också fram en mycket stark och sund opinion mot denna miljardrullning. Vi menar att det fattade upprustningsbeslutet måste omprövas. Vi har föreslagit en utredning i syfte att här i Sverige få ett neutralitetsförsvar upprättat. Vi upprepar detta krav sedan flera år. Vi är ganska övertygade om att, om viljan finns, man med en annan försvarsorganisation till betydligt lägre kostnader kan åstadkomma ett effektivt neutralitetsförsvar. Det är ett sådant försvar vårt land behöver och ingenting annat.

Vi rekommenderar finansministern och regeringen att försöka återgå till den kostnadsram vi hade före uppgörelsen i försvarsfrågan. Om man gör på det sättet hittar man den miljard som nu fattas i budgeten.

Den treprocentiga omsättningsskatt, som finansministern tycks rekommendera framför allt annat, kan vi inte ge vårt förord åt. Vi är mycket bestämda motståndare till denna skatteutplundring. Den drabbar framför allt barnfamiljer, pensionärer och över huvud taget små inkomstagare. Om nu staten behöver nya inkomster, kläm då åt de verkligt stora förmögenhetsägarna, de stora monopolföretagen, och se till att vi håller efter skattesmitarna, som enligt en för någon tid sedan gjord statlig beräkning undanhåller staten skatteinkomster på icke mindre än 1 500 miljoner kronor om året. Där finns pengar att ta.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är dessa rekommendationer, herr talman, som vi vill ge regeringen i denna remissdebatt.

Herr GEIJER (s):

Herr talman! Den internationella konjunkturförsämringen har som bekant även drabbat vårt land. Exporten har mött och möter alltjämt ett ökat motstånd. Detta i sin tur skapar en arbetslöshet som för närvarande är större än vi tidigare haft någon gång under efterkrigsåren. Särskilt utpräglad är arbetslösheten i skogen, i delar av träindustrin och i lantbruket, för att nämna några exempel.

Jag vill understryka att, därest samhället inte vidtagit de åtgärder som nu har skett, arbetslösheten i dag skulle vara betydligt större. Men all planering till trots har arbetslösheten nu nått en nivå som är oförenlig med den väsentliga ekonomiska och sociala målsättningen, nämligen den fulla sysselsättningen.

Att samhällets åtgärder är av betydelse kan vi se på de områden där samhället har utövat stort inflytande. Sålunda är arbetslösheten bland byggnadsarbetarna lägre än för ett år sedan. Likaså är arbetslösheten relativt låg i sådana industrier där statliga beställningar har placerats och där alltså samhället har övat inflytande på sysselsättningen. Till samhällsåtgärderna på detta område kan också hänföras lånefinansiering samt frigörande av medel från investeringsfonder, vilket även har varit av stor betydelse.

De publicerade arbetslöshetssiffrorna vittnar emellertid om hur allvarligt läget redan nu är och kan ge oss en föreställning om vilka problem som skulle uppstå därest konjunkturen försämrades ytterligare. Detta kräver en långsiktig planering för sysselsättningspolitiken, en mer långsiktig planering än den vi hittills har varit med om. Vi bör så långt som möjligt undvika improvisationer, som tas till då arbetslösheten redan är ett faktum, för att i stället ha planer klara och kunna sätta i gång omedelbart när

detta är nödvändigt. En långsiktig planering mot arbetslösheten är också värdefull från ren budgetsynpunkt.

Till en mera långsiktig planering mot arbetslöshet hör också en bättre yrkesutbildning och naturligtvis stimulans till exporten. Men en långsiktiga planering för sysselsättningen bör inte gälla enbart staten. Här spelar också kommunerna en betydande roll, och det är angeläget att den kommunala planeringen är så väl utvecklad som möjligt.

I samband med frågan om stöd åt exporten vill jag säga att jag med tillfredsställelse har sett förslaget till förbättrade exportkreditgarantier. Jag vill erinra om att fackföreningsrörelsen i sitt remissvar på utredningen härom har intagit en klart positiv hållning. Vi menar att det är angeläget att på detta sätt, bland annat i den situation vari vi nu befinner oss, stödja den svenska exporten. Emellertid kan man fråga sig om inte dessa garantier samtidigt kunde utnyttjas som ett led i hjälpen till underutvecklade länder, inte som ett alternativ till det stöd som i övrigt lämnas, utan som ett komplement därtill. Därmed skulle den svenska exporten få ett än bättre stöd än det nya förslaget eljest skulle ge.

Låt mig säga när det gäller sysselsättningspolitiken, att därest samhället icke vidtar tillräckliga åtgärder kommer vi att ha en bestående arbetslöshet för oöverskådlig tid framåt. Vi har nu kommit dithän, att arbetslösheten inte kan motverkas enbart med vad man brukar kalla arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det räcker helt enkelt inte till. Vi ställs därför kanske inför frågan om man inte även behöver vidtaga åtgärder av mera generell natur. Då har jag främst i åtanke räntepolitiken i vårt land. Låt mig framhålla, herr talman, att det i dag inte finns något reellt vägande skäl mot att Sverige i likhet med en rad västeuropeiska länder sänker räntenivån. Tallet om den rörliga räntan bör vara en realitet. Den tidigare stela lågräntepolitiken tycks emellertid nu ha förbytts i en lika stel högräntepolitik. Vi bör inte dra oss för att utnyttja även räntepoliti-

Statsverkspropositionen m. m.

ken som ett av medlen av generell natur när det gäller att stimulera en högre sysselsättning.

Den nuvarande arbetslösheten kan möjligen för en del borgerliga politiker framstå såsom ett hälsotecken och som ett led i ökad stabilitet i den svenska ekonomien. Fackföreningsrörelsen accepterar icke ett sådant betraktelsesätt. Vi hävdar att det är samhällets plikt, att så långt resurser räcker och kan skapas skall man också ge arbete åt de svenska medborgarna. Talet om att samhället inte skall lägga sig i näringslivets angelägenheter är ohållbart, ty utan de insatser som samhället har gjort skulle, vilket jag för övrigt redan har framhållit, den svenska arbetslösheten i dag vara långt större än vad den är.

Den internationella konjunkturutvecklingen under år 1959 vet vi ännu mycket litet om. Vi måste dock beklagligtvis konstatera, att vi är inne i en internationell konjunkturförsvagning som på ett hårdhänt sätt har visat vilka problem som uppstår i samband med dylika förändringar. Men å andra sidan finns det tecken som tyder på att vi är på väg mot en förbättring av konjunkturen, även om det ännu är för tidigt att klart förutsäga detta. Det finns dock så många tecken i dag som tyder på en förbättrad konjunktur internationellt och därmed även hos oss, så att man inte bör hålla det för otroligt att i varje fall senare delen av 1959 kommer att innebära en klar konjunkturförbättring. Men vi kommer trots denna konjunkturförbättring sannolikt inte tillbaka till den höga nivå, på vilken vi befann oss 1956 och 1957. Konjunkturförbättringen kommer sannolikt att stanna på en lägre nivå. För oss i Sverige betyder detta att vi måste räkna med att ha kvar en god del av våra sysselsättningsbekymmer även i framtiden.

Den fråga, som i dag står i förgrunden i den svenska samhällsdebatten och naturligtvis även här i riksdagen, är det otillfredsställande budgetläget. Faktum är att den budget, som slutligen skall fastställas, måste balanseras. Vi måste åstadkomma ekonomisk balans i den

svenska samhällsekonomin och även i budgeten, i varje fall därest konjunkturutvecklingen går uppåt. Det betyder ingenting annat än att vi ställs inför kravet på ökade inkomster till samhället.

Jag utgår ifrån att det är nödvändigt att skaffa fram dessa ökade inkomster, därest vi bedömer konjunkturutvecklingen för senare delen av 1959 tämligen optimistiskt. I den situationen är det ganska meningslöst att representanter för olika partier beskyller varandra för felaktiga ställningstaganden under tidigare riksdagssessioner. Det skulle vara lika meningslöst om jag här skulle räkna upp alla frågor, där den svenska fackföreningsrörelsen har klandrat både de politiska partierna och regeringen för felaktiga ställningstaganden som nu återverkar på den situation, i vilken vi i dag befinner oss. Sålunda var vi ju på sin tid mycket kritiska mot den skattesänkning som genomfördes och som nu delvis är orsaken till de svårigheter som vi i dag har att brottas med.

Det tjänar litet till att vara efterklok och att nu ta upp en diskussion kring detta, ty vi har ju ändå de bestående svårigheterna kvar. Vi måste alla vara beredda att medverka till att skapa den balans som vi vill åstadkomma i den svenska samhällsekonomin. För fackföreningsrörelsens vidkommande ligger i botten på hela detta resonemang hjälpen mot arbetslösheten. Vi accepterar icke att vi i det svenska samhället skall ha en bestående arbetslöshet som vi för framtiden icke kan komma till rätta med. Vi accepterar inte tanken att klara den samhällsekonomiska balansen genom att en del av de svenska medborgarna skulle ställas utan möjligheter att med eget arbete klara sin försörjning. Det måste vara en hederssak för det svenska samhället att rädda den del av vårt folk från arbetslöshet som behöver ett sådant stöd.

Var och en som själv har kommit i kontakt med arbetslöshetens problem är säkert beredd att understryka vad jag här sagt. Det är en så allvarlig social angelägenhet i det svenska samhället, att vi icke genom olika politiska konstater bör försöka komma ifrån det-

ta, inte ens då det gäller budgetbehandling.

Jag lyssnade uppmärksamt på herr Ewerlöf, som säger att högern icke vill, om jag använder det uttrycket, underförsörja arbetslösheten. Ja, man kan använda olika uttryck, men vad som föreslås av högern när det gäller att åstadkomma balans har den effekten, att det skapar arbetslöshet. Om man sedan deklarerar det motsatta är det enligt min mening av en underordnad betydelse.

Kan vi åstadkomma balans i den svenska ekonomien genom besparingar? Det skulle för fackföreningsrörelsen vara ytterst välkommet, om detta vore möjligt och vi icke skulle behöva räkna med en ökad beskattning i någon form. Men hur är det? Självfallet kan vi åstadkomma balans genom högerns förslag — genom minskade barnbidrag, minskat stöd till bostadbygget och till den kommunala uttaxeringen — men vad innebär det? Jo, det innebär sociala skadeverkningar. Vi åstadkommer balansen genom att lägga bördorna på den kategori i samhället, som har svårast att bära dem. Jag skulle vilja säga att vad som här rekommenderas har exakt samma innebörd och samma effekt som en skattestegring, men man lägger bördan på dem som har minsta kraften att bära den. Det kan vara motiverat från de utgångspunkter, ur vilka högern som parti ser svensk samhällsekonomi och svensk utveckling över huvud taget, men det kan icke vara rimligt och grundläggande för dem som vill se till att de sämst ställda i samhället också skall kunna leva under något så när drägliga förhållanden. Om vi kommer dithän på våren 1959, då budgetfrågorna slutligen skall bestämmas, vill jag redan nu säga att fackföreningsrörelsen, om det visar sig nödvändigt för att motverka arbetslösheten, är beredd att ta ökade pålagor. Vi gör hellre det än att medvetet säga att en del av vårt folk skall ställas utanför möjligheterna att klara sin egen försörjning.

Vi är tillfredsställda med att rege-

Statsverkspropositionen m. m.

ringspropositionen har skjutit på detta avgörande till våren 1959. Det finns reella motiv för detta. Det behövs en bättre överblick över konjunkturutvecklingen under år 1959, innan riksdagen tar ställning till en så viktig angelägenhet som det här är fråga om, nämligen sättet på vilket man skall åstadkomma budgetbalans.

Man kan tänka sig olika vägar för att åstadkomma denna budgetbalans. Om konjunkturen fortfarande är dålig eller ytterligare försämrats, kan man öka upplåningen. Man kan måhända låna upp allt som fattas så att man icke behöver vidta någon ytterligare beskattning för balansens skull. Om den vägen inte är möjlig, finns det andra vägar. Innan beslut fattas måste man ha inbörden av besluten klar för sig. Besluten måste vara av den arten, att de åstadkommer minsta möjliga skada för dem som redan har det besvärligt i det svenska samhället.

Jag finner det alltså tillfredsställande att regeringen har skjutit på detta avgörande. Förmodligen innebär det att riksdagen kommer att ta ställning till frågan någon gång under maj månad.

På samma sätt som när det gäller arbetslöshetspolitiken och långsiktplaneringen tror jag att det är motiverat att uttrycka önskemål om att vi även då det gäller skattepolitiken får en mera långsiktig planering, så att vi icke år efter år behöver ställas inför svårigheter av den art, som vi har just i dag. Inte minst är det önskvärt att vi klarar ut principerna för skattepolitiken. I detta sammanhang skulle jag vilja efterlysa det förslag, som Landsorganisationen för mer än ett år sedan lämnade i ett remissyttrande till en utredning rörande omläggning av hela det svenska skattesystemet till en råvarubeskattning. Det är en fråga av sådan vikt, att den bör utredas för att man skall kunna bedöma, huruvida ett sådant skattesystem vore att föredraga i stället för det nuvarande.

Löntagarkårens situation är sannernligen inte den bästa, ty samtidigt som vi har en omfattande arbetslöshet har

Statsverkspropositionen m. m.

vi att vänta nya pålagor i form av skatter, såvida inte allt kan upplånas. Vi har en ökad belastning också på ett annat sätt: ökade kommunalskatter, höjda folkpensionsavgifter och sjukförsäkringsavgifter, och vi riskerar en mjölkprishöjning redan den 1 februari, om det vill sig riktigt illa. Vidare har vi att räkna med ökade taxor, främst på järnvägarnas närtrafik. Och det svenska jordbruket är ett frågetecken. Jordbruket kommer vid förhandlingarna att ställa anspråk på ökade inkomster. Till detta vill jag säga, att det i dagens läge inte finns motiv för att till jordbruket överföra ytterligare inkomster. I en tid, då löntagarna, konsumenterna, genomgående befinner sig i den situationen, att risk för en reallöneförsämring under år 1959 är uppenbar, kan det inte vara rimligt att ytterligare förvärra situationen genom en jordbruksuppgörelse, som vi inte ännu vet någonting om men där vi säkert känner jordbrukets egen strävan.

Utom den redovisade arbetslösheten har vi problemet med tusentals korttidsarbetare. Jag vill göra klart för kammarens ärade ledamöter, att enbart en helgpermittering för en industriarbetare innebär detsamma som en minskning av hans årsinkomster med två procent; och sådana helgpermitteringar har vi haft i tiotusental vid det senaste årsskiftet.

Vi bör inte bortse från de problem, som löntagarkåren har, och jag skulle betrakta det som orimligt om vi i nuvarande ekonomiska läge gick in för en inkomstfördelning samhällsgrupperna emellan som skulle innebära att löntagarkåren kommer att pressas ytterligare utöver vad den redan är utsatt för inte minst genom arbetslösheten, som är besvärande för alla.

Det finns många saker som man skulle vilja beröra i remissdebatten, men när vi talar om den svenska ekonomien, om de svårigheter som är ett faktum och om den ständigt stegrade levnads-kostnadskurva, som vi trots allt har, så finns det faktiskt skäl att ställa sig frågan: Har man verkligen i det sven-

ska näringslivet en tillräcklig konkurrensvilja? Vi har kunnat konstatera att importpriserna under senare år varit i starkt sjunkande och har sjunkit ända in i det sista, så långt tillgänglig statistik visar, men detta har icke återverkat på den svenska prisnivån. Det finns därför anledning att fråga, om vi i det svenska samhället har en tillräckligt utpräglad konkurrensvilja. Visserligen har vi ett statligt organ för prisfrågor, pris- och kartellmyndigheten, men ett faktum är att detta organ saknar både befogenheter och resurser att göra sig gällande. Och därest den hittillsvarande utvecklingen kommer att fortsätta, så aktualiserar det i sig självt frågan om man icke måste ge detta organ större befogenheter än det för närvarande har. Det skulle vara tacknämligt, om man inom svenskt näringsliv själv ville visa, att där finns den konkurrensvilja som man så ofta har talat om. Det är detta som behövs, konkurrensviljan är en av förutsättningarna för att vi skall komma till rätta med de svårigheter vi har i den svenska samhällsekonomin.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga, att det är samhällets skyldighet att motverka arbetslösheten. I grunden för hela mitt resonemang ligger beredskapen mot arbetslösheten. Inläggen hittills i remissdebatten har helt flyktigt vidrört detta, bortsett från replikväxlingarna. Det verkar som om arbetslösheten icke skulle vara vårt dominerande problem just nu, men arbetslösheten är ett dominerande problem. Under många år har vi konstaterat, att det principiellt råder enighet mellan de politiska partierna om den fulla sysselsättningen. Låt den enigheten också utsträckas till att vi skall skapa resurser för att bekämpa arbetslösheten, i annat fall har de principiella deklARATIONERNA inget innehåll. Den fulla sysselsättningen är en av de väsentliga faktorerna i målsättningen för hela den ekonomiska politik, som bör bedrivas i ett så utvecklat demokratiskt samhälle som har skapats hos oss. För löntagarkåren är sysselsättningspolitiken

Statsverkspropositionen m. m.

självlklart mycket viktig, och det är därför som jag här säger, att om det blir nödvändigt för att vi skall kunna fullfölja denna politik så måste övriga medborgare vara med och betala detta. Det är en gärd av solidaritet som vi icke bör försöka komma ifrån, och som vi aldrig kan komma ifrån med den uppbyggnad som hela den sociala politiken har fått i vårt land och som den för övrigt bör ha.

Hänsynstaganden av den arten bör vara självklara för oss, liksom att vi skall vidtaga åtgärder även om de är av generell innebörd. Detta skall enligt min mening vara ledstjärnan vid det slutliga ställningstagandet till budgetfrågorna i vårt land, när beslut senare skall fattas. Vi får träffa vårt avgörande med hänsynstagande till alla de faktorer som man bör ägna uppmärksamhet och även mot bakgrunden av den konjunkturutveckling som vi då är inne i och kan räkna med för resten av år 1959.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag hade liksom föregående talare förberett ett anförande, som jag med hänsyn till den begränsade tiden kanske hade fått skära ned något, men jag skulle i stället vilja gå in på vad hans excellens statsministern har anfört, och i viss mån även på vad herr Geijer yttrat. Det betyder att jag kommer att improvisera, och jag vill bara innerligt hoppas att jag skall lyckas få reda i mitt resonemang, liksom att jag kommer att hålla mig inom den tid som jag fått mig tillmätt.

Fattade jag statsministern rätt, påstod han först, att regeringen har visat ansvar för nutid och framtid. Han frågade: »Är folkpensionen ett uttryck för ansvarslöshet?» En annan fråga var: »Har vi nu kommit upp i högre standard än vi har råd att upprätthålla?» Han frågade kort sagt, om vi lever över våra tillgångar, och ställde ytterligare en del frågor. Herr Geijer sysselsatte sig mest med arbetslöshetsproblemet, och det är

ju en fråga som är värd att uppmärksammas.

Jag hör inte till dem som anser att svensken i gemen har lätt för att berusas av medvinden, men jag undrar ändå, om det inte är så, att de gynnsamma förhållanden vi har haft efter sista världskriget har skapat en bestående hybris, ett övermod som jag vill beteckna såsom direkt oroande. Vi vet ju alla att Sverige gick in i efterkrigstiden med hela sin produktionsapparat intakt, medan den europeiska produktionsapparaten i övrigt låg i ruiner. Vi drog fördel av de då gynnsamma konjunkturerna i ett läge, då hungern efter våra produkter var ofantlig, och vi skar pipor i vassen under de kriser som följde i världskrigets spår. Jag har det bestämda intrycket att vi just under de åren intogs av en känsla att vi kunde tillgodogöra oss den ena lätt åtkomliga välsignelsen efter den andra och att standardstegringen oavbrutet skulle fortsätta i framtiden.

Vi har fullföljt en linje som på sin tid uppdrogs redan av herr Wigforss. Jag har här ett uttalande av honom, som han gjorde i slutet av 1940-talet. Han sade att hur det nu är, så har statsmakterna under de sista åren ansett den omedelbara höjningen av de breda lagrens levnadsstandard såsom så viktig, att man för den sakens skull tagit risken av en långsammare utveckling av det produktiva maskineriet.

Jag vill inte förneka att det i och för sig låg något berättigat i denna Wigforss' tankegång. Jag vet att mitt parti var villigt att gå med på en avvägning som just höjde de breda lagrens levnadsstandard. Men enligt mitt sätt att se blev redan från början avvägningen mellan konsumtion och produktion litet för djärv. Det var intressant att herr Wigforss häromdagen förklarade att regeringen under 1950-talet, då han själv inte längre hade ansvaret, låtit denna avvägning bli alldeles för djärv. Ja, detta var en liten parentes.

Vad läget i dag beträffar betraktar jag det inte som en högkonjunktur och inte som en lågkonjunktur, utan som ett anpassningsläge efter den abnorma hög-

Statsverkspropositionen m. m.

konjunktur, som har rätt, och den industriella utveckling, som försiggått, med en överkapacitet framför allt inom basindustrierna, som vi måste växa in i.

Sedan vill jag också betona att vi står inför en ny industriell revolution. Jag skulle i det fortsatta resonemanget vilja utgå ifrån universitetsutredningens betänkande. Jag ber då att få upprepa ett uttalande av universitetsutredningen, som redan en gång citerats här i kammaren och som innehåller en kanske litet djärv prognos. Det sägs nämligen där att om vi får leva i fred, lovar oss teknikens män ett nästan nytt samhälle inom loppet av några decennier. Nationalekonomerna räknar samtidigt med att i detta nya samhälle standarden mycket väl kan bli dubbelt så hög som den vi har, sägs det där också.

Inom parentes vill jag säga att jag litar mera på teknikerna än på nationalekonomerna. Jag har för egen del framtidstro; jag tror att utvecklingen kommer att gå framåt. Men den där prognosen har i pressen och tyvärr även av ledande ekonomer helt enkelt omformats till ett axiom som säger: fördubblad standard inom tjuvu år. Det är enligt min mening mycket farligt att prägla sådana axiom. Jag skulle bildligt talat vilja införa skottpengar på folk som för sådant tal i dagens läge. Ty det förleder till lättsinne i olika avseenden hos den stora okritiska delen av vårt folk. Och tyvärr smittar detta lättsinne av sig på dem, som borde kunna bedöma läget och utvecklingsmöjligheterna, fråga är om inte även regeringen har fått en infektion. Det bör för övrigt uppmärksammas att det perspektiv som universitetsutredningen anlade inte avsåg de tjuvu närmaste åren, utan dess prognos gällde den bästa tänkbara utvecklingen i fråga om standardstegring under låt oss säga ett halvt sekel framåt. Men det betonades ju också att vi skulle kunna nå en sådan standardstegring endast under gynnsamma förutsättningar.

Vad består då dessa gynnsamma förutsättningar i? Vi kan väl utan svårighet enas om en hel del av dem: intensiv, utvidgad forskning, hög utbildningsnivå

på alla områden, sund samhällsekonomi med framför allt ett fast penningvärde, investeringar av hittills okänd storlek och kapital till dem, ett företagsvänligt klimat med väl konsoliderade företag, gynnsamma, liberaliserade internationella marknadslägen för vår export, för många att bevara vår fred etc.

Nu är ju finansministerns fögderi redan granskat av tidigare talare, och jag skall inte gå in på detaljer. Men jag ställer frågan: Har vi dessa förutsättningar i dag? Svaret måste bli: Nej, knappast i något avseende. Har vi då förmågan att skapa dessa förutsättningar? Det är just det som är den stora frågan, som vi ställer litet var och främst till regeringen.

Jag skulle vilja stanna ett ögonblick inför den förutsättning, som jag kom att nämna först: en utvidgad, intensifierad forskning såsom grunden för utvecklingen i övrigt.

Ett positivt och därför uppmärksammat inslag i årets statsverksproposition utgör ecklesiastikministerns annonsering av en särskild proposition med förslag om ett preliminärt beräknat belopp av 10 miljoner kronor till ökat stöd åt forskningen. Propositionen kommer väl att vila på universitetsutredningens betänkande nr V, »Forskningens villkor och behov».

I sitt yttrande över detta delbetänkande sammanfattar universitetskanslern inledningsvis sin egen, universitetens och högskolornas — jag tror också ecklesiastikministerns och statsministerns (efter hans uttalanden att döma) — uppfattning om forskningens betydelse. Jag vill gärna citera ett par stycken, då de är riktade till riksdagens ledamöter. Kanslern skriver följande: »Utredningen inleder sitt betänkande med att konstatera, att forskningen är en faktor av dominerande betydelse för ett modernt samhälle, och att dess resultat utgöra förutsättningen för framsteg inom både den andliga och materiella kulturen.

Enligt min mening är detta en sanning, vars betydelse och konsekvenser måste långt mer än hittills beaktas av

opinion och statsmakter i vårt land. Ett folk, som vill bevara sitt oberoende och utveckla sin på självständig grund byggda kultur, som vill höja sin levnadsstandard och lämna ett fullvärdigt bidrag till det kulturella utbytet mellan folken, måste till stöd för forskningen prestera en insats av vida större mått än hittills varit fallet hos oss.

Modern forskning visar, som utredningen framhåller, en stark tendens att kräva växande insatser av personal och kapital. Det är också allmänt känt att denna tendens vunnit fullt beaktande inom ledande nationer och där lett till mycket stora ekonomiska insatser från staternas sida. Det är i själva verket här fråga om investeringar av en exceptionellt hög räntabilitet, väl tillräcklig för att — vad vårt eget land beträffar — motivera deras genomförande i betydande omfattning även i en tid av beträngt finansiellt läge.»

Jag tror att vi bör gömma dessa ord i våra hjärtan, även de, som jag hört anse att andra områden av åttonde huvudtiteln har fått stå tillbaka.

Ecklesiastikministern har med rätta rosats för vad han ställer i utsikt, ty det har säkerligen inte varit lätt att i dagens läge pressa de här 10 miljonerna av finansministern. Men frågan är om ecklesiastikministern själv är nöjd. Universitetsutredningens förslag sträcker sig i huvudsak över en treårsperiod, i viss mån en femårsperiod, och de detaljerade kostnadsberäkningar som utredningen lägger fram är för nästkommande budgetår inte 10 miljoner utan 19,7 miljoner, 14,9 miljoner för budgetåret 1960/61, och 12,7 miljoner för budgetåret 1961/62. Den sammanlagda kostnadsökningen för hela treårsperioden blir alltså 47,3 miljoner kronor. För de därpå följande budgetåren räknar utredningen med mindre kostnadsstegringar.

»Uppenbart är», skriver utredningen, »att väsentligen större insatser för forskningen än de som utredningen här föreslår i och för sig skulle vara motiverade, om man uteslutande kunde se till utgifternas lönsamhet på lång sikt. Ut-

Statsverkspropositionen m. m.

redningen har emellertid enligt sina direktiv haft att uppgöra sin plan för de nödvändiga forskningsbehovens tillgodoseende 'under beaktande av våra statsfinansiella resurser', och den har dessutom haft att beakta att även de personella resurserna tills vidare är knappa. Utredningen har därför strävat att begränsa sitt program till det *minimum*, som är erforderligt om vi skall tillvarata forskarbegärningarna och ge forskningen och forskarna resurser och arbetsbetingelser i övrigt, som garanterar fullgoda resultat.»

Med dessa citat har jag visat att även om nu ecklesiastikministern kommer och begär 10 miljoner kronor så är det bara halva det belopp som universitetsutredningen betraktar som ett minimum för kommande budgetår och att utredningen därefter begär stegringar upp till ungefär 50 miljoner kronor.

Jag har velat ta upp detta dock positiva förslag, för att visa att vi även på de områden, där vi tror att vi är relativt långt framme, sackar efter högst betänkligt och att den framtid vi går i möte, som skall göra standardhöjningar möjliga, fordrar kapitalinsatser och anslag av helt annan storleksordning än tidigare.

Om jag sedan går över till några av de så att säga negativa sidorna i statsverkspropositionen så kan jag inte undgå att säga något om folkpensionerna.

Jag hade den känslan när vi gick att besluta om dem förra året att många — och däribland även regeringspartiets representanter — gick med viss olust till beslutet därför att vi var på det klara med att vi inte visste hur pengarna skulle kunna pressas fram.

Även där menar jag alltså, att vi drog en växel på framtiden, som vi inte hade full täckning för. Det är väl en belastning för regeringen, att den inte i tid har undersökt, hur utgifterna för folkpensionen på lämpligt sätt skall passas in i samhällsekonomin.

Tillägspensionerna skall jag inte beröra nämnvärt. Jag har intagit en rätt avvaktande hållning i pensionsdebatten, och jag vill bara säga, att jag anser att

Statsverkspropositionen m. m.

statsministern har försuttit en chans att visa sina statsmannaegenskaper genom att åstadkomma den samförståndslösning som ändå ligger så nära till hands. Den saken har jag väl anledning att återkomma till.

Jag skall något beröra en annan försättning som jag framhöll, nämligen våra utsikter på exportmarknaden. Här går vi — jag håller fullständigt med herr Geijer därom — mot en åtstramning. Vi har för dagen inte de ljusaste utsikter på Europamarknaden. Det märkligaste med bildandet av sexstatsunionen är kanske att Frankrike och Tyskland, som nyligen tappat blodet av varandra, har gått tillsammans. Att det blir Tyskland med sitt kapital och sina övriga resurser som tar ledningen är väl ganska tydligt. Men oroande är de senaste rapporterna från de sex att de utan inblandning själva vill stabilisera denna union under sju, åtta eller tio år framåt. Då står vi tydligen offside, om handelsministern nu förstår vad jag menar med det. Det är på den västeuropeiska marknaden vårt land av-sätter 70 % av exporten.

Jag skulle, herr talman, också vilja beröra arbetslösheten en smula. Jag kan säga, att jag i princip inte anlägger någon annan synpunkt än herr Geijer. Jag menar att den arbetslöshet som vi nu har i viss mån är ett bevis för att vi lever över våra tillgångar. Vi har inte kunnat skapa de resurser som behövs för att ge alla i samhället den sysselsättning som jag anser vara ett absolut villkor för en lycklig utveckling. Arbetslösheten är ett gissel, och jag instämmer helt med herr Geijer därvidlag. Men vad jag efterlyser är en planerlig beredskap på lång sikt mot arbetslöshet. Regeringen måste väl själv erkänna att den blev ganska överraskad över arbetslöshetens omfattning. Det blev en snabbutredning. Jag fick själv några sommarveckor på mig för att planera beredskapsarbeten inom skogsbruket. Men i dagens samhälls är det inte lätt att göra en sådan planering. Samhället är mycket mera utvecklade än förr. Vi har fått en mekanisering och rationalisering som gör, att vi inte utan vidare längre kan plocka in

folk på de och de platserna, t. ex. i skogen, utan här behövs en helt ny form av beredskap på lång sikt mot arbetslöshet.

Jag borde kanske nöja mig med detta. Tiden för mitt anförande, herr talman, är kanske ute. Jag vill då bara återgå till något som finansministern och statsministern har sagt här. Det är en passus i finansplanen som jag tycker bör citeras. Finansministern redogör för våra framtidsutsikter och våra väntade utgifter. Han skriver sedan: »Mot denna bakgrund har man anledning vänta, att totalbudgetsaldona för budgetåren 1960/61 och 1961/62 vid ett 'normalt' konjunkturläge kommer att ge ännu större underskott än vad som förutses för nästa budgetår. Denna tendens hos statsutgifterna att stiga i snabbare takt än inkomsterna är, som jag framhållit i tidigare finansplaner, oroande. Utvecklingen måste brytas.» Visst måste den brytas. Konstaterandet är alldeles riktigt. Men finansministern har inte något förslag att komma med. Han ställer närmast frågan till oppositionen: Vad skall jag göra? Då vill jag gärna citera vad statsministern har sagt en gång förut, nämligen att den ekonomiska politiken utformas av regeringen så länge denna har riksdagens förtroende och att ingen kan eller bör befria regeringen från ansvaret för samhällsekonomin.

När statsministern talar om att det bara är arbetslösheten som kräver pengar, vill jag framhålla, att den beräkning som finansministern gjort gäller, som han särskilt understryker, ett »normalt konjunkturläge» och att vi trots detta får dessa stora underskott. Finansministern förefaller mig vara som ekorren i sin bur, som har fastnat i hjulet inne i buren och dras med i en allt snabbare rullning utan förmåga att vare sig bromsa eller stoppa hjulet. Och det värsta är att vi som arbetar i kommuner och landsting har en obehaglig känsla av att direkt eller indirekt vara kedjade vid finansministerns hjul och rulla med det — inte heller vi kan bromsa.

Jag var för några dagar sedan tillsammans med ledamöterna i ett landstings förvaltningsutskott. Vi hade alla

Statsverkspropositionen m. m.

samma mening, nämligen att vi är inne i en rullning, som går mot en avsevärd försämring — en kris!

Jag får kanske återkomma en smula till läget i andra länder. Jag fäste mig vid att statsministern endast talade om förhållandena i England och Amerika. Men det finns ju andra stater. Vi kan jämföra oss med Västtyskland, som från fullständig ruin och genom vad man kallar ett under kommit upp till en mycket stark ekonomisk ställning. Västtysklands produktion har inte sackat efter. Den höll sig hög under hela 1958 och visade starka stegringstendenser från oktober och framåt. Det finns exempel på möjlighet att åstadkomma en sanering. Jag skulle kanske inte rekommendera studieresor till Västtyskland, men jag undrar ändå om det inte skulle vara rätt nyttigt, om finansministern skickade ut en man eller kanske själv reste ned till Västtyskland för att lära, inte att dikta sonetter till tidens ära utan hur man sköter ett lands ekonomi.

Herr talman! Jag skall sluta med detta, men kanske får jag tillägga ett par ord. För tre år sedan stod jag här i remissdebatten och talade om ungdomsproblemen. Sedan dess har enligt min mening inte mycket blivit gjort för att komma till rätta med dem. Jag förstår inte riktigt de nya metoder som man vill tillämpa. Jag efterlyser fortfarande den fasthet från samhällets sida gentemot ungdomen som jag anser vara absolut nödvändig och som jag också anser att ungdomen själv kräver.

På ett område skulle jag önska en större bidragssumma från handelsministern, och det gäller anslag till idrotten. Jag har själv verkat som ledare inom idrotten i 45 år, och jag vågar säga att det finns knappast någon ungdomsrörelse som betyder så mycket för ungdomens fostran och som i stort sett — undantag finns naturligtvis — är så sunt upplagd som idrottsrörelsen. Jag vill därför till slut, herr talman, uttrycka önskemålet att kamrarna ser till att idrotten får de medel som den behöver i samhällets intresse och i ungdomsfostrande syfte.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Man har under debatten här i dag i ganska betydande utsträckning sysslat med det nu allbekanta faktum, att vår aktade finansminister för det första inte vet hur stort hans budgetgap är och för det andra inte vet hur han skall täcka det. När jag har lyssnat till dessa konstateranden, har jag inte kunnat undgå att få det intrycket, att finansministern här har gått till väga ungefär på samma sätt som en arkitekt, som hade presenterat ett knippe eleganta ritningar till ett stort och gentilt komplex, försett med alla moderna agre-manger — dock tyvärr utan att antyda något om hur grunden skall se ut eller hur bottenvåningen skall vara beskaffad. Jag måste nog säga, att det synes mig i hög grad tvivelaktigt, huruvida en sådan arkitekt skulle bli i tillfälle att efter namnet på sitt visitkort få sätta bokstäverna SAR. Jag är också ganska övertygad om att kammarens ärade ledamöter ger mig rätt i att vi, oavsett var vi annars står, inser att en sådan anläggningsverksamhet näppeligen kan betraktas som ett direkt byggande på hälleberget.

I sitt anförande här för en stund sedan sysslade herr Geijer ingående med arbetsmarknadsläget, med arbetslösheten. Jag är i och för sig tillfredsställd med att han nämnde tingen vid deras rätta namn och att han inte använde termen »friställning av arbetskraft» som man förut gärna brukat för att dölja ett obehagligt faktum. Å andra sidan får vi, när vi talar om denna i och för sig oroväckande företeelse, inte glömma, att det dock tills vidare inte gäller mer än ungefär 3,8 procents arbetslöshet. Vi får inte heller glömma, att motsvarande siffra i fjol vid samma tidpunkt var 3,3 procent. Det rör sig alltså om en ökning med en halv procent. I och för sig är det angeläget, att vi observerar förhållandet, men jag tyckte nog, att herr Geijer dramatiserade läget en liten smula. I övrigt blev jag en aning överraskad över att han ansåg sig böra uttrycka sin tillfredsställelse över att regeringen, som

Statsverkspropositionen m. m.

han sade, »skjutit på avgörandet» till fram i maj när det gällde formerna för täckandet av hålet i budgeten. För mig är ett sådant resonemang ganska oförståeligt. Herr Geijer sade, att vi till våren skulle ha en bättre överblick över konjunkturen än vad vi nu har, och i följd därav skulle vi också kunna göra säkrare bedömanden och komma till bättre resultat, när det gäller formerna för att täcka budgetgapet.

Det är klart, att man kan resonera på det sättet. Det kan vara nyttigt med en bättre översikt av konjunkturerna, när vi skall skaffa *inkomsterna*. Men, herr talman och ärade kammarledamöter, vore det inte också ganska angeläget att ha en bättre överblick över konjunkturerna, när man föreslår *utgifterna*? Jag är inte säker på, att man utanför detta hus resonerar i dessa ting på samma sätt som på sina håll inom detsamma. I vanliga svenska hushåll brukar man i regel först ta reda på hur mycket man har att spendera, och därefter spenderar man. Här föreslås ett tillvägagångssätt, som är det rakt motsatta.

Kammarens ärade ledamöter har naturligtvis med intresse tagit del av finansplanen och statsverkspropositionen. Förvisso är det märkliga ting, som vi här får reda på. Vi får bland annat veta, att den nu löpande budgeten, alltså den budget, som löper sedan den 1 juli 1958, tenderar att uppvisa ett totalunderskott på 2 219 miljoner kronor. Detta innebär en ökning i underskottet med 700 miljoner kronor, sedan budgeten fastställdes, alltså en ökning i budgetunderskottet med 700 miljoner kronor under sex månader. Men det stannar ingalunda med detta. Vi får nu under våren ta ställning till tilläggsstatsanslag, till anslagsöverskridanden o. s. v., vilka alla kommer att innebära att detta totala budgetunderskott blir ändå större; det torde bli betydligt mer än dubbelt så stort som motsvarande underskott i närmast föregående budget.

Men det stannar ingalunda vid detta. Ovanpå dessa upplysningar har vi fått höra, att det blir än värre framöver — enligt finansministern. Den ljusnande

framtid är uppenbarligen ingalunda vår. Finansministern påpekar, att föreliggande beräkningar snarast pekar på skärpta svårigheter framöver. Han ställer i utsikt nya utgiftsexplosioner — de kommer uppenbarligen ungefär på samma sätt som tjälskotten på de svenska vägnarna.

Finansministern uppträdde i Nationalekonomiska föreningen häromdagen. Han sade där bland annat enligt tillgängliga tidningsreferat: »Den budget jag presenterar för 1959/60 är uppskalkande enligt traditionella begrepp.» Herr talman, ingalunda är jag den, som skulle vilja säga emot finansministern på den punkten.

Den föregående ärade talaren erinrade om ett allbekant uttryck i finansplanen, som är formulerat så: »Utvecklingen måste brytas.» Detta skriver man med ett slags sammanbitet allvar. Och det är nog så riktigt. Vi har från vårt håll i ganska många år framhållit detta, och vi är naturligtvis glada över att regeringen tyckes ha kommit till samma uppfattning. Är det så, att det stora och mäktiga regeringspartiet vill sluta upp i vår krets kring detta betraktelsesätt, är detta tacknämligt. Men, herr talman, detta konstaterande, som finansministern alltså själv gör — »utvecklingen måste brytas» — föranleder mig till en försynt fråga: När, ärade kammarledamöter, kom vår nådiga regering till den övertygelsen att utvecklingen måste brytas? När inträffade den historiska upptäckten? Såvitt jag förstår, kan den i varje fall inte ha inträffat före söndagen den 21 september 1958 — milt talat.

Det är inte att undra på att det nu ropas på »inkomstförstärkning». Detta är som bekant det nykonstruerade täckordet för vad vi tidigare här i riksdagen under då rådande mera brutala umgängesformer brukade kalla för skattehöjning. »Inkomstförstärkning» heter det nu. »O, sköna tanke, var fick jag dig ifrån?» har finansministern i likhet med teaterdirektören Sjövall haft anledning utropa, när han nedskrev dessa ord i finansplanen.

Regeringen utsänder nu SOS-signaler

i rymden, och de icke mest intensiva går till näringslivet. I finansplanen framhålls sålunda bland annat att »dagens avsättningssvårigheter inte får undanskymma angelägenheten av en fortsatt förbättring av de produktionsmässiga förutsättningarna att möta de krav, som den långsiktiga marknadsutvecklingen ställer». Detta är ju en liten smula invecklat, men på vanlig svenska betyder det en uppmaning till näringslivet att investera mera. Och det är klart, att detta låter säga sig. Men hur skall det gå till?

Under en följd av år har statsmakterna mot näringslivet fört en politik, som — jag tror inte det innebär någon överdrift att säga så — gått ut på att krama det svenska näringslivet som en citron. Statsmakternas politik mot näringslivet under hela 1950-talet kan helt säkert betecknas som näringsfientlig och därmed utvecklingshämmande, och sålunda också, mina damer och herrar, direkt och indirekt inflationsdrivande. Vi får inte glömma, att den svenska kronan av år 1946 i dag inte är värd mer än 60 öre.

Vilka konsekvenser drar man nu på regeringshåll av den aktuella situationen? Statsministern har själv i dag här konstaterat, att produktionsökningen inte är mer än en procent, och i finansplanen liksom i nationalbudgetresonemangen räknar man tills vidare inte med någon större ökning för framtiden heller. Hur skall man göra någonting åt detta? Ja, vi har från vårt håll bland annat framhållit önskvärdheten, för att inte säga nödvändigheten av att bolagsbeskattningen lättas. Vi har inte hittills i dag från statsrådsbanken hört någonting på den punkten, och finansplanen ger inga hållfasta utgångspunkter för några bedömningar härvidlag. Vi får dock tänka på att denna bolagsskatt år 1939 uppgick till ca 21 procent. Den är i dag ca 57 procent. Vad betyder en sådan hård beskattning för bolagens möjligheter till självfinansiering och till sparande?

En parentes, herr talman. Jag nämnde ordet »sparande». Vi har bl. a. ett företagssparande och ett individuellt sparande

Statsverkspropositionen m. m.

de här i landet. Jag vet inte, om kammarens ärade ledamöter har observerat en liten sats, som står helt försynt längst ned på s. 3 i finansplanen: »Slutligen synes en nedgång i det personliga sparatet ha inträffat under år 1958.» Jag överlämnar åt kammarens ledamöter att själva var och en i sin stad göra de erforderliga reflexionerna kring denna jobbspost.

Vi menar alltså, för att återgå till bolagsskatten, att ett borttagande av i varje fall den extra bolagsskatten skulle i nuvarande konjunkturläge utan varje tvekan vara den mest effektiva, den mest rationella åtgärden. Den skulle verka reellt och inte minst psykologiskt mycket starkt på näringslivet.

Man talar ibland i dessa sammanhang om våra förhållanden på 30-talet och den kris, som vi då stod inför. Men jag vill fästa kammarens ärade ledamöters uppmärksamhet på att här föreligger en väsentlig skillnad mellan 1930-talet och 1950-talet, den nämligen att vi i dag är på ett helt annat sätt för hela vårt folkhushåll och för hela vår samhällsekonomi beroende av vår exportindustri än vi var på 1930-talet. Därför menar jag, att alla de olika omständigheter, som påverkar inte minst exportindustrien, dess effektivitet och funktionsmöjligheter är förtjänta av den allra största uppmärksamhet.

Man har i debatten, i varje fall utanför detta hus, i den socialdemokratiska pressen, från många talarstolar och på andra håll inte utan emfas gjort gällande, att vi bör »visa solidaritet med de arbetslösa». Visst skall vi visa solidaritet med de arbetslösa. Det kan anses ställt utom varje tvivel. Jag vill hänvisa till de deklARATIONER, som herr Ewerlöf för högerns del redan gjort på denna punkt. Men jag vill nog i detta sammanhang i all anspråkslöshet göra ett påpekande. Vore det inte skäl, att finansministern å sin sida försökte att förmå sig att visa någon liten solidaritet med — skattebetalarna? Sedan mitten av 1930-talet har statens inkomster av de indirekta skatterna fyrdubblats och av de direkta statliga skatterna icke mindre än

Statsverkspropositionen m. m.

sexdubblats i fast penningvärde räknat. Finansministern säger på något ställe i finansplanen, att det skulle vara »hänsynslöst» att ytterligare tukta utgiftshäcken. Hänsynslöst, herr talman! Mot vem? Det kan ju ingalunda vara hänsynslöst mot skattebetalarna, möjligen mot finansministerns statsrådskolleger, men det får de väl försöka att finna sig i. Det går ju dock inte att hur länge som helst leva på förskott eller att köpa reformer på kredit, vilket vi nu hållit på med under ganska många år.

Finansministern ställer alltså i utsikt ytterligare vidgade budgetgap och ytterligare ökade finansieringssvårigheter. Han anser, att de är en konsekvens av de beslut, som statsmakterna har fattat. Vad menas nu med detta? Rätteligen bör det väl för det första heta »som regeringen och riksdagsmajoriteten» har fattat. Men hur går det till vid dessa riksdagsbesluts fattande? Är det icke så att i 95 procent eller mer av alla fall fattas de stora, utgiftskrävande besluten i direkt anslutning till kungl. propositioner? Jag tycker inte, att det är riktigt, att regeringen så ofta och i den utsträckning som sker lägger ansvaret på riksdagen. Ansvaret är naturligtvis regeringens, och på den skall ansvaret också läggas. Hur har man inte under en lång följd av år motiverat alla dessa kostnadskrävande utgifter? Hur har man inte från regeringshåll målat de soligaste akvareller av vår situation, hur har man inte profeterat om en ständigt stigande produktion, en ständigt stigande standard, en ständigt stigande export? Alla känner till den saken lika bra som jag.

Men, herr talman, aftonen har icke blivit morgonen lik. I dag vet vi — vi behöver bara titta i statsverkspropositionen — att många av de stora besluten har fattats under oriktiga förutsättningar. Åtaganden har gjorts utan erforderlig täckning. Och vilket är resultatet? Alla känner till resultatet: stigande skatter, stigande priser, stigande löner och — fallande penningvärde! Penningvärdet faller ju numera med fyra procent om året, det har vi läst i statsverkspropositionen flera år i rad. Regeringen

måste konstatera, att vi här är inne i en fatal spiral. Regeringen har *kanske* försökt, det vill jag inte bestrida, att bryta sig ur den, men detta har inte lyckats. Eller rakt på sak sagt: *regeringen har blivit sin egen propagandas fånge*. Där sitter den nu och anropar andra om hjälp för att komma loss. Huruvida någon mer allmän räddningskår i sinom tid kommer att utrustas, därom vet jag ingenting, men jag föreställer mig, att en förutsättning härför skulle vara att regeringen sätter sig ned och tänker om i avgörande stycken. Av vad som hittills under debatten har framkommit från regeringsbanken vill det dock knappast förefalla, som om den dagen och den stunden vore särskilt nära.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (cp):

Herr talman! När man blickar in i den framlagda statsverkspropositionen, måste man konstatera att den ser beklaglig ut. Det är väl första gången i riksdagens historia som en finansminister framlagt en finansplan, som inte är balanserad. Antingen borde han ha givit hänvisningar på hur man skulle låna upp det kapital som fattas, eller också föreslagit hur man skulle förfara för att få större inkomster. Men finansministern anser att det kan man vänta med tills längre fram.

Jag lyssnade med mycket stor uppmärksamhet när finansministern redogjorde i radion för statsverkspropositionen. När han redogjorde för hur stora kostnader olika områden i statens verksamhet betingar, nämnde han särskilt försvaret, som kostar tre miljarder, folkpensionerna, som kostar två miljarder, och några poster till. Men han glömde att tala om, hur stora sociala utgifter som utbetalas i vårt land. Det är inte tre miljarder eller två, utan närmare fyra miljarder.

Man kan fråga sig om det i ett sådant ansträngt läge inte hade varit klokare av regeringen att försöka vidtaga besparingsåtgärder. Det finns väl ändå *något* område, där regeringen skulle kunna spara, men regeringen tycks inte alls vil-

ja tänka på detta. Hans excellens statsministern sade här, att om vi skall kunna bevara demokratin mot diktaturen, måste vi sträva efter ständigt förbättrade förhållanden. Ja, det är självklart att alla människor strävar efter ständigt förbättrade förhållanden, men man får väl ändå se vad man har möjligheter att åstadkomma med de tillgångar som finns.

Jag anser att man från regeringens sida överskridit vad landets ekonomiska resurser förmår bära, även om man naturligtvis kan ta ut mer pengar på olika sätt: man kan låna upp pengar, man kan ta ut ännu högre skatter. Man kan på så sätt ytterligare belasta medborgarna, även om de redan är mycket hårt belastade.

På många områden kunde man dock i stället lägga om den sociala välfärden utan att det skulle skada de verkligt behövande i någon större utsträckning. Jag tänker närmast på bostadsbyggandet, som kräver 300 miljoner i subventioner och i billig ränta. Här skulle man väl kunna införa en behovsprövning? Det tycks vara någonting alldeles otänkbart för regeringen, men jag tror för min del inte att det kan vara helt av nöden påkallat att skänka sådana, som har inkomster på 20 000 och 30 000 kronor och som bygger sig ett eget hem, 4 000 kronor kontant plus en låg ränta, när hela det övriga näringslivet får betala en mycket hög ränta. Det är självklart att det allmänna har skyldighet att hjälpa de människor, som inte har möjlighet att själva skaffa en bostad, men därför behöver man väl inte tillåta att andra människor låter sina pengar stå inne på banken, där de får hög ränta, och samtidigt lånar pengar av staten, där de får billig ränta. Så sker nu i många fall, och jag kan aldrig tänka mig att vi i längden kan fortsätta med en sådan finanspolitik.

När finansministern ser pengarna flöda in har han mycket bråttom att få ut dem igen. Det påminner om en jordbrukare, som sålde sin bästa ko — kon mjölkade 35 liter om dagen, men han sålde den ändå, och när man frågade

Statsverkspropositionen m. m.

varför, sade han: »När jag har mjölkat färdigt sparkar hon ut mjölken, och därför vill jag inte ha den!» Det är likadant med finansministern. När pengarna flödar in och han ser att han får något litet överskott, skyndar han åstad för att söka åstadkomma en ny social välfärd, så att man kan bli av med pengarna i stället för att spara dem. Så har nu länge skett. Man måste börja fråga sig, om vi skall fortsätta med detta, eller om vi skall försöka få någon vettigare ordning på det hela.

Om den ordning som nu är rådande skall fortsätta, så tror jag inte det hjälper med att vidtaga de åtgärder, som statsministern här i dag har nämnt. Man måste sätta in sina ansträngningar också på besparingssidan. Jag vill inte yttra mig över förslaget från högerns sida om besparingar på barnbidragen, men jag anser det uppenbart att vi på bostadsbyggandets område kan införa ett statligt kreditgarantisystem med behovsprövning och spara in mycket pengar på det sättet. Vårt land är välförsett med kreditinstitut överallt, och jag är säker på att de har möjligheter att kunna åstadkomma vad som behövs för dem som vill bygga sig en bostad.

Jag blev inte så litet förvånad när jag i dag lyssnade till herr Geijer. Han beskrev först hur beklagligt det var ställt på alla områden, men så till slut kom han in på jordbrukets område och då sade han om jordbrukarna, att de har Gudi väl fått nog! Jag har inte tänkt att jag skulle ta upp hans yttrande i denna debatt, då det nu pågår underhandlingar om ett nytt jordbruksavtal men jag skulle i alla fall vilja säga, att när det jordbruksavtal gjordes upp, som vi nu haft under tre år, försäkrades det att vi inte alls skulle behöva befara några stegrade kostnader utan att det hela skulle jämnas ut sig i efterhand. I själva verket har vi fått vidkännas tre olika lönehöjningar under denna tid jämte andra höjningar, som blivit en följd av lönehöjningarna, utan att för den skull någon kompensation har lämnats jordbruket. Likväl säger nu herr Geijer, att det här inte kan bli tal om några löneökningar

Statsverkspropositionen m. m.

på jordbrukets område och att inkomsterna väl täcker prestationerna.

Jag har tagit finansplanen med mig här, herr talman, för att visa vad finansministern har ansett att medelinkomsten är inom olika yrkesgrupper — man får väl tro att denna redovisning är riktig när finansministern själv har skrivit den. Inom jordbruk med binäringar ligger medelinkomsten för företagen på 8 028 kronor. Sedan får man gå ända ned till gruppen »husligt arbete» för att finna någon grupp som har lägre inkomst än denna. Inom byggnadsverksamheten har företagen 12 900, inom industri och hantverk 11 100, inom samfärdsel 13 000 och inom handel 13 600 kronor. Ser vi sedan på gruppen anställda har de inom jordbruk med binäringar sysselsatta 6 000 kronor per år, och sedan får man även där hoppa ända ned till gruppen »husligt arbete» för att finna någon motsvarighet. De andra näringsgrenarna ligger vida över.

Jag har endast velat nämna detta. Herr Geijer kunde ju titta något i finansplanen, som finansministern har gjort upp. Jag ser att herr Geijer står här. Jag hoppas att han ser efter så att han kan konstatera, att de siffror jag nyss nämnde inte är felaktiga. Han kanske då får en annan inställning. Och jag skall nu inte uppta tiden längre med detta, då vi om några månader i riksdagen får ta ställning till jordbrukets inkomster i fortsättningen.

Det är skönt med syndare som omvänder sig och bättrar. Det har Geijer gjort på ett område. För inte så länge sedan sade herr Geijer, vilket också hans excellens herr statsministern underströk, att den som har ansvaret för de penningvårdande myndigheterna ju måste bedöma vilken räntesats som bör tillämpas.

Vi konverterade vår valuta för en tid sedan. Jag ber att få referera riksbankschefens uttalande i samband därmed. Riksbankschefen underströk att vi måste föra en mycket förstående ekonomisk politik. Vi måste göra det för att hålla produktionskostnaderna nere, ty om våra produktionskostnader blir för höga

kan våra alster inte säljas på världsmarknaden. Då får vi inte in de utländska pengar vi behöver för att betala vår import. Regeringen måste därför se till, att staten inte ger ut mer än den får in. De automatiska utgiftsstegringarna måste hejdas. Detta innebär att nya sociala reformer tills vidare inte bör genomföras. Under trycket av det nya läget kan vi undra om den obligatoriska tilläggs pensionen tills vidare kan förverkligas.

Så säger alltså den penningvårdande myndigheten om läget. Det glädde mig mycket när herr Geijer förklarade att den ränta, som vi har här i landet och som väl är den högsta i Europa för närvarande, fortast möjligt bör sänkas för att bereda våra småföretagare och våra jordbruk och över huvud taget alla som driver näring en bättre tillgång till kapital.

Jag anser att man kan ta fasta på riksbankschefens varning, att vi inte bör skynda fortare än vad vi förmår. De handelsavtal som håller på att slutas kan innebära att vi får svårigheter i framtiden både på det ena och det andra området. Jag anser att vi bör vara försiktiga. Det är två ting som bör vägas för och emot varandra, nämligen vårt ekonomiska läge sådant det ser ut idag och hur mycket vi förmår bära i fortsättningen.

Jag tror inte att vi kan spå en alltför ljus framtid. Det skulle vara väldigt angenämt om alla de, som här har talat om en ljusnande framtid, finge rätt. Det kan dock också tänkas att vi går emot en mörknande framtid. I ett sådant fall skulle det kanske vara angenämt för oss alla om vi dämde i bäcken innan vi kommer ut i ån, ty då blir det alltid svårare att få håll på det hela.

Jag kan inte underlåta att säga ytterligare en sak till hans excellens herr statsministern, innan jag lämnar denna plats: Vore det inte anledning att försöka få en samlingsregering till stånd?

När kriget slutade år 1945 bildade socialdemokraterna egen regering, och när de hade regerat några år trädde vi i centerpartiet in för att hjälpa till att klara

upp de värsta svårigheterna. Vi försökte hänga med så länge som möjligt, men när socialdemokraterna ville gå för långt insåg vi att tiden var inne för oss att dra oss tillbaka. Eftersom både hans excellens herr statsministern och hans excellens herr utrikesministern är inne i kammaren, skulle jag vilja fråga dem, om de inte tycker det vore skäl i att undersöka huruvida socialdemokraterna borde samarbeta med samtliga de borgerliga partierna i en situation sådan som den vi för närvarande är inne i.

Jag vill också fråga herr statsministern, om han inte tycker det vore skäl i att låta tilläggspensionen vila åtminstone ett år, tills vi finge se hur utvecklingen ter sig för vårt land och vårt folk.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är helt enkelt meningslöst att påstå eller insinuera, att något av våra partier skulle ha mindre intresse än de andra av att människorna i vårt land har säkert arbete och hyggliga arbetsförtjänster. Den sortens diskussionsteknik hör till det förgångna. Den har ingen uppgift att fylla numera, inte ens i propagandan.

Om meningsutbytet skall leda till någonting måste det koncentrera sig till de väsentliga frågorna. Vad kan det allmänna göra så att sysselsättningstillfällena verkligen räcker till? Vad kan det allmänna göra för att dämpa utslagen här hemma när det blåser snålare vindar ute i världen? Vad kan det allmänna göra för att den stora omvandlingsprocess, som förestår i vårt näringsliv, inte skall resultera i en mer eller mindre permanent arbetslöshet, ett pris som vi inte är beredda att betala ens för en på lång sikt mycket givande strukturrationalisering?

Att de som redan har drabbats av arbetslöshet skall ha hjälp — hjälp att på nytt komma in i produktionen, bistånd i stundens svårigheter — är så självklart att varje försök att konstruera motsättningar på den punkten är dömt att misslyckas. Vi förbehåller oss rätten att diskutera arbetslöshetsförsäkringens tek-

Statsverkspropositionen m. m.

niska utformning utan att detta skall tas till utgångspunkt för insinuationer som inte har någon täckning i verkligheten. Om man vill kalla arbetslöshetshjälpen en akt av solidaritet eller inte är mig likgiltigt. Det är sunt förnuft. Men när man som herr Geijer utan resonemang avvisar en stor folkgrupps anspråk på inkomstlikställighet och i samma andedrag kräver solidaritet med de arbetslösa, då har man inte den bakgrund för sina uppmaningar, som man borde ha.

Men samhällets intresse för att människorna skall ha arbete får inte bara ta sig uttryck i direkt arbetslöshetshjälp. Vi kan helt enkelt inte nöja oss med en arbetsmarknadens sjukvård. Vi måste ha en arbetsmarknadens hälsovård också. Låt mig ta ett exempel.

För fem, sex år sedan kunde vi märka att den mindre sjöfarten kämpade med tilltagande svårigheter. Svenska småfartyg höll helt enkelt på att bli utkonkurrerade, också i svenska vatten. Vi sysslade ganska mycket med den saken, men vi gjorde ingenting radikalt, ingenting rejält, varken skattemässigt eller på andra sätt. Nu har vi en de mindre varvens kris. Den saken försöker man klara genom att placera statsbeställningar på varven. Den riktiga vägen hade naturligtvis varit att ge rederiföretagen möjligheter att stärka sin konkurrenskraft, så att de hade haft möjligheter att göra varvsbeställningar för att undan för undan modernisera sitt fartygsbestånd.

Vi skall inte inbilla oss någonting. Alla världens regeringar och alla världens folk vill ha den fulla sysselsättningen. De kämpar för denna och kommer att kämpa än hårdare allteftersom världens varuhunger börjar bli tillfredsställd. Det finns ingen tysk som avstår från ett jobb för att en svensk skall få det. Konkurrensförmågan faller alltid utslaget.

Men självfallet har vi ingen anledning att kapitulera inför det man brukar kalla en konjunkturdämpning ute i världen, att sätta oss ned och räkna arbetslösa. Vi skall öppet erkänna för oss själva att vi är beroende av utlandet, men vi är inte slagna till slant. Ju svårare det blir att

Statsverkspropositionen m. m.

finna köpare till våra produkter, desto mer måste vi anstränga oss för att finna dessa köpare. Den där handelsresanden var inte så dum, han som när han hade blivit utkastad tre gånger kom tillbaka och sade: Skämt åsido, herr direktör, låt oss nu börja tala affärer!

Vår konkurrensförmåga beror på de kostnader våra varor drar i framställning. Möjligheten att hålla kostnaderna på en nivå som gör att svenska offerter inte hamnar i papperskorgen hänger främst på tre saker:

att vi inte kostar på oss någon ny inflation — fast penningvärde och full sysselsättning är inga motsatser, de betingar varandra;

att vi inte lägger oss till med en skatteinivå som gör att svenska företag måste krypa när utländska går;

att vi på kapitalmarknaden får utrymme för ultramoderna maskiner, får nya företag, får vidareutveckling av våra produktiva resurser. Man måste i det sammanhanget komma ihåg, att man varken moderniserar ett gammalt företag eller bygger ett nytt från fredag till lördag. Det tar tid, och därför kan vi inte vänta med åtgärder för att få investeringsutrymme tills regeringens nationalekonomer likt andra Capitoliums heliga gäss snattar om fara, utan vi måste börja tidigare.

Att hålla en låg ränta har självfallet avgörande betydelse för kostnaderna och kostnadsutvecklingen. Men man når inte en lägre ränta bara genom att rakt ut i luften tala om billiga pengar. Man måste också skaffa fram dessa billiga pengar, men det är, herr Geijer, inte lika lätt som att deklamera om nödvändigheten av en räntesänkning. Var i världen finns dessa billiga pengar som man nu talar om? Ingenstans! I intet av våra konkurrentländer är den faktiska räntan i dag lägre än vad den är i vårt land.

Det finns anledning att eftertryckligt varna för de felaktiga slutsatser man drar av att bara jämföra det officiella diskontot. Det är nämligen inte det officiella diskontot som är avgörande för vad företag och människor har att betala i faktiska räntekostnader. Det är alls

ingen konst för riksbanken att sänka räntan, men konsten är att göra det utan att det medför omedelbara återverkningar av ett slag, som ingen av oss vill acceptera, och utan att det på längre sikt medför en snedvridning av hela vår ekonomi, som inte heller någon vill acceptera. Jag tillåter mig bara fästa uppmärksamheten vid att vi nu har bundit den svenska kronan fastare vid dollarn än de flesta andra länder gjort med sina valutor. Jag tillåter mig också erinra om att en relativ räntesänkning i detta land, som gör att vår nivå kommer under den faktiska räntenivån i våra konkurrentländer, snabbt kan få återverkningar på vår valutareserv och vår valutas internationella värde.

Det är en förebyggande, sysselsättningsskapande politik vi behöver, en politik som föregriper arbetslöshet. Den måste vara inriktad på att stärka de naturliga arbetsplatsernas förmåga att ge arbete och arbetsförtjänster — på ett naturligt sätt. I annat fall riskerar vi att komma ut i en de återkommande sysselsättningsstörningarnas trolleциkel som vi aldrig kommer ur. Det skall dessutom sägas att våra möjligheter att med statsutgifter stimulera sysselsättningen är långt mindre nu än tidigare. Vårt beroende av utlandet binder inte våra händer men ålägger oss att gestikulera varsamt.

Mycket stora ungdomskullar kommer under de närmaste åren ut för att finna sina arbetsuppgifter. Till deras förfogande måste stå ett starkt, fritt och friskt näringsliv med alla dess mångsidiga möjligheter — inte bara rätten att få reservarbete.

I en mycket förlängd replik refererade statsministern en under förra året utkommen mycket intressant amerikansk bok. Dess tes är, att i det s. k. överflödssamhället skulle man löpa ständig risk för att de offentliga investeringarna inte skulle hålla takt med den ekonomiska utvecklingen. Den amerikanske författarens förutsättningar och slutsatser är stimulerande, väl värda att diskuteras och att tänkas över. Men till slut, herr statsminister, om man tar upp detta resonemang och gör det till sitt, så har

man en säkrare utgångspunkt om man i sin egen politik har följt de riktlinjer som man rekommenderar. Det svenska folket har betalt väldiga skatter för att det skulle göras stora väginvesteringar. Under den nu sittande regeringens tid har 990 miljoner av dessa vägskattepengar, som alltså skulle ha gått till väginvesteringar, använts för helt andra ändamål. För det år som vi nu ser framför oss är det belopp som försvinner för vägbyggandet till andra ändamål 154 miljoner kronor.

Det har, herr talman, i dag gång på gång citerats både dikter och andra skrifter. Jag skulle vilja följa det goda exemplet och slutar med att säga, att hur det nu än är så »talar gärningar bättre än ord» — även när orden är nog så intressanta.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! När vi i förmiddags hade tillfälle att lyssna till statsministern fick vi klart för oss att det inte var så farligt med de där ständigt ökande statsutgifterna, därför att det var så goda syften man tillgodosåg med dem. Det är naturligtvis lätt att säga, men vill man fullfölja detta slag av resonemang, skulle det inte finnas någon gräns för hur långt man skulle kunna gå. Det är ju först när man kommer in på den andra sidan som gränserna måste sättas, nämligen när man skall diskutera skattepolitiken och ställer sig frågan: Hur långt kan man gå i det avseendet utan att hämma eller rent av dräpa framstegstakten?

Ett annat problem, som är värt att diskutera i detta sammanhang, är det som inställer sig nästan varje gång hans excellens statsministern håller en utläggning i politiska frågor, som närmar sig det principiella, nämligen hans ständiga krav på större maktresurser i samhällets hand, utan vilka man inte kan klara de politiska problemen. Herr Ewerlöf snudade något vid problematiken därvidlag: Hur går det med ekonomisk och politisk frihet, om man driver på alltför långt i den riktningen? Jag måste säga att jag är en smula orolig inför den uppenbara

naiviteten, som statsministern — all sin intelligens till trots — ger uttryck åt när det gäller faran av en alltför långt driven statlig maktkoncentration.

Vi fick nyss höra att Sverige naturligtvis är beroende av världsmarknaden, ett konstaterande som ingen vill bestrida. Vi är i hög grad beroende av världsmarknaden — men är det inte då vår skyldighet som ansvariga politiker i detta land att ta hänsyn till den omständigheten när vi ger oss in på att utforma vår ekonomiska politik? Det gäller att förse oss med en någorlunda betryggande valutareserv, att se till att våra företag får sådana arbetsvillkor, att de kan stå sig i den internationella konkurrensen — inte bara när det är solskensväder utan också när det hårdnar till i det internationella klimatet — att vi får stabila företag, som utan att knäa alltför mycket orkar med en konjunktursänkning, att de har en kostnadsnivå som är rimlig och som gör det möjligt för dem att konkurrera.

Det bistra faktum, att vi här i landet fått en ganska betydande arbetslöshet, trots att den internationella konjunkturdämpningen ändå är så pass begränsad att vi vågar tala om den såsom en »dämpning» och inte såsom en depression eller fullständig stagnation, är för oss alla en allvarlig maning att ta det litet försiktigt när det gäller utsikterna för oss att klara den fulla sysselsättningen. Jag är orolig för att vi i inte så ringa grad har vilseletts av erfarenheterna från mitten av 30-talet rörande möjligheterna att upprätthålla full sysselsättning. I början på 30-talet slog man in på en ny och enligt min mening, både teoretiskt och praktiskt, bättre konjunkturpolitik än man haft tidigare. Man trodde kanske att det var den omständigheten som i väsentlig grad bidrog till att klara vårt svenska problem. Det är otvivelaktigt delvis så, men det väsentliga — och det är vi väl numera överens om — var den förändring som skedde i världskonjunkturen. Detta ger oss en anvisning om hur beroende vi är av den internationella konjunkturen. Men jag är orolig för att vi därvidlag skaffade oss en ekono-

Statsverkspropositionen m. m.

misk illusion på 30-talet, och det har väl kanske också lett till att vi nu har en inte helt tillfredsställande beredskap utan får onödigt stor arbetslöshet. Om vi skall konkurrera på världsmarknaden, får vi göra det på världsmarknadens villkor, och då får vi också ta stötarna, även om vi kan skaffa oss stötdämpare i form av en valutareserv o. d. — åtgärder som dock bara till en del förslår.

Vad jag nu sagt är inte avsett att ge uttryck för någon pessimism eller bristande tilltro till möjligheterna att göra någonting för att förbättra vår sysselsättningssituation utan avsett såsom ett bidrag till att ge vår debatt en realistisk prägel på denna punkt.

Jag skulle också vilja ta upp en annan fråga med anledning av dagens diskussion. Man frågar sig onekligen: Vart tog regeringens ansvar för utvecklingen vägen? Vad innebär det att bära regeringsansvaret? Jag skulle helt kort vilja exemplifiera med att peka på två frågor, pensionsfrågan och skattefrågan. Vi vet alla att regeringen förbereder sig att utsätta den svenska demokratin för den påfrestning, som det kommer att innebära att med hjälp av slumpens skördar i fråga om mandat i riksdagens andra kammare våga försöket att pressa igenom sitt eget pensionsförslag, trots att det inte vid något tillfälle har fått majoritet hos det svenska folket. En minoritet tar sig alltså här rätten att bestämma över en majoritet. Utan hänsyn till vad mer än hälften av landets väljare anser i denna fråga, driver regeringen sin egen linje utan allvarliga samförståndsförsök. Oppositionen har inbjudits till förhandlingar, men vi vet alla vad förhandlingarna gäller, nämligen att peta på detaljer, inte att gå in på mera väsentliga frågor.

Hur annorlunda ställer det sig inte när vi kommer in på skattefrågan? Ett par talare tidigare i debatten har citerat herr Strängs uttalande i årets finansplan, där han medger att budgetutsikterna för nästkommande år är dystra. Vi har en tendens att få ett ständigt vidgat gap mellan statens inkomster och utgifter. Och så förklarar han mycket platoniskt, som herr Aastrup uttryckte saken, att

denna utveckling är oroande och måste hejdas. Där förlorar sig den annars mycket myndige finansministern i ett tal som inte är någonting annat än allmänt snömos. Han resonerar som så, att den som ingenting säger han har ingenting sagt. Det är hans filosofi.

I stället finner man att statsministern har blivit mycket intresserad av fyrpartiöverläggningar för att klara detta. Det är hans sätt att ta ansvar. Och jag skulle tro att vi snart nog har utsikt att få höra hans excellens statsministern med ganska högstämmd röst tala om nödvändigheten av samhällsansvar och allmän samling för de åtgärder som nu krävs. Det är bara det att marknaden för den sortens argumentation har blivit litet förstörd sedan förra året, då oppositionspartierna också inbjöds att delta i allmän samling; det gällde ju den gången att skaffa pengar för att klara försvarsfrågan, som man sade. Vi vet numera litet grand hur psalmerna går, och det känns då inte särskilt angenämt att en gång till bli inbjuden att dela ansvaret för sådana åtgärder, med utsikt att få uppleva vad vi upplevde förra året, när till och med socialdemokratiska statsråd reste land och rike runt och förkunnade att dessa punktskatter var oppositionens och inte regeringens påhitt.

Om ett fartyg råkar i sjönöd, är det ju tänkbart att kaptenen börjar resonera med besättningen och passagerarna om hur man skall klara nödläget. Men skulle det gå verkligen illa och det blir sjöförhör, så kan inte kaptenen hänvisa till att passagerarna gav så dåliga råd, utan han får nog bära sitt ansvar.

Bilden skall väl inte pressas för hårt, men jag tycker att det här behöver sägas någonting till frågan om en parlamentarisk regerings politiska ansvar.

Här har redan sagts, och jag vill understryka det, att vi behöver i det kommande reformarbetet ta allvarligare på dess samband med de kostnader det kräver, och detta av många skäl. Det har talats om utlandsriskerna. De är stora och uppenbara. Vi kan inte avskärma oss även om vi skulle vilja, utan vi får i mycket hög grad inrätta oss efter världs-

Statsverkspropositionen m. m.

marknadens villkor, varvid vi inte får glömma konsekvenserna av den ökande konkurrensen från typiska och alltmer produktionskraftiga låglöneländer. Jag vill erinra om ett så banalt faktum som t. ex. den ökande japanska konkurrensen på vår marknad. Åtskilliga andra produktionscentra tränger också in på den svenska marknaden; och kanske inget ont i det.

Vi behöver, enligt min mening, en vidare marginal för vår egen ekonomiska säkerhet, detta även av andra skäl. Vi kan inte blunda för att det existerar en allvarlig utmaning till oss alla från de länder som vi brukar kalla underutvecklade. De kräver av många skäl ökade insatser också från vår sida, och det är med tillfredsställelse jag konstaterar att man trots den hårda budgetbehandling, som jag tror att regeringen denna gång har ägnat sig åt, ändå har funnit anledning att öka anslagen just på detta område. Jag tror att vi måste gå vidare på den vägen i mycket snabbare takt än hittills. Detta kan inte undgå att få konsekvenser för vårt eget reformarbete här hemma, men det är något som vi måste finna oss i. Den internationella solidariteten kommer att i framtiden kräva mycket mer av oss än hittills. Många har redan sagt, och jag tillåter mig upprepa det: Orkar inte den västliga världens demokratier med den saken, kan de inte förstå sig till den självupppoffring och självövervinnelse som det innebär, så fruktar jag att demokratien som politisk livsform kommer att ha mycket små utsikter att överleva.

I ett amerikanskt arbete som säkert många har läst — det handlar om kärnvapen och utrikespolitik och är skrivet av en man som heter Kissinger — erinras om den gamla Prometheuslegenden. Prometheus sökte stjäla eldens hemlighet från gudarna, men straffades genom att tvingas tillbringa resten av sitt liv kedjad vid en klippa. Genom seklerna har detta framstått som symbolen för det straff, vilket drabbar människor med alltför oförvägna ambitioner. Kissinger framhåller att man mot bakgrunden av senaste erfarenheter kanske kan säga,

att det straff som drabbade Prometheus egentligen var en sorts medlidande. Det skulle ha inneburit ett mycket värre straff för honom, om han verkligen hade lyckats stjäla gudarnas eld. Vår generation, fortsätter Kissinger, har lyckats stjäla gudarnas eld, och den har därmed blivit dömd att leva samman med den fasa som dess egna upptäckter har skapat.

Jag tror att vi alla, som bor på detta klot, lever under samma villkor i det avseendet, och det är tillfredsställande att medvetandet om den internationella solidaritetens krav är i växande i vårt land. Min personliga övertygelse är, som jag tidigare sagt, att vi måste ta konsekvenserna därav i mycket högre grad än hittills. Och jag har velat påminna om dessa saker därför att det är viktigt när vi resonerar om vårt lands ekonomi och över huvud taget om hur vi uppträder politiskt både inom landet och utåt. Det är viktigt att vi har klart för oss att detta perspektiv i mycket hög grad kommer att vara avgörande för oss i framtiden.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Under beredskapsåren det sistlidna världskriget lydde en av de populäraste refrängerna »Det ska' vara en fänrik i år!» Nu tycks man kunna nynna »Det ska' vara sparsamhet i år!»

Det har från olika håll framförts med stor skärpa både i debatten här i dag och i pressdebatten tidigare, att den angelägnaste uppgiften just nu är att spara så mycket som möjligt med statens utgifter. Det är också givet, att sparsamhet skall man ägna sig åt. Att sparsamhet är en dygd fick vi lära oss redan i skolan. Men all sparsamhet är inte av godo. Man kan spara på olika sätt. Att låta sparsamhetsivern gå ut över barnfamiljerna, egnahemsbyggare och hyresgäster i av staten på olika sätt stödda fastigheter kan åstadkomma sociala vårdor, som inte är godtagbara.

Under den senaste veckan har i pressen framför allt statsutskottet manats att med större allvar — än tidigare, menar

Statsverkspropositionen m. m.

man — syna statsverkspropositionen. Det är ju statsutskottets uppgift att granska den; en sådan granskning görs varje år. Men man behöver inte ha varit med alltför länge i statsutskottet för att erinra sig att det inte var länge sedan den motionsflod var mycket strid varit det yrkades att de flesta av budgetens olika delposter skulle ökas. Under de åren var det inte alltid så lätt för dem som var på regeringssidan att värja sig mot anklagelser för njugghet. Det har sagts här av herr Gustaf Elofsson, att centerpartiet nödgades dra sig ifrån socialdemokraterna när socialdemokraternas krav blev för stora. Under de där åren var emellertid socialdemokrater och centerpartister de som fick hålla emot när inte minst folkpartiet på allt sätt sökte öka statens utgifter, samtidigt som man från det hållet ville sänka statens inkomster. Under de åren spelade statsutskottets socialdemokrater med hjälp av centerpartisterna rollen som återhållande kraft, den roll som man nu begär att statsutskottet även i fortsättningen skall spela.

Jag kan försäkra att den budget, som nu ligger på riksdagens bord, i statsutskottet kommer att prövas på det sätt som statsutskottet brukar. Men vi är alla medvetna om att innan statsverkspropositionen lades fram, så hade den varit utsatt för en ganska hårdhänt behandling i Kungl. Maj:ts kansli. Det finns inte mycket att pruta på om man inte vill åstadkomma sociala vådor. Att låta sjuka, arbetslösa, gamla och barnfamiljer betala den sparsamhet, som man vill åstadkomma, det kan i vart fall inte jag vara med om, och jag tror inte heller att mina partikamrater vill det.

Att svårigheter kommer att uppstå, därom är vi alla medvetna, men vi har ju nu under några år vant oss vid att man på sina håll försöker uppförstora alla bekymmer, att man försöker göra allting värre än vad det egentligen är. Ibland får man i tankarna en vers av Nils Ferlin, där han talar om den stora kometen: »Vi sitter där vi sitter nu och har det ej så galet, den där kometen kommer ju tre gånger i kvartalet». Vi har hört

varningar för alla möjliga olyckor undan för undan, samtidigt som olycksprofeterna har velat göra det värre för staten att uppfylla sina förpliktelser och förverkliga de åtaganden som gjorts.

Jag vill med detta endast säga, att alla önskemål man kan ha på statsutskottet säkerligen kommer att uppfyllas.

Jag vill slutligen, herr talman, också komma med någonting som visserligen inte berörts i debatten i dag men som varit föremål för mycket pressrabalder. Man har i dag inte alls fört försvaret på tal — det är närmast försvaret jag här syftar på — men däremot har man under de gångna veckorna talat åtskilligt om det, och ledande män inom högern har med en viss monotoni sökt göra gällande, att vårt försvar måste utrustas med atomvapen. Utan sådana vapen, heter det från det hållet, fyller inte försvaret de rimliga krav som man bör ställa på det.

Betyder detta, att högern anser att vi på grund av avsaknaden av atombomber i vår försvarsmakt offerar tre miljarder kronor till ett försvar, som dessa kritiker i själva verket finner vara värdeöst? Jag tror inte att det är välgörande för försvarsviljan att ge intryck av att det vi nu byggt upp under stor enighet här i riksdagen bara skulle vara ett symboliskt kulissförsvar.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag hade tänkt att som text till en liten betraktelse över statens ekonomiska status av i dag ta en artikel, som vår finansminister har skrivit i en liten broschyr som heter Från departement och nämnder. Inom parentes sagt tycker jag att den broschyren mer och mer har blivit en publikation för förhålligandet av regeringens handlande och vandlande och att den redan av den orsaken borde läggas ned snarast möjligt, men även av sparsamhetsskäl, då den ju egentligen inte fyller några större funktioner. Det står emellertid följande på första sidan: »Vår exportindustris avsättningsmöjligheter betingas av köplusten

Statsverkspropositionen m. m.

och den ekonomiska konjunkturen hos våra handelspartners. Präglas förhållandena därstädes av konjunkturedgång, aktualiseras permitteringar och sysselsättningsvårigheter hemma hos oss.»

Detta har ju också understrukits av statsministern här i dag.

Jag har bara frapperats av att det där får man inte höra annat än just när det verkligen kniper. Annars har vi ju här några tusen gånger — eller hur många det nu kan vara — fått höra att regeringen har fört den fulla sysselsättningens politik och att det beror på regeringens sätt att regera att vi inte har haft någon arbetslöshet. Det här nyss citerade uttalandet tyder på en mera realistisk beskrivning av de verkliga förhållandena. Man kan väl faktiskt påstå, herr talman, att ingen nu levande människa har sett en så ihållande och jämn högkonjunktur som den vi har haft ända sedan den stora amerikanska depressionen på 1930-talet började vända, vilket, såsom man efteråt kunnat konstatera, skedde på våren 1933. Sedan dess har utvecklingen faktiskt gått i ett ständigt stegrad crescendo mot allt bättre och skarpare högkonjunktur. Man har icke behövt anstränga sig för att med hjälp av politiken få till stånd full sysselsättning.

Vad man nu kan tycka om läget i dag är att vi under en så lång och gynnsam konjunkturperiod borde ha betett oss så, att vi nu hade haft större motståndskraft mot det lilla, svaga vinddrag som under det senaste året gjort sig märkbart i vårt land. Jag tror att man kan sammanfatta de fel, som har begåtts, på det sättet att vi inte har fört en tillräckligt näringsvänlig politik.

För två år sedan stod jag här i ungefär samma situation som i dag och menade — vilket jag fortfarande gör — att 1947 års skattebeslut var en händelse som skulle komma att sätta allvarliga spår efter sig i fråga om hela vårt näringsliv och särskilt den del av näringslivet som drivs i form av familjeföretag. Jag tror att jag vid den ti-

den underströk att det härvidlag var fråga om en långsamt verkande och frätande process som inte skulle visa sina egentliga verkningar på allvar förrän konjunkturerna började stramas åt. Det är väl ungefär den utvecklingen som vi nu kan konstatera. Jag tror att vissa beslut, som fattas i kanslihus och riksdag, får sin effekt mycket långt fram i tiden, och det är därför det ofta är svårt att härleda verkningarna till deras rätta källa.

Staten har faktiskt berövat alltför många företag, särskilt familjeföretag, deras reserver. Det har skett inte bara genom den vanliga företagsskatten, utan också genom förmögenhets- och arvsbeskattningen. De pengar som på dessa vägar har tagits ur företagen har inte använts för att bygga upp någonting nytt utan för att dela ut, så att de blivit konsumerade. Jag tror att allt detta måste medföra att verkningarna av den nuvarande något mattare konjunkturen i Europa och världen i övrigt kommer att onödigtvis bli svårare för oss än de skulle ha blivit, om vi hade haft statsfinanserna i ett bättre skick, så att vi hade haft tillräckligt med reserver för att ta en törn, om företagen hade varit bättre utbyggda och haft större finansiella reserver o. s. v. Nu blir verkningarna värre på grund av den inflationsutveckling som ägt rum. Och att denna kommit till stånd beror på att vi haft en första klasens inflationsregering här i landet sedan år 1945.

Längre fram i den nämnda artikeln står det på tal om arbetslöshetsfrekvensen, att denna har ökat, »och detta trots respektabla ansträngningar från det allmännas sida att på olika sätt stimulera sysselsättningen». Jag kommer därmed in på samma sak som min högreste partivän på jönköpingsbanken talade om nyss, nämligen att det är ofantligt mycket mer praktiskt och effektivt att bedriva profylaktisk, förebyggande, verksamhet än att låta det gå så långt att sjukdomen bryter ut, varefter man har ett väldigt besvär med att försöka bota den. De förebyggande åtgärderna är

Statsverkspropositionen m. m.

vida att föredraga, men då måste man se vartåt det bär hän.

Jag tror också att det reglerade samhället är dömt att, om inte direkt stagnera så åtminstone föra en mera tyngande tillvaro än de länder som har en annan syn på sådana saker. Såsom många gånger tidigare drog statsministern i dag fram hurudana förhållandena var i en mängd andra länder. Sådana jämförelser är inte särskilt givande — det är ju dock så, att intet land i varje fall i Europa hade ett lika utmärkt utgångsläge som Sverige efter andra världskriget.

Så står det vidare i artikeln att »den statliga offentliga verksamheten har fått expandera för att ge arbetsmöjligheter åt de i den privata industrien friställda». Det låter ungefär som ett litet socialistiskt triumfrop. På samma sätt uttrycker man sig inte i finansplanen, som artikelförfattaren annars ansluter till, fastän han begagnar mycket mer propagandistiska formuleringar; finansplanen är ju avsedd att i första hand läsas av riksdagens ledamöter och andra mera allvarligt tänkande människor. I den här artikeln skriver man litet mera raljerande. Men varför står det inte också, såsom sant är, att de statsägda företagen har friställt personal i procentuellt sett minst lika stor omfattning som de enskilda, från Norrbottens järnverk i norr och ned till Karlskrona örlogsvärv i söder, med många där emellan.

Såsom herr Ewerlöf sagt i dag kommer högerpartiet inte att applicera sina förslag till de besparingar, som behövs för att täcka hålen i budgeten, på anslag som är avsedda för arbetslöshetens bekämpande. Men jag tycker att det är hårt, att vi, som velat ha en profylaktisk politik för sådana här tider, ändå skall falla under samma förkastelsedom när det gäller att bota följderna av att man inte tillämpat den politik gentemot näringslivet som hade varit den bästa och effektivaste och som förebyggt det allra mesta av vad vi nu måste klara upp.

De åtgärder, som uppräknas i denna artikel och i finansplanen, är medel mot arbetslösheten som man har tillgripit. Där återfinnes höjning av exportkrediterna — ganska sent har det förslaget kommit, tycker jag. Vidare återfinner man frigörandet av investeringsfonderna, som företagen får tillbaka i ett annat och mycket sämre penningvärde. Dessutom har vi uppskjutandet av de strängare reglerna för lagervärderingen. Men varför skall man bara uppskjuta? Detta hot borde tas bort från näringslivet, så att näringslivet vet vad det har att rätta sig efter. Däremot saknar man borttagandet av den extra företagskatten, som kanske är en medverkande orsak till den sämre konkurrenskraften och som underligt nog måhända ändå inte kommer att tillföra statskassan några pengar — den kombinationen kan faktiskt vara för handen.

Så står det vidare, att man under innevarande budgetår måste låna 2 000 miljoner kronor mot beräknat 1 500. Men i artikeln använder herr Sträng en hel spalt för att försöka bevisa, att den stora upplåningen nästan helt går till produktiva ändamål. I själva verket har man ju faktiskt lånat hundratals miljoner till den vanliga löpande driftbudgeten. Det kan ju hända, att de används för produktiva ändamål, men budgetbristen överstiger dock de belopp som man har tillgripit för arbetslöshetens bekämpande. Det kan ju aldrig klaras ut, vartill pengarna används, när de går in i den allmänna ruljangsen.

Beträffande de förklaringar, som lämnas i artikeln, kan man säga detsamma som finansministern i december sade till mig i en interpellationsdebatt: »Kom inte med några förklaringar. Det blir bara sämre!» Jag tycker att detta passar mycket bra på de förklaringar som finansministern har kommit med i Från departement och nämnder.

Hela finansplanens beskrivning av budgetåren framför oss tycker jag ger en bild av att vi, om vi inte redan kört fast, är på god väg att göra det. Jag undrar om inte skildringen av budget-

åren 1960/61 och 1961/62 ger nationen en riktigare bild än den skildring som gäller det närmaste budgetåret.

Herr talman! Med förlov sagt måste jag nämna, att frontalet gav nationen en oriktig bild av vår ekonomiska status för nästa budgetår. Så gör också den finansplan som föreligger här. Men när man kommer in på de därefter följande budgetåren, börjar skildringen bli mera riktig. Den borde dock vara av samma natur även för det närmaste budgetåret.

Med anledning av att situationen säkerligen är sådan att vi håller på att köra fast, vill jag fråga: »Varför inte ta ett ordentligt samråd och därvid inte inbjuda med armbågen?» Jag håller med herr Gustaf Elofsson om att det, även om man inte behöver gå så långt som till en samlingsregering, dock finns andra former för samling och samråd inom nationen. Jag är säker på att många svåra öden då skulle besparas oss. Jag tror inte att regeringen kommer att ha det mod som behövs för att sanera våra statsfinanser. Det är nödvändigt att ansvaret delas, när man måste ta till åtgärder som kanske annars blir utsatta för kritik från andra partier, som då inte har varit med.

Någonting som frapperar är att finansministern nästan blivit en styrande mästare i det verkliga nejsägarpartiet. Han har låtit sättaren i den här artikeln ta fram extra stora bokstäver för ordet »NEJ». Bokstäverna är fyra gånger så stora som de vanliga tryckbokstäverna. Han säger nej till alla sådana besparingar, som kan sanera budgeten utan ökade skatter. Vi i högern har blivit kallade för ett nejsägarparti, men här möter vi ett riktigt nejsägarparti. Vi säger ja till att sanera statens verkligt hotade finanser och vill göra detta utan att lägga på medborgarna ytterligare någon tunga. Det hotas ju med att skatteökningen skall få en utformning, som just för barnfamiljerna kommer att kännas dubbelt så mycket som förlusten av ett barnbidrag.

Jag tycker också att man har svårt att bortse ifrån att levnadsstandarden har stigit oerhört mycket i vårt land. Detta må bero på regeringen eller ej, det skall

Statsverkspropositionen m. m.

jag för ögonblicket inte yttra mig om, jag antar emellertid att det huvudsakligen är den allmänna utvecklingens förtjänst. Men om vi är ense om att levnadsstandarden har stigit ofantligt i Sverige, varför skall man då inte lata socialpolitikens utformning och inriktning rätta sig efter detta ostridiga förhållande? På den tiden, då fattigdomen var en vanlig företeelse, fanns det givetvis större skäl att via socialpolitiken jämna ut saker och ting. Men allt efter som förhållandena har ändrat sig till det bättre, måste man ju vara progressiv — om jag får uttrycka mig på dettida sätt — och inte så förfärligt konservativ, att man tror att man måste bedriva en likadan socialpolitik i våra dagar som för 25 år sedan.

Till statsministern och de tusentals supporters, som under valrörelserna i fjol på intresserade människors frågor så många tusen gånger försäkrade att det inte skulle bli några skattehöjningar eller nya skatter, skall jag be att i all vördsamhet få rikta uppmaningen: Far varligt fram med sanningen även i en valrörelse! Man kan ge det praktiska rådet att när det uppenbarligen är fråga om en kort tid, innan det blir bevisat att det var osanning, så bör man vara ännu försiktigare — om man nu inte tycker att man borde vara det av rent moraliska skäl.

Med anledning av ett par yttranden av en något mindre högre vän på jönköpingsbanken, som kallade högern och folkpartiet för »högräntepartierna», skulle jag vilja framhålla att detta inte är en riktig beteckning. Om de råd som getts åtminstone från högerpartiets sida hade följts ända från låt oss säga 1945, så hade vi fört en sådan allmän penning- och finanspolitik att vi i dag säkerligen haft ett diskonto, som varit lägre än i de flesta andra länder, samt också haft en lättare penningmarknad. Det går inte att tala om att man i dag skall ha den eller den räntan. Man måste sköta affärerna på längre sikt, och även där med profylaktiska baktankar. Därför vill jag vördsamt hemställa att herr Bengtson måtte upphöra att använda denna

Statsverkspropositionen m. m.

beteckning. Jag skall inte begära att han ber om ursäkt — man skall inte pressa sina vänner alltför hårt. Men han bör sluta med att använda sådana uttryck.

Jag vill göra ytterligare ett påpekande i anslutning till vad herr Geijer sade. Herr Gustaf Elofsson har berört samma sak, och jag kan instämma med honom. Det gäller jordbrukets status. Vi har på s. 9 i bilagan till finansplanen en uppställning, där de skattskyldiga är uppdelade i olika kategorier. Inkomst av jordbruksfastighet anges där för 1956 till 2 227,9 miljoner kronor och för 1957 till 2 158 miljoner, alltså en minskning med 3,1 procent. Samtidigt hade anställda i tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet inkomster på 28 737 miljoner kronor för 1956 och året därpå 30 996 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med 7,9 procent. Härav drar jag samma slutsats som herr Svärd, nämligen att man inte skall tala för mycket om solidaritet om man ej vid ett sådant konstaterat faktum avhåller sig från att säga att »de skall inte ha och vi skall ha».

Får jag nu, herr talman, sluta med att säga att i ett läge, då statens finanser är hårt ansträngda och skattebetalarna pressas till gränsen av vad som går att ta ut ur dem, då vår konkurrenskraft har urholkats av inflation, då buslivet frodas och florerar inte bara i städerna utan till och med på landet numera, likaså inom och utanför våra skolor, då vi har svårigheter att hjälpa dem som verkligen har det svårt, så att t. ex. cp-barnen och andra skall behöva lita till privata insamlingar, då det inte ser ut att bli bättre även om konjunkturerna skulle återta sin väg uppåt — borde inte nationen av statsministern under dessa och andra omständigheter av liknande art uppmanas till en samling för just lösandet av dessa problem?

I stället fortsätter man den hårda partipolitiken, som resulterar i att en av våra största frågor skall avgöras med lotten eller i varje fall med minsta möjliga majoritet. Får jag säga till hans excellens statsministern, att jag undrar om man kan beteckna detta som en handling av en statsman av verkligt stort format?

Jag tror inte man kan säga det. Om jag säger att metoden att underlåta att söka samla nationen om en lösning av de mera praktisk-politiskt betonade frågorna för att i stället genomföra tilläggs pensionen inte innebär en statsmannagärning av det riktigt stora formatet, så har jag i varje fall inte undervärderat statsministerns ståndpunkt på ett ärekränkande sätt. Jag skulle tro att det är så man tänker här i landet just nu. Jag är ganska viss om att detta är vad som egentligen ligger och gror i de allra flesta svenskers hjärtan i dag.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Debatten här i dag har rört sig huvudsakligast kring det framlagda budgetförslaget och det ansträngda ekonomiska läget. Till skillnad från de tidigare talarna skall jag inte beröra dessa frågor, utan det må förlåtas mig, om jag ägnar några ord åt ett helt annat problem.

Vad hjälper det om vi har en aldrig så fin socialvård — kanske det finaste systemet i världen — som kostar oss oändligt mycket pengar, om vi inte också kan garantera våra medborgare säkerhet till liv och lem? Vad är ekonomisk trygghet värd, om den inte kombineras med personlig trygghet? Kan vi säga att vi har det, så länge det så gott som dagligen inträffar, att folk blir överfallna av ligister, och så länge hyggligt folk inte kan gå ofredade på gatorna? Bilstölder, råa taxirån och sexualförbrytelser mot barn uppfyller oss med skräck varje gång vi bläddrar i en tidning. Jag skall inte här lägga skulden för den nuvarande situationen på någon särskild, men nog måste det vara fel i systemet att vi under den långa freds- och högkonjunkturperiod vi haft låtit problemet om den personliga säkerheten försummas i så stor utsträckning som skett.

De underlåtenhetssynder, som skett t. ex. i fråga om polisen, framför allt i de större städerna, sätter här tydliga spår. Polisen har för små resurser för

Statsverkspropositionen m. m.

att kunna klara den nuvarande kriminaliteten på ett tillfredsställande sätt. Den s. k. upplärningsprocenten, som anger antalet under ett år upplärade brott i förhållande till under samma år begångna brott, är ett bra mått på polisens effektivitet. Denna siffra har för tillgreppsbroten för hela landet sjunkit med en tredjedel sedan 1950 och utgör för Stockholms del för närvarande bara cirka 9 procent. Den hämmande faktor på brottsligheten, som en stark poliskärvanligen är, kan man inte längre räkna med, och troligen bär väl polisbristen en del av ansvaret för ligisternas och andra kriminella elements framfart under senaste tiden.

Överbelastningen av våra domstolar och bristande möjligheter att ta hand om de kriminella elementen har också lett till att åtalseftergift tillämpats i allt för stort antal fall, vilket gett ett allmänt intryck av släpphänthet gentemot brottslingar. Helt säkert skulle många ställetöverfall, väskstölder och antastande av kvinnor och barn ha underlåtit, om polispatrullering och övervakning skett i normal omfattning på gatorna och i parkerna. Det kan visserligen sägas, att polisfrågan till stor del är en kommunal fråga, men även staten har här skyldighet att ingripa. I en folkpartimotion i år har också framhållits, att det är nödvändigt att söka övervinna varje hinder för att få till stånd en snabb lösning av polisfrågan. Vi behöver bl. a. en särskild socialpolis med uppgift att vaka över barn och ungdom.

De möjligheter, som står till buds att ta hand om särskilt de unga brottslingarna, är icke tillfredsställande. Utbyggnaden av våra ungdomsvårdsskolor har icke kunnat hålla jämna steg med den ökning av brottsligheten, som ägt rum. Även den utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna, som föreslås i ett nyligen framlagt betänkande, är helt otillräcklig med hänsyn till det rådande och det väntade läget. Detta påpekas också av riksåklagaren, som med anledning av kommitténs förslag uttalar, att därest extra ordinarie åtgärder (förutom de av kommittén föreslagna) icke snabbt vidtagas,

katastrofläget kommer att förvärras till sommaren i stället för att förbättras.

Det är emellertid inte gjort i en handvändning att bygga ut våra ungdomsvårdsskolor till tillräcklig kapacitet, även om pengar skulle anslås för ändamålet, och vi måste försöka komma till rätta med problemet också på andra vägar. Vi har inte tid att vänta på att olika utredningar så småningom skall konstatera orsakerna till brottsligheten och den lämpligaste behandlingen för att tillrättaföra de kriminella elementen. För min del tror jag inte, att vi löser problemet bara genom anstalter och utredningar. Det är en hela folkets angelägenhet, och vi får inte längre skjuta ifrån oss ansvaret och tro att det stora problemet med missanpassad ungdom och brottslighet kan lösas genom att skicka iväg dem det gäller till anstalt. Vi måste få en renässans av det personliga ansvaret, och vi måste alla i mån av förmåga försöka hjälpa till. Även om ungdomsvårdsskolorna och andra anstalter gör ett mycket fint arbete och många gånger uppnår goda resultat i sina försök att återföra ungdomar som råkat på avvägar till en normal livsföring, kan dessa skolor inte ge en fullgod ersättning för ett hem. Många av dessa ungdomar har på grund av olyckliga omständigheter och dåliga hemförhållanden aldrig fått erfarra känslan att bli omhändertagna i en familj.

Vi har från folkpartiets sida väckt en motion i år om att i större utsträckning än nu sker ta hand om dessa olyckliga ungdomar i familjevård. Jag tror att det är möjligt att få tag på många hem, som skulle vara villiga att motta en sådan pojke eller flicka och ge dem den personliga omsorg och kärlek, som de kanske aldrig tidigare fått erfar. Jag skulle vilja lägga varje ledamot av denna kammare på hjärtat att var och en på sin hemort försöker medverka till att få fram familjer, som är villiga att ta emot sådana ungdomar. Vad dessa ungdomar behöver är just att bli omhändertagna av en hygglig familj och att få en fast punkt i tillvaron. De skulle tvingas att bryta upp från sina gäng och placeras ut på

Statsverkspropositionen m. m.

olika platser i landet. Det finns många ungdomar, som inte tål storstaden och lätt faller för kamraternas frestelser och som fyllda av bravader från utländska gangsterberättelser och seriemagasin tycker att det är spännande att vara med i ligor och inte har motståndskraft mot de element, som uppträder med olika lockbeten. I en lugn miljö, kanske i en mindre stad eller på landsbygden, får de möjligheter till en helt annan utveckling och kan anpassa sig efter sina egna möjligheter. För många familjer, där de egna barnen flugit ur boet, skulle kanske en sådan ungdom vara till en viss glädje och nytta. Vården på ungdomsvårdsskolor eller anstalter kostar staten så mycket, att även om de enskilda familjer, som åtog sig vården av ungdomarna, fick fullgod ersättning för denna, skulle det helt säkert bli billigare för det allmänna. Fördelen med en sådan familjevård skulle också bli, att man kunde ta hand om dessa ungdomar på ett tidigare stadium än som nu är fallet. Dessutom skulle ungdomsvårdsskolorna kunna reserveras för de verkligt svåra fallen, där man utan tvekan behöver en många gånger kanske strängare behandling. Man skulle slippa att blanda ihop de godartade pojkarna och flickorna med dem, om vilka man redan från början har anledning att tro, att de kommer att utöva ett dåligt inflytande på sin omgivning.

Det är sorgligt att behöva döma 15-, 16-åringar till ovillkorliga frihetsstraff. Men jag såg i tidningen i dag, att det i går skedde vid Stockholms rådhusrätt. Det var två pojkar i den s. k. »nittonligan» i Hägersten som dömdes till ovillkorliga frihetsstraff under motivering att de annars inte kunde effektivt avstängas från möjlighet att begå brott. Bristen på resurser hos de socialvårdande myndigheterna för att ta hand om unga lagöverträdare tvingar fram sådana domslut.

Det får inte heller vara så, att både brottslingarna och allmänheten har den uppfattningen att samhället inte reagerar effektivt mot begångna brott. Tyvärr har det många gånger varit så, eftersom samhällets reaktion satt in för sent och

resurserna varit otillräckliga för att ta hand om dessa ungdomar både under den tid de vistas på anstalt och under tiden därefter.

I detta sammanhang skulle jag vilja understryka nödvändigheten av en god övervakning efter anstaltsvistelse eller fängelsestraff. Jag vill här lägga samma synpunkter som jag nyss framförde beträffande familjevården. Vi måste få fram ett personligt ansvar hos enskilda personer, som vill göra en insats, givetvis mot ordentlig ersättning, för att återföra ungdomarna till ett normalt samhällsliv. Det räcker inte med en tjänsteman som övervakare, utan det måste vara någon, som kan ägna personlig omsorg och handledning åt den pojke eller flicka det gäller.

Herr talman! Med vad jag nu har yttrat har jag velat peka på några av de mest aktuella problemen inom ungdomsvården och vad vi kan göra för att komma till rätta med dem. Vi måste satsa betydligt mer av våra resurser än vi för närvarande gör, om vi skall få personlig trygghet och lugn och om våra ungdomar skall bli dugliga samhällsmedborgare. Det finns andra problem än de ekonomiska — även om de är viktigast — och jag har velat begagna tillfället att fästa kammarens uppmärksamhet på ett av de enligt min uppfattning mest brännande problemen i dag.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Här har i dag redan talats mycket om statens finanser och behovet av en inkomstförstärkning för att betala de åtaganden rörande folkpensioner m. m., som vi alla varit ense om. Om man utgår från att någon form av skattehöjning längre fram blir ofrånkomlig med hänsyn till av riksdagens olika partier gemensamt beslutade utgifter — själv tycker jag att alla partier här har ett medansvar — så är det inte ur vägen att redan nu anlägga några synpunkter på fördelningen av de kommande skattebördorna.

Även en riksdagsledamot, som inte har andra erfarenheter av budgetarbe-

Statsverkspropositionen m. m.

te än vad den egna privata ekonomin fordrar av planering och försök att få utgifter och inkomster att klaffa, får många tankeställare, när han eller hon läser den nya nationalbudgeten. Dess redovisning för folkhushållets tillstånd under fjolåret och dess förutsägelser av folkhushållets ekonomi under nästa budgetår är rent av en läsning, som kan ge en vanlig husmor anledning till funderingar. Ur denna nationalbudget kan exempelvis inhämtas upplysningen, att stat och kommun under 1958 ökade sina utgifter för det enskilda hushållet med drygt 500 miljoner kronor. Dessa s. k. inkomstöverföringar bestod till 200 miljoner kronor av ökade folkpensioner och till ungefär lika stort belopp av ökade barnbidrag. På samma gång steg summan av de enskilda hushållens skatter och utgifter till det allmänna med inemot 300 miljoner kronor. Det är att märka att de privata hushållens avbränningar alltså var 200 miljoner kronor mindre än inkomstökningarna. Det var ju alldeles i sin ordning, eftersom den höjning av barnbidragen, som trädde i kraft den 1 januari 1958, var avsedd att ge barnfamiljerna ersättning för omkring 10 års penningvärdeförsämring. Så långt erbjuder nationalbudgeten ingenting uppseendeväckande eller oroande. Men sedan läser vi förutsägelseerna för 1959 och finner, att under det år, som ligger framför oss, kommer förhållandet att bli det omvända, d. v. s. familjerna får större utgifter i form av skatter och avgifter till det allmänna än vad de får i inkomster i form av bidrag från det allmänna. Uträkningen bygger på antagandet, att det blir en löneförhöjning på 2 procent, alternativt 4 procent, under 1959 och en motsvarande automatisk skattehöjning. Därtill kommer en höjning av folkpensionsavgifterna med cirka 200 miljoner kronor. Om man så tänker på vad detta egentligen innebär, står det klart, att det främst är barnfamiljerna, som riskerar att här sacka efter i inkomstutvecklingen under 1959. Den barnbidragsökning, som de fick 1958, kommer av allt att döma

redan under detta år att ätas upp av ofrånkomliga ökningarna i avgifter och skatter. En ny indirekt skatt kan dessutom komma att ytterligare förskjuta tyngdpunkten till utgiftssidan.

I motsats till folkpensionerna är ju barnbidragen inte indexreglerade. Bland arbetarhusmödrarna har tidigare funnits mycken sympati för en sådan indexreglering, som skulle ha gjort barnbidragen värdebeständiga. En riksdagsmotion i ämnet avslogs emellertid för två år sedan. Inför utsikten till en ny ogynnsam inkomstutveckling för barnfamiljerna har man anledning att minnas detta med en suck av beklagande. Det får ju ändå inte bli så, att just barnfamiljerna skall drabbas hårdast, när vi solidariskt skall betala för de gamlas och för de arbetslösas försörjning. Barnfamiljerna är framtiden. De måste kunna känna samhällets omvårdnad och uppskattning. Jag vet inte om de gör detta nu eller hur man skall tolka det faktum att folk skaffar sig allt färre barn. Statistiken visar ju att antalet födda minskade ytterligare i fjol. Samtidigt ökar oavlätligt antalet gamla människor. Omkring 1970 är det bortåt 30 procent flera pensionärer än nu. Det är inte mer än riktigt att vi alla, som är unga eller medelålders arbetsföra, hjälps åt att ge våra gamla en hygglig levnadsstandard efter fullgjort dagsverke. Men är det rimligt att just barnfamiljerna skall satsa mest för det ändamålet? Skulle det inte vara rättvist att de familjer, som tar på sig kostnaderna för att vårda och uppfostra de unga generationer, som sedan skall vårda och försörja de gamla, befriades från en del av de kontanta utbetalningarna för dessa gamla, t. ex. från den kommande höjningen av folkpensionsavgifterna.

Finansministern har i olika sammanhang låtit förstå att det är en allmän omsättningsskatt han har i tankarna. Jag tror för min del att en sådan mera allmän varubeskattning är att föredraga framför ytterligare punktskatter och att skattebehovet som sådant är väl dokumenterat. Som husmor vill jag dock

Statsverkspropositionen m. m.

vädja till regeringen — och särskilt till familjeminister Ulla Lindström — att ta under övervägande om inte en omsättningsskatt — om den blir nödvändig — kan konstrueras så, att för barnfamiljerna viktiga livsmedel undantages från skatt eller att barnfamiljerna får en kompensation i form av förstärkt barnbidrag.

Det talas så mycket om samhällets investeringsbehov och behovet av statsmedel att investera i teknik och forskning, men man får inte glömma att också befolkningsmaterialet är ett viktigt investeringsområde. Barnens näring, vård och utbildning är på lång sikt av minst lika stor betydelse som utbyggnaden av vägar, vattenfall, flygplatser o. d.

Med denna lilla påminnelse, herr talman, ber jag att få instämma i tidigare talares yrkanden på remiss av den föreliggande statsverkspropositionen.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM:**

Herr talman! I sitt inlägg nyss tog fru Carlqvist upp ett par frågor, som hon med rätta ansåg vara viktiga och som hon lade regeringen och speciellt mig på hjärtat att vårda sig om. Med anledning av det vill jag gärna här i korthet säga ett par ord.

Regeringen har ännu inte tagit ställning till vad för slags skatteökning som kan finnas påkallad längre fram, och ännu mindre har riksdagen gjort det. Man kan alltså för närvarande bara resonera högst allmänt om hur olika skattealternativ skulle komma att drabba hushållen i allmänhet och barnhushållen i synnerhet. I de indirekta skatternas natur ligger att de anknyter till konsumtionen eller till en viss konsumtion. Att undanta en del oundgängliga livsfrönödheter, som väger tungt i exempelvis barnfamiljernas och pensionärernas budget, som jag tyckte att fru Carlqvist antydde att man kunde göra och som skedde förra gången vi hade en allmän omsättningsskatt, då mjölk, matfett, bröd, mjöl och potatis var undantagna från skatt, försvårar naturligtvis själva upp-

bördssystemet och nu mer än tidigare, då vi hade ett ransoneringssystem. Ett sådant undantag skulle också komma att minska inkomsterna av varubeskattningen så att man kanske måste ta en högre procent än vad man annars skulle behöva göra, om det nu över huvud taget blir fråga om någon allmän varuskatt. Å andra sidan skulle en lägre skatteprocent, utslagen på alla varuslag, inte innebära någon allvarsammare levnads-kostnadsfördyring för familjerna i och för sig. Enligt en ungefärlig uppskattning, byggd på 1954 års familjeutrednings uppgifter om levnadskostnaderna för ett barn, skulle sålunda en allmän varuskatt på exempelvis 3 procent medföra en fördyring av kostnaderna per barn och år med cirka 30—35 kronor. Enligt kommittén för de indirekta skatterna, den s. k. Henrikssonska kommittén, skulle en sådan fördyring uppgå till 36—39 kronor. Att som kompensation för denna fördyring höja barnbidragen med 8 à 9 kronor per kvartalsanvisning kan kanske förefalla något plottrigt, om levnadskostnadsfördyringen kan motverkas på annat sätt — något som jag strax skall återkomma till med ett par ord.

Fru Carlqvist har emellertid alldeles rätt i att barnfamiljerna kan komma att få bära en större andel av ökade folksälskostnader och en eventuell selsättningsskatt, om den inkomstutveckling fortsätter som nationalbudgeten har skisserat upp. Även om man kan förutsetta, att arbetstagarorganisationerna vad det lider kommer att täcka sig för levnadskostnadsfördyringar, såsom de alltid gjort hittills, och både familjeförsörjare och icke familjeförsörjare därvid får en viss kompensation, är det oestridligt att hushåll med barn skulle komma i en sämre ekonomisk relation till hushåll utan barn i samma inkomstlägen, eftersom ju barnfamiljerna innehåller fler konsumenter som skall leva på *en* inkomst. Även jag är, liksom fru Carlqvist, bekymrad för det svenska födelselets kurva under senare år. Siffran för 1958 — jag vill minnas 14,2 promille — ger vårt land en bottenplacering i Europa. Men jag tror att orsakerna till detta

Statsverkspropositionen m. m.

sitter djupare än i den uppåtsvängning av levnadskostnaderna som vi haft — ett par, tre procent per år. Hela frågan om ett barnvänligare klimat och annorlunda värdering av det som ger tillvaron innehåll kan förtjäna en ny prövning, en ny inträngande debatt. Men jag är ganska övertygad om att högerpartiets förslag om slopande av det första barnbidraget utgör en dålig startpunkt för en sådan debatt.

Sedan vill jag gärna passa på att säga till fru Carlqvist, då hon som husmor här så rättframt har yppat sin oro över familjernas höjda levnadskostnader vid en eventuell varubeskattning av något slag, att husmödrarna har vissa möjligheter att själva etablera en priskontroll och framdriva en skärpt uppmärksamhet på prisutvecklingen. De skulle t. ex. kunna följa nationalekonomen professor Lindahls råd i ett nyårsbudskap nyligen att sätta i gång en allmän kampanj för prissänkningar, på det att prisnivån under 1959, även om viss indirekt beskattning skulle genomföras, inte måtte bli högre än 1958, vilket alltså professorn inte anser vara någon verklighetsfrämmande målsättning. Ett faktum är att under ett och ett halvt år, fram till oktober i fjol, har importpriserna sjunkit med cirka 15 procent och partipriserna med cirka 3,5 procent, medan detaljhandelspriserna gått upp med cirka 5 procent. Även om prissänkningarna i partihandeln och prisökningarna i detaljhandeln endast delvis täcker samma varuslag, visar dessa siffror att det finns prissänkningmöjligheter, som har lämnats outnyttjade.

Den stelhet som vidlåder påläggssystemet i detaljhandeln drar gärna med sig en tröghet i prissänkande riktning. Men som konsumenter borde vi ha en hel del möjligheter att påverka prisutvecklingen och med ett kritiskt konsumtionsval och påpassliga prisjämförelser stimulera den priskonkurrens i detaljhandeln, som förutsattes när riksdagen för några år sedan avskaffade priskontrollen och ersatte den med en mera mjuk prisövervakning. Vi kan därför nu omöjligt tillåta att priskonkurrensen somnar till, ty

då aktualiseras åter behovet av skärpt tillsyn över prissättningen.

Jag har passat på, herr talman, att göra dessa små erinringar i anslutning till fru Carlqvists inlägg, emedan vi här i riksdagen inte bör låta oss absorberas så av vårt intresse för de aktuella löne-, pensions- och skattefrågorna, att den fjärde viktiga faktorn i vår ekonomiska politik, prisfrågan, ställs i skymundan.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! I dagens debatt har sysselsättningsfrågorna helt naturligt kommit att spela en betydande roll. Det är också naturligt att samhället i en sådan situation som den nu föreliggande gör stora insatser för att undvika att folk behöver gå sysslolösa. Om det redan under normala tider är naturligt att staten och kommunerna intresserar sig för sysselsättningens upprätthållande, måste det vara ännu mera naturligt, att man från det allmännas sida tar krafttag i tider då medborgarnas möjligheter att få sysselsättning är kringskurna.

I debatten om sysselsättningen finns det anledning att erinra om den roll som de små företagen i samhället spelar just för sysselsättningens upprätthållande. Full sysselsättning inom de stora företagen är naturligtvis av avgörande betydelse för de orter, dit dessa större företag lokaliserats. Men om de mindre företagen måste reducera sin arbetsstyrka eller kanske rent av inställa verksamheten, drabbar detta i minst lika hög grad, ofta kanske ännu känbarare, de mindre orter, där småföretagen är förlagda.

Man är kanske på vissa håll benägen att underskatta den betydelse som småföretagsamheten faktiskt har i dagens samhälle. Det förtjänar omnämnas, att enligt senaste beräkningar svarar småföretagen för ungefär 42 procent av den samlade industriproduktionen. Man räknar med att i småföretagen, industrier, hantverk, detaljhandel o. s. v., sysselsätter man ungefär 2,5 miljoner människor här i landet är direkt beroende av denna företagsamhet.

Statsverkspropositionen m. m.

Livskraftiga småföretag utgör i en sådan situation som dagens en god buffert mot de svårigheter som uppstår när det visar sig svårt att finna sysselsättning för arbetskraften i landet. Vid en diskussion om arbetslöshetens bekämpande kan man därför inte lämna småföretagen utanför.

Statsmakterna har under de gångna åren fört en viss bestämt inriktad småföretagarpolitik, som har tagit sikte på åtgärder för att främja småföretagsamhetens möjligheter. I första hand har intresset därvid inriktats på kreditfrågorna. Det står också utanför all diskussion att just kreditfrågorna normalt är av största betydelse. I dagens aktuella situation är kreditfrågornas betydelse ännu mera markant. Småföretagen har ju som regel små möjligheter att utnyttja den öppna kreditmarknaden eller till självfinansiering inom företagets egen ram. Därför måste man skapa särskilda former för att tillgodose småföretagens kreditbehov. Men de låneformer som skapats genom statsmakternas åtgärder har tyvärr i viss mån mist effektiviteten på grund av de gångna årens kreditrestriktioner och den höga ränta som alljämt tillämpas. Detta har i många fall medfört att den upprustning, som vi i dag så gärna skulle ha önskat hos dessa mindre företag, inte har kunnat ske. Detta är desto mer beklagligt som vi ju nu måste räkna med den omgestaltning som blir en följd av en europamarknad eller kanske en nordisk marknad. I den situationen skulle det ha varit av stort värde om småföretagsamheten här i landet hade haft en starkare position att falla tillbaka på.

Man har i dag diskuterat kostnadsutvecklingen och önskvärldheten att få fram billiga pengar. Det har sagts att det helt enkelt inte finns några billiga pengar att uppbringa, vilket kanske också är sant. *Men många små företagare kan faktiskt inte förstå, varför man i dagens situation fortsätter att upprätthålla den nuvarande höga räntenivån* i ett läge då det vore önskvärt med långtgående åtgärder för att för dagen trygga sysselsättningen och för morgondagen bereda oss att möta de problem som kan uppstå i

och med genomförandet av en mera internationell marknad, det må nu vara inom Europa eller här i Norden. Säkerligen har inte ens det förföriska försvarstal, som herr Svärd här höll, kunnat övertyga småföretagarna om värdet av denna fräna räntepolitik.

När det gäller småföretagsamheten och dess möjligheter spelar företagareföreningarna en betydande roll. Vi hade nog väntat oss att företagareföreningarna på detta område skulle ha kunnat utföra mer än vad de hittills gjort. Men även här är det naturligtvis ytterst en fråga om ekonomi och pengar. Framför allt skulle det i dagens läge och med tanke på nödvändigheten att bereda sig för att möta den situation, som vi måste räkna med snart kommer att inträda, vara av oerhört stort värde, om företagareföreningarnas konsultverksamhet kunde byggas ut väsentligt mer än vad hittills varit möjligt. Småföretagen har ju inte inom sin egen ram tillgång till den expertis på olika områden — när det gäller rationalisering, tillverkningsplanering, ekonomi o. s. v. — som de stora företagen har. Därför måste det ges större möjligheter för de små företagen att utnyttja företagareföreningarna på detta område.

Staten har under de närmast föregående åren lämnat anslag för administrativa ändamål inom företagareföreningarna. Tyvärr har dessa anslag skurits ned högst väsentligt när de i stället hade bort ökas. Den ökning som förutsättes i årets statsverksproposition är naturligtvis i och för sig tacknämlig, men den är alldeles otillräcklig. Jag tror att man skulle göra en mycket god insats för sysselsättningen genom att rusta upp på denna punkt, att bevilja mera pengar för åtgärder på detta område, där det faktiskt finns möjligheter att ta igen något av de förlorade och säkra sysselsättningsmöjligheterna framför allt ute i bygderna.

Vad man speciellt vill vända sig emot i denna situation är att möjligheterna för den samlade småföretagsamheten att låta sig representeras på ett effektivt sätt utåt, d. v. s. på exportmarkna-

Statsverkspropositionen m. m.

den, inte är vad de borde vara. Här skulle företagareföreningarna kunna utföra ett mycket gott arbete, om de finge ökade möjligheter att framför allt tillhandahålla kvalificerade konsulenter, och jag tror att det blir nödvändigt att ta den saken under allvarligt övervägande. Speciellt inför den eventuellt kommande europamarknaden är det ju oerhört viktigt att göra klart för sig var åtgärderna i första hand bör sättas in.

När herr Geijer i sitt inlägg diskuterade åtgärderna för en bättre sysselsättningsberedskap, nämnde han speciellt yrkesutbildningsfrågan. Man kan naturligtvis diskutera möjligheterna att bygga ut yrkesundervisningen vid fasta yrkesskolor. Men jag tror inte att man effektivt kan lösa yrkesutbildningsfrågan enbart på det sättet, utan utbildningen måste i väsentlig utsträckning också ske inom ramen för de små företagen. Staten lämnar ju bidrag till hantverksmästare som vill utbilda lärlingar i sitt yrke. På den punkten föreslås i årets statsverksproposition en viss omläggning, som gör att hantverkarna får något mer än förut. Jag vill erinra om vad riksdagen tidigare har sagt om vikten av yrkesutbildningen. Allra senast i somras erinrade statsutskottet om att det är nödvändigt att driva en aktiv politik på detta område i den högsta takt som statsfinanserna över huvud taget medger. Jag tror det vore riktigt att på den här punkten i dag se bort ifrån problemet med statens finanser. Visserligen är detta i och för sig den stora frågan i dagens läge, men det finns ändå behov, som är av sådan art att man borde överväga en väsentlig anslagsökning med hänsyn till de långtgående verkningarna av en sådan. Jag tror att det är oriktigt att förvänta av hantverksmästarna och av de små företagen över huvud taget, att de skall kunna ägna sig åt en effektiv fortsatt utbildning av lärlingar i yrket, om man inte förbättrar villkoren för denna utbildningsverksamhet. Om lärlingsutbildningen skall ge något resultat, krävs det ju att lärlingen ägnas omsorg och tillsyn på ett sådant sätt

att det blir en mycket betydande belastning för småföretagaren, och här finns ingen annan möjlighet till förbättring än att staten sätter in ökade resurser.

Till vad som sagts bör också läggas, att småföretagsamheten spelar en avgörande roll för landsbygdens möjligheter att konkurrera med tätorterna om människorna. De siffror som i år har presenterats angående befolkningsutvecklingen inom vissa områden av vårt land under det gångna året visar, att bättre resurser åt de små företagen skulle vara att i hög grad rekommendera även med hänsyn till befolkningsfördelningen mellan landsbygden och tätorterna.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Som redan tidigare i dag påpekats har den nya statsverkspropositionen kommit som en chock för såväl riksdagen som allmänheten. För första gången sedan krigsåren framläggs nu en fullt öppet underbalanserad budget, även om också nu löpande budget i realiteten är underbalanserad.

Den nya budgeten beräknas redan nu ge ett underskott på bortåt en halv miljard, och detta kan lätt fördubblas. Trots detta befinner vi oss för första gången på länge i en så till vida gynnsam situation att vi har — åtminstone enligt den till statsverkspropositionen fogade preliminära prognosen — *en relativt balanserad nationalbudget och möjlighet att äntligen stoppa inflationen*. Orsaken härtill är ingalunda vår egen ekonomiska politik utan den internationella konjunkturdämpningen, som givit fallande exportpriser och ännu mera fallande importpriser. Så länge dessa priser steg, måste den inhemska prisnivån följa med, och vi skapade en ytterligare prisstegring inom landet genom att vi dels hösten 1949 devalverade vår kronkurs onödigt mycket och dels inte utnyttjade den gynnsamma exportkonjunktur, som koreakrisen gav oss, till att då appreciera vår valuta.

Statsverkspropositionen m. m.

Den beräkning nationalekonomerna nu gör, att nationalbudgeten skall bli balanserad, grundar sig på beräknad efterfrågeökning detta år, dels från offentlig verksamhet med 800 miljoner kronor och dels från den privata konsumtionen med 600 miljoner kronor, men å andra sidan en ökning av produktionen med 800 miljoner kronor, en minskning av privat investering med 100 miljoner kronor, en lagerminskning med 300 miljoner kronor och en importökning — vid oförändrad export — på 200 miljoner kronor. Nu är ju dessa kalkyler ytterligt osäkra, men de kan i alla fall tagas som utgångspunkt för dagens diskussion.

Skall vi, för att bevara penningvärdet, leva efter en sådan nationalbudget, måste vi vara mycket återhållsamma på varje punkt; *först och främst måste vi minska statens utgifter på punkter där så är möjligt. Vi kan inte helt undvika utgiftsökningar.* Särskilt eftersläpar de stats- och kommunalanställda i löneutvecklingen och måste erhålla någon kompensation. Men vi får inte höja skatterna. Hur skall det vara möjligt att undvika detta? I motsats till flertalet av de föregående talarna anser jag att detta kan vara möjligt, även med de något ökade anslag till vetenskaplig forskning och högre undervisning, som jag i det följande kommer att tala för och som jag anser ofrånkomliga med hänsyn till våra efterkommande och deras intressen.

Hur skall man då kunna undvika skattehöjning? Kan man ha budgeten underbalanserad detta år? Jag skulle vilja svara *jakande* på den frågan. Det är visserligen sant, att ett budgetunderskott på en halv eller en miljard kronor kommer att medföra motsvarande försämring av statens nettoförmögenhet. Under senaste tio år har dock driftbudgeten i allmänhet varit överbalanserad. Vi har på så sätt tillfört budgetutjämningsfonden ca 3 000 miljoner kronor, vilka kan användas för att täcka underskott. Dessutom har inflationen — på ett visserligen mindre hederligt sätt — ökat statens förmögenhet genom att reducera värdet av dess skulder. Därför menar jag, att det inte

finns någon orsak till panik, även om det givetvis på lång sikt är nödvändigt att sanera statsfinanserna. Om jag fattade professor Ingvar Svennilson och andra nationalekonomer rätt i lördagens rundabordsdebatt, hade de i stort samma uppfattning.

Jag kommer så till de frågeställningar, som jag speciellt vill aktualisera och som herr Nils B. Hansson redan berört, nämligen *nödvändigheten av ökat stöd åt vetenskaplig forskning och högre undervisning med tanke på framtiden och våra efterkommande.* Herr Hansson citerade universitetsberedningen och universitetskanslern. Jag skulle vilja koncentrera problemet med följande ord: *vetenskapen av i dag formar samhället av i morgon.* Vi måste ha klart för oss att vetenskaplig forskning är av dominerande betydelse för vårt samhälles framtid. Vi vet att vi kan göra fullvärdiga vetenskapliga insatser. Det vet vi inte minst då vi tänker på de många nobelpristagare som vi har i vårt land, och vi behöver sedan bara tänka på det sista vetenskapliga storverk som utförts, den nyligen utförda protonstråleoperationen i hjärnan av ett forskarlag i Uppsala. Men, som detta exempel tydligt och klart visar, kräver den moderna forskningen av i dag helt andra insatser och resurser av personal och av kapital än tidigare. Detta har insetts av de ledande nationerna och där lett till mycket stora ekonomiska insatser, jag skulle vilja säga uppoffringar, från dessa staters sida. Det är nödvändigt att vi också inser den saken i vårt land, även i dagens prekära ekonomiska situation.

Vi har olika delar av detta problemkomplex. Först vill jag erinra om *den särskilda proposition om upprustning av våra universitet och högskolor med hänsyn till vetenskaplig forskning*, som utlovats och där jag hoppas, att de äskanden, som framförts särskilt av universitetskanslern i hans remissvar över universitetsberedningens betänkande nr 5, skall vinna bättre gehör än man kan förmoda, då man finner att 10 miljoner kronor är upptagna i budgeten för detta ändamål. Jag vill särskilt peka på angelägenheten av att *den psykiatriska forsk-*

Statsverkspropositionen m. m.

ningen upprustas både med hänsyn till humanitära och ekonomiska värden. På det området har vi att vänta oss en oerhört stor utdelning inte bara på lång sikt utan tämligen omedelbart.

Detta är, som jag ser saken, det viktigaste. Men vi har även andra sidor av problemet, och då skulle jag först vilja beröra *näringsforskningen*. Problemen kring människans balanserade närings-tillförsel och bästa sättet att tillgodose den tillhör de mest centrala frågorna inom såväl medicin som livsmedelsproduktion. Vi har många sjukdomar, som beror på olämplig näring, och vi har starka skäl för antagandet, att flera andra med ännu obekant uppkomstsätt har samband med näringens sammansättning. Utomlands har dessa problem beaktats på ett helt annat sätt än hos oss. Vi har ännu inte någon direkt på människans näringsproblem inriktad kontinuerlig, samordnad forskning, som i sig innefattar de olika därav berörda delproblemen inom medicin, råvaruproduktion och råvaruförädling i vårt land.

En sådan institution, *ett svenskt näringsforskningsinstitut* — helst icke halvstatligt, som föreslagits av ett expertråd, utan ett *helt statligt*, vid ett universitet beläget institut med en universitetsprofessor som chef, bör snarast komma till stånd. Det är ur såväl ekonomisk som medicinsk och vetenskaplig synpunkt synnerligen angeläget att vi härvidlag inte tövar och att även *statens institut för folkhälsan* upprustas på detta delområde.

Här i riksdagen har jag upprepade gånger talat för *en förbättrad trafiksäkerhetsforskning*. Nu har det visserligen i budgeten medtagits ett från 100 000 till 450 000 kronor uppräknat anslag till STR för trafiksäkerhetsforskning. Detta anslag är emellertid fortfarande otillräckligt. De vetenskapliga forskningsråden hade i gemensam skrivelse till föregående års budgetberedning föreslagit en höjning av detta anslag till 2 miljoner kronor, och organisationskommittén för trafiksäkerhet 1958 hade efter en kraftig prutning kommit ned till 800 000 kronor, minsta tänkbara belopp, om man inom

överskådlig tid över huvud taget skulle komma fram till några praktiska resultat.

Vid bedömningen av detta speciella problem är det ofrånkomligt att taga hänsyn till vad trafikolycksfallen årligen kostar landet. Statistiska centralbyråns preliminära siffror över polisundersökta vägtrafikolyckor år 1958 visar en ökning av 7 procent eller från 52 600 år 1957 till 56 600 år 1958. Dödsolyckorna och olyckorna med personskada ökade från 15 885 till 16 211. Antalet dödade i trafiken är hittills för år 1958 907 och kan med största sannolikhet beräknas komma att stiga till omkring 950 när statistiken är klar. Svårt skadade är 3 109 och lindrigt skadade i det närmaste 17 000. Antalet dödade och skadade bilar har jämfört med i fjol ökat med 3 procent, och härvidlag bör ihågkommas att av dessa skadade och dödade utgör ungefär en tredjedel barn och ungdomar. Den årliga nationalekonomiska förlusten får vi fortfarande beräkna till i det närmaste 1 miljard kronor. Det är från omfattningen av dessa skador som man bör bedöma, hur mycket man skall satsa på trafiksäkerheten. Då är det i statsverkspropositionen upptagna beloppet enligt min uppfattning alldeles otillräckligt.

Sedan har jag upprepade gånger betonat angelägenheten av att vi får *permanenta haverikommissioner*. Vi har på frivillig väg sedan två år en sådan kommission i Malmö-Lund, och nyligen har en kommission tillkommit för Stockholm-Uppsala. Vad som redan uppnåtts i Skåne anser jag mycket betydelsefullt, och jag tar mig friheten att under ett par minuter relatera det.

Det har visat sig att den kategori trafikanter, som inte är skyddad, d. v. s. alla, som inte har ett plåthölje i form av bil omkring sig, behöver på något sätt skiljas från den övriga trafiken. Låt oss därför få autostrador, där inte mopeder, fotgängare och helst inte heller motorecyklister tar sig fram. Det bör vara uteslutande bilar på de stora vägarna.

För det andra har det visat sig, att

Statsverkspropositionen m. m.

korsningsolyckorna spelar en avgörande roll, inte minst i städerna. Därför måste man få fram huvudvägar i städerna och stopplikt på bigatorna. Vidare bör man söka få fram ofarliga vägkanter, fria från stolpar, stenar, träd och diken. Vi måste med andra ord få vad som brukar kallas »idiotsäkra» vägar.

Bättre motorfordon är ett annat krav, som man funnit sig nödgad att uppställa. De måste kunna tåla kollisioner bättre än nu, de bör ha bättre säten, starkare panel och dörrlås, mer perfekta rattar, som inte skadar bröstkorget vid intryckning, och karosser som tål att ligga på taket. Man måste ha ordentliga säkerhetsbälten och i öppna bilar och på motorcyklar även hjälmar.

Mest markant i den nu gjorda undersökningen är den ökade frekvensen av dödsolyckor i samband med mopedåkning. Det har framgått att oftast äldre personer råkat ut för dessa olyckor och att mopeden inte framförts på reglementsenligt sätt. Vi bör få fram träning för mopedåkare och helst licens och körkort för dem. Detta är ganska nödvändigt, så som antalet mopedolyckor för närvarande ökar.

Trots den beträngda budgetsituationen vill jag påtala för stor njugethet även inom ett annat område, som gäller den högre utbildningen, nämligen *hjälpn till studielån och studentbostäder*. Den under de senaste åren utökade studiehjälpn har betydligt mycket för att rätta till den snäva rekryteringen för akademiska studier. När det nu gäller att aktivisera begåvningsreserven, måste det vara ett missgrepp att inte fortsätta med allt positivare åtgärder för att hjälpa studenterna med studiefinansieringen. Enligt propositionens förslag blir det färre som får låna, och de får mindre lån. När därtill de statliga bidragen till inventarier i studenthusen ersätts med lån, som skall amorteras på kort tid, innebär detta än mer uppresade hyror efter den hyreshöjning, som blev följden av att tilläggslånen för dessa hus för något år sedan togs bort.

Med hänsyn till storleksordningen —

det rör sig ju bara om årliga utgifter på ett par hundra tusen kronor — har dessa prutningar ytterst ringa inverkan på statsfinanserna. Det är att spara på ett mindre lyckligt sätt. Begåvningsreserven måste vi vara rädda om med tanke på framtiden.

Däremot synes det mig som om betydligt bättre områden för besparingar skulle finnas då det gäller de direkta investeringarna i *de statliga industrierna*, som ju är ytterligt kapitalkrävande och där privat företagsamhet säkerligen skulle kunna lösa arbetsmarknadsproblemen på ett för samhället mindre kostsamt sätt. Visst är särskilt norrlandsproblemen besvärliga och värda allt riksdagens intresse, men mig undras, om rätta vägen är att göra Norrland till ett statssubventionerat fattighus, och det gör vi genom att där skapa industrier som inte bär sig själva. Det kan säkert ordnas på för statskassan mindre kännbart sätt.

De stora pengar, som går till *generella bostadssubventioner* bör även kunna minskas. Enligt min uppfattning bör behovsprövning införas i större utsträckning än nu. Man kan väl också tänka sig statliga lånegarantier på ett annat sätt och i större utsträckning än som för närvarande sker.

Jag tänker även på vad statsrådet Ulla Lindström nyss sade, när hon uppmanade husmödrarna att sätta sig i spetsen för en kampanj för prissänkning. Jag tycker att det är på tiden, att *riksdagsmännen sätter sig i spetsen för en kampanj för skattesänkning eller i varje fall mot skattehöjning*.

Hans excellens herr statsministern **ER-LÄNDER**:

Herr talman! Det var ett ganska fränt angrepp från herr Mannerskantz, som gjorde att jag fann det nödvändigt att besvara kammaren ännu en gång, men när jag nu har fått ordet, tillåtes det kanske att jag säger något också om en del andra frågor som virvlat förbi under dagens debatt.

Vi lyssnade väl alla med stort intresse

Statsverkspropositionen m. m.

och stor uppmärksamhet till herr Edströms anförande nyss, så länge han höll sig till saker som han förstod, om jag så får säga. Då framförde han krav på att samhällets resurser skulle ställas till förfogande i större utsträckning än nu — det fanns ingen rädsla för staten, inte heller för eventualiteten att det skulle bli någon krona mer i skatt, såvitt jag kunde förstå. Jag tror att det var mycket värdefullt för kammaren att få denna illustration från herr Edströms sida, och jag föreställer mig att vi alla gjorde klokt i att besinna den, vi som i regeringen har avvisat anslagsäskandena, kammaren som skall granska anslagskraven och även den svenske medborgaren i gemen. Kanske en del av de utgifter, som herr Edström pläderade för, är av sådan vikt att den krona som de kan kosta i skattehöjningar inte skall tillmätas en avgörande betydelse! Det är som om herr Edström ställde hela frågan om den sociala balansen klart framför oss, men sedan gick han in på ting, som han, lundensare som han är, kanske inte riktigt har satt sig in i. Han talade om Norrbotten som ett statssubventionerat fattighus. Det vare oss fjärran att vilja se saken på det sättet. Vi vill tvärtom genom det statliga engagemanget förvandla Norrbotten till en så rik landsdel som dess befolkning och dess stora naturtillgångar predestinerar det till att bli.

Herr Svärd hade några synpunkter, som jag bara vill snudda vid i förbigående.

Det förefaller enligt herr Svärd som om regeringens politik skulle ha försummat exempelvis den mindre sjöfarten. Jag tror att han på den punkten inom den närmaste tiden får ett nytt bevis för att regeringen betraktar sjöfarten — även den mindre sjöfarten — såsom en utomordentligt viktig del av vårt näringsliv.

Herr Svärd nämnde vidare något om vägbeskattningen, som jag inte gärna vill låta stå oemotsagt. Det är riktigt att inkomsterna från bilismen för närvarande är större än utgifterna, men herr Svärd och hans parti, som så mycket

talat om att vi skall tänka litet längre fram i tiden, borde kanske observera de tendenser som alldeles påtagligt råder. Från budgetåret 1954/55 till budgetåret 1958/59 steg bilinkomsterna med omkring 80 miljoner kronor om året, men under samma tid steg utgifterna för vägarna med icke mindre än 115 miljoner kronor om året. Utgifternas stegring går följaktligen i betydligt snabbare takt än inkomsternas. Herr Svärd har rätt, när han säger att utgifterna är mindre än inkomsterna — det var inget fel i herr Svärds siffror — men tendensen är klar: det går snabbare med utgiftssidans ökning än med inkomstsidans. Detta gäller under rent normala förhållanden. Riksdagen får snart befatta sig med den nya stora vägplanen. Regeringen har inte tagit någon definitiv ställning till den, men vi har ändå velat presentera den på det sätt som sker. Om den skall läggas till grund för det framtida investerandet i våra vägar, tror jag att man får tala försiktigt om att bilismens pengar icke användes till vägarna. Med andra ord: vill man verkligen göra allvar av viljan att se litet längre fram än till dagens situation, så finns det inte fog för de erinringar som gjorts, även om jag medger att siffran som nämnts för dagen är riktig.

Herr Svärd nämnde några uttryck om vår gemensamme vän Galbraith — jag tror att det inte är någon reklam att jag nämner namnet; herr Svärd nämnde det inte — men jag fattade det närmast som om herr Svärd ur Galbraiths bok hade fått ut att författaren skulle rekommendera sin sociala balanst teori i ett samhälle som inte var skött efter de svenska principerna. Jag kan inte, hur jag än försökt tränga in i hans tankevärld, finna något belägg för en sådan tanke. Däremot är han starkt kritisk mot det amerikanska samhället, och han ger ju gång på gång exempel på hur illa den sociala missbalansen ställer det för amerikanerna. Medan de skandinaviska länderna, och dit hör Sverige, har löst sitt bostadsproblem något så när dragligt, så är det ju fortfarande en slum i Förenta staterna som är skrämmande.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är ett exempel på Galbraiths sätt att resonera, och jag kan inte finna en enda punkt, där det skulle finnas ett belägg för den Svärdska tanken, att hans resonemang om den sociala balansen skulle förutsätta en annan ekonomisk politik än den som vi företräder.

Men, herr talman, det som har varit det väsentliga under dagens debatt har inte varit dessa ting, utan det har varit att på ett sätt som icke någonsin tidigare arbetslöshetsfrågan placerats i centrum för diskussionen. Vi har redogjort för den arbetslöshetspolitik som vi anser att det nya läget kräver, och vi har sagt att den arbetslöshetspolitiken på mycket avgörande punkter skiljer sig från alla tidigare ansträngningar som vi har gjort på detta område, men jag vill gärna medge att den är liksom förebådad i det betydelsefulla arbete — kanske ett av de mest betydelsefulla arbeten som har kommit ut om sysselsättningspolitiken — som Rudolf Meidners och Gösta Rehns analys av fullsysselsättningens politik och dess konsekvenser utgör, en analys som låg till grund för landsorganisationens ställningstagande 1951. Nu prövas just de teorier, som där tämligen nya — i varje fall i den svenska diskussionen men även i den internationella — fördes fram. Det är glädjande att man har fått uppmärksamheten riktad på att det i en krissituation sådan som den nuvarande finns en enda stor fråga som helt dominerar det ekonomiska tänkandet, och det är: Hur skall man kunna föra en politik som tryggar sysselsättningen? Vi har lagt fram vår linje. Det skulle ha glatt mig mycket, om det intresse som man har sagt sig hysa från oppositionens sida hade lett till att man tagit upp dessa i alla fall relativt nya tankar till en diskussion. Det har inte skett. Man har nöjt sig med en allmän anslutning till den fulla sysselsättningens politik. Javäl, men den fulla sysselsättningens politik kräver beredvillighet att ge pengar till det samhälle som skall driva den selektiva arbetslöshetspolitiken. Det går inte lika lätt som tidigare att genom generellt verkande metoder — räntesänk-

ningar, överbalansering eller underbalansering av budgeten etc. — reglera förhållandena på arbetsmarknaden i ett läge som det nuvarande med samtidiga arbetslöshets- och inflationsrisker.

Det är som sagt glädjande att den här frågan har blivit dominerande i den politiska och ekonomiska diskussionen, men man får ta konsekvenserna av sin inställning och vara beredd att bära de kostnader som den selektiva arbetslöshetspolitiken drar med sig.

Herr Hanson siktade i sitt anförande alldeles vid sidan av vad jag i varje fall försökte säga. Han fann det skrämmande — eller någonting i den stilen — att statsministern varje gång han nalkas ett ideologiskt problem inte kan tänka på annat än att det gäller att öka samhällets resurser, ja, han lade till och med ordet maktresurser i min mun. Det är verkligen att ställa det hela på huvudet, om man påstår att jag skulle sträva efter att så öka statens makt, att den enskilde alldeles försvann! Den sociala balansen innebär i stället att jämsides med att den enskilda individen får sin ställning förbättrad, ställer han nya krav på samhället — krav i fråga om vägar, skolor, utbildningsanstalter, bostäder och allt möjligt annat. Den ekonomiska politikens huvuduppgift blir då inte att klargöra för individen, att samhället inte bryr sig om detta, att samhället inte har något intresse av att han vill ha det och det. Samhället bör i stället svara: »Samhället är berett att ge dig de ting som du nu vill ha på grund av din ökade standard, men det kostar pengar. Du får själv avgöra.» Om det t. ex. gäller att åstadkomma ökad trafiksäkerhet, herr Edström, så får den enskilda medborgaren själv avgöra, om den extra krona i skatt, som herr Edström kräver, är bättre använd, om den stannar hos honom än om den går till den trafiksäkerhetsforskning som herr Edström så ivrigt pläderade för. Det är problematiken, och så får avgörandena ske krona för krona. Det föreligger inte den ringaste avsikt att låta denna den sociala balansens teori tas till intäkt för ett försök från samhällets sida att pres-

Statsverkspropositionen m. m.

sa ned den enskilda individen. Tvärtom förhåller det sig på det sättet, att man vill göra klart för medborgarna både att de har rätt att ställa krav på samhället och att de för att få dessa krav realiserade också blir tvungna att betala vad det kostar. Om medborgarna säger: »Nej, det vill vi inte göra, vi går inte med på detta», är det klart att det blir en social och kulturell nedrustning. Men att medborgarna skulle reflektera på något sådant, det tror vi inte, förrän vi har fått se det.

Herr Hanson har alltså råkat fullständigt på sned när det gällde frågan om den sociala balansen, och det var kanske inte så märkvärdigt, eftersom han tycks tro att en socialist inte kan tänka sig annat än att försöka förtrycka individen. Det förhåller sig i själva verket alldeles tvärtom, herr Hanson, och det kanske herr Hanson så småningom kommer att upptäcka.

I herr Mannerskantz' anförande — tyvärr hörde jag det inte i dess helhet eftersom jag under en del av det var upptagen på annat håll — förekom två huvudanmärkingar.

Först och främst sade han någonting om att jag under valrörelsen skulle ha vilselett den svenska allmänheten i skattefrågan, och jag är angelägen att få ta upp den invändningen till diskussion.

Vad var det som hände under valrörelsen? Det är riktigt att högern hela tiden talade om att det förelåg en kris i statsfinanserna. Men högern gjorde inte något försök att täppa till det hål som den ansåg fanns i statsfinanserna, ty man gick ju samtidigt in för betydande skattesänkningar och gör så än i dag, exempelvis genom att föra fram frågan om sänkning av bolagsbeskattningen. Varje gång jag hade tillfälle att resonera med högern, frågade jag: »Om er bedömning, att det föreligger en kris-situation i statsfinanserna, är riktig; hur är det då möjligt att ni samtidigt kan förordna skattesänkningar som skulle göra det hål, som ni talar om, ungefär lika stort som förut?»

När jag tillfrågades om min syn på

skattehöjningar eller skattesänkningar svarade jag: »Det är ju en fråga som helt beror på konjunkturläget.» Diskussionen, herr Mannerskantz, gällde hela tiden innevarande budgetår. Vilka skattehöjningar föreslår vi för innevarande budgetår? För innevarande budgetår föreligger inte något förslag om skattehöjningar. Herr Hjalmarson sade under valrörelsen gång på gång, att socialdemokraterna efter valet komme att tvingas att täppa till det hål som enligt hans mening fanns i den dåvarande budgeten. Vi har — utöver de utgifter som var aktuella i augusti månad — ökat arbetslöshetsanslaget med cirka 200 miljoner kronor. Trots det kommer det inte något förslag om skattehöjning under det budgetår, som var föremål för diskussioner under valrörelsen.

Vad vi nu diskuterar är vad som kan komma under nästa budgetår. Det gäller en period som sträcker sig ungefär 18 månader framåt. Vi befinner oss nu sex månader från valrörelsen. Likväl svarar regeringen: »Det beror på konjunkturläget, om vi skall ha en höjd beskattning, och vilken form denna beskattning skall få.» Var finns den bristande överensstämmelsen, herr Mannerskantz, mellan vad som förklarades under valrörelsen ifrån statsministern och finansministern och det socialdemokratiska partiet och vad som nu förklaras? »Det beror på konjunkturläget», svarade vi då. »Det beror fortfarande på konjunkturläget», säger vi nu. Det är inte så lätt att förutse utvecklingen. Högern har sannerligen inte visat sig vara särskilt skicklig att gissa när det gäller framtiden. Jag skulle, om tiden det medgäve, kunna komma med en dossier om vad som sagts vid olika tillfällen om konjunkturutvecklingen, om det orimliga skattetryck som vi har, om nödvändigheten att inte överbalansera budgeten o. s. v. Det är inte så lätt att 18 månader i förväg med bestämdhet klargöra, vilken konjunkturutveckling man har att emotse.

Men jag tror, herr Mannerskantz, att man skall vara litet rädd om riksdagens anseende. Man skall akta sig för att ifrån denna talarstol slunga ut påstå-

Statsverkspropositionen m. m.

enden av den art som det ena av dem herr Mannerskantz gjorde.

Det andra han sade var att i denna bekymmersamma ekonomiska situation fortsätter socialdemokratien att driva partipolitik i stället för att föra en samlande nationell politik. Jag föreställer mig att herr Mannerskantz menade, att vi har för avsikt att vid årets riksdag försöka få till stånd en lösning av pensionsfrågan.

Herr Mannerskantz! Sannolikt skulle den politiska utvecklingen och debatten i vårt land vara mycket annorlunda, om högern, folkpartiet och centerpartiet hade förstått att pensionsfrågan för oss icke är en bricka i det partipolitiska spelet. Jag har försökt gång på gång, bland annat omedelbart före kammarupplösningen i fjol, att göra klart för mina borgerliga riksdagskamrater, att detta är en fråga som de pensionslösa betraktar som den näst arbetslöshetsfrågan viktigaste frågan i svensk politik. Om man hade förstått den intensitet, med vilken de pensionslösa löntagarna slåss för denna fråga, då inbillar jag mig att det hade varit möjligt att nå en förnuftig uppgörelse. Det har antytts här, att det från vår sida icke har förelegat något intresse för att komma fram till en uppgörelse i pensionsfrågan. Den som har sagt, att t. ex. de senaste förhandlingarna präglades av en påtaglig omedgörlighet från socialdemokratiens sida, har inte deltagit i förhandlingarna. Jag skall inte avslöja någonting om innebörden av förhandlingarna, men »omedgörlighet» är en karakteristik som är fullständigt felaktig. Jag tror, att vi alla skulle ha nytta av att låta bli att betrakta pensionsfrågan som en bricka i det partipolitiska spelet. Vi bör göra klart för oss, att detta är en reell fråga, en sakfråga, som den svenska arbetarklassen icke kommer att släppa, oavsett om den minoritet som finns i andra kammaren skulle med lottens hjälp lyckas fälla förslaget även i år. Självklart vill vi ha en samling. Vi vill ha en bred samling även kring den ekonomiska politiken. Vi har trott, att man bäst skulle befrämja denna samling genom att läg-

ga fram utgifterna såsom här skett och sedan se, om partiernas bedömningar skiljer sig så mycket från varandra. Jag skulle inbilla mig, att högerens ställningstagande, när högern vill låta krisens bekymmer i allt väsentligt bäras av dem som inte har möjligheter att bära dem, är det avgörande hindret för en nationell samling kring den ekonomiska politiken.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ingen anledning att förneka, att regeringen har ett visst intresse för sjöfarten. Illa skulle den rykta sitt värv om den inte det hade. Men, herr statsminister, det var inte den saken jag diskuterade. Jag diskuterade frågan: »När kommer det förslag som regeringen tänker sig?» Jo, när sjöfartskrisen är ett faktum och när varvskrisen är ett faktum. Det kommer alltså för sent, minst sagt för sent.

Statsministern anför vissa siffror om utvecklingen av å ena sidan bilskatten och å andra sidan väginvesteringarna, siffror som uppenbarligen har till syfte att få oss att tro, att regeringen skulle ha satsat hårt på väginvesteringarna. Jag vill upplysa statsministern om att efter det datum som han själv anförde har 923 miljoner kronor av bilskattemedel använts för icke avsedda ändamål, om vi medräknar det lågkonjunkturår, på vilket ni förbereder er nästa budgetår. Jag kan för övrigt påpeka, att vi har en exakt likartad utveckling när det gäller den energiskatt som nu inbringar 520 miljoner kronor och som skulle användas för vissa noggrant angivna, låt oss kalla dem sociala investeringar. Hur stor del av denna energiskatts avkastning har använts för det ändamål som uppgavs när skatten genomfördes, herr statsminister, och hur stor del kommer att användas nästa budgetår?

Den amerikanske författaren av vilken både statsministern och jag är mycket intresserade utgår i hela sin debatt från ett s. k. överflödssamhälle. Han utgår ifrån ett samhälle där produktionen växer så snabbt, att människornas efter-

Statsverkspropositionen m. m.

frågan inte kan följa med. Är det ett sådant samhälle vi har här i landet, herr statsminister? Är det denna risk vi i dag löper mot bakgrunden av den produktionsutveckling, som vi nu nödgas räkna med?

Statsministern säger att man måste föra en annan ekonomisk politik än den man vant sig vid, om vi skall kunna göra våra sysselsättningskapande åtgärder effektiva. Ja, det måste man. Man måste föra en politik som inledes i tid, som är inställd på att förebygga sysselsättningsstörningar, som är inställd på att stärka konkurrenskraften. Man når, herr statsminister, inga resultat genom att kalla en politik selektiv eller något liknande. Den selektiva politik om vilken ni talar får en allmänt konjunkturstimulerande effekt i den mån den får någon omfattning, en konjunkturstimulerande effekt som är exakt densamma som hos en med generella medel driven konjunkturstimulerande politik.

Utan att vara inblandad i denna del av dagens gräl vill jag till slut anhålla, att statsministern beträffande sina deklamationer i skattefrågan måtte återgå till de protokoll som föreligger från de debatter, som förts i svensk radio och television.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det vare mig fjärran att vilja polemisera mot hans excellens herr statsministern på ett område, som hans excellens begriper och där min begreppsförmåga enligt hans uppfattning tydligen är sämre. Jag vill bara erinra om ett par detaljer. Det förslag till utgiftsökningar, som jag hade propåer om, gällde att förbättra villkoren för den vetenskapliga forskningen och den högre utbildningen. Detta är investeringar av osedvanligt hög räntabilitet. Det rörde sig om summor på högst några miljarder kronor. I den miljardbudget om över 13 miljarder kronor, som vi nu har att behandla, rör det sig alltså om belopp, som inte ens uppgår till en promille utan mellan en tiotusendel och en tusendel av det hela. Å andra sidan har

jag föreslagit utgiftsminskningar, som visserligen inte heller gäller några avsevärda belopp, men som dock innebär besparingar, som är tio gånger så stora som de ökade utgifter jag föreslagit. Jag förstår därför inte statsministern, (då han talar om »den krona som mina förslag skulle kosta i skattehöjning»). Det rör sig här uppenbarligen om en splittning i tankeförmågan, som även den bäste kan råka ut för. Jag vill då erinra om det gamla latinska ordspråket »Interdum dormitat bonus Homerus». Inte vill jag jämföra Ers Excellens med Homeros, men jag skulle vilja översätta satsen med »Även den mest framskjutne kan någon gång misstaga sig».

Herr AASTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av statsministerns senaste anförande, där han tog upp pensionsfrågan till betraktande. Jag hade knappast tänkt att pensionsfrågan skulle komma upp i dagens debatt.

Det finns väl ingen som i dag inte är fullt medveten om att folkpartiet vill en lösning av pensionsfrågan. Vi har inom folkpartiet förklarat oss beredda att medverka till en sådan lagstiftning, då vi anser det vara av väsentlig betydelse för det svenska samhället och dess lugna utveckling, att de stora grupper arbetstagare det här gäller får ett betydande skydd på ålderns dagar, kombinerat med skydd åt deras familjer vid försörjarens för tidiga frånfalle samt skydd vid invaliditet. Vi har emellertid inte kunnat acceptera det socialdemokratiska förslaget. Skälen härför skall jag inte gå in på. Vi betraktar dessa skäl som lika berättigade och allvarliga som de skäl, med vilka socialdemokraterna motiverar sitt förslag. Däröfver råder väl ingen diskussion. Vi har handlat under känslan av stort ansvar både för detta år och för framtiden.

Vad sedan arbetslöshetspolitiken beträffar vill jag framhålla, att folkpartiet accepterar regeringens målsättning. Vårt förslag om förstärkning av budgeten kommer dock inte att oförmånligt in-

Statsverkspropositionen m. m.

verka på sysselsättningsläget. Detta förslag har också den fördelen, att det syftar framåt. Vår politik vill stimulera produktionen, inte bara för detta år utan även för nästa och kommande år.

Om jag fattade statsministern rätt, förverkligas nu de principer för arbetslöshetens bekämpande som LO-ekonomerna skisserade 1948. Därigenom motiveras från regeringens sida dagens krav på skattehöjningar. Jag vill erinra om att konjunkturinstitutets chef, professor Hansen, nyligen uttalade sig i denna fråga. Han påpekade att man inte får ta denna plan för en aktiv arbetsmarknadspolitik med sina punktåtgärder och rörlighetsstimulanser som ett försvar för att i dagens läge utkräva ökade skatter i avsikt att därmed finansiera statens sysselsättningspolitik.

Herr Hansen menade att det var ett grovt missbruk av en i övrigt sund och riktig tanke, LO-politiken var nämligen tänkt som ett permanent arbetsmarknadspolitiskt inslag i en allmän politik, som i övrigt höll samhällsekonomin i ett tillstånd av jämvikt vid hög sysselsättning. Herr Bent Hansen säger att förhållandet naturligtvis blir helt annorlunda, om det gäller att bemöta en allmän nedgångstendens, som utgår från exportsidan, alltså just det läge vi i dag har. Här skulle skattefinansieringen blott tjäna till att ta bort de för sysselsättningen gynnsamma sekundära effekterna av exempelvis statliga beställningar.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle först vilja an hålla att hans excellens statsministern talar om vilken Hansson han vänder sig till i replikerna — vi är nämligen tre som heter Hansson i denna kammare, och jag fick den uppfattningen, att det inte var herr Hansson i Ronneby som han vände sig mot. Det kan vara nyttigt för lyssnarna att veta, att det inte var jag som blev så illa åtgången.

Jag begärde egentligen ordet med anledning av att statsministern kom in på norrbottnensfrågorna. Det är kanske för-

vånande att jag, som bor i andra ändan av landet, tar upp denna sak. Men det är klart att Norrbotten har sina stora problem. Jag har inte någonting alls emot en utbyggnad av Norrbottens järnverk; det är ju tänkt att den finansieringen skall ske, såvitt jag är rätt underrättad, genom att järnverket skall låna pengar på den långa marknaden. Detta blir ingen belastning för statskassan. Företaget skall därtill tillverka tunnplåt, som vi nu måste importera, och därför ger jag dessa planer, som jag nu ser dem, min välsignelse. Det blir naturligtvis litet annorlunda när vi kommer in på ASSI. Först och främst ställer jag frågan: Varför kan inte ASSI liksom Norrbottens järnverk skaffa pengar på den långa marknaden? Är affärerna sådana, att medel måste tillskjutas från statskassan? Det hade naturligtvis varit det bästa, om även den finansieringen hade skett efter sunda regler.

Beträffande den planerade anläggningen av en fabrik i Piteå vill jag säga att jag är mycket skeptisk, om detta är den rätta platsen. En utredning har visat, att råvarutillgången skulle vara bättre än vi tidigare räknat med. Jag har inte sett den utredningen, men jag skulle tro att råvarutillgången ökat, bl. a. därför att man genom forskning lyckats få fram en möjlighet att blanda in ungefär 25 procent lövvirke i pappersmassan. Vi vet att det finns ett björköverskott i Norrbotten, vilket överskott tidigare var värdelöst. Genom att nu blanda in 25 procent lövvirke i massan, varvid vi faktiskt får en bättre kvalitet, har vi möjlighet att öka produktionen. Men jag är rädd för att vi, även om Norrbotten är stort, kan fastna i ett gränstänkande. Vi har strax söder om Norrbotten industrier, som är utbyggda till betydligt större kapacitet. De hämtar i första hand sin råvara från ådalarna, och dessa följer inte alltid länsgränsen. Jag vill därför uppmana regeringen att undersöka, om Piteå är rätta platsen för fabriken i fråga och om det inte är bättre att bygga ut den fabrik, som finns i Karlsborg och som kan bli billigare och kanske får ett ett bättre område för sin råvarufångst.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidgår inte alls, att jag ställt den sak det här gäller på huvudet, Ers Excellens. Tvärtom är jag fortfarande lika oroad av statsministerns inställning som jag var innan statsministern senast talade. Ers Excellens ställde frågan: Försvinner den enskilde, när vi utökar samhällssektorn och åstadkommer allt möjligt gott för denne enskilde? Ja, frågan är just, vad som händer med den enskildes levnadsbetingelser, om man driver detta mycket långt. Jag är väl medveten om att man inte en gång för alla kan dra upp gränserna för samhällets verksamhetsområde; det beror på så många olika förhållanden. Men vi kan inte på det lättvindiga sätt, som Ers Excellens gjorde, vifta bort frågan, hur långt man rimligen bör gå med att ställa ytterligare resurser till samhällets förfogande. Vad jag ville påtala var att jag inte funnit att Ers Excellens en enda gång på allvar oroat sig eller intresserat sig för problemet vad som händer med den enskildes frihetssfär, om samhällssektorn oupphörligt ökas. Det är det gamla välkända problemet om frihet och trygghet, och att det skall vara så svårt att förstå detta, är konstigt.

Det är ju ändå någonting som händer, när samhället socialiserar — om jag får använda det uttrycket — t. ex. viss konsumtion, bestämmer över medborgarnas pengar i allt högre grad och bestämmer vad som skall konsumeras. Det kan ju tänkas att medborgarna har en helt annan uppfattning om hur de vill fördela sin konsumtion. Men där sitter en ämbetsman, t. ex. statsministern och hans gelikar, och bestämmer i stora drag hur denna konsumtion skall vara beskaffad.

Den sociala balansen, vad är nu det för någonting? I den mening statsministern talar om den, har vi onekligen social balans i t. ex. Sovjet. Jag vill inte alls påstå, att statsministern ens drömmer om att gå så långt i fråga om social balans som skett där, men vi bör inte låta lura oss av de jämförelsevis

idylliska förhållanden, som råder i Sverige. Det finns en tendens i den stora politiska utvecklingen på lång sikt att flytta över mer och mer makt till den statliga, samhälleliga sektorn, och detta kan sluta illa. Man kan hamna i den onekligen trygga situation, som råder i en ladugård, där alla kossor står prydligt uppradade och välfodrade. Man kan diskutera, om de har ett större mått av frihet. Men de har onekligen frihet från nöd i den meningen att de får allt dukat för sig. Ers Excellens bör nog intressera sig mer för detta problem. Så lätt kan man inte avfärda det som Ni sökt göra det här i dag.

Herr MANNERSKANTZ (h) kort genmäle:

Jag lade märke till att statsministern använde en annan ton i sitt yttrande, när han kom in på min beskyllning att han lovat att det inte skulle bli några skattehöjningar. Han var nästan indignerad över att jag påtalat här i kammaren, att dessa löften hade givits. Jag drar härav den slutsatsen, att eftersom det inte var samma darr på rösten när han tog upp andra frågor, så är den här saken känslig. Jag hörde själv i radiodebatten, när Ers Excellens fick frågor om varifrån pengarna skulle tas och om vi inte riskerade att det skulle bli ökade skatter. Jag har inte något protokoll tillgängligt här, men kanske statsministern har hunnit få ett sådant av alla de medhjälpare, som sitter där utefter väggen. Jag erinrar mig med den allra största bestämdhet, att statsministern yttrade i debatten, att man i nuvarande konjunkturläge inte har anledning att räkna med ökade skatter. Jag skall till en början analysera detta yttrande. I september månad hade vi bakom oss den föregående vintern, som redan den visade en påtaglig ökning av arbetslösheten jämfört med tidigare år. Redan i september visste vi, att arbetslösheten tenderade att bli ännu större denna vinter. Det var alltså samma konjunkturläge då, och därför kan man väl säga, att det inte har inträffat så särskilt

Statsverkspropositionen m. m.

mycket under tiden från låt oss säga den 18—19 september till i dag och som man inte då visste om.

Men det är inte nog med detta. Jag deltog själv i flera diskussionsmöten under båda valrörelserna och frågade då varifrån pengarna skulle tas och om det inte skulle bli ökade skatter. Nej då, visst inte! svarades det. Jag frågade vidare, om man hade fullmakt att göra sådana utfästelser. Ja, gjordes det gällande, vi har fullmakt att lova, att det under inga omständigheter blir ökade skatter under nästa budgetår. Om man handlat i strid mot sina fullmakter vet jag inte, men i praktiken gick det till på detta sätt. Jag menar därför, att det borde gå ut ett bud till supportrarna att vara noggrannare med sanningen. Det var detta som statsministern anmärkte på.

När det sedan gäller den föreslagna samlingen kring de ekonomiska frågorna så blir vi inom högern beskyllda för att vi är det största hindret härför. Men vad är det som säger, att vi inte kan diskutera vilka saker man kan pruta på? Det kan finnas en hel del prutningar, som vi kan enas om. Om man tar bort 20 procent från herr Strängs skräckbudget, så är kanske inte de övriga 80 procenten så svåra att svälja. Man kan vidare resonera om de uppslag, som förts fram från vårt håll. Sedan fattas det kanske ändå något, men man kan alltid tänka sig ett resonemang om var de besparingarna skall kunna göras. Detta är någonting som i varje fall inte har prövats, och statsministern har inte visat något intresse härför utan utgår a priori från att högern är fullkomligt omöjlig och omedgörlig. Det är möjligt att högern kommer att behöva vara det, ty en förhandling skall ju vara ömsesidig och inte ensidig.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Oaktat jag i olikhet med några av de föregående replikerande talarna inte lystrar till namnet Hansson, ber jag icke desto mindre att få säga några ord. Jag föränleddes därtill av

det omnämmande, som här har skett bl. a. från statsministerns sida, av statens s. k. norrlandsindustrier. Vi får nog tillfälle att vad det lider tvista ganska mycket om den saken. Men redan nu kan jag inte underlåta, särskilt som jag ser, att handelsministern är närvarande i kammaren, att bringa till kammarens kännedom vissa upplysningar, som står läsaren till buds på s. 41 i finansplanen och vilka måhända i detta sammanhang kan vara av intresse. Det heter där: »Inkomsterna på titeln *fonden för statens aktier* domineras helt av avkastningen från LKAB. Enligt inhämtade upplysningar beräknas avkastningen på i fonden bokförda aktier endast komma att inflyta från LKAB, Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, Svenska penninglotteriet aktiebolag och Aktiebolaget Tips-tjänst.» Hur många bolag, som figurerar under denna fond, får man också reda på, om man bläddrar vidare i detta dokument. Vi har 21 statsbolag — hela listan är ordentligt uppförd. Bland de bolag som *icke* redovisar någon avkastning ingår ej mindre Aktiebolaget Statens skogsindustrier än även Aktiebolaget Norrbottens järnverk. Båda har varit i drift rätt länge, i båda har staten gjort avsevärda investeringar; såvitt jag vet ungefär 400 miljoner i Norrbottens järnverk. Ännu får man således förgäves spana efter någon avkastning på de väldiga investeringar, som svenska folket gjort i dessa företag. Är det antagligt, att fortsättningen kommer att gå i annan riktning?

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER**:

Herr talman! Jag vet att jag frestar talmannens och kammarens tålmod. Det är egentligen herr Mannerskantz, som det är så stimulerande att diskutera med i dag. Han var förvånad över att jag lade in en smula extra kol i mitt svar till honom. Jag uppfattade herr Mannerskantz så — om man nu skall tala ren svenska — att han menade, att statsministern stått och ljugit. Kanske föll inte orden så, men det var inte vi-

Statsverkspropositionen m. m.

dare snällt sagt, och att man värjer sig mot en sådan beskyllning är väl naturligt. Det var inte så att saken var sjuk, utan jag tyckte att herr Mannerskantz' uttryckssätt var sådant, att man måste reagera. Jag vidhåller, att vad jag yttrade under valdebatten är vad jag här angivit, nämligen att det var beroende av konjunkturläget vilken skattepolitik vi skulle komma att föra. Jag skall gärna vid något senare tillfälle ta upp en diskussion med herr Mannerskantz och herr Svärd om vad det är för element, som har förändrat sig i konjunktur bilden sedan dess. Redan nu kan jag säga att vi bland annat har det mycket intressanta faktum att samtidigt som arbetslösheten är väsentligt mycket större nu, så är konjunkturuppsvinget på gång i Förenta staterna. Herr Svärd reser sig i sin fulla längd — om denna upplysning var överraskande för honom, kan jag förstå hans reaktion, ty detta faktum innebär ju en väsentlig ändring i situationen.

En av mina många vänner Hanson här i kammaren, herr Hanson på stockholmsbanken, har anfört att jag tar lätt-sinnigt på problemet om tryggheten och friheten. Men till honom kan jag säga, att det är att underskatta vad jag har sysslat med under den tid jag har tjänstgjort som politiker. Detta är nämligen ett centralt problem, i varje fall för en socialistisk politiker. Hur skall man kunna vidga den enskildes frihetssfär, samtidigt som denna vidgning kräver ökade samhälleliga ingripanden? Ni glömmer bort en sak. Ni talar bara om vidgningen av den individuella frihetssfären utan att bry er ett dugg om att denna vidgning i en rad fall måste tryggas och garanteras av samhället. Ta folkpensionärerna. Vad hade våra gamla för frihet innan folkpensionerna höjdes? Var det en frihet att vara tvungen att köpa det sämsta och billigaste och ha den billigaste bostaden? I det ögonblick samhället ingrep och tog ifrån vissa av oss för att ge till pensionärerna, betydde det en enorm ökning av folkpensionärernas rörelsefrihet. De fick en frihet att välja sin livsföring på ett an-

nat sätt än förut. Sträck ut skolväsendet till nio år. Vad betyder inte det i fråga om att vidga den enskilda människans frihetssfär! Men problematiken ligger däri, att denna utvidgning av människans frihetssfär kräver samhälleliga ingripanden. Och ni glömmer att det är samhället som står som garant för den mänskliga frihetssfären i detta och i många andra fall.

Naturligtvis gäller detta inte alltid. Vi är livligt intresserade av att fackföreningsrörelsen pressar lönerna uppåt när det finns möjligheter att göra det. Även detta vidgar den enskilda människans frihetssfär.

Hela denna fråga utgör ett intressant problem, och den som i denna kammar försökt göra gällande, att det är ett problem som den socialdemokratiska partiordföranden, i motsats till alla andra som sysslat med socialdemokratisk politik, skulle fullständigt förbisett, har åtminstone inte gjort sig omaket att läsa vad jag försökt skriva — men det är rätt tråkiga saker, det begriper jag, så det får jag ta på mig själv. Vad som emellertid är viktigt, herr Hanson, är att vi med vaksamhet följer utvecklingen. Det är därför vi har en fri press, och det är därför vi har en opposition. Jag tycker det är bra med en opposition, och den har vant sig så bra vid yrket, att jag tycker den kan fortsätta att vara det.

Till herr Svärd vill jag säga, att jag inte har polemiserat mot herr Svärds uppgift om fonden för vägarna, men jag sade att högern, som ivrigt talat för långtidsplaneringen, skall observera trenden, och den är, som jag sade, att utgifterna för vägarna stiger snabbare än inkomsterna. Den stora vägplanen ligger bakom knuten, och det kan hända att det inte dröjer länge innan vi kommer i den situationen, att vägsnåren är större än de utgifter som bilismen bär. I detta läge tycker jag inte det är stor idé att ta upp en diskussion på den punkten.

Det där med energiskatten är rätt egendomligt. Vattenfallsstyrelsens investeringar i år går på 500 miljoner kronor,

Statsverkspropositionen m. m.

atomverken kostar 150 miljoner, oljeverken 100 miljoner kronor. Redan där har vi för energiändamål anvisat ett belopp, som betydligt överskrider den summa herr Svärd nämnde för energiskatten.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Ingalunda, herr statsminister, var meddelandet om den amerikanska konjunkturvändningen förra våren så nytt för mig, att jag av den orsaken reste mig. Jag reste mig i min fulla längd uteslutande av djup vördnad och beundran för statsministerns dialektiska skicklighet. Men trots denna djupa beundran och vördnad måste jag nog ställa en ganska närgående fråga. Om det skulle vara så att vägutgifterna växer snabbare än bilskatten, hur vill då statsministern förklara att regeringen det första av de år som han här talar om använde 205 miljoner av vägskatterna till icke avsedda ändamål? Det senaste året beräknar regeringen använda 247 miljoner av vägskatterna för icke avsedda ändamål. Får regeringen alltså ett överskott genom stigande utgifter och sjunkande inkomster, så är det märkligare än t. o. m. jag någonsin hade föreställt mig.

Får jag dessutom till statsministern bara säga, att när statsministern här försöker göra gällande att de investeringar i kraftverk och atomverk, som här i landet görs, skulle vara avsedda att i sin helhet bestridas med energiskattens medel, så är detta — jag skall naturligtvis inte använda ordet lögn, jag skall inte heller säga felaktig uppgift — ett förbiseende av hans excellens.

Det är alldeles riktigt att hans excellens använde orden »i nuvarande konjunkturläge» när han i september månad förklarade sig inte ha någon anledning att diskutera frågan om nya skatter. Jag är övertygad om att det bara var det dåvarande konjunkturläget och inte det nära förestående valet, som minskade statsministerns intresse för en skattediskussion.

Skall jag nu i den sista stunden före middagen vara tillräckligt uppriktig, för

att inte använda ett annat uttryck, skulle jag vilja säga att regeringens nyvaknade intresse för nya skatter inte alls beror på konjunkturutvecklingen. Det beror helt enkelt på att herrarna har nödgats notera att den driftbudget, som ni förra våren uppgav skulle bli balanserad, kommer att visa ett underskott på minst 700 miljoner kronor. Det kan möjligen också, herr statsminister, ha den lilla förklaringen, att regeringen bara i december månad förra året fann sig nödsakad att låna 1 118 miljoner kronor. Jag vet att hans excellens inte är intresserad av statsskulden, som bara stiger och stiger vardag som söndag, men den stiger ändå, herr statsminister.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu börjar det ordna till sig med denna debatt, sedan statsministern erkänt att detta med frihet och trygghet ändå är ett centralt problem; och faktiskt halkade han in på frågan, men räddade sig med att förklara vilken enorm frihet man fått genom införande av sociala reformer. De där reformerna har vi i stort varit överens om och behöver inte diskutera den saken. Det är inte så problemet ligger. Men det finns så mycket trygghet att skapa utan att staten lägger sig i alltför mycket. En hel del av det som gjorts eller kan göras är helt enkelt ett slags bländverk så till vida att man har berövat enskilda och organisationer möjligheten att klara trygghetsfrågan genom att lägga över det hela på staten.

Nu noterar jag med allra största tacksamhet, att hans excellens har förklarat sig villig att med vaksamhet följa utvecklingen ur denna aspekt. Vi får se vilka praktiska och politiska resultat det kommer att avsätta.

Men borde man inte kunna tänka sig att som en riktpunkt för samhällsarbetet, för att undvika farorna av alltför stor statlig maktkoncentration, kunna komma överens om att allt vad icke statliga organ, organisationer och enskilda kan klara själva på ett hyggligt sätt bör de

Statsverkspropositionen m. m.

också få klara själva? Det borde vara en grundläggande inställning härvidlag, men den inställningen får man inte intryck av när man hör hans excellens tala, utan då får man intrycket att det är bara bosch vad de enskilda försöker göra. Tacka vet jag att likrikta alltihop och låta staten få utföra hela detta stora trygghetsarbete, tycks statsministern anse. Men det är ändå ett stort och bekymmersamt problem.

Låt mig avslutningsvis ta ett enda exempel. Det förekommer, som alla vet, här i landet en lång rad ideella och kristna folkrörelser. De kämpar verkligen en mycket hård kamp för sin existens i ett samhälle, som år från år utkräver en allt större del av medlemmarnas inkomster i skatt. Medlemmarna får inte längre så stor marginal kvar av sina inkomster av vilka de kan ge till dessa ändamål. Det har gått så långt nu, att snart ingenting kan främjas här i landet utom genom majoritetsbeslut i en parlamentarisk församling. Detta är en sak som man bör tänka på när man ständigt och jämt, som statsministern gör, talar om att stärka samhällets resurser.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har tagit till orda för att helt kort uttrycka min tillfredsställelse med den deklaration, som herr Hansson i Ronneby gjorde beträffande de statsägda företagen. Jag konstaterar att han klart uttalade sig i positiv riktning för nödvändigheten av en utbyggnad av Norrbottens järnverk. Herr Hansson var mera tveksam när det gällde sättet för finansieringen av en utbyggnad av Statens skogsindustrier. Jag vill där bara säga, att mellan Norrbottens järnverk och Statens skogsindustrier råder härvidlag den väsentliga skillnaden, att Statens skogsindustriers aktiekapital i jämförelse med andra företag i branschen är mycket litet. Av den anledningen har man valt att tillföra erforderliga medel för den föreslagna utbyggnaden genom att öka aktiekapitalet. Till sammanhanget hör att om man riktigt

läser tionde huvudtiteln, den inledning och den redovisning som där finns beträffande de statsägda företagen skall man finna, att regeringen för sin del ingalunda betraktar Statens skogsindustrier som färdigutbyggd med den nu föreslagna anläggningen vid Lövholmen utan därjämte i framtiden förutser vidare utbyggnader, bl. a. i Karlsborg.

Herr Hagberg fäste kammarens uppmärksamhet på att ganska få av de statliga bolagen i det här läget väntas kunna ge utdelning på sitt aktiekapital. Ja, det är riktigt. Det har emellertid funnits år, när många av dessa företag har lämnat utdelning på sina aktier. För egen del är jag övertygad om att det i nuvarande konjunkturläge är betydligt angelägnare att vinsterna används för att förstärka den ekonomiska grundvalen i dessa företag och därmed skapa varaktigare sysselsättningstillfällen i framtiden. Jag har sagt det förut och jag uppberor det nu, att utdelningen på aktierna för de statsägda företagen är mindre angelägen än att de verkligen sörjer för sysselsättningen.

Herr Svärds resonemang om energiskatten och dess uppgift var faktiskt mera lustigt och roligt än sakligt riktigt. Det kan inte bestridas att våra vattenfallsutbyggnader uppgår till, som statsministern framhöll, åtskilliga hundra miljoner kronor. Oljelagringen kostar uppåt 80 miljoner kronor. Det sades uttryckligen i propositionen om energiskatten att detta var utgifter som motiverade dess införande. Därjämte räknade man med att ungefär 100 miljoner kronor om året skulle behöva avsättas för utvecklingsarbete på atomenergiens fredliga användning. I själva verket begärs i årets statsverksproposition närmare 150 miljoner kronor härtil.

Detta är sanningen, herr Svärd, bakom talet om att energiskatten inte används för avsedda ändamål.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort vädjan till handelsministern, nämligen att han allvarligt måtte överväga om man inte

Statsverkspropositionen m. m.

skall börja med Karlsborg och låta Lövholmen vänta.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Handelsministern kunde givetvis inte bestrida riktigheten av de uppgifter, jag lämnade rörande de statsägda bolagen, men gjorde den rätt överraskande deklarationen, att det för honom, för handelsministern, var viktigare att de statsägda bolagen sörjer för sysselsättningen än att de ger avkastning på det kapital som staten har investerat. Men förhåller det sig så, herr handelsminister, då är det ju en social fråga, det här gäller, och då bör väl handhavandet av dessa angelägenheter tillkomma herr statsrådet och chefen för socialdepartementet och icke herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet. Dock vill jag fästa uppmärksamheten på att handelsministern i sina resonemang i statsverkspropositionen i denna del har understrukt, att de statliga aktiebolagen skall »i princip» bedömas från affärsmässiga synpunkter. Är det så att principen är förbehållen handelsdepartementet men praktiken åt socialdepartementet?

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Endast en replik till herr Hagberg.

Jag är ledsn om jag uttryckte mig så att herr Hagberg missförstod mig. Jag vill ingalunda göra avkall på att de statliga företagen skall skötas efter sunda ekonomiska principer, men vad jag har sagt är att i den mån vinster uppstår, särskilt i nuvarande konjunktur — vilket jag hoppas skall bli fallet i många av dessa företag — dessa vinster i första hand skall användas för att stärka det ekonomiska underlaget för dessa företag i framtiden och därmed trygga sysselsättningen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 15, till Konungen angående val av ledamöter och suppleanter i utrikesutskottet och utrikesnämnden.

—————
Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 16, till Konungen, angående val av medlemmar och suppleanter i Nordiska rådet;

dels ock till riksdagens förordnanden: nr 17, för herr Rickard Sandler att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 18, för herr Birger Andersson att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 19, för herr Hugo Osvald att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 20, för herr Lars Eliasson i Sundborn att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 21, för herr Anselm Gillström att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 22, för herr Axel Strand att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 23, för herr Knut Ewerlöf att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 24, för herr Bertil Ohlin att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 25, för fröken Dagmar Ranmark att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 26, för herr Arne Geijer att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 27, för herr Axel Johannes Andersson att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 28, för herr Emil Ahlkvist att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 29, för herr Olof Pålsson att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 30, för herr Georg Pettersson att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 31, för fröken Ebon Andersson att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 32, för herr Jan-Ivan Nilsson att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 33, för herr Hans Gustafsson att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 34, för herr Olov Rylander att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 35, för herr Sigfrid Jonsson att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 36, för herr Martin Skoglund att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 37, för herr John Ericsson att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 38, för fru Ragnhild Sandström att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 39, för fru Sigrid Ekendahl att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 40, för herr Anders Pettersson att vara medlem i Nordiska rådet;

nr 41, för herr Arvid Andersson att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 42, för herr Gunnar Helén att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 43, för herr Fridolf Thapper att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 44, för herr Jean Braconier att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 45, för herr Sven Mellqvist att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 46, för herr Folke Nihlfors att vara suppleant i Nordiska rådet;

nr 47, för herr Stig Alemyr att vara suppleant i Nordiska rådet; och

nr 48, för herr Einar Gustafsson att vara suppleant i Nordiska rådet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.03.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 28 januari eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Statsverkspropositionen (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Det har kommit på min lott att inleda denna andra avdelning av remissdebatten. Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid den fråga, som har dominerat förmiddagens och middagens debatt, nämligen ekonomin och statsfinanserna. Under den hittills förda debatten har emellertid en annan fråga skymtat och funnits med i många inlägg. Det har varit pensionsfrågan, och det är väl inte så överraskande med hänsyn till att den blir en av vårriksdagens stora frågor. Jag vill därför, herr talman, även nu på kvällssidan iaktta den självdisciplin vi har ålagt oss beträffande längden av våra anföranden och endast uppehålla mig vid denna fråga.

I en debatt efter junivalet i denna kammare tillät jag mig konstatera att

dess resultat med all tydlighet gav till känna, att en betydande majoritet av dem, som närmast är berörda av pensionsfrågan, uttalat sig för en snar och hållfast lösning. Detta faktum tyckte jag borde kunna skapa möjligheter för en bred samling, då vi någon gång in på 1959 hade att ta ställning till lagpropositionen. I trontalet och departementens förteckning över väntade propositioner under vårriksdagen är det nu angivet att vi tämligen snart har att motse förslag till lag om en allmän tilläggs pensionering. Skall man emellertid döma av uttalanden och kommunicéer från de borgerliga partierna ser det tyvärr ut som om någon samlande lösning av pensionsfrågan inte skulle vara möjlig att åstadkomma.

I så fall går vi mot nya strider i denna väsentliga fråga, en sak som väl ingen betraktar som särskilt önskvärd. Men är det möjligt att undvika? Högern och centerpartiet har tydligen definitivt tagit ställning emot en lösning i samförståndets tecken av tilläggs pensionen. Vad så folkpartiet beträffar, som sagt ja till principen om en lagfäst tilläggs pension, ser det tyvärr ut som om även detta parti hellre skulle se lagför-

Statsverkspropositionen m. m.

slaget falla än medverka till en samlade lösning med socialdemokratien. Man biter sig tydligen fortfarande fast vid sitt principbeslut, som i två val underkänts av väljarna, som icke får något stöd av vare sig högern eller centerpartiet och som slutligen ingen enda facklig löntagarorganisation vare sig på tjänstemanna- eller arbetarsidan accepterat. Den skiljelinje, som tydligen för folkpartiet gjort det omöjligt att ens inlåta sig i förhandlingar med socialdemokratien om en lösning, är det finansieringssystem socialdemokratien föreslår.

Låt mig, herr talman, just till den frågan knyta några allmänna reflexioner. Det är väl på det sättet att vi alla hoppas att på ålderns dar kunna leva under hyggliga och trygga förhållanden. Förr betydde detta att bli gammal ofta otrugghet och försakelser. Det är bättre ställt nu, men fortfarande är det svenska folket uppdelat i två grupper vad det gäller denna trygghetsfråga. En grupp — och den är den helt dominerande; den innesluter bl. a. 1,7 miljoner arbetare och tjänstemän samt stora grupper av småföretagare och fria yrkesutövare — har att i stort sett endast falla tillbaka på vad folkpensionen ger. Den har förbättrats, det är visserligen sant, och den kommer att förbättras, men den kommer inte att ge den ålderstrygghet som den andra gruppen — den långt mindre — har, vilken utöver folkpensionen även kan räkna med en ordnad tjänstepension.

En del säger att det är vars och ens sak att själv lägga undan tillräckligt mycket för att få en tryggad ålderdomsförsörjning. Visst är en sparad slant på banken eller i ett eget hem av stort värde, men i regel räcker det inte långt. Ett ökat personligt sparande är i och för sig angeläget, men att framställa det som något slags alternativ till en ordnad pensionering är verklighetsfrämmande.

Det går för resten inte att i förväg räkna ut vad pensionen kommer att kosta var och en. Redan det förhållandet att vi blir olika gamla gör det omöjligt, och när det gäller invalid- och familjepensioneringen kan man inte ens beräkna

den tid, som kan komma att stå till förfogande för sparande i de enskilda fallen. Den som säger att var och en skall spara till pension och den som säger att pensionen inte är annat än uppskjuten lön har medvetet eller omedvetet släppt kontakten med den verklighet vi lever i. Det är de på grund av ålder, invaliditet eller familjeförsörjarens bortgång starkt skiftande individuella behoven, som i ett pensionssystem måste och skall tillgodoses. Det blir därför alltid högst varierande pensionskostnader i de enskilda fallen, medan pensionsavgifterna måste grundas på genomsnittsbereknningar för alla. Detta gäller oavsett vilket pensionssystem man väljer. Pensionering är ur den enskildes synpunkt inte liktydigt med personligt sparande eller uppskjuten lön.

Varje form av pensionering är och måste vara en försäkring. Den som inte uppnår pensionsåldern får inte ut ett öre i ålderspension, medan den som blir pensionär kan få ut mycket mer än som motsvarar värdet av inbetalda avgifter. För efterlevande och för dem som drabbas av invaliditet kan pensionsbetalningarna bli mångdubbelt större än de avgifter som hunnit inbetalas. Detta är ofrånkomligt, och låt mig säga att det också är riktigt. Men hur man än konstruerar ett pensionssystem, kommer man inte ifrån att pensionärernas konsumtionsstandard i verkligheten är helt beroende av den löpande produktionen. Om den aktiva generationen själv konsumerade hela kakan, skulle det inte bli något över åt de gamla. Någon valfrihet i det avseendet har aldrig existerat och kan inte heller tänkas, i vart fall inte i en välfärdsstat som känner ansvar för de gamlas trygghet. Det måste med andra ord alltid bli en avvägningsfråga.

Vi är väl numera eniga om att de gamla för sin försörjning inte skall vara hänvisade till sina barns välvilja och förmåga att hjälpa eller till socialvården. Det är därför vi har fått en pensionsfråga, och det var därför man enades om att pensionen skulle vara en rätt, en laglig rätt, då man 1913 först lagstiftade om folkpensionen. Den lagen har

Statsverkspropositionen m. m.

sedan ändrats många gånger, men alltid till det bättre. För att inom rimlig tid nå upp till en pensionsnivå, som räckte till det allra nödvändigaste, fick man överge det s. k. premiereservsystemet, det system folkpartiet nu förordar och för vars skull man tydligen ansett sig icke kunna medverka till en samförstånds lösning.

Erfarenheterna har lärt oss att vi inte enbart med folkpensionsförbättringar kan åstadkomma den rättvisa och den trygghet vi inom socialdemokratien anser måste komma till stånd. Låt mig understryka, att en rättvis och rationell lösning av pensionsfrågan endast kan åstadkommas om folkpensionen kompletteras med en tilläggs pension, grundad på tidigare inkomst. Endast på det sättet kan vi skapa det skydd mot inkomstbortfall, som erfordras för att garantera en obruten levnadsnivå på gamla dar eller om inkomsten dessförinnan faller bort på grund av invaliditet eller genom försörjarens frånfälle.

Det är heller ingen tillfällighet att vi inom socialdemokratien med sådan kraft förordat fördelningssystemet, då vi nu vill bygga upp en modern tilläggs pensionering för alla folkgrupper i vårt land. Fördelningssystemet är helt enkelt nödvändigt, om man vill att alla förvärvsarbetande skall få en på förhand angiven pensionsnivå av tillfredsställande storlek, om man vill att pensionerna skall vara värdebeständiga, om man vill att pensioner av tillfredsställande storlek skall kunna utgå relativt snabbt.

Fördelningssystemet ger dessa möjligheter därför att det fungerar på samma sätt som den fördelning av den löpande produktionens resultat, som sker i verkligheten, d. v. s. de pensioner som betalas ut finansieras i princip med de avgifter, som flyter in från den aktiva generationen under samma tid. Det innebär inte endast att avgifterna alltid står i relation till den aktiva generationens inkomster, utan också att värdet av de avgifter, som skall täcka ett års pensionsutbetalningar alltid är detsamma som penningvärdet just det året. Därmed kan såväl pensionsnivån som värdebe-

stämdighet garanteras bättre än i något annat system.

Egentligen skulle det inte behövas någon fondbildning alls i ett fördelningssystem. Att vi ändå föreslår en ganska betydande fondbildning beror främst på att det måste anses angeläget att kompensera den minskning av annat pensionssparande, som kan väntas uppstå, när man genomför en allmän tjänstepensionering av detta slag. Detta sparande skapar i sin tur utrymme för en fortsatt hög investeringsnivå och därmed en god framstegstakt i vårt samhälle. Mot denna bakgrund anser vi helt naturligt att avvägningen av fondbildningen liksom också formerna för fondens förvaltning är frågor, som förtjänar att diskuteras och som måste bli föremål för ingående överväganden. På den punkten har vi ställt oss öppna för resonemang och synpunkter, ägnade att anvisa en riktig lösning av frågan.

Låt mig så, herr talman, något granska det s. k. premiereservsystemet, det system folkpartiet så energiskt förordar och för vars skull man tydligen är beredd att medverka till att söka fälla lagförslaget om en allmän tilläggs pension. Vi vet av erfarenhet att privata pensionsystem — och det är ju närmast ett system av det slaget folkpartiet förordar — inte kan garantera ett så fast och bestående försäkringskollektiv, som fördelningssystemet förutsätter. Det betyder, att ett pensionssystem byggt på premiereservmetoden måste tillämpa så höga avgifter, att man får en fondbildning som tillsammans med en beräknad avkastning täcker de vid varje tillfälle beräknade pensionsutfästelserna, även om pensionskollektivet skulle upplösas och avgiftsinbetalningarna upphör. Eftersom pensionsrätten helt grundas på den fonderade premiereserven, har premiereservsystemet inte kunnat ge någon värdebeständighet vare sig i förvärvad pensionsrätt eller för utgående pensioner. Detta är för många, många tjänstemän i vårt land en välkänd sak.

Därtill kommer att premiereserven inte står i något direkt förhållande till den aktuella inkomstnivån, utan i regel byggs

Statsverkspropositionen m. m.

upp under kanske 30—40 års tid. I praktiken innebär det att man inte utan mycket höga avgifter kan uppnå en tillfredsställande pensionsnivå vid en fortgående lönestegring. Det kan sägas att premiereservsystemets svagheter har blivit särskilt framträdande med den prisutveckling vi haft i västerlandet under och efter det andra världskriget. Men den förklaringen inrymmer inte hela sanningen. Redan år 1942 införde flera storföretag i vårt land en maximering av avgiftsbetalningen till 24 procent. Detta skedde trots att de indextillägg, som då utgick, inte var pensionsgrundande. Redan den relativt måttliga löneförbättringen under 1930-talets senare del aktualiserade sålunda denna begränsning i vissa grupperns pensionsrätt i privata pensionskassor.

För att ytterligare belysa frågan kan följande citat ur en borgerlig riksdagsmotion anföras. Jag tillåter mig, herr talman, att citera: »I och för sig finns det knappast någon anledning varför tjänstepensionering nödvändigt skulle behöva ordnas med hjälp av fondbildning, d. v. s. ett premiereservsystem. Pensionens oantastbarhet, som är ett av de viktigaste kraven på ett tillfredsställande pensioneringssystem, torde kunna tryggas även på andra vägar. Svenska staten och ett stort antal kommuner använda sig icke därav för sina tjänstemäns vidkommande. Den allmänna folkpensioneringen har frångått premiereservsystemet. Det synes förtjäna en närmare undersökning på vad sätt ett betryggande pensioneringssystem för i enskild tjänst varande skulle kunna ordnas utan fondbildning, d. v. s. med användande av ett eller annat fördelningssystem.»

Den citerade motionen avlämnades i andra kammaren år 1946, och som första namn under den står folkpartiledaren, herr Bertil Ohlin. Nu anser jag att varken han eller någon annan av de övriga behöver skämmas för att ha undertecknat den motionen. Alla befinner sig i gott sällskap. Inte endast experter i vårt land, utan också politiska meningsfränder till undertecknarna av motionen i andra länder hyser samma uppfattning.

I Amerika har man sedan länge en lagfäst tilläggspension. Pensionsnivån är lägre, det är sant, än den vi syftar till, men det är en lagfäst pension, och den bygger på fördelningssystemet. I Västtyskland har man också lagstiftat om en tjänstepension för det överväldigande flertalet anställda. Även där är det fråga om en lagfäst pension och ett fördelningssystem. I England aktualiserade arbetarpartiet pensionsfrågan genom ett genomgripande reformförslag år 1957. Sedan dess har den engelska högerregeringen också lagt fram ett pensionsförslag. Högerförslaget är visserligen bristfälligt och måste anses — det är min uppfattning — ge ett otillräckligt pensionsskydd, men man föreslår även där lagstiftning och fördelningssystem.

Vad kan det då bero på att det, som tydligen ansetts vara den säkraste grunden att bygga upp ett pensionssystem på i Amerika, Västtyskland och England och som vi sedan decennier tillbaka prövat i vårt land för folkpensioneringen och för de stats- och kommunalanställda, inte kan accepteras av folkpartiet då det gäller att få till stånd ett för övriga grupper rättvist pensionssystem. Det är väl uppenbart att man i de nu uppräknade länderna har valt fördelningssystemet därför att man har ansett det vara det riktiga och det mest ändamålsenliga, det system som gett den bästa lösningen av pensionsfrågan.

Folkpartiets ledning tycks alltjämt framhärda i sin uppfattning att, som man deklarerar, verka för en samförstånds lösning på grundval av sitt eget klart underkända pensionsförslag. Ingen kan självfallet förmena dem den rätten. Men när det i dag står klart att högern och centerpartiet inte avser att ändra sin negativa inställning till pensionsfrågan, blir en sådan attityd alltmer oförståelig. Hellre avser man tydligen att medverka till att söka fälla lagpropositionen än att ta konsekvensen dels av valutslagen, dels av sin egen öppet deklarerade önskan att få en lösning av pensionsfrågan till stånd. Det torde inte vara alldeles oriktigt att beskriva folkpartiets läge i pensionsfrågan så, att

Statsverkspropositionen m. m.

folkpartiet satt sig mellan två stolar men inte heller där hamnat på något särskilt fast underlag. Att den positionen tydligen blivit svår, för att inte säga omöjlig, för vissa enskilda riksdagsmän inom folkpartiet, är värt att notera, men jag anser att det inte befriar folkpartiet som sådant från det ansvar som kommer att vila på det, om det återigen avser att fälla lagförslaget om en allmän tilläggs-pensionering.

Herr talman! Varje parti bestämmer självfallet i vårt land sitt eget ställningstagande till de olika frågorna. Om jag är förvissad om något, så är det emellertid detta, att pensionsfrågan måste lösas. Förslaget kan fällas i år, men frågan kommer att stå på dagordningen tills den blivit löst.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Det är inte någon angenäm upplevelse att se det som man fast och bestämt och kanske ibland till och med innerligt har trott på ramla sönder och samman. Den erfarenheten har vi nog gjort litet var.

Häromkvällen råkade jag få syn på den kända titeln »En man ser tillbaka på sitt liv», och det kom mig faktiskt också att försöka vandra tillbaka en smula på mina egna stigar. Då kom jag plötsligt att hamna i den högre skol-åldern. Jag var — det skall jag villigt erkänna — inte något särskilt mönster till skolpojke, men det hände faktiskt någon gång att jag i min hand fick ett par guldslantar som belöning »för flit och framsteg i studier», som det så vackert hette. Jag har tyvärr aldrig sedan fått vara med om en liknande upplevelse. Visserligen hade det väl funnits möjligheter att hos riksbanken växla in en eller annan prasslande sedel i klingande valuta, men jag begagnade mig aldrig av den möjligheten så länge den fanns. Förklaringen till det är ganska enkel. När jag fick de första sedlarna i mina händer, studerade jag dem väldigt noga, och jag läste deras löfte nästan med varmt klappande hjärta. Jag in-

präglade i mitt innersta deras stolta devis »Hinc robur et securitas». Jag var inte latinare, men Saxons lilla praktiska ordbok avslöjade för mig den djupa innebörden i sentensen: »Härav styrka och säkerhet.» Vilken strålande garanti! In- te kunde en skolpojke i varje fall tve- kla på innebörden. Att titta på de där vackra sedlarna var som att betrakta sköna konstverk, och med dem är det ju ofta på det sättet att de bara blir värdefullare med åren. Men med de här konstverkan var det precis tvärtom. Den som var konstsamlare i det stycket, han gjorde inte någon lysande affär. Han blev helt enkelt lurad, och bland de lurade befann sig hundratusentals sparare, inte minst småsparare.

Den gyllene tiden är nu ett minne blott.

Men, herr talman, man kan ju alltid trösta sig med att åren erbjuder nya ideal, att man får någonting annat att lita till och tro på, något som gör att om man inte precis glömmer så i varje fall gömmer sina besvikelser.

Herr Aspling talade här nyss om pensionsfrågan och om det, som han sade, klart underkända förslag som folkpartiet lagt fram. Jag skall inte gå in på någon närmare diskussion av den saken. Men när jag under många och långa stunder lyssnade till lovsångerna kring regeringens förslag i frågan om tjänstepensionerna, så förundrade jag mig stortligen, och jag tänkte: Här har vi fullkomligheten, skapelsen utan vank och lyte! Därför hade jag också så svårt att förstå meningen, när regeringen inbjöd folkpartiet att diskutera pensionsfrågan och, liksom herr Aspling här nyss, ifrågasatte att man på ett eller annat sätt skulle kunna jämka ihop sina förslag. Här hade vi å ena sidan regeringens förslag, som enligt regeringens egen utsago inte hade den allra minsta lilla skönhetsfläck, och å andra sidan hade vi folkpartiets förslag, som enligt utsago från regeringshåll egentligen var summan av alla uselheters uselhet. Alltså å ena sidan ett förslag med styrka och säkerhet, å andra sidan ett med alla upptänkliga brister.

Statsverkspropositionen m. m.

Hur stora de bristerna var fick man ju också erfara när ett av våra statsråd gjorde Jämtland den äran och enligt tidningsreferaten inför en, som jag hoppas, andäktigt lyssnande åhörarskara förklarade att det var lika omöjligt att få en pension enligt folkpartiets förslag som att »vinna högsta vinsten i penninglotteriet utan att ha köpt någon lott». Ingen människa kan väl tro att det från folkpartiet, som presterat en så till den milda grad undermålig produkt, skulle ha kunnat lämnas ens det minsta bidrag till att göra det redan fullkomliga, det vill säga regeringens förslag, ännu fullkomligare. Visserligen heter det att en blind höna också kan finna ett korn. Men den här hönan framställdes inte bara som blind utan som stel och styv och död, och det är säkerligen svårt för en sådan höna att finna ett korn. — Lika fullt så kom den där inbjudan, och lika fullt så beklagar herr Aspling att det inte blev några förhandlingar. Det är väl aldrig så, att svenska folket även i detta avseende skall få uppleva en besvikelse i fråga om styrkan och säkerheten?

När jag för ett par veckor sedan satt och bläddrade i en del gamla tidningsblad, så upptäckte jag ett nytt ideal, en ny fast och orubblig klippa, nämligen regeringen. Jag läste uttalande efter uttalande, och jag såg bilder av herr Erlander och herr Sträng och fru Lindström och av regeringen i klump, och jag fann att under vart och ett av dem kunde sättas hundralappens devis: Härav styrka och säkerhet. Mycket kunde svikta och mycket kunde leda vilse, men aldrig regeringen. Den stod där i med- och motgång lika, både lyckans och olyckans överman.

Även sedan jag hunnit så långt fram i bläddrandet som till fjolåret fann jag detsamma; under de båda valmånaderna bara ännu kraftigare understruket och säkrare betygat än förr. Där läste jag om att den fulla sysselsättningen var säkrad. Sparandet var stort, och sparandet var gott. Där försäkrades, att vi hade det väl ställt och att inga faror hotade oss. Där förklarades det än-

nu så sent som den 19 september i fjol, att det inte ens fanns anledning att tala om nya skatter. Vi kunde vara lugna. Vi hade styrkan och säkerheten.

Och så kom statsverkspropositionen och vände upp och ned på alltsamman. I stället för styrka avslöjades en minst sagt allvarlig svaghet, och i stället för säkerheten upptäckte vi hur grunden darrade. Det var ingen angenäm upplevelse.

Bland allt det sällsamma i det här sammanhanget gör kanske ändå herr Sträng det mest fantasieggande intrycket, då han redogör för de tre vägar, efter vilka det enligt hans mening skall vara möjligt att återställa styrkan och säkerheten hos en budget med stora hål. Han pekar på de tre vägarna, men han avstår från att nu själv välja. Andra skall tydligen få göra det, och förhoppningen är väl den, att det skall kunna ske vid de fyrtioförhandlingar, som statsministern har förebådat.

Många har varit lyriska här i dag, och jag har osökt kommit att erinra mig några ord av eu finlandssvensk skald, som på ett ställe skriver om människans dilemma. Han konstaterar, att »det är lätt att finna leden var minut, om man ser en stjärna gå förut som för de vise män i Österlanden». Men nu är vi inte i Österlanden, och vi är i allmänhet inte heller några särdeles vise män, utan vanliga enkla människor. För oss slår samme skald fast med en suck: »Fyra håll vi ha att välja på, hur vi välja går det lika galet.»

Nu är ju herr Sträng inte en vanlig enkel människa, utan han är finansminister. Vid första påseendet kan detta tyckas förenkla hans situation. Han har inte fyra håll att välja på, utan det räcker för honom med tre. Men det tycks inte göra problemet enklare för honom.

När man för sin inre syn ser finansministern stå där tvekan och mumlande inför de tre skattevägskyltarna, påminner han utan tvivel om Herkules vid skiljevägen. Den enda skillnaden är väl den, att den antike Herkules ställdes inför sitt val redan när han »arlar» stod upp en morgon i första sin ung-

Statsverkspropositionen m. m.

dom», medan den moderne Herkules Strängs bekymmer tycks växa ju mer han avlägsnar sig från sin ungdom.

Jag har, herr talman, redan någon gång förut provat kammarens tålmod med att låta min långt ifrån vingsköna, men dock pegas flaxa ut i det här rummet, och jag måste erkänna, att den där synen av den mäktige finansministern, förlägen och tveksam inför tre vägvisare, oemotståndligt frestade mig till att fabricera följande:

»När Herkules vid skiljovägen stod
han knäsvag var och ringa var hans
mod,
ja, han var ganska jämmerlig att skåda.
Hans stolta styrka hade flytt sin kos,
han var förskrämd och gråblek om sin
nos,
den starke man som alltid velat råda.

Vår egen Herkules, herr Gunnar Sträng,
var inte buskabyg i Tages gäng
och öste leende ur statens brunnar.
Platt intet dämpade hans stolta håg,
så högt han satt att hinder ej han såg,
han var en stor och stöddig karl, vår
Gunnar.

Ett gammalt ordspråk säger klokt och
rätt:
att skjuta björnen är ej alls så lätt
hur gärna nalles skinn man än vill sälja.
Nu Gunnar Sträng vid skiljovägen står
och pekar famlande på trenne spår
och mumlar rådlös: Jag kan inte välja.

Visst har Erlander sagt: Ekonomin
den är vårt jobb. Men svarat har Ohlin
att säkert domens dag en gång skall
stånda.

Nu står jag här och tuggar på min kål
och vet ej hur jag finna skall mitt mål.
Go' vänner, hjälp mig ur min vända.»

Till detta måste jag mer allvarligt
säga, att det med all säkerhet inte räcker
för finansministern att hoppas bara
på sina närmaste goda vänner för att
klara krisen. Det räcker nog inte ens
att han förlitar sig på herr Hedlund,
som finansministern för inte så länge
sedan utpekade som en av sina bättre

vänner, utan han får nog lov att också
mobilisera de minsta bland sina beund-
rare och de minst beundrande för att
kunna ro skutan i land.

Det här med goda vänner hänger ju
ofta ihop med orden »trogna grannar»,
och det kommer mig att tänka på ett
annat statsråd, nämligen kommunika-
tionsminister Skoglund i Umeå. Om vi
som bor i Umeå och Örnsköldsvik hade
varit de goda grannar vi borde vara, så
borde staten ha kunnat spara in många
välbehövlige miljoner, särskilt välbehöv-
liga nu. Men detta förutsätter att vi i
Umeå och Örnsköldsvik hade kunnat
samsas om samma flygfält, alltså flygfäl-
tet i Nordmaling. Men det vill inte herr
Skoglund vara med om. Han nämner ba-
ra om ett mycket gammalt avtal som
måste infrias. Här tycks det äntligen va-
ra fråga om styrka och säkerhet. Men
herr Skoglund glömmmer bort, att den
flyktekniska och flygplatstekniska ut-
vecklingen hunnit mycket långt, sedan
det avtalet skrevs, precis som den för-
svarstekniska utvecklingen rusat iväg så
att vi nu i statsverkspropositionen får
läsa om avbeställningar av fartygsbyg-
gen för flottan och vad det kommer att
kosta oss.

Herr Skoglund är inte intresserad av
samarbete. Han har tydligen under sina
många år i Västerbotten tagit starkt in-
tryck av ett västerbottniskt ordstäv som
säger: »När jag fått mitt och väl upp det,
och andra fått sitt och nått upp det, då
är jag nöjd.» Ja, han driver det litet
längre. Han vill ta ifrån en bygd vad
den redan har utan att ge den något an-
nat i stället. Umeå ligger onekligen bät-
tre till ur kommunikationssynpunkt till
Nordmalingfältet än vad Örnsköldsvik
gör, men trots detta är vi i varje fall
minst lika många från Örnsköldsvik—
Nordmalingsområdet som begagnar flyg-
platsen i Nordmaling.

Detta beror kanske på — som kom-
munikationsministern kunnat läsa i
Stockholms-Tidningens Norrlandsnum-
mer — att Stor-Örnsköldsvik är den
största staden i Norrland näst Gävle och
på att det där finns storindustrier med
en export värd uppåt 400 miljoner samt

Statsverkspropositionen m. m.

en utbredd affärsverksamhet, som inte minst tränger in på herr Skoglundns domäner. Här finns alltså ett minst lika stort behov av flygförbindelser som i umeåområdet.

Vi andra i Norrland missunnar inte på något sätt Umeå att samla på biblioteks-exemplar, doktorshattar och tandläkar-borror och vad det nu kan vara fråga om, men vi tycker nog uppriktigt att det borde vara någon måtta på aptiten så att man också kunde unna någon annan att få vara med. Och man borde väl i varje fall, om man har den placering som kommunikationsministern har, inte glömma bort den del av Västerbotten som kan peka på den snabbaste industriella utvecklingen under det senaste årtiondet utefter norrlandskusten — jag menar skellefteåbygden. Där är man helt utan flygförbindelse, och den bygden borde alltså även enligt vår mening i Örnsköldsvik först komma i fråga när det gäller att bygga en flygplats i Norrland.

Annars är det med glädje man konstaterar det norrlandsintresse som uttalas i samband med Norrbottens bekymmer, bekymmer som också återfinnes i skogskommuner på andra håll i Norrland. Det är sällan man så öppet deklarerat den stora skuld till Norrland, som det svenska samhället står i för de ofantliga rikedomar man under årens lopp hämtat därifrån och i fortsättningen också kommer att hämta. Jag tillhör inte de kverulanter som påstår att Norrland aldrig fått något i stället, men det innebär intet erkännande av att det som givits på något sätt motsvarar det som tagits från Norrland.

Jag hade för ett par år sedan anledning att här i kammaren hålla ett anförande som kunde ha betitlats »Strömmen går söderut». Det vore fåfängt att tro att man nu hastigt och lustigt skulle kunna vända på strömmen, men bara det, att man nu påstår sig vara beredd att verkligen göra ansträngningar och insatser för att försöka hejda strömmen, är ägnat att väcka norrländsk tillfredsställelse. Sedan är det — och den saken var herr Hansson i Ronneby inne på —

en annan fråga, om de sätt som regeringen tänker sig för problemens lösning är så lyckliga i alla stycken. Det brukar inte alltid anses vara klokt att man lättar ett bekymmer på ett håll genom att skapa svårigheter på ett annat.

Men det är, herr talman, en annan historia som vi säkert får anledning att återkomma till senare. Och under tiden får väl var och en försöka finna nya ideal som ger »styrka och säkerhet».

Under detta anförande hade herr talman infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag skall för dagen inte kommentera herr Anderssons kåseri om tandborror, doktorshattar och ett och annat flygfält. Vi får väl återkomma till frågan, när de olika sakuppgifterna kan diskuteras i ett sammanhang. Jag vill emellertid säga till kammaren, att i den proposition, där förslag om ett flygfält i Umeå är upptaget, förutsättes också en utredning beträffande flygfältsfrågan i Skellefteå och Örnsköldsvik.

Herr ANDERSSON AXEL JOHANNES.
(fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket glad över att ha fått läsa i den nämnda propositionen, att kommunikationsministern förutsätter en utredning angående en flygplats utanför Örnsköldsvik. Men tydligen är det dålig kontakt mellan luftfartsstyrelsen och kommunikationsministern, ty bara för några dagar sedan meddelade luftfartsstyrelsen, att det i den tioårsplan, som styrelsen gjort upp, inte finns utrymme för någon flygplats vare sig i Skellefteå eller Örnsköldsvik. Styrelsen meddelar, att vill man ha en flygplats i Örnsköldsvik, så får det bli beroende av kommunalt initiativ och kommunalt ekonomiskt engagemang. Jag förbehåller mig därför ännu att i denna sak ha rätt att betvivla, att det blir någonting av.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Det har tidigare i dag omvittnats, att det ekonomiska läget i vårt land inger bekymmer. Jag vill tillägga, att för jordbruksnäringens del inger det ekonomiska läget minst lika stora bekymmer. Jordbrukets ekonomi kännetecknas av eftersläpning i förhållande till andra näringsgrenar. Inkomsterna sjunker, utgifterna stiger och skuldsättningen ökar oroväckande. I den förhandlingsperiod, som vi nu befinner oss i, hoppas vi på förstäelse för önskemålen från jordbrukets folk. Jordbrukarna har tidigare visat sin goda vilja till solidaritet och samarbete. Så var det under världskriget, och så har det också varit under efterkrigsåren, då jordbruket sökt medverka till en sanering av samhällsekonomin även med eftersättande av egna berättigade önskemål.

Landsbygden avfolkas. Detta är dels en följd av den ändrade samhällsstrukturen, dels en följd av det ekonomiska läget. Vi är nu inne i en trollekrigel, där det ena påskyndar det andra. I min hembygd visar statistiken ökad folkminkning från landsbygden varje år. Det är tydligen till storstäderna, som befolkningsströmmen går. Människorna på landsbygden anser sig emellertid ha samma rätt till skolor och till kommunala anläggningar såsom vatten och avlopp, reningsverk och annat, som efter nutida sätt att se är oundgängliga ting. Det blir ett allt färre antal människor, som har att bära kostnaderna för allt detta, och ett allt färre antal människor, som dessutom har relativt låga inkomster.

Svenskt jordbruk har gjort mycket stora investeringar under senare år. Jordbruket har dessutom byggt ut en distributions- och försäljningsorganisation. Strävandena har varit att framställa kvalitetsprodukter. Denna distributions- och förädlingsapparat har kostat jordbruket mycket pengar. Det är sannerligen inte hela det pris, som konsumenterna får betala, som hamnar i jordbrukarnas fickor. Vi har emellertid trott, att de svenska konsumenterna skulle uppskatta att få högklassiga livsme-

del, och vi har också trott, att konsumenterna skulle vara villiga att betala för hög kvalitet och höggradig förädling. Eftersom jag vet att många tror, att de utländska livsmedlen är mycket billigare än de svenska och att det vore bättre att importera sådana, vill jag framhålla, att de billiga utländska livsmedlen i de flesta fall är en följd av rena dumpingutbud av överskott i respektive länder. Hade vi inte den egna livsmedelsproduktionen, bleve säkerligen dessa utländska utbud åsatta ett betydligt högre pris.

Till detta kommer så beredskapssynpunkten. Tillmäter man denna synpunkt betydelse, och det bör man väl göra, då kan det inte vara rimligt, att en stor näring skall tvingas att leva på svältgränsen i avvaktan på att den en dag behöves. Vi måste alla vara beredda att betala det pris vår beredskap kostar, en beredskap i alla de former som behövs.

Bebyggelseuttunningen ökar avståndet på landsbygden. Bärighetsområdena för affärer, för postkontor m. m. måste göras allt större till ytan.

Framför allt är det ungdomen som lämnar landsbygden. Det för med sig att medelåldern stiger, och att den svenska landsbygden håller på att förgubbas. Lantbruk läggs ned. Jag har redan sagt, att ändrade strukturförhållanden tvingar sig fram. Detta är oundvikligt, men samtidigt sker en ekonomisk och befolkningsmässig utarmning av landsbygden, som hotar att förtvina. Även om mycket av det som sker är oundvikligt, så borde vi väl vara överens om att de som stannar kvar på landsbygden på de lantbruk, som finns kvar, och i övriga näringar, bör ha skälig lön för sitt arbete, d. v. s. få ekonomisk likställighet med företagare och anställda inom andra näringar. Vi lantbrukare vill gärna ge våra anställda liknande förmåner, som man har inom andra yrken. Varför skall det vara så, att jordbrukets anställda skall betalas lägre än andra? Från landsbygden kommer till städerna en ständig ström av invandrare. Högre löner lockar, bättre bekvämligheter lockar. Kan det då vara rimligt att de kvarvarande i jordbruket arbetande därtill skall bidra till att

Statsverkspropositionen m. m.

hålla livsmedelskostnaderna nere genom att leva på en lägre standard i praktiskt taget alla avseenden? Lägg därtill det förut anförda om stigande utgifter till för landsbygdsbefolkningen gemensamma ändamål. Förundrar det då någon om människorna flyttar, ungdomen flyr, landsbygden förgubbas och att håglöshet och pessimism håller på att sprida sig? Detta i sin tur skapar nya problem med särskilda krav på kommunikationsmedel för befolkningen, investeringar i bilar och annat.

Herr talman! Med vad jag här anfört har jag i korthet velat understryka den oro lantbruksbefolkningen hyser för sin och sin närings framtid. Jag har också velat framhålla att vi på landsbygden hoppas på förståelse för våra synpunkter under det förhandlingsskede, som snart är inne. Vi hoppas på förståelse ifrån de stora konsumentgrupperna, och vi hoppas på förståelse ifrån statsmakternas sida. Vi vill inte strida, vi vill bara ha en rättvis bedömning av våra problem. Från en sådan utgångspunkt och en sådan bedömning vill vi söka samförstånd när det gäller dessa frågors lösning.

Herr PALME (s):

Herr talman! I nationalbudgeten kan vi inhämta, att sysselsättningen varit oförändrad mellan åren 1957 och 1958. Den ökning av arbetslösheten, som har ägt rum, är således att hänföra till befolkningstillväxten och till ökningen i den totala arbetsstyrkan under år 1958. Åldersgruppen 15—19 år svarar för 68 procent av befolkningstillväxten och uppskattningsvis 52 procent av ökningen i arbetsstyrkan. Att den senare siffran är lägre, beror självfallet på att en stigande andel av varje ungdomskull väljer fortsatt utbildning i någon form framför tidigt inträde på arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund av oförändrad sysselsättning och växande ungdomskullar är det inte att förvåna, att ungdomen på ett mycket påtagligt sätt fått känna av konjunkturavmattningen. Det

är svårt att exakt beräkna ungdomsarbetslöshetens omfattning. I november 1958 var antalet till arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa ungdomar under 18 år ca 6 000. I vissa län var enligt något tidigare undersökningar ungefär 30 procent av samtliga registrerade arbetslösa under 18 år. Men statistikens siffror är på denna punkt ganska bräckliga. Få ungdomar är med i arbetslöshetskassorna och många bryr sig inte om att uppsöka arbetsförmedlingen utan letar jobb med hjälp av tidningsannonser och bekantskaper. Andra — och det gäller kanske framför allt flickorna — tycker inte att det lönar sig att göra ett allvarligt försök att få arbete, utan går kvar hemma så länge och ser tiden an. Arbetslösheten — så som den diskuteras i pressen och i riksdagsdebatten — är i hög grad ett statistiskt begrepp. Men statistiken ger inte någon helt korrekt bild av den verklighet, som ungdomen lever i.

Ungdomens arbetslöshet är således ett allvarligt problem. Upplevelsen därav förvärras av att omsvängningen på arbetsmarknaden kommit så förhållandevis plötsligt. Här har årskull efter årskull av ungdomar under efterkrigstiden gått ut på en arbetsmarknad, som överflödat av jobb; de har inte behövt leta efter arbete, det är tvärtom arbetsgivarna som varit på jakt efter dem för att erbjuda sina tjänster. Många av de äldre har ondgjort sig över detta förhållande, talat om hoppjerkamentalitet, ungdomens uppskruvade pretentioner, bristande arbetslust och på annat sätt givit uttryck för den sällsamma blandning av välvisa råd och förfasade moralkakor som tycks ackompanjera varje ungdomsgenerations utträde i förvärvslivet. Och visst har det förekommit missbruk av den ökade valfrihet, som blivit följderna av full och överfull sysselsättning. Men för de allra flesta ungdomar har det inneburit ett oerhört frihetsvärde att man kunnat välja mellan arbetsplatser och yrken och kunnat pröva sig fram tills man finner ett arbete, som man passar för och trivs med.

I dag får ungdomen på ett helt annat sätt passa på arbetsförmedlingen, nöta

Statsverkspropositionen m. m.

trappor, traska runt på arbetsplatser och möta besvikelsen att inte vara önskad. Den upplevelsen blir svårare att bära därför att den inte var väntad — man var inte förberedd på den. Ungdomens förväntningar är klart inriktade på full sysselsättning. Därför ligger besvikelsen och missmodet närmare till hands än för de generationer, som inte hade lärt sig att ha så stora anspråk.

De allvarligaste verkningarna av ungdomsarbetslösheten är därför kanske att finna på det psykologiska planet. Det är min övertygelse att den fulla sysselsättningen varit efterkrigstidens största frihetsvärde. Jag är också övertygad om att denna fulla sysselsättning varit en dynamisk kraft i samhällsutvecklingen. Den har skapat framtidstro, gett den enskilde möjlighet till en djärvare framtidsplanering för sin egen tillvaro. Det har tagit sig uttryck i ett våldsamt ökat utbildningsintresse och en tidigare familjebildning. Över huvud taget lägger ungdomen på ett helt annat sätt än tidigare långtidsperspektiv på den egna tillvaron. Denna de enskilda människornas inställning har också stimulerat fram en klarare framtidsinriktning inom näringslivet och inom samhället som helhet. Det vore därför ur många synpunkter ytterligt allvarligt, om den framtidstro och den framstegstro, som ungdomen i dag otvivelaktigt hyser, skulle börja svikta på allvar.

Nu bör man självfallet inte överdriva dagens läge. För de väldiga ungdomsskador, som på 1930-talet gick arbetslösa, skulle den tillgång på arbetskraft, som i dag ändå finns, ha tett sig som en ouppnåelig dröm. I dag är ungdomsarbetslösheten enligt statistiken 6 000 och i verkligheten väl några tusen större. Men ändå kunde arbetsmarknaden i höstas svälja kanske 70 000—80 000 ungdomar, som från skolan gick direkt ut i förvärvslivet. Att läget sålunda trots allt i dag är så mycket bättre beror dels på att konjunkturedgången ändå är av måttlig omfattning och dels på att samhället på ett helt annat sätt än tidigare satt in sina resurser för att motverka arbetslösheten.

Man har i den offentliga debatten inte tillräckligt uppmärksammat den helt nya giv, som lanserats inom arbetsmarknadspolitik. Gösta Rehns och Rudolf Meidners teorier från 1940-talet har alltid beaktats med vederbörlig högaktning som intressanta inlägg i den vetenskapliga debatten. Sådana finns det som bekant många. Men nu har dessa teorier prövats i den hårda verkligheten och det har visat sig att de i långa stycken höll.

Genom det fina arbete som utförts av folket på arbetsmarknadsstyrelsen, på arbetsförmedlingarna och på arbetsmarknadsorganen runt om i landet har tusentals människor kunnat beredas arbete, utan alltför stora påfrestningar kunnat flyttas till platser där det finns arbete eller skolas om till yrken där det finns arbete. Genom de punktvis insatta åtgärderna på olika investeringsområden har återigen tusentals människor kunnat få jobb.

Det säger en del när arbetsmarknadsstyrelsen kunnat konstatera att arbetslösheten utan dessa åtgärder sannolikt nu varit dubbelt så stor. Vi rör oss med så stora tal här i riksdagen, att siffrorna lätt förlorar sin mänskliga anknytning, men det är faktiskt 50 000—70 000 enskilda människor det gäller.

Arbetsmarknadspolitik har medvetet inriktats på att trygga sysselsättningen, att ge folk arbete. Om man så vill är detta ett kortsiktigt perspektiv. Men det är lika väsentligt att försöka se hur denna sysselsättningspolitik på längre sikt påverkar samhällsutvecklingen. För ungdomen är det av särskilt intresse att studera om med dess hjälp väsentliga ungdomskrav kan förverkligas. Låt mig få exemplifiera.

1) Den rörliga arbetsmarknadspolitik har tryggt sysselsättningen för tusentals människor. Därigenom har näringslivet också fått större chans att tillgodose sitt behov av arbetskraft med sådan arbetskraft det behöver. Större chanser skapas för att rätt man kommer på rätt plats. Genom utökad yrkesutbildning, omskolning och fortbildning lägges grunden, om man så vill, till en kvalitativ förstärkning av vårt lands arbets-

Statsverkspropositionen m. m.

styrka, av största betydelse både nu och i framtiden.

Ungdomen är av naturliga skäl rörligare, mindre rotfast än de äldre. Rörligheten på arbetsmarknaden innebär för dem inte några särskilt stora påfrestningar. Vinsten är större, om man med arbetsförmedlingens och yrkesvägledningens hjälp kan hitta fram till det arbete som man passar för och trivs med. Förstärkningen av arbetsmarknadspolitiken har för ungdomen inneburit ett positivt värde alldeles oavsett dess speciella arbetslöshetsbekämpande aspekter.

2) Antalet yrkesskolor och yrkesskolplatser har ökat kraftigt. År 1955 beslöt riksdagen att fördubbla yrkesutbildningen på 15 år. Socialdemokratiska ungdomsförbundet protesterade på den tiden och hävdade att programmet åtminstone borde genomföras på 10 år. Nu har denna fördubbling av yrkesskolutbildningen genomförts på tre år. Det har varit ett led i strävandena att skapa arbete. Men det betyder också att många fler ungdomar nu kan gå ut i livet med en god yrkesutbildning bakom sig. Trots denna snabba utbyggnad kan ändå inte yrkesskolorna ta emot alla de ungdomar som söker sig dit. Så stort är utbildningsintresset. Det är ett mycket konkret inlägg från ungdomens egen sida i debatten om ungdomens förvildning. Utbildningen i yrkesskolan är sålunda en vinning ur sysselsättningskapande synpunkt, men också en vinning för ungdomen och hela samhället på längre sikt. Skall vårt land hålla en hög takt i den tekniska utvecklingen måste vi ha ökad tillgång på utbildad arbetskraft. Den snabba frammarsch som nu göres på yrkesutbildningens område är en av de allra mest lönande — om man får tro vissa vetenskapliga undersökningar förmodligen den mest lönande och mest produktiva — investering för framtiden som vårt land kan göra.

3) Bostadsbyggandet har ökat med 10 000 lägenheter per år. Det har lett till att en hygglig sysselsättning kunnat upprätthållas bland byggnadsarbetarna, och detta har indirekt medverkat till en god sysselsättning inom flera andra sektorer

av näringslivet. Följden har också blivit att 10 000 flera unga familjer än tidigare varje år kan flytta in i nya lägenheter, och det har inneburit en chans till en betydligt snabbare avveckling av ett av de mera påfallande bristområdena i samhället. Återigen sålunda en dubbel vinst av sysselsättningspolitiken både när det gäller att skapa arbete och bygga ut för framtiden, insatser som dessutom har varit av särskild betydelse för ungdomen.

4) Arbetslösheten har i särskild grad drabbat Norrbotten och det är i Norrbotten vi har de största ungdomskullarna. Jag tror att det är 1 000 ungdomar per år som kommer ut på arbetsmarknaden, och det kommer att bli så några år framöver. En utbyggnad av de statliga företagen i denna landsända är oundgängligen nödvändig för att upprätthålla sysselsättningen i Norrbotten. Men det innebär samtidigt att vi på ett rationellt sätt tillvaratar våra viktigaste naturtillgångar — skogen och malmen — och bygger ut en i vissa stycken eftersatt landsända.

Så här kan man gå vidare punkt för punkt. Ökade skogsvårdsåtgärder är av stor betydelse för skogskapitalet. Genom stimulansåtgärder till industrien, företrädesvis genom investeringsfonderna, har investeringarna i en rad av våra viktigaste industrier kunnat upprätthållas. 300 miljoner mera till vägbyggandet ger sysselsättning åt många vägarbetare, men det är samtidigt en mycket produktiv investering att t. ex. bygga ut skogsvägarna, varigenom man förbilligar transporterna och ökar skogsindustriens konkurrenskraft ute på världsmarknaden.

Vad jag vill visa med dessa exempel är, att sysselsättningspolitiken icke bara är ett medel att hålla folk i arbete. Den blir också och måste vara ett led i en konstruktiv framstegspolitik. Och det är enligt mitt sett att se glädjande, att insatserna hittills inriktats på områden, som är av särskild betydelse för ungdomen.

Vi har i dag hört hur talare efter talare från den borgerliga sidan har gått

Statsverkspropositionen m. m.

upp och kritiserat finansministern i kraftiga ordalag och ondgjort sig över länkbara skattehöjningar. Det ungdomsförbundet, som jag tillhör, har gjort precis tvärtom. Vi har sagt till finansministern: Släpp till mera pengar, om det är nödvändigt för att trygga sysselsättningen! När det gäller denna absolut fundamentala fråga måste kostnaderna komma i andra hand. För dagens ungdomar ser balansen ut så här: en skattehöjning innebär för honom eller henne en ökad utgift på låt oss säga 100 kronor om året. Gäller det en varuskatt, kan man inskränka sin konsumtion och spara i stället och därmed undgå en del av skatten. Vad får ungdomen i gengäld? Jo, större chans att få arbete när den går ut i förvärvslivet, bättre möjligheter till den utbildning man vill ha och lämpar sig för, större chans att få bostad och över huvud taget kraftiga insatser på samhällets bristområden.

Vad tror ni, ärade kammarledamöter, är viktigare för ungdomen i dag, den kontanta behållningen i plånboken eller jobbet, utbildningen, bostaden? Jag är för min del övertygad om att ungdomen väljer den aktiva sysselsättningspolitiken för de värden den ger och är beredd att ta dess konsekvenser.

Man kan i viss mån säga, att det är beklagligt att det skulle behövas en period av konjunkturavmattning för att det skulle satsas målmedvetet för att förverkliga självklara ungdomskrav. Men man kunde satsa därför att man nådde det dubbla syftet att skapa arbete i nuet och bygga för framtiden.

Men då frågar man sig: Vad händer om konjunkturen går upp igen?

Utvecklingen i Amerika vållar en viss oro, ty nu har konjunkturen vänt där ute. Produktionen stiger, investeringsviljan återvänder, lageruppyggnaden har ånyo satt fart. Men arbetslösheten finns kvar och ligger på en enligt vårt sätt att se närmast katastrofal nivå fortfarande. Man har på sina håll i Amerika hävdats, att det till följd av den allt snabbare rationaliseringen och andra faktorer kan uppstå en strukturellt betonad arbetslöshet av besvärande omfattning

även under en uppåtgående konjunktur och under en överkonjunktur. Är detta riktigt, så löper vi såvitt jag förstår samma risk, och den risken står vi inför i ett skede med snabbt växande ungdomskullar. År 1950 fanns det 415 000 ungdomar i ålder 14—18 år, 1961 finns det 635 000, en ökning med 50 procent. I det läget finns en stor sannolikhet för att en eventuellt bestående arbetslöshet kommer att i hög grad, kanske i första hand, drabba ungdomen.

Inom socialdemokratiska ungdomsförbundet har vi velat vända på resonemanget i positiv riktning och säga så här i stället: Detta med en strukturell arbetslöshet är ingenting som man behöver acceptera som en vetenskaplig teori med giltighet i verkligheten. Man bör ställa problemet så här: Skall vi undgå denna strukturella arbetslöshet, så blir det ju oundgängligen nödvändigt att fortsätta en synnerligen aktiv arbetsmarknadspolitik även om konjunkturen vänder och vi på nytt får uppleva en högkonjunktur. Då bör man alltså i dagens läge inrikta sig på att ytterligare förstärka yrkesvägledningen och arbetsförmedlingen, forcera den nioåriga skolans utbyggnad och framför allt bygga ut yrkesutbildningen om möjligt ännu snabbare.

Enligt den ideologiska förkunnelse, som framförts från en rad borgerliga talare i dag, skulle dessa åtgärder på yrkesutbildningens och arbetsmarknadens områden innebära, att man minskar den enskilda människans frihet. Ty det innebär ju otvivelaktigt ett ökat engagemang från samhällets sida. Enligt min mening finns det emellertid inget bättre sätt att öka friheten i samhället än att ge människorna arbete och utbildning.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är rätt överraskad av en hel del av de synpunkter som herr Palme förde till torgs. Jag var tidigare helt kort inne på arbetslöshetens bekämpande, och jag hoppas det framgick att jag är mycket positiv till åtgärderna härför. Vad jag ville ha sagt och

Statsverkspropositionen m. m.

kanske inte fick ordentligt uttryckt var att jag saknar den förberedelse som borde ha funnits för åtgärderna vid en friställning av arbetskraft sådan som den vi nu har fått. Hans excellens herr statsministern sade, om jag förstod honom rätt, att regeringens linje i fråga om bekämpande av arbetslösheten sammanfaller med den som LO lade fram år 1951. Men varför finns då inte beredskapen där, när man redan för åtta år sedan hade klart för sig hur arbetslöshet skulle bekämpas? Ty det är ett faktum att vi inte hade någon beredskap i modern mening inför den friställning av arbetskraft som har skett i år.

I förrgår läste jag i en tidning att en kollega till mig, länsarbetsdirektören i Stockholm, hade satts in på att studera hur man numera på ett lämpligt sätt skall bereda folk sysselsättning i skogarna. Detta borde enligt min mening ha skett redan för flera år sedan, ty den mekanisering av skogsbruket som numera har skett gör att vi inte längre på samma sätt som tidigare kan plocka in folk i skogsarbete för sysselsättning.

Herr Palme talade vidare om ökad insats på yrkesutbildningens område som om detta vore en nyhet. Jag tillåter mig att ta mig själv som exempel för att belysa hur det är med den saken. På skogsbrukets område har yrkesutbildningen tidigare släpat efter betänkligt. När jag blev länsjägmästare år 1931, var min första åtgärd att — givetvis i samarbete med skogsvårdsstyrelsen — försöka få fram en ökad yrkesutbildning. Ty jag var övertygad om att detta var det enda sättet att dels utbilda skogsägarna till självständiga förvaltare av skogarna — och därmed höja skogsvården — och dels skapa en kunnig, yrkesmedveten skogsarbetarstam. Vi köpte en skogsvårdsgård år 1934. I snart sagt 25 år har vi försökt utbygga denna till en modern skogsbruksskola. Först för två år sedan, kan jag säga, var vi helt färdiga med detta. Alltså har vi här fått kämpa i bortåt 25 år för att få de medel som behövdes för skapande av en modern yrkesskola på skogsbrukets område.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har faktiskt inte gjort gällande, att detta med yrkesutbildning skulle vara någonting nytt under solen. Vad jag har velat framhålla är bara detta, att man under nuvarande konjunkturavmattning har satsat så hårt på yrkesutbildningsprogrammet, att det har genomförts på tre år i stället för på femton år. Herr Hansson måste år 1955 ha röstat för att det skulle vara rimligt att genomföra en fördubbling av kapaciteten på denna längre tidrymd. Det är i så fall att beklaga att herr Hansson, med den kännedom han hade om förhållandena på detta område, inte då framställde krav på att man skulle gå snabbare fram. Är det så att herr Hansson i Ronneby för framtiden ämnar stödja en stark utbyggnad av yrkeskolan så är det mig en glädje att säga att vi är helt överens på den punkten.

Orsaken till att yrkesutbildningen delvis har släpat efter ligger i inte ringa mån däri, att man inom det enskilda näringslivet har satsat så förhållandevis små belopp på yrkesutbildningens utbyggnad. Utvecklingen under de senare åren har inneburit, att samhället har fått träda in och överta en allt större del av ansvaret för yrkesutbildningen. Detta har sina sidor, eftersom yrkesutbildning inte kan bedrivas helt vid centrala skolor utan också måste ske ute på arbetsplatserna.

När det gäller beredskapen mot sysselsättningsstörningar kan det naturligtvis ha brustit här och där. Vi har ju en väldigt decentraliserad apparat för att ta itu med sådana ting. Mycket av ansvaret vilar på kommunerna, landstingen och andra lokala organ, och dessutom har vi under så lång tid varit förskonade från arbetslöshet, att beredskapen mot denna kanske fördenskull på sina håll har släpat efter, men det är ändå en ganska märklig prestation av arbetsmarknadsmyndigheterna att ha lyckats genomföra sina sysselsättningsstödjande åtgärder så snabbt som det har skett. Dessa åtgärder har ju ändå inneburit, att kanske 50 000 eller 60 000 människor, som annars skulle ha gått

arbetslösa, har fått sin sysselsättning tryggad. Det är ett bra resultat, och jag tycker att detta ger goda löften om att, om man är beredd att satsa på arbetsmarknadspolitiken, denna kommer att ge ett gott utbyte.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan medge att herr Palme och jag är på samma linje, om han menar att vi med hänsyn till de förändringar som har skett i samhället nu måste tänka oss in i en långsiktig, modern beredskap mot arbetslöshet. Vi är kanske också eniga om att vi i detta nya, moderna samhälle behöver en yrkesutbildning av helt annat slag än tidigare. Jag minns inte siffran riktigt säkert, men jag tror att det är endast 40 procent av våra ungdomar som i dag kan beredas en tillfredsställande yrkesutbildning.

Men, herr Palme, försök inte bibringa kammaren den uppfattningen, att de enskilda företagen inte här har gjort någon insats! Det bedrivs en mycket aktiv yrkesutbildning inom företagen. Att vi inom Blekinge i så hög grad som har skett har kunnat nedbringa vår arbetslöshetssiffra i förhållande till vad som gällde förra året beror till mycket stor del på att företagen själva har satt i gång med arbeten för att hålla de fast anställda med sysselsättning, även om det kostar dem mycket pengar.

Jag är i det fallet litet jävig. Jag hade nyligen en dispyt med en byråchef i arbetsmarknadsstyrelsen, som ville att vi skulle gå på styrelsens beredskapslinje. Så tänkte vi i somras, men när det sedan under hösten yppade sig möjligheter att låta företagen sätta i gång arbetena själva, varigenom vi kunde spara betydande belopp allmänna medel och samtidigt sänka den officiella arbetslöshetssiffran, tyckte jag detta var en god lösning.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Herr Palme uppehöll sig i sitt anförande främst vid ungdomens

Statsverkspropositionen m. m.

arbetslöshet. Jag förmodar att han med ungdom inte bara menar pojkar utan också flickorna. Jag skall be att få fortsätta hans resonemang och hoppas hjärtligt att han tar konsekvenserna av sin egen ståndpunkt och verkligen hjälper till att ge ungdomarna en bättre chans till utbildning och därmed till arbete.

Det är nämligen härvidlag inte bra ställt för flickorna. Herr Palme, som i går passerade genom kanslihuset när det där satt en samling av äldre och i kampen ganska grånade kvinnor, skulle lämpligen ha kunnat följa med dem in till statsministern och ecklesiastikministern och framfört ungefär samma krav som han nu gjort här i riksdagen. Herr Palme hade kanske kunnat förmå herr Sträng att lätta litet på pungen för att ge flickorna ytterligare ett par miljoner kronor — mer begär de inte — för att de skall kunna få en bättre yrkesutbildning. Men eftersom herr Palmes väg till ena pigo — jag menar regeringen — är ganska kort, kanske han kan gå ensam in och framföra ungefär samma krav som vi gjorde.

Även om arbetslöshetsriskerna nu är störst för männen, kan det dock inte vara oviktigt att också uppehålla sig vid den situation som kvinnorna just nu befinner sig i. Riksdagen har den största anledning att även beakta den.

I den sammanställning som arbetsmarknadsstyrelsen utgivit under rubriken »Kvinnorna och beredskapen mot arbetslöshet», får man en ganska klar blick över det ingalunda bekymmerfria läget just nu. I varje fall är den skildringen inte överdriven, snarare tvärtom, eftersom det bland kvinnorna säkerligen finns en ganska stor dold arbetslöshet. Många kvinnor går ju vid sökandet av arbete förbi arbetsförmedlingen och blir därför inte registrerade.

I arbetsmarknadsstyrelsens sammanställning hänförs kvinnornas arbetslöshetsproblem i huvudsak till tre olika kategorier. Den främsta faktorn är svårigheten för den kvinnliga ungdomen att på grund av bristande yrkeskunskaper och utbildning få ett arbete. Vidare

Statsverkspropositionen m. m.

säger arbetsmarknadsstyrelsen, att ett betydelsefullt medel i beredskapen mot arbetslösheten bland kvinnorna är yrkesutbildningen, som bör utbyggas och anpassas efter de ökade behoven av utbildning inom såväl traditionellt kvinnliga som andra yrken. Vad kvinnorna själva angår framhåller arbetsmarknadsstyrelsen, att de måste göra sig bättre rustade att möta en eventuell arbetslöshet genom att skaffa sig en ordentlig yrkesutbildning.

Detta är nog gott och väl, och vem kan inte instämma i denna admonition till kvinnorna, men då uppställer sig genast frågan: Vilka möjligheter har kvinnorna att skaffa sig en yrkesutbildning? Står denna möjlighet kvinnorna till buds i den utsträckning som man önskar? Gör den det framför allt i fråga om de traditionellt kvinnliga yrkena? Arbetsmarknadsstyrelsen säger bl. a., att den största betydelsen för beredskap mot arbetslöshet bland kvinnorna sannolikt är en forcerad utbyggnad av bl. a. sjuk- och åldringsvården samt skolväsendet, där kvinnorna alltså främst har en uppgift att fylla.

Hur har statsmakterna ordnat yrkesutbildningen just på dessa områden för flickorna? Ja, inte är det idealiskt. Det framgår av statsverkspropositionen att det tyvärr finns vissa brister. Här står flickor i kö överallt för att komma med på kurser av olika slag, av vilka en del är obligatoriska för vidare utbildning till olika yrken. Men endast en liten procent kommer med på dessa kurser. Det behövs inte många exempel för att beläsa detta. Till en barnsköterskekurs, vilken är obligatorisk för t. ex. förskoleutbildning, söker 125 flickor och 8, säger 8, kommer in. Till en stor husmoderskola här i Stockholm, som har ett stort antal kurser av olika slag, sökte förra året ungefär 600 flickor till 128 platser.

Det är lika illa ställt om inte värre för flickorna i fråga om möjligheterna till högre utbildning inom vad vi kallar traditionellt kvinnliga yrken. Där går flickor och skaffar sig kompetens år efter år genom praktik och diverse kur-

ser, som de så småningom lyckas trassla sig in på, utan möjligheter att komma in på den slutliga läroanstalten. Det skulle förvåna mig, om inte någon eller några av mina riksdagskolleger har en dotter som slitit i årtal för att komma in t. ex. på ett handarbetsseminarium, på ett förskoleseminarium eller ett skolköksseminarium. Varje år söker minst tre gånger så många till dessa seminarier än som man kan ta emot. Och, märk väl, de flesta av de sökande är kompetenta och har goda meriter för att komma in. Det är också ett faktum att alla behövs när de väl en gång kommer ut.

Vad beror nu detta oeffterättliga tillstånd på? Naturligtvis på att det inte finns folk att undervisa flickorna, inte lokaler att hysa dem i. Här får vi årtionde efter årtionde uppleva att denna brist inte fyllts ut. Det blir bara värre och värre, utan att någon upprustning sker eller den modernisering av yrkesutbildningen på detta område äger rum som hela vårt samhälle behöver. Det här är nämligen inte en kvinnofråga utan en samhällsfråga. Ty jag kan aldrig tänka mig att någon är så kortsiktig, att han uppfattar hemmets ekonomi, barnens skötsel och allt annat som hör till familjens väl och ve som ett kvinnointresse enbart. Det är inte lönt att diskutera samhällsekonomi här i riksdagen, om inte de enskilda människorna först får lära sig att sköta sin och familjens ekonomi. Detta är ett trivialt faktum, som det verkligen lönar sig att besinna i en remissdebatt, där man talar så mycket om samhällsekonomi och statsfinansier.

Inom den nya enhetsskolan har man lagt stor vikt vid utbildning och undervisning även i praktiska ämnen, men till det behövs lärare precis lika väl som till matematik, historia och geografi. Och dessa lärare finns helt enkelt inte. Låt mig ta ett sådant ämne som sömnad eller skolkök. Det är obligatoriska ämnen på det nya schemat och har varit så även på det gamla. Men av dem som undervisar i sömnad vid statens skolor har ungefär hälften inte en dags pedagogisk utbildning, även om de kan sy en fin

Statsverkspropositionen m. m.

klänning. De är duktiga sömmerskor som fått behörighet av skolöverstyrelsen. Nästan lika illa är det med rekryteringen av skolkökslärarinnekåren. Vi har över hundra lärarinnor där, som heller inte har någon pedagogisk utbildning. Skolstyrelserna tar med uppräcka händer emot vilken »duktig» person som helst, bara de får skolöverstyrelsen godkännande. I en stor stad vikarierar t. ex. en flicka, som har så dåliga betyg att hon sex gånger sökt in på ett skolköksseminarium utan att komma in. Men som lärarinna vid folkskolorna duger hon.

Är det att undra på att kvinnorna över hela landet tar detta som ett undervärderande av deras arbetsområde och är upprörda över att det får fortgå år efter år? Antingen får staten dra in sådana ämnen som huslig undervisning och slöjd på schemat i sina skolor, eller också får den tillse att det finns lärarkrafter att tillgå i undervisningen.

Det är nu över 30 år sedan staten gav ett löfte att vidtaga åtgärder för att förbättra lokaler och utbildning för just dessa lärarkategorier. Sedan dess har mycket vatten runnit under broarna. Vi har haft lågkonjunktur, men vi har också haft högkonjunktur. Utredningar har gjorts — flera stycken — men inte lett till något resultat. Egendomligt nog har det alltid varit statsfinansiella skäl som hindrat, när dessa utredningar skulle mynnat ut i ett förslag till riksdagen. Det finns i alla fall någonting som heter fördelningsproblem, och man kan ju fördela miljonerna på olika sätt. Under tiden har i alla fall ett otal pedagogiska institutioner tillkommit, från universitet och högskolor till centrala verkstadsskolor. Vi har fått konstfackskola, musikhögskola, centralinstitut för gymnastik o. s. v. En mängd områden har blivit tillgodosedda. Miljonbyggen har rests för utbildning av olika lärarkategorier, medan just dessa kvinnliga kårer fått sitta emellan. En del utbildas nu i en liten privatvåning i Stockholm eller i källarlokalerna i Göteborg, där de inte ens ser solen. Detta är något som

riksdagen inte kan begära att kvinnorna skall förstå, även om de har aldrig så god vilja att uppskatta andras berättigade krav på utbildning.

Vi förstår det inte. Det var också med den största besvikelse vi alla läste i statsverkspropositionen, att det inte blir mycket av i år heller. Lite bötar på det gamla klädet men inte mer. Statsfinansiella skäl lägger hinder i vägen, säger ecklesiastikministern, för ett förslag till riksdagen i år om lärarutbildningen på det husliga området på grundval av den senaste utredningen. Men detta var vad vi nu hade skäl att vänta oss. Betänkandet har rönt ett positivt bemötande vid remissbehandlingen. Men det blev en spänd förväntans upplösning i intet. Ecklesiastikministern förebadar en tilläggsproposition när det gäller de husliga seminarierna. Den kommer i februari, men så mycket vet vi redan, att något krafttag inte tas där. Det blir mest att trassla in några fler flickor på de kurser som redan finns och några fler kurser på redan sprängfyllda seminarier. Av den moderniserade utbildningen, av upprustningen på redan befintliga seminarier, av nybyggnader blir ingenting.

Denna utbildning för de husliga pedagogerna ligger så gott som uteslutande på privata händer. Staten har ett enda dåligt utrustat skolköksseminarium i Stockholm. I övrigt stretar enskilda personer, stiftelser, en kommun och ett landsting med att utbilda lärarkrafter till de statliga skolorna. Var finns något liknande förhållande när det gäller andra lärarkategorier? Ingen skulle väl drömma om att en fröken ägde ett folkskoleseminarium på Östermalm i Stockholm. Men att en fru äger ett handarbetsseminarium på Östermalm, det tycker man tydligen är fullt i sin ordning. Kan hon inte få debet och kredit att gå ihop så är det hennes sak, liksom att hon måste ta ut höga terminsavgifter av flickorna. Statsbidrag till lönerna har hon — men det har inte varit lätt att få ett driftbidrag. Det var ett helt företag att få pengar över till en kork-

Statsverkspropositionen m. m.

matta i det seminariet, så att inte eleverna skulle bryta benen av sig i hälen på den gamla.

Det finns inga pengar, säger man, till upprustning just på detta område. Det kan man till nöds förstå i den aktuella situationen. Men 25 miljoner har i alla fall givits till arbetsmarknadsstyrelsen och yrkesskolöverstyrelsen för omskolningskurser. Det borde vara ganska svårt att använda dessa miljoner av den enkla anledningen att det inte finns folk som kan hålla dessa kurser. Skulle det då inte vara möjligt att använda åtminstone ett par av dem för det här ändamålet, så att utbildningen kunde komma i gång?

Jag tror att regeringen har alldeles klart för sig att denna utbildning måste förstatligas. Men alla vi som sysslat med denna utbildningsfråga under decennier förstår inte att vi inte nu kan få åtminstone ett principbeslut om detta förstatligande. Detta skulle möjliggöra en lättare övergång för de nuvarande enskilda seminarierna på området och hjälpa eleverna, så att det inte behövde dröja så länge innan de kom in på den nya linjen och där fick den erforderliga kompetensen. Staten *måste* överta utbildningen, om vi inte skall få en epautbildning av våra flickor på det husliga området i skolorna.

Jag skulle kunna dra hur många exempel som helst på det tillstånd, som våra husliga seminarier befinner sig i, men jag skall inte trötta kammaren med det. Jag vill bara nämna hur det regnar in i det största seminariet vi har i landet, nämligen i Uppsala, och hur eleverna måste elda nio kakelugnar i det barnhem, som är knutet till skolan, på morgonen, innan de börjar det arbete som ingår i deras utbildning, alltså det vanliga arbete som alla andra elever har.

Man undrar varpå dessa missförhållanden beror? Jag kan inte förstå annat än att respekten för det husliga arbetet är så minimal, att utbildningen får komma i sista hand. Annars skulle det väl ha gått att få pengar även till detta under alla dessa år och åtminstone ett principbeslut nu i år.

Dessutom saknas det kvinnor i led-

ningen för vår skola över huvud taget, och jag tycker mig se ett samband i detta. Även om man medger kvinnornas andel i skulden för denna brist på kvinnor i ledningen, så får de sannerligen ingen hjälp av männen. Nog är det väl bedrövligt att vår nya skola uteslutande leds av män. Vi har inte en enda kvinnlig skoldirektör i hela landet. Vi har inte en enda kvinnlig ordförande i de länskolnämnder, som skall härskas över hela vårt skolväsende. Vi har bland de ordinarie ledamöterna, som tillsammans utgör 336, i dessa nämnder endast 9 kvinnor i hela landet och 14 suppleanter. Med andra ord finns det bara 6,85 procent kvinnor i dessa inom den nya skolan allsmåttiga församlingar. Med den självrannsakan som är kvinnan egen frågar hon sig snällt om denna slagsida i länskolnämnderna beror endast på brist på kvalificerade kvinnor till dessa poster. Men jag har ytterligt svårt att tro, att det inte finns fler än 23 pedagogiskt erfarna och lämpliga kvinnor i detta land, som skulle kunna ingå i dessa församlingar. Och jag har ännu svårare att förstå, att inte männen anser dem ha en uppgift att fylla på detta område. Men om de skall klara sig i konkurrensen, får de vara förstklassiga och litet till. När en av dessa skolinspektörsbefattningar skulle tillsättas av Kungl. Maj:t — det var för övrigt i Skaraborgs län — förbigicks en kvinnlig sökande, som var teol. lic. och fil. kand. och hade efterprövning till fil. mag.-examen samt var adjunkt vid ett högre allmänt läroverk, satt i stadsfullmäktige och hade en massa kommunala förtoendeuppdrag, vilket anses som en merit för dessa tjänster. Hon blev förbigången av en man, som varit rektor vid en samrealskola i fem år. Hon hade en sammanlagd poängsiffra i examen av 32, medan han hade 7,5. Detta är inte värst uppmuntrande för andra kvinnliga sökande till dylika tjänster. Utvecklingen går åt fel håll. Det behövs ett samfällt arbete av alla som kan något och vill något positivt. Vår skola och vårt yrkesutbildningssystem, för ungdomarna inte minst, skulle må bra av detta samfälliga arbete.

Statsfinanserna tillåter inte några ut-

Statsverkspropositionen m. m.

svävningar, har vi hört i dag. Finansministern har stått med ett bart svärd, som hugger av även en välvillig departementschefs spirande förhoppningar om anslag för goda ändamål. Statsministern räknade i alla fall i dag på morgonen upp en rad behjärtansvärda ting, som vi ändock måste ha råd till. Han yttrade bland annat: »Den stigande standarden i Sverige riktar nämligen strålkastarna mot de brister som samhället har.» Jag skulle för min del vilja fortsätta resonemanget på det internationella planet, om jag får ta kammarens uppmärksamhet i anspråk ytterligare några minuter.

Sveriges ständigt stigande standard riktar strålkastarna mot de brister, som många andra länder lider av, främst de underutvecklade. Vår skyldighet att deltaga i internationellt hjälparbete stiger med varje procent som vår egen levnadsstandard stiger. Den är nu uppe så högt, att vi har världens näst högsta levnadsstandard. Det internationella arbetet bedrivs ju på flera fronter och inom olika organisationer. Vårt bidrag till den tekniska biståndsfonden har i år väsentligt ökats, vilket det finns all anledning att anteckna med glädje och tillfredsställelse. Men samtidigt visar regeringen en förvånande brist på förståelse för andra organisationer med betydligt blygsammare anslagskrav. Vi har t. ex. Unesco. Det är den organisation, som inom FN:s ram skall sprida kunskap och förståelse om de länder som har förmånen att få hjälpa andra länder liksom om de länder som tar emot hjälpen. Till de stora projekt, som Unesco lagt upp, har Sverige med regeringens goda minne anslutit sig. Det som just nu bedrivs internationellt sett mest intensivt är det s. k. Östern-Västernprojektet. Det innebär bland annat att man vill sprida ökad kunskap just om de länder, till vilka de 15 miljonerna till tekniskt bistånd skall gå. Att då helt enkelt omöjliggöra arbetet på detta internationella upplysningsområde måste vara en kortsiktig politik. Det gäller en relativt liten summa, men den har ändå strukits i statsverkspropositionen. Det har skämtats mycket över

de nya former för internationellt hjälparbete, som en grupp svenskar har föreslagit helt nyligen. De må vara orealistiska, men de tyder i varje fall på en djupt grundad önskan hos stora grupper av svenska folket, att vi skall hjälpa till med våra resurser, när andra folk behöver oss. Många med mig anser att detta är ett nödvändigt komplement till vårt militära försvar. Men då får det inte bara vara smulor, som faller från den rikets bord. Att småsnåla på våra anslag till internationellt hjälparbete och samarbete är oklokt och dålig ekonomi för Sveriges del. Det försvagar vårt anseende ute i världen. Vi blir ett skrytland, och det är ingen vacker attityd.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! I årets statsverksproposition redovisas de åtgärder som vidtagits och som kommer att vidtagas för att bekämpa arbetslösheten och upprätthålla sysselsättningen. De föreslagna åtgärderna och de insatser, som gjorts på olika områden, har utan tvivel givit resultat. Statsbeställningarna hos en del av industrien har räddat vissa verkstäder från totalt stopp, och beredskapsarbeten har givit friställd arbetskraft sysselsättning.

Många av dessa åtgärder kan inte genomföras utan en god samverkan mellan statlig och kommunal myndighet. I sin redogörelse för den ekonomiska politiken kommer finansministern in på den frågan och anför bl. a.: »Framhållas må emellertid, att en viktig förutsättning för att de redovisade strävandena skall ge ett tillfredsställande resultat är, att kommunerna lämnar sin helhjärtade medverkan vid planeringen och skapandet av arbetstillfällen.»

På den punkten råder väl endast en mening, den nämligen att kommunerna bör medverka för att skapa arbetstillfällen. Skulle någon kommun undandra sig den skyldigheten, så måtte väl detta utgöra ett undantag. Men kommunernas medverkan kan endast ske inom ramen för de ekonomiska tillgångarna, och kommunerna måste taga hänsyn till sådana faktorer som möjligheterna till

Statsverkspropositionen m. m.

upplåning, till eventuellt utgående statsbidrag, likviditet och skatteunderlag. Svårigheter att placera lån kan, trots att den goda viljan finns, hindra kommunalmännen från att tillräckligt effektivt och snabbt medverka till igångsättning av arbeten. Jag har tidigare i denna kamraren tagit upp frågorna om utgående statsbidrag till beredskapsarbeten och svårigheten att placera de långa lånen och skall nu nöja mig med att säga, att kommunernas medverkan och insatser för bekämpande av arbetslösheten skulle få större omfattning och bli betydligt mer effektiva, om man kunde lösa dessa frågor på ett tillfredsställande sätt.

Eftersom nu en representant för Blekinge och en för Skåne har tagit upp till behandling vissa norrlandsfrågor, så kanske även en norrlänning får anföra några synpunkter av det slaget. Visserligen hade de där två herrarna olika uppfattning. Herr Nils Hansson ställde sig positiv till tanken på en utbyggnad av industrien i Norrland, medan herr Hagberg mera uppmärksammade de statliga bolagens utdelningar. I den del av landet, där jag har min hemvist, finns emellertid även andra problem att brottas med, problem som har stor betydelse för landsändans framtida utveckling. Det är framför allt befolkningsrörelsen och den utflyttning av ungdom som sker från Norrland till Mellan- och Sydsverige som måste beaktas. Norrland har vattenkraften, malmen och skogen, vilka utgör en stor andel av vårt lands export och som ger landet inkomster och möjligheter att från andra länder köpa nödvändiga varor. Den exporten har möjliggjort import bl. a. av dessa 140 000 bilar som rullar på Sveriges vägar. Det är ett vitalt intresse för landet att de norrländska naturtillgångarna tillvaratas och förädlas. Men kommer utflyttningen att fortgå i samma takt som hittills, blir tillgången på arbetskraft mindre, och en vacker dag kan Norrland ha ett annat arbetskraftsproblem än det för närvarande har.

Utflyttningen har nu även uppmärksamats på militärt håll. Vi har alla erhållit en skrift som heter »Norrlands be-

folkningsfråga» som är utarbetad på uppdrag av Norrlandsförbundets styrelse. Den verkställda undersökningen bekräftar uppgifterna om utflyttningen av de bästa åldrarna, och utredningsmannen konstaterar »att ur strategisk och operativ synpunkt är även Norrlands avfolkning betänkelig». För att motverka denna befolkningsrörelse från norr till söder föreslår utredningsmannen att Norrland skall ytterligare industrialiseras. Ja, om den frågan råder väl inga delade meningar. Norrlänningarna själva har i årtal arbetat för en sådan utveckling. Norrland har ett ensidigt näringsliv. Industrien har under de senaste tio åren rationaliserats, vilket varit nödvändigt för att den skulle kunna stå sig i konkurrensen med andra länders industrier och för att kunna förbättra produkterna. Men rationaliseringen har också medfört en minskning av antalet arbetstillfällen och i vissa fall en nedläggning av industrier. Ungdomens möjligheter att få anställning inom industrien har alltså försämrats, och när arbetstillfällena minskar, flyttar i första hand ungdomen. Samhällena får ett svagare befolkningsunderlag, en förut gles bygd blir ännu glesare och trivselen utbytes mot otrivsel. Jag kommer här in på samma problem som herr Palme berörde; jag skall dock försöka se saken ur kommunalmännens synpunkt.

Jag frågar då: Vart skall den norrländska ungdom, som just har slutat skolan, ta vägen? Om kommunen har egen yrkesskola, kommer en del in där. Andra kanske får plats i landstingets centrala verkstadsskola och återigen andra i närmaste samhälles realskola. Ansökningarna om inträde i dessa skolor är betydligt flera än platsantalet, och det blir allt vanligare att hälften av de inträdesökande avvisas på grund av platsbrist. De som blir över får gå hemma och kan i bästa fall ta ett tillfälligt arbete som springgrabb eller springflicka.

Den ofrivilliga sysslolösheten medför inte bara ekonomiska svårigheter utan också sociala problem. Enbart känslan av att vara överflödig verkar deprimerande och nedbrytande.

Statsverkspropositionen m. m.

Dessa sysselsättningssvårigheter skärps ytterligare på grund av att de arbetsföra ungdomarnas antal ökar för varje år. Konkurrensen om arbetstillfällena blir hårdare. En snabb utbyggnad av skolan kan lösa sysselsättningsvårigheterna. Utbyggnad av yrkesskolorna såväl centralt som regionalt bör snarast komma till stånd, och man bör söka samarbete med industrien och hantverket. Genomförandet av enhetsskolan är ett aktuellt önskemål från Norrland och särskilt dess landsbygd. En förlängning av skoltiden ger bättre utbildning och därmed även större chans till arbete. Jag anser att här bör staten medverka och stimulera kommunerna till krafttag.

Det är inte roligt att vara kommunalman i en sådan bygd. Det sjunkande befolkningsunderlaget medför sjunkande skatteunderlag. Kvar finns ändock de fasta utgifterna för bl. a. folkpensionen och socialvården, och därtill kommer att kommunalmannen skall skapa sysselsättning åt kvarvarande arbetskraft och vidtaga åtgärder för att till kommunen kunna erhålla nya industrier eller mindre företag för att kunna behålla ungdomen.

Många kommunalmän i Norrland gör lovvärda insatser för att kunna ge sin bygd en ny industri, ett nytt företag som skall ge kommunen den behövliga impulsen till ett bättre och rikare liv. Ibland lyckas dessa försök, men i många fall blir det missräkningar.

Men vad skall man göra för att differentiera näringslivet i Norrland? Det finns enligt min mening många vägar att gå. Vid 1958 års riksdag väckte jag jämte flera andra ledamöter av denna kammare en motion, vari vi begärde en utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland. Skogsindustrien är en av landets viktigaste industrigrenar, och dess utbyggnad till större kapacitet och till ytterligare förädling av råvaran skulle tillföra landet ökade inkomster och ge Norrland ett rikare näringsliv med ökad sysselsättning. Motionerna bifölls dock icke av riksdagen.

Företagarföreningarna i de olika lä-

nen gör goda insatser för att främja tillkomsten av nya industrier. Deras rådgivning till befintliga industrier och småföretag är betydelsefull och bidrar i många fall till utvidgning av företagen. Men även här råder knapphet på penningmedel både till egen administration och till stödet åt småföretagen. Skulle man inte kunna tänka sig att företagarföreningarna i Norrland erhöle mera pengar till sitt förfogande, antingen genom en omfördelning inom anslaget ram eller genom ökat anslag?

Hur nödvändigt detta är framgår kanske av en artikel i Jordbrukarnas Föreningsblad för den 24 januari 1959 om att det finns en särskild norrlandsränta — en ränta som med 0,25 % överstiger räntan i övriga delar av landet. Att frakten på varor till Norrland är dyr och fördyrar för människorna, det vet vi, men att frakten på pengar skulle vara så dyr att den motiverar en höjning av räntan med en kvarts procent, det visste vi inte.

Arbetsmarknadsstyrelsens lokaliserings- och utredningsbyrå har lyckats att lokalisera och placera industrier norrut. Byrån har bedrivit en god verksamhet och fyller en viktig uppgift i dagens samhälle. Men byrån har endast rådgivande karaktär, och många motioner har väckts med förslag om att ge byrån större befogenheter. Förslagen har dock icke bifallits av riksdagen.

Utöver dessa anvisade riktlinjer finns ytterligare vägar att gå för att främja en utbyggnad av industrien i Norrland. De här anförda exemplen kan dock vara nog.

Herr talman! Jag är medveten om att de av mig framförda önskemålen om en utbyggnad av enhetsskolan och yrkesskolan, om större anslag till företagarföreningarna och bättre statsbidrag till norrlandskommunernas beredskapsarbeten kostar pengar — åtskilligt mer än vad som angives i statsverkspropositionen — men jag betraktar dessa frågor som så viktiga och betydelsefulla för Norrland att jag är beredd att ta konsekvenserna av mina yrkanden.

Av finansplanen framgår att finansmi-

Statsverkspropositionen m. m.

nistern troligen kommer att behöva ytterligare 500 eller upp till 1 000 miljoner kronor, innan inkomster och utgifter balanserar. Han har angivit olika alternativ för att få ökade inkomster till statskassan. Han har bl. a. talat om en omsättningskatt. Om man undantar de »tunga» varorna såsom margarinet, smöret, mjölet, brödet och potatisen, så kan jag för min del förorda en omsättningskatt. Om man med dessa inkomster kan bygga ut skolorna, forskningen, vägarna m. m., blir det väl använda pengar.

Herr FRANZÉN (cp):

Herr talman! Jordbruket har sedan gammalt betraktats som vårt lands modernnärning. Så är det fortfarande, även om nu endast omkring en femtedel av landets befolkning hämtar sin bärning av jordbruket. När därför jordbruket alltjämt benämnes modernnärningen i landet, är det av andra orsaker. I första hand skall här nämnas jordbrukets särställning som producent av oundgängliga livsmedel. Jordbrukets roll som en utjämnande faktor i samhället och en instans, varifrån andra näringar kunnat skaffa arbetskraftreserver vid goda konjunkturer, kan också sägas vara av betydelse. Å andra sidan har jordbruket under tider av kärvare klimat visat förmåga att återta och bereda sysselsättning åt många av dem som friställts i annan sysselsättning. Inför de svängningar i konjunkturläget som kännetecknar handeln, industrien och en del av de övriga näringarna, måste var och en som tar hänsyn till de ekonomiska lagarnas verkningar med tillfredsställelse se, att det finns ett jordbruk i detta land, som kan verka konjunkturutjämnande.

Specialiseringen inom de olika näringarna i dagens samhälle har medfört ökade krav på jordbruket och befäst dess nyckelställning bland näringarna. Jordbruket har också väl kunnat motsvara de ökade krav som ställes i dagens läge, och den ekonomiska föreningsrörelsen på jordbrukets område fyller en väsentlig uppgift i konsumenthushållets tjänst. Denna organisation för uppsamling, för-

ädling och distribution av livsmedel är allmänt erkänd i andra länder och tjänar som föredöme för samlingssträvandena bland jordbrukarna där.

Att jordbrukarna i samverkan skapat denna ekonomiska organisation, som har hand om distribution av livsmedel överallt i vårt land, erkännes väl i stort sett av alla grupper. Likväl har då och då i debatten hörts överraskande påståenden, att jordbrukets eftersläpning när det gäller rationalisering och effektivisering har gått alldeles för långsamt. När man från vissa håll hört s. k. expertuttalanden från sådana som icke sysslar med jordbruk får man lätt den uppfattningen att de enda som icke begriper hur jordbruk skall skötas, det är jordbrukarna själva.

Vad beträffar de riktlinjer, som riksdagen tidigare beslutat om, har det framförts förslag att dessa riktlinjer bör omprövas när det gäller likställighet mellan jordbruket och andra näringar. En känd industriman nämnde för en tid sedan att jordbruket är industriens största kund. Det är alltså inte likgiltigt, vilken köpkraft jordbruket har. Detta är således inte enbart en sak som gäller jordbruket, utan den har på detta sätt betydelse för andra grupper i landet.

En grundläggande förutsättning i den jordbrukspolitiska målsättningen är strävan att uppnå inkomstlikställighet mellan jordbruket och övriga näringar. Jordbruksproduktionens försämrade bytesvärde gentemot arbetskostnader och varubehov utifrån liksom det allmänna kostnadsläget är en mätare, som klart visar hur jordbruket kommit att släpa efter allt mer och mer i förhållande till de grupper som det skulle jämföras med. I stället för att klyftan skulle minskas har den vidgats. Jag ifrågasätter om jordbruksprodukternas bytesvärde någonsin varit sämre än det är för dagen. Det är icke ett tillfredsställande bytesvärde, när bonden måste leverera ca 150 liter mjölk eller 150—200 kilo brödspannmål för att betala en dagsersättning till en fackarbetare inom byggnadsbranschen, som han måste anlita när det gäller upprustning av bostads- och ekonomibyggnadsbeståndet. Det är därför

Statsverkspropositionen m. m.

inte så underligt, att jordbrukets byggnadsbestånd befinner sig i ett ganska bristfälligt skick. Det är ett känt förhållande, att 50 procent av ladugårdarna och ekonomibyggnaderna i jordbruket är byggda före och omkring sekelskiftet. Om byggnadskostnaderna bleve anpassade efter jordbrukets inkomster, skulle givetvis nybyggnader och reparationer kunna ske i helt annan utsträckning, liksom nyinredningar m. m. i ladugårdarna. Dessa skulle kunna moderniseras och det tyngsta arbetet med djurskötseln avsevärt underlättas. Samtidigt skulle därmed också sysselsättning beredas åt tusentals personer inom byggnadsfacket, vilka nu har svårigheter att finna arbete.

I detta sammanhang har det framförts propåer om att byggnadsbeståndet på jordbrukets område skulle förenklas d. v. s. att det skulle byggas på ett billigare och enklare sätt. Jag hörde herr Hjalmar Nilsson påtala sysselsättningen i Norrland, och han åberopade en tidningsartikel i Föreningsbladet. Jag har här en artikel från RLF-tidningen, där man talar om en jordbrukare från Degernäs by söder om Umeå. Det var meningen att han skulle bygga en ny ladugård, men på grund av kreditrestriktionerna fick ha inte pengar till det. Han har i stället byggt en ladugård som ser ut som ett skjul, och ungnöten får gå ute över vintern. Detta senare är inte något nytt inslag i debatten utan har framförts från flera håll. Många experter på byggnadsområdet påstår, att det går lika bra att ha korna ute som att ha dem i en ordentligt uppförd ladugård. Man går till och med så långt, att man säger, att korna mjölkar allra bäst, när det blir 15 minusgrader, vilket jag läste i en artikel för någon tid sedan. För min del tror jag att det är felaktigt att bygga så enkelt i jordbruket, att både djuren och de som sköter dem får betydligt försämrad trivsel. Möjligen får djurskyddsföreningarna mera arbete med att se till att djuren inte far illa. Nej, det är inte ladugårdar av den typen som jag menar att man skall bygga, utan det är ladugårdar av den mera rejäla typen som

skall rustas upp för att såväl husdjuren, som de som går och sköter dem varje dag skall få det trevligare.

Låt mig därefter beröra byggnadsverksamheten i allmänhet med några ord. Jag finner då, att den pågående byggnadsverksamheten till största delen är projekt, i vilka staten och kommunerna investerar pengarna. Den enskilda sektorn däremot har i detta beträngda ekonomiska läge mycket små möjligheter att snygga upp och underhålla sitt byggnadsbestånd. Det är därför inte underligt att i viss mån hostäderna och särskilt ekonomibyggnaderna på landsbygden förfaller mer och mer.

Det är ingen tvekan om att sänkta byggnadskostnader och en sänkt ränta skulle få avgörande betydelse för ökad sysselsättning. Det måste vara en angelägenhet av första ordningen för arbetsmarknadens parter — LO och Arbetsgivareföreningen — att tillse att byggnadskostnaderna blir rimliga. Jag ser inte herr Geijer i kammaren, men jag skulle vilja ha framfört till honom, att han här har en stor uppgift.

Vi har frågat: »Varför sänker man inte räntan i vårt land, när allt talar för att sysselsättningen då skulle kunna ökas betydligt?» Vi har inte fått någon godtagbar förklaring till att räntan inte sänkts här. Men i andra länder sänks räntan. Jag läste en uppgift härom för några dagar sedan. Den västtyska centralbanken har sänkt räntan till 2 3/4 procent. Räntan var högst år 1956. Då var den 5 1/2 procent, och nu är den som sagt 2 3/4 procent. I Belgien är diskontot 3 1/4 procent. I Holland, där räntan har varit uppe i 5 procent, är räntan nu nere i 2 3/4 procent.

Jag fick den uppfattningen av herr Hjalmar Nilssons anförande, att också han önskade att pengarna inte skulle vara så dyra. Jag tror att han har större möjligheter än jag att påverka dem som kan sänka räntan, och jag skulle vilja vädja till honom att hjälpa till med att få en räntesänkning.

Jordbrukets eftersläpning i inkomsthänseende liksom de många årens skördeskador aktualiserar frågan om en snar

Statsverkspropositionen m. m.

lösning av jordbrukets långfristiga kreditbehov. Jag noterar därvid med tillfredsställelse, att finansministern med hänsynstagande till min interpellationsvis framförda fråga givit kreditmarknadsutredningen utökade direktiv, så att den inom ramen för sitt arbete också har att beakta möjligheterna att förbättra jordbrukets försörjning med långfristiga krediter. Därvidlag vill jag ge finansministern en liten blomma, om det kan ha någon betydelse — i dagens debatt har han inte fått några blommor, och det är därför skäl att frambara den lilla blomma som finns att tillgå. Ännu mera tillfredsställd skulle jag ha blivit, om utredningen samtidigt hade utökats med någon representant, som är väl insatt i och förstår de nystartade yngre jordbrukarnas problem, ty det har väl aldrig någonsin tidigare syntts så svårt som nu att lösa de ekonomiska frågorna i samband med generationsväxlingen.

Från visst håll har framförts synpunkter, som utgör ett hot emot 1947 års principbeslut om jordbruket beträffande garantien för en tryggad utkomst för familjejordbruket, vilket beslut ytterligare underströks vid tillkomsten av det nu gällande jordbruksavtalet. Den arealgräns — 10—20 hektar — som skulle utgöra basen för beräkningarna av likställighet i inkomsthänseende med andra näringar bör bibehållas. Det är en angelägen uppgift, att man inte ruckar på den, och det är också angeläget, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framlägger proposition så fort som möjligt med anledning av småbruksutredningens förslag.

I debatten har framförts, att man vid de större jordbruket har lättare att producera billigare produkter än vid de mindre gårdarna. Är det förresten så säkert att en större gård också medför större inkomster? Ja, skall man döma efter de räkenskapsresultat, som kommit fram vid de jordbruksekonomiska undersökningarna vid bokföringsgårdarna, visar det sig vara tvärtom. Vid en jämförelse mellan jordbrukarfamiljens arbetsinkomst i kronor räknat per brukningsenhet år 1953 med år 1956, där

1953 års jämförelsetal satts lika med 100, visar det sig att i storleksgruppen 10—20 hektar har denna arbetsinkomst stigit med 17,8 procent, medan i storleksgruppen 20—30 hektar ökningen endast varit 14,9 procent. I storleksgruppen 30—50 hektar är ökningen 8,1 procent. Skall jag sedan nämna arbetsinkomsten vid de arealstorlekar, som synes vara teoretikernas önskedröm, har arbetsinkomsten för arealgränserna 50—100 hektar stigit så blygsamt som 0,5 procent, medan för de allra största jordbruket — över 100 hektar — arbetsinkomsten *minskat* med 15,0 procent. I samtliga fall har arbetsinkomsten beräknats ur nettointäkten genom att man lagt till skuldräntorna och dragit bort »normala ränteaanspråk».

Jag har funnit angeläget att utförligt redovisa dessa siffror för dem, som till äventyrs tror att jordbrukets villkor kan lösas utan vidare, bara rationaliseringen gått så långt att det blir stora gårdar kvar. Allt tyder på motsatsen.

Den rationalisering inom jordbruket, som man i vissa kretsar svärmar för och som man vill påskynda med konstlade medel och som innebär att de mindre jordbruket sammanlægges med de större, anser jag för min del vara orimlig. Rationaliseringen och minskningen av brukningsdelarna sker tillräckligt snabbt ändå. Huruvida det är bättre att de så fort som möjligt avvecklas för att brukarna i dagens läge skall trängas med många övriga i bostads- och stämplingsköerna i stället för att försörja sig och sin familj på ett litet jordbruk, är väl en sak som rationaliseringsivrarna i första hand borde ta sig en funderare på.

Jordbruksministern har uttalat, att det är angeläget att plantera skog på åkern och sålunda den vägen åstadkomma en krympning av jordbrukets totalareal. Samtidigt finner man att endast en femtedel årligen av den skogsmark, som behöver bli föremål för kulturåtgärder av olika slag, såsom röjning, sådd och plantering hinner skötas. De medel, som hittills anvisats, räcker inte till för den kalmare, som behöver planteras. Detta framgår nämligen av det be-

Statsverkspropositionen m. m.

tänkande om skogsvården i Sverige, som lades fram förra året. Enligt min mening vore det angeläget att först klara detta problem, innan man ger sig in på att lägga åkerjord under skog.

Talet om att vår jordbruksproduktion är för stor är för övrigt inte något hållbart motiv för igenläggningen av åker. Denna fråga sammanfaller helt med fördelningen av vår fettförsörjning mellan smör och margarin. Den senaste tiden har visat att det svenska folket föredrar smör framför margarin.

Den debatt, som många gånger onyanserat förts om jordbrukets roll i vårt samhälle, kan bli skadlig för framtiden. Ungdomen kan bli tveksam när det gäller att skapa sig en framtid som jordbrukare, om inte lönsamheten håller takt med annan verksamhet.

Herr talman! Jag vill med de här anförda synpunkterna vädja till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att han i kraft av sitt ämbete medverkar till att det nya avtalet på jordbrukets område blir så konstruerat, att likställighetsprincipen tillämpas inte enbart till gagn för jordbruket utan blir till gagn för hela vårt land.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag skall inte tala latin, och jag skall inte läsa några dikter. När man har suttit en hel dag och lyssnat till en diskussion som denna och hört den kritik, som riktats gentemot den budget som framlagts, är det klart att man i sitt stilla sinne gjort en hel del invändningar, och det är några av dem som jag här vill föra till torgs.

Det har bl. a. framställts, som om den välvilja, som herr Ewerlöf talade om att samhället visat gentemot medborgarna i detta land, egentligen var till överlopps, och under alla förhållanden föreföll det inte bara i hans framställning utan i många andras framställningar, som om den egentligen stod i motsats till skattebetalarna och deras intressen. Så är det naturligtvis inte, ty skattebetalarna är praktiskt taget desamma som väljarna, och väljarna har ju i alla de fall, som

det varit fråga om här i dag, haft tillfälle att ge sin mening till känna om dessa saker. De har gång efter gång givit sin anslutning till vad som föreslagits, och detta har också gällt i fråga om de i dag mycket kalftrade sociala anslagen. Inte ens högern är emot alla dessa anslag, och även om högern är emot en hel del av dessa anslag, är alla de andra partierna mer eller mindre helhjärtat med på dem. Detta betyder att bakom hela den socialvårdande politik vi bedrivit och alltjämt bedriver står en överväldigande del av den svenska väljarkåren. När det förhåller sig på det sättet, är det väl inte alldeles riktigt att framställa saken så, som om det vore regeringen, som bär skulden för alla de utgifter som vi har beslutat på detta liksom på så många andra områden, och man utan vidare kunde göra den ansvarig för vad som förevarit. Även om regeringen naturligtvis varit den som lagt fram förslagen och varit en pådrivande kraft, är det dock på det sättet, att den överväldigande delen av folket har lämnat sitt samtycke. Man tycker då inte, att regeringen bör klä skott för vad som skett. Att man har gått särskilt hårt till väga i debatten kring det föreliggande budgetförslaget här i dag, har sammanhängt med att det dels fattas mycket för att driftbudgeten skall kunna balanseras, och dels att det är så stora belopp, som behöver lånas upp. Men om man vill göra gällande att det föreligger en nära nog katastrofal situation, så förefaller det som om man inte tänker på att landet många gånger har befunnit sig i liknande situationer. Det inträffar både för statens, kommunernas, de enskildas och bolagens del tillfällen, när man behöver mer kapital än annars. Vid sådana tillfällen har man också försökt skaffa erforderliga medel. Jag kan här ta ett exempel. När man i vårt land för 100 år sedan började bygga järnvägar, saknade vi tillräckligt kapital för att utföra arbetena. Vi måste låna kapital. Under åren 1855—1875, d. v. s. under den 20-årsperiod då det egentliga stambanebyggandet pågick, lånades upp sammanlagt 152 miljoner kro-

Statsverkspropositionen m. m.

nor. Det var på den tiden ett mycket stort belopp — det låter inte så mycket i våra dagar. Av den summan placerades den allra största delen eller 148 miljoner som lån i utlandet. I våra dagar, när vi har en statsskuld på omkring 40 miljarder, har vi inte mer än omkring 400 miljoner kronor placerade i utländska lån. Ett land och ett folk, som inom sina egna landamären kan uppbringa så pass stort kapital för att hålla i gång sin sysselsättning och sörja för att utvidgningen inom näringslivet håller takt med andra länders, kan väl ändå inte anses befinna sig i ett sådant läge, att det finns anledning till de jeremia-der, som man fått höra i dag. Det är väl å andra sidan klart, att lika litet som man för 100 år sedan, när man byggde järnvägar, kunde låna upp hur stora belopp som helst eller underbalansera driftbudgeten i hur stor utsträckning som helst, lika litet kan vi göra så i dag. Men om man tar hänsyn till de förhållanden, under vilka vi lever, måste man väl medge, att en skatteökning inte utgör ett så fruktansvärt hårdhänt ingrepp i skattebetalarnas rättigheter, att det finns anledning att göra uttalanden i sådana tonarter som har skett i dag.

Det har talats om att vi inte kunnat spara tillräckligt låt oss säga under den tid som gått efter det andra världskrigets slut. Men vi får väl ändå utgå från att hela frågan om sparandet under senare år kommit i ett helt annat läge än förr. Så länge människorna praktiskt taget inte hade något som helst skydd att påräkna från annat håll, framför allt inte från samhället, tvingades de, såvida de hade någon möjlighet till det, att lägga undan pengar för att ha dem till hands i kritiska situationer, vid arbetslöshet, sjukdom eller i andra sammanhang, men sedan man har fått arbetslöshetsförsäkring och medborgarna har fått skydd på livets olika områden, är det ganska naturligt, att man känner sig tryggare och att det följaktligen inte heller sparas individuellt förhållandevis lika mycket som det kanhända gjordes förr. Det är då ganska självfallet, att om

samhället har tagit på sig så många upp-gifter som det har gjort och det liksom näringslivet inte kan fylla sina uppgifter utan tillgång till kapital för sin vidare utveckling, så måste kapitalet skaffas på något annat sätt än genom att enbart lita till enskilt sparande, vilket senare skulle betyda, att vi baserade praktiskt taget hela vårt liv på de slumpvis inflytande tillgångar som det individuella sparandet ger. Något sådant kan inte vara tillräckligt, framför allt inte om det gäller att sörja för den fulla sysselsättning, som vi har ansträngt oss att få.

Det har glatt mig mycket att i dag höra det klander, som från borgerligt håll riktats mot regeringen för att den inte i tillräckligt god tid planlagt en sysselsättning för dem som har blivit arbetslösa. Från det håll, varifrån detta klander för bristande planmässighet i förberedelserna på detta område har kommit, har man tidigare riktat anmärkningar gentemot regeringen och det socialdemokratiska partiet för att de har önskat en planhushållning. Men i en planhushållning ingår otvivelaktigt också att kunna planlägga arbeten på ett sådant sätt, att man har arbetstillfällen tillgängliga då arbetslöshet uppträder, och det har glatt mig att man på den punkten anmärkt på regeringens handlingsätt. Det har otvivelaktigt brustit i det avseendet, så att folk har fått gå arbetslösa längre tid än de rätteligen behövt göra, och jag hoppas regeringen tar lärdom av det som nu inträffat, låt vara att det har kommit helt plötsligt och överraskande, så att man verkligen ser till att man inte blir överraskad på nytt, utan har planer uppgjorda, varigenom man kan gripa in tidigare än man har kunnat göra i detta sammanhang. Man måste inrikta sig på detta därför att det otvivelaktigt betyder ett mycket kännbart inkomstbortfall om vi får en arbetslöshet som sträcker sig över nämnvärd tidrymd och omfattar ett större antal människor, och därför bör vi självklart göra allt vi kan för att komma ifrån ett sådant läge.

Utöver detta finns inte så mycket att säga om det som tidigare sagts i dag.

Statsverkspropositionen m. m.

Det finns en del invändningar, som jag kunde ha gjort, men eftersom de det gäller inte är här i kammaren i kväll, skall jag inte uppta kammarens tid med att resonera närmare därom.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! När man studerar den digra statsverkspropositionen finner man att nionde huvudtiteln på ett anmärkningsvärt sätt skiljer sig från de övriga. Det har nämligen lyckats jordbruksministern att i olikhet mot sina övriga regeringskolleger banta ned sin huvudtitel med inte mindre än 18 miljoner kronor, låt vara att den siffran är högst preliminär och att det kan bli fråga om helt andra siffror innan riksdagen slutligen blir färdig med sina ställningstaganden. Departementschefen bebådar nämligen ett par propositioner längre fram som i väsentlig mån kan komma att kullkasta den uppställning som här presenterats. Jordbruksfrågorna är nu som alltid synnerligen svårlösta. Därom vittnade inte minst den debatt som ägt rum och de händelser som timat under det allra senaste halvåret.

Ett stort och svåravyttrat smöröverskott förorsakade producenterna en betydande inkomstminskning under senare delen av föregående år. Samtidigt förekom, som bekant, en livlig debatt rörande gränshandeln med våra grannländer. Överskottet förbyttes emellertid snabbt i sin motsats, och därmed kom även diskussionen rörande gränshandeln i ett annat läge. Facit blev att man sedan dess i stället har måst inrikta sig på import av smör för täckande av det egna folkhushållets behov. Så hastigt och oväntat kan alltså ett problem som detta skifta karaktär. Dessa snabba kastningar inom jordbrukets produktion och avsättning inbjuder till stor försiktighet när det gäller att lösa och komma till rätta med hithörande frågor.

Nog får man säga att jordbruksministerns förslag i följ, som innebar att man borde skjuta 200 000 mjölkkor, redan då verkade alltför orealistiskt och föga genomtänkt. Nu efteråt må vi väl säga att

det i alla fall var välsignat att jordbruksministern inte gjorde allvar av denna föresats utan att kostackarna i stället fick behålla livet, ty i dag behöver vi nämligen deras medverkan inom folkförsörjningen.

Det ständiga talet om ett fortsatt bestående överskott av mjölk, smör och andra livsmedel verkar alltför överdrivet. Situationen kan nämligen vara en helt annan bara inom några få år. Med den utveckling som vi nu har inom jordbruket tror jag inte på någon svårbevästrad överskottsproduktion, i varje fall inte på längre sikt, och detta av flera skäl. Låt mig här ange några av dem.

Ungdom och även medelålders människor flyr jordbruket i en jämn och oavlätlig ström. Aldringarna blir allt fler och fler inom näringen, och vi kan förutse att vi inom en närliggande tid får mångtusende gårdar i detta land som ingen längre vill äga eller bruka. Mjölkkornas antal har de senaste tio åren utan statliga skottpengar minskat med omkring 400 000 stycken, och minskningen fortgår alltjämt. Mjölmängden vid mejerierna visar på sina håll redan en stark tendens att minska, och den minskningen kommer säkerligen också att fortsätta i ökad takt framgenom. Sammanslagning av brukningsdelar och småbruk som försvinner leder inte heller till någon ökad produktion utan tvärtom. Vi har för resten här i landet under de senaste åren redan planterat skog på cirka 4 000 hektar årligen. En fortsatt dylik skogsplantering i ännu mera forcerad takt kommer att beröva jordbruket stora arealer visserligen något undermålig men dock tidigare produktiv åker.

Man bör, som sagt, gå varsamt och försiktigt fram med reformerna på hithörande område. Särskilt en sådan sak som skogsplantering på åker måste verkställas med en alldeles särskild grad av urskillning. Det kan nämligen komma en tid, innan skogen är mogen, då vi på nytt behöver ta den tidigare åkern i anspråk för dess ursprungliga ändamål. Då jordbruksministern nu begär ökat anslag för en dylik skogsplantering på åker bör han också enligt min mening ge lant-

Statsverkspropositionen m. m.

bruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna direktiv att här gå försiktigt fram. De kommer säkerligen att göra det i alla fall, men man vet att direktiv från högre ort i det fallet kan vara av behovet påkallade.

Nu menar inte jag att vi skall inskränka denna plantering. Vi har mycken dålig och oregelbunden åker, och vi har mark som inte är vare sig det ena eller det andra och som därför ur nationalekonomisk synpunkt omedelbart borde planteras med skog. Men när det å andra sidan är fråga om åker av bättre eller medelgod beskaffenhet, bör man inte utan alldeles tvingande skäl undandra den från den normala jordbruksproduktionen. Dess utläggande i stället till beten, exempelvis i och för köttproduktion, skulle på ett helt annat sätt möjliggöra dess ianspråktagande på nytt för sitt ursprungliga ändamål om så i en kritisk situation skulle behövas.

Nu har vi emellertid ett flertal statliga utredningar som sysslar med både jordbrukets och skogsbrukets problem. Det är önskvärt att dessa kan avlämna sina respektive utlåtanden dels så snart som möjligt och dels någorlunda samtidigt, så att man ur alla synpunkter kunde samordna de åtgärder som skall vidtagas. Nog får vi erkänna att lagstiftningen på jordbrukets område hittills alltför mycket haft karaktären av ett lapptäcke. Det är därför önskvärt att komma fram till en samordning på något längre sikt.

I avvaktan på denna samordning får man inte glömma bort våra många småbrukare eller lämna dem i sticket. Även om man på lång sikt menar att dessa är en yrkeskår, som skall försvinna, så måste under alla förhållanden de människor, som är knutna till småbruket, beredas sin bärgning. De har full rätt att i lika hög grad som andra göra anspråk härpå. Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar att jordbruksministern ämnar komma med nya förslag till småbrukets stöd.

Innan jag lämnar detta område vill jag, herr talman, återknyta till talet om ett eventuellt överskott av livsmedel, som inte skulle gå att placera. Det talet

verkar i hög grad verklighetsfrämmande i en tid och i en värld där två tredjedelar av alla människor på jorden svälter. Är det männe alldeles omöjligt att med alla goda krafter hjälp åstadkomma ett förnuftigt fördelningssystem till de hungrandes hjälp och till hjälp även för dem som lider av överskottet? Det rör sig här om ett internationellt och svårlost problem, jag är fullt införstådd härmed, men icke förty är det högst beklämmande att inte en sådan fråga som denna skall kunna lösas vid ett mellanfolkligt forum. Nog har man väl tidigare i andra sammanhang löst frågor av internationell karaktär, som synbarligen inte varit lättare att komma till rätta med än denna. Det skulle förvisso glädja en hel värld och på ett onat sätt förändra relationerna folken emellan, om det överskott av livsmedel, som ibland uppstår på skilda håll, kunde placeras där detsamma så ytterst väl behövs.

Denna riksdag har som bekant att ta ställning till ett ökat anslag till underutvecklade länder, och jag vågar tro att ingen här i riksdagen har några invändningar att resa häremot. Däremot skulle det vara än mera glädjande om denna hjälp antingen inom denna ram eller utanför densamma kunde kompletteras med stöd i form av livsmedel till världens många hungrande miljoner.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! När man har suttit och lyssnat på den hittills förda långa remissdebatten, och då man rätt många gånger tidigare har lyssnat till remissdebatterna här i riksdagen, får man den uppfattningen att oron och bekymren ökar år efter år för den framtida utvecklingen i vårt samhälle. Denna oro och dessa bekymmer finns inte bara i riksdagen utan också i mycket stor utsträckning ute hos allmänheten, inte bara hos de många tiotusentals arbetslösa utan även hos allmänheten i dess helhet.

När regeringen i årets statsverksproposition och även dessförinnan signalerat, att i år måste liksom så många

Statsverkspropositionen m. m.

gångar tidigare beslutas om nya och väsentligt höjda skatter, har helt säkert en mycket stark majoritet ute bland allmänheten den uppfattningen, att ett ökat skatteuttag i nuvarande situation leder till ännu sämre och svårare tillstånd. Det är inte så alldeles säkert att det blir som herr Palme uttalade, att bara vi får en ny skatt så blir det riklig tillgång till arbete och yrkesutbildning.

Man har vidare i dag, då man har lyssnat till debatten, haft anledning att tänka en tanke som en hel del talare redan har givit uttryck för: Tänk så litet man nu från regeringens och regeringspartiets sida har talat om vad man tidigare så många gånger har betonat, att man genom den politik som förs i detta land har den fulla sysselsättning- en garanterad!

Önskemålet om att vi skall ha full sysselsättning delas av alla, såsom många talare i dag har sagt. Ingen vill ha en stor arbetslöshet. Men tänk så många gånger under de senaste åren som regeringen har sagt att den inte ger avkall på sin uppfattning, att man för framtiden skall trygga den fulla sysselsättningen! Detta resonemang har använts som motivering för olika beslut och åtgärder.

Man har gärna vid alla tillfällen velat stryka under detta, att arbete och trygghet åt alla har varit den högsta politiska målsättningen i vårt land, och man har gjort dessa uttalanden så många gånger att kanske en hel del människor här i landet har gått och trott att den fulla sysselsättningen skulle vara för all framtid garanterad. Helt naturligt är det inte lika populärt nu som tidigare att för framtiden ge löfte om att den politik som förs skall medföra full sysselsättning vid alla tillfällen.

Nu skall jag för min del inte göra något försök att belysa någonting utöver vad andra från oppositionen redan har sagt om de stora allmänpolitiska frågorna, antingen det gäller statens finanser, arbetslösheten eller höjda skatter.

Vad jag för min del i fortsättningen huvudsakligen skall beröra är detsamma som jag något berörde i förra årets

remissdebatt. Jag syftar på de stora be-
kymmer som en del talare, och bland dem den närmast föregående, har snuddat vid, nämligen den fortgående avfolkningen av landsbygden. Antingen det är lågkonjunktur eller högkonjunktur, antingen det är arbetslöshetstider eller inte, så tycks denna avfolkning fortgå med oförminskad styrka. Genom god medverkan från lantbruksnämnderna försvinner cirka 5 000 brukningsdelar i jordbruket varje år, och helt nyligen har vi mottagit en uppgift — som den föregående talaren, herr Johansson, berörde — att nu en större åkerareal än tidigare årligen skall planteras med skog. Man beräknar att 10 000 hektar odlad jord per år skall överföras till skogsmark. Risk föreligger att, om detta program skall förverkligas, det blir mer än 5 000 brukningsdelar om året som försvinner.

När man ser igenom riksdagsberättelsen om vad i rikets styrelse sig tilldragit finner man att det är många utredningskommittéer som sysslar med delproblem vilka berör jordbruket och landsbygden. Men det förefaller som om de problem som många utredningskommittéer sysslar med behövd samordnas, så att det bleve en stor och samlande utredning av frågan, var någonstans gränsen skall gå för den stora folkflykten från landsbygden. Ty det kan väl ändå inte vara meningen att befolkningsunderlaget på många håll skall tunnas ut så starkt att vi får stora ödebygdssområden.

Tyvärr verkar det som om den utveckling som nu förekommer skulle vara allmänt accepterad på många håll. Jag vill gärna upprepa vad jag framhöll förra året, att såväl regering som riksdag och alla statliga myndigheter behöver få en mera landsbygdsvänlig inställning.

Hur många rena landsbygdskommuner är det inte som under 1950-talet, till synes utan tanke på att folkmängd och skatteunderlag viker undan, har gjort mycket stora och dyrbara investeringar? Ganska snart kommer det för många landsbygdskommuner att bli betydande skattebekymmer, bekymmer för hur man

Statsverkspropositionen m. m.

skall finansiera den kommunala verksamheten.

Jag skall så gå över till att något beröra det sätt varpå våra väg- och kommunikationsfrågor behandlas av kommunikationsministern under sjätte huvudtiteln. Vägfrågorna har redan behandlats så mycket i denna debatt att det kanske är onödigt att vidare syssla med dem. Hans excellens statsministern har i dag gjort flera uttalanden om att bilisterna skall få bättre vägar och att det skall bli mera vägar. Det uttalande som excellensen gjorde, att det kanske inte skall dröja så länge innan väganslagen blir större än beloppet av de inflytande bilskatterna, har vi ju särskild anledning att lägga på minnet.

Från landsbygdens synpunkt kan man inte bli särskilt glad över kommunikationsministerns uttalande i statsverkspropositionen, att våra begränsade investeringsresurser främst bör sättas in på väg- och gatunätet kring och i tätorterna, där biltrafiken av markerad nyttokaraktär utsatts för svåra påfrestningar. Är det inte ganska svårt att i bilismens tidevarv dela upp trafiken i vad som skall kallas nyttotrafik och annan trafik?

Man kan hälsa med tillfredsställelse att väganslagen i sin helhet, inklusive de belopp som är uppförda att användas till beredskapsarbeten, enligt statsverkspropositionen föreslås bli uppförda med betydligt höjda belopp. Men jag tror för min del inte att det är så alldeles säkert att vi under nästa finansår kommer att i praktiken få erfara ett bättre vägunderhåll och en större upprustning av våra allmänna vägar. Det erfordras säkerligen ännu kraftigare tag om inte trafiken även i fortsättningen skall öka i hastigare takt än förbättringen av vårt vägnät. Med biltrafikens nuvarande ökning blir det för varje år allt större påfrestningar på vägunderhållet och allt trängre på alla de många vägar som på intet sätt är anpassade efter den trafik som nu förekommer.

Att inte bilskattemedlen i sin helhet redan blivit använda, som meningens från början varit, till upprustning av vägväsendet under de senaste åren mäs-

te betecknas som en stor olycka. Det blir svårt att hinna ifatt den stora eftersläpning i fråga om vägarna som redan förekommer.

Visst är vi alla, som jag förut har sagt, intresserade av att arbetslösheten avhjälpes så mycket som möjligt. Men jag är mycket tveksam om huruvida det kan vara riktigt att avdela och ställa till förfogande så stora belopp som nu föreslås till beredskapsarbeten vid vägarna. Man borde i stället enligt min mening öka de ordinarie vägbyggnadsprogrammen. Även detta skulle nämligen betyda mycket för arbetslöshetens bekämpande. Utan tvivel blir de vägarbeten, som nu så långt som möjligt skall drivas med arbetslösa, mycket dyrbara vägbyggen. Jag är heller inte säker på att det blir de mest angelägna vägbyggena som kommer till utförande genom de planerade beredskapsarbetena.

Under tidigare arbetslöshetsperioder har det varit så, att de bygder, där man haft ett under en lågkonjunktur för arbetslöshet känsligt näringsliv och där man också fått en betydande arbetslöshet, genom stora beredskapsarbeten fått sina vägar upprustade. Det kan inte vara riktigt att sådana bygder och områden även nu skall få sitt vägbehov bättre tillgodosett än de bygder där man har ett mera stabilt och mindre konjunkturkänsligt näringsliv. För bygder av det senare slaget är det minst lika viktigt som någon annanstans att man får sitt vägbehov väl tillgodosett. Ingen bygd bör när det gäller vägväsendet straffas för att man inte har så eller så många arbetslösa.

Vi kan också när det gäller sjätte huvudtiteln i år hälsa med tillfredsställelse att där redovisas nu den på hösten 1957 av delegationen för översiktlig vägplanering utarbetade vägplanen för hela landet. Man kan dock inte vara lika tillfredsställd med det sätt varpå denna vägplan redovisats. Man kan inte påstå att kommunikationsministern helhjärtat vill lägga denna av en mycket god sakkunskap utarbetade vägplan till grund för en allmän upprustning av våra vägar.

Hans excellens herr statsministern

Statsverkspropositionen m. m.

framhöll i ett av sina anföranden före middagsrasten, att regeringen icke har tagit ställning till vägplanen, men nog har kommunikationsministern gjort en del uttalanden, vare sig dessa nu skall räknas som ett regeringens ställningstagande eller inte. Jag är glad för att statsministern i sina uttalanden i dag visat ett större intresse för vägarna än vad kommunikationsministern gjort i årets statsverksproposition.

Vi får i år i kommunikationsministerns uttalande ännu en gång läsa vad vi i andra sammanhang hört så många gånger förr, nämligen att hur angelägen en upprustning av våra vägar än framstår, så måste likväl väginvesteringarna vägas mot andra trängande investeringsbehov. Det är, som det brukar heta, samhällsekonomiska och arbetsmarknads-mässiga synpunkter som skall beaktas. Man söker förgäves i propositionen vad vägväsendet beträffar efter något uttalande av statsrådet om att för att åstadkomma de resurser, som erfordras för ett förverkligande av denna vägplan, skall icke användas andra medel än de bilskatter som år efter år flyter in. Längre än till detta att bilskatterna skall användas till sitt rätta ändamål och inte smusslas undan för något annat sträcker sig inte mina förhoppningar.

Statsrådet Skoglund har glömt bort att den redovisade vägplanen enligt sakkunskapen icke är någon lyxbetonad eller överdimensionerad vägplan, utan planens genomförande uppställs som ett minimikrav, som man inte utan betydande risker kan pruta på. Jag har sagt vid något tidigare tillfälle att det alltid brukar resas något hinder när vägarna skall byggas ut i takt med den hastigt ökade trafiken. Nu går man och väntar på det resultat som skall läggas fram av 1953 års trafikutredning. Man kan tycka, att om 1953 års trafikutredning hela tiden haft intresse för sin uppgift, borde den efter mer än fem år nu vara färdig med sitt arbete och kunna framlägga sitt resultat.

Trots det stora och säkert mycket väl utförda arbete som ligger bakom vägplanen framhåller statsrådet Skoglund, att

risk kan föreligga för felinvesteringar på vägsidan, ur den samlade transportapparatens synpunkt. Man bör nu, fortsätter statsrådet, i avvaktan på en plan för landets transportförsörjning i stort, särskilt se till att investeringar enligt vägplanen ej sker som sedan visar sig vara mindre lämpliga.

Att järnvägsstyrelsen, som representerar ett helt annat avsnitt av våra kommunikationer, har en del synpunkter att anföra på utbyggnaden med anledning av vägplanen, behöver man kanske inte ta så allvarligt. Järnvägsstyrelsen skulle väl inte fylla sin uppgift, om den alldeles stillatigande var åskådare till den konkurrens den fått med andra kommunikationsmedel. Men när det nu är så att bilägarna genom bilskatter, som i stor utsträckning erlägges i förskott, betalar de bättre vägar man vill ha, tycker jag inte heller att statens järnvägar skall försöka att för mycket lägga hinder i vägen för motorismens och bilägarnas önskemål. Det är väl ändå ingen som tror att statens järnvägar, utan mycket tunga bördor på biltrafiken, avsedda att bromsa motorismens utveckling, på allvar kan ta upp konkurrensen med bilismen, även om järnvägarna helt naturligt alltjämt har sin stora uppgift att fylla.

Bilismens utveckling måste accepteras av alla, och det intrycket som många har att vårt samhälle är bilfientligt måste försvinna.

Som alla är medvetna om, går många järnvägslinjer dag efter dag och år efter år med stora förluster. Förslag föreligger till nedläggning av ett stort antal järnvägslinjer. Detta bör inte ske och skall inte ske, har det sagts många gånger här i riksdagen, innan de allmänna vägarna blir så utbyggda att berörda bygder icke får några försämrade kommunikationer.

Man borde enligt min mening inom ramen för tillgängliga vägenslag nu så mycket som möjligt forcera utbyggnaden av de vägar, som skall ersätta nedlagda järnvägslinjer, så att man på det sättet kan bringa ned SJ:s stora förluster.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag har helt nyligen med stort intresse studerat Nordiska rådets meddelande om rekommendation av ekonomiskt samarbete i Finlands, Norges och Sveriges nordligaste områden. Min avsikt är att i denna remissdebatt beröra en fråga, som behandlas i rekommendationen. Det gäller en rapport, som Nordiska vattenkraftkommittén avlämnat till Nordiska rådet beträffande utvidgat samarbete för utnyttjande av Nordkalottens vattenkrafttillgångar. Vattenkraftkommittén består av fyra ledamöter från Finland, två från Norge och tre från Sverige. Det vore givetvis önskvärt att behandla kommitténs rapport i dess helhet, men därifrån avstår jag dock. Jag inskränker mig till det kapitel, som handlar om utbyggnaden av vattenkraften i Kalix och Torne älvar. Kommittén har framlagt tre utbyggnadsförslag. Jag ber att i mycket sammanträngd form få presentera de olika förslagen.

Först har vi alternativ A, som gäller en s. k. konventionell utbyggnad. Det betyder att om man utbygger på gängse sätt, kommer utbyggnaden att omfatta omkring 20 kraftstationer av måttlig storlek i vardera Torne älv och Kalix älv. Den ekonomiskt utbyggbara kraftmängden är av storleksordningen 7 å 8 miljarder kilowattimmar per år.

Alternativ B innebär överledning till Torne älv. Som vi känner till, löper Torne och Kalix älvar i stort sett parallellt med och nära varandra. För kommittén har det därför tydligen legat nära till hands att tänka sig överledning av vatten från den ena älven till den andra för att kunna koncentrera utbyggnaderna till endast den ena älven. På grund av höjdförhållandena blir det dock i så fall endast fråga om att leda över Kalixälven till Torneälven, säger kommittén. Utbyggnaden skulle även i detta alternativ omfatta cirka 20 kraftstationer i Torneälven. Den sammanlagda kraftmängden blir i detta fall omkring en miljard kilowattimmar per år mindre än alternativ A, men enligt beräkningarna minskas kostnaderna i ännu högre grad.

Slutligen har vi alternativ C, innebarande överledning till Atlanten. Enligt detta alternativ överledes de övre delarna av Kalix och Torne älvar till Torne träsk, varefter vattnet utnyttjas i en jätteanläggning mellan Torne träsk och Atlanten, någonstans vid svensk-norska gränsen. Detta alternativ skulle ge en kraftproduktion av 5 till 7 miljarder kilowattimmar per år. Vidare kan man, framhåller kommittén, bygga ett par kraftstationer till, och på så sätt skulle även enligt detta alternativ erhållas en kraftproduktion av ungefär 8 miljarder kilowattimmar per år.

Kommittén påstår att det sista alternativet — C-alternativet — har utsikt att bli billigare i anläggning än de två förstnämnda. Och för att förebygga panikstämning och för att lugna och trösta de oroliga människor som bygger och bor i dessa landamärena i Sverige och Finland framhåller kommittén att det endast är vattnet från älvsystemets övre delar som skulle utnyttjas. Övriga delar av Kalix och Torne älvar skulle enligt kommitténs förslag övergå till att bli s. k. skogsälvar med en vattenmängd vid mynningen av omkring hälften av den nuvarande.

Så är i stora drag den kalla verkligheten i vattenkraftkommitténs förslag. Visserligen befinner sig denna utredning än så länge på det preliminära planet, men experternas utredningsarbete pågår för fullt, och det slutgiltiga förslaget torde inte låta vänta på sig så värst länge.

Som orsbo och representant för den berörda bygden anser jag det vara min skyldighet att redan på detta stadium föra denna synnerligen stora fråga på tal här i riksdagen. Det förhåller sig nämligen så, att både alternativ B — som går ut på att leda över Kalixälvens vatten till Torne älv — och alternativ C — som går ut på att kapa av Muonio, Lainio och Torne älvar, dämna upp övre delen av Kalix älv och slussa vattenmassorna från dessa älvar in i Torne träsk för vidare befordran till Atlanten — har mottagits med stor häpnad och bestörtning av bygdens befolkning såväl i Sverige som

Statsverkspropositionen m. m.

i Finland. Och det är inte att undra på att människorna reagerar så kraftigt. Perspektiven är kusliga. Så illa har folket i Kalix älvdal inte uppfört sig gentemot oss som bor vid gränsälven, att vi med glatt sinne och gott samvete skulle kunna se detta dystra och hårda öde drabba dem, nämligen att ungefär hälften av Kalixälvens vatten förs över i Torne älv. Den som känner till den nuvarande mäktigheten i dessa älvar och den skönhet de ger åt bygden kan inte medverka till att se dem förvandlas till steniga raviner, som efter förödelsen skulle komma att likna skogsbäckar vilka som helst.

Jag skall inte närmare gå in på de enorma återverkningar, som en utbyggnad enligt förslaget att leda över Kalixälvens vatten till Torne älv eller enligt alternativet att de övre delarna av Kalix och Torne älvar skall överledas till Torne träsk skulle få på en rad näringsområden i den berörda bygden. Självfallet blir jordbruket lidande, likaså flottningen, fisket, renskötseln och mycket, mycket annat. I detta skede kan man egentligen inte alls överblicka de väldiga ekonomiska konsekvenser dessa utbyggnadsförslag skulle föra med sig om de realiserades.

För att förebygga missförstånd vill jag ha sagt, att befolkningen i och för sig inte har någonting emot att även de nu aktuella älvarna lämnar sin tribut för att täcka det växande energibehovet. Vi känner också till att från finsk sida har uttalats önskemål om gemensam utbyggnad av gränsälven så snart ske kan.

Allmänhetens inställning där uppe till de olika utbyggnadsförslagen känner jag utmärkt väl till. Det enda alternativ som från befolkningens sida kan godtagas är, att utbyggnaden sker konventionellt, d. v. s. att Kalix älv utbygges för sig och Torne älv för sig. I denna uppfattning är alla eniga på bägge sidor om gränsälven.

En angelägenhet av stor vikt och ett önskemål som måste anses berättigat är att frågan ställs under full belysning och att människorna i bygden får säga sin mening i tid. Men inte ens länsstyrelsen

i Norrbottens län har på något vis kontaktats i denna synnerligen viktiga fråga, och man måste ju säga att det är synnerligen anmärkningsvärt.

Befolkningen förväntar att de statliga kraftföretagen i Finland, Norge och Sverige, som har hand om den fortsatta utredningen, beaktar dess synpunkter och önskemål. Att ställa befolkningen helt åt sidan, då sådana för bygden stora — för att inte säga revolutionerande — frågor står inför sitt avgörande, är mindre lämpligt.

Sedan vill jag, herr talman, något beröra en annan fråga som på sitt sätt är aktuell, dock inte så mycket i gränsorterna där uppe i norr men väl här i Stockholm och Helsingfors. Vissa stockholmstidningar har helt nyligen skrivit t. o. m. ledande artiklar i ärendet. Skolöverstyrelsen har nämligen hos Kungl. Maj:t gjort framställning i fråga om särskilda undervisningsgrupper i finska språket i vissa årskurser i folkskolan längs den svensk-finska gränsen i Tornedalen. Såsom av statsverkspropositionens åttonde huvudtitel, punkterna 216 och 220, framgår har departementschefen i huvudsak gått med på överstyrelsens förslag.

Jag kan inte tänka mig annat än att riksdagen godkänner statsrådets framställning, allrahelst som det nu framlagda förslaget i sak inte skiljer sig så mycket från vad riksdagen beslutat redan år 1935. Någon egentlig praktisk betydelse kommer detta ändringsförslag inte heller att få. Skolöverstyrelsen konstaterar också i sin motivering till framställningen, att hittills har endast ett fåtal elever uttryckt önskemål om finska som valfritt ämne, och räknar med att denna möjlighet även i fortsättningen kommer att utnyttjas i mycket ringa utsträckning. Jag tror för min del att denna skolöverstyrelsens spådom är alldeles riktig. I full vetskap om frågans ömtåliga karaktär har skolöverstyrelsen motiverat denna framställning med stor försiktighet. Vad som enligt min mening är det viktiga i sammanhanget är att undervisningen i finska allttjämt skall vara frivillig.

Statsverkspropositionen m. m.

Den s. k. språkfrågan i denna gränsbygd har i årtionden ägnats stor uppmärksamhet och diskuterats i många sammanhang såväl i Sverige som i Finland. Bägge ländernas rikspress och andra, mer eller mindre nogräknade, publikationer har flitigt anlitats — för att nu inte tala om provinstitidningar. Stridens vågor har många gånger kunnat gå höga. I argumentationen har parterna ofta skjutit betydligt över målet, men sådant är ju mänskligt. Inte så sällan har det hänt att personer, som knappast satt sin fot i denna gränsbygd, har korat sig själva till de verkligt sakkunniga i språkfrågan. Men allmänheten — alltså tornedalningarna själva — har med några ytterst få undantag hållit sig på sidan om tråtan. Man har fått det intrycket att dess ståndpunkt är klar — varför skall man hålla på och bråka! Ibland har artikelförfattarnas resonemang varit t. o. m. så hårdagna att de till varje pris har velat få fram att ett s. k. kulturellt förtryck existerar från myndigheternas sida. Såsom infödd i gränsorten och ständigt boende där vill jag ha sagt här i den svenska riksdagen att något förtryck, vare sig minoritets-, kulturellt eller annat, har vi aldrig varit utsatta för. Att vi tidigare har varit isolerade från det övriga Sverige är en annan sak.

Det kan väl inte vara riktigt att myndigheterna lastas för att människorna själva i denna gränsbygd praktiskt taget undantagslöst satsat så hårt som de verkligen har gjort på det svenska språket. Då skulle man väl hellre kunna anse det som förtryck, om människorna hindrades att gå den väg de själva helst vill vandra.

Även — och kanske inte minst — vi gränsbor måste tänka realistiskt. Att sväva i det blå gagnar föga. Man måste förstå att för folket i denna gränsbygd är det ett livsvillkor att lära sig svenska så bra som möjligt. Finska språket ställs fördenskull inte alls åt sidan. Befolkningen är i stor utsträckning tvåspråkig med såväl svenskt som finskt modersmål. I den svenska Tornedalen vore man synnerligen glad om tvåspråkigheten, åtminstone i någon mån, vore rå-

dande även på den finska sidan av gränsälven. Men tyvärr är detta ett önsketänkande.

Vi gläder oss mycket åt skolöverstyrelsens uttalande att det är angeläget att man tillgodoser målsmännens berättigade önskemål att gränsortsbarnas barn i den obligatoriska skolan skall erhålla samma utbildning och kunskaper som övriga elever i svenska skolor, även då det gäller att vårda språket.

Man kan också helt dela skolöverstyrelsens uppfattning att odlandet av det finska språket vore en uppgift för det frivilliga folkbildningsarbetet. Här finns ett arbetsfält, där dessa organisationer åtminstone kunde göra ett försök. I vilken utsträckning befolkningen i den berörda bygden kommer att visa intresse för denna form av vidare utbildning i finska språket vågar jag för min del inte ens gissa.

Herr talman! Endast några ord till! Var och en kan förstå att vi i Norrbotten är synnerligen glada över att regeringen föreslår att riksdagen ger sitt bifall till att en utbyggnad av Statens skogsindustrier och Norrbottens järnverk kommer till stånd. För riksdagen finns det väl ingen anledning att bromsa denna utveckling av statsdriften, som i Norrbotten i praktiken omfattas av snart sagt alla, även om man på borgerligt håll annars bekänner sig till det privata initiativets principer.

Ännu mera glädjande hade det givetvis varit, om regeringen skulle ha föreslagit att något gjordes även i Törefors och på Seskarö.

Vad angår ASSI:s utbyggnad säger departementschefen dock att han inte anser bolagets utveckling i Norrbotten avslutad i och med att anläggningen vid Piteå färdigställs. Detta uttalande noterar vi norrbottningar givetvis med stor tillfredsställelse. Vi förväntar att ASSI:s ledning utan onödig tidsutdräkt tar initiativ till och framlägger positiva förslag även rörande Törefors och Seskarö.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag borde i detta ögonblick känna mig som en mygga som ja-

Statsverkspropositionen m. m.

gas av ett lejon, men jag tänker ändå säga vad jag har på hjärtat. Det som jag har att säga har bra litet att göra med statsverkspropositionen, men i den här debatten har man ju tillfälle att ventiler synpunkter på olika företeelser i samhället, och jag tänkte tala om att vi har det så bra, om vår höga standard. Det har ju många gjort i dag.

Jag vill gärna vara med och dela glädjen över att vi har en så hög standard här i landet. Men jag känner mig ändå som slaven på triumfvagnen, han som viskade i triumfatorns öra; jag gör det nästan bokstavligen.

Anledningen till att jag vill tala om detta är närmast statsministerns anförande till utlandssvenskarna på annandag jul. När man hörde det talet fick man klart för sig att Sverige är ett förlovat land. Det är annat nu här i Sverige än det var när de stora skarorna av emigranter gav sig i väg härifrån. Nu har vi social trygghet och vi har ett allmänt välstånd. Visst är allt det sant. Jag skall inte kommentera talet. Det skarpaste och hårdaste omdömet om det har jag från en gammal fackföreningsman som var bitter över det fåvälde och den brist på känsla för den enskilda individen, som enligt hans mening fanns bakom de stora och skrytsamma orden.

Visst har vi det bra här i Sverige, det kan ingen förneka. Vi har en medellivslängd, som har ökat med 20 år på de senaste 70 åren och som är bland de högsta i världen. Men observera: den återstående medellivslängden för dem, som nått 65 års ålder, har bara ökat med knappt två år under samma 70 år. Trots allt vad man vunnit genom att med antibiotica och andra medel bekämpa olika infektioner o. s. v. har man inte lyckats nämnvärt förlänga den återstående medellivslängden för dem som nått upp till 65-årsåldern. Det är en tankeställare.

Men visst har vi det bra. Vi äter gott och vår kost har en hög standard. Man tar nog inte alldeles fel, om man tillskriver den höga koststandarden det förhållandet att under senare år en obestridd tendens till ökning relativt och absolut förefinnes i fråga om antalet

män som dött i åderförkalkning i förhållandevis unga år. Också det är en tankeställare. Det kan kanske lugna några oroliga, att om man bortser från dem som var över 80 år, så har fram till och med år 1956 någon relativ ökning av antalet döda i kräftsjukdomar inte kunnat påvisas och någon ökad dödlighet i leukemi över huvud taget inte förekommit.

Kärnvapenproven hade sålunda åtminstone fram till och med år 1956, såvitt man kan döma, inte förorsakat någon ökad dödlighet i vårt land, men det är möjligt — i varje fall är det inte alldeles omöjligt — att höjningen av vår koststandard kan ha en viss tendens att minska vår livslängd.

Men visst har vi det bra, och visst har vi social trygghet. Vår arbetslöshet är ju helt måttlig, om man jämför den med 1930-talets förhållanden. Vi har nu bara 73 000 registrerade såsom arbetslösa, och jag är övertygad om att siffran skulle vara dubbelt så stor, om det inte hade vidtagits så kraftiga åtgärder mot arbetslösheten. Men statistiken härvidlag är, som herr Palme redan har sagt, bräcklig. Arbetslösheten är utan tvivel i viss utsträckning en ungdomsarbetslöshet, som inte fullständigt inregistreras. Många av de på arbetsmarknaden under år 1958 nytillkomna ungdomarna har säkert inte fått arbete. Är de inte med i arbetslöshetskassor och har de inte anmält sig till arbetsmarknadsstyrelsens organ så är de inte registrerade. Har de ungdomarna kunnat beredas yrkesutbildning är det bra. Är de sysslösa är det tråkigt, särskilt i vår tid då förhållandena bland ungdomen kan ge anledning till oro. Ordnat arbete är säkert en viktig profylax mot ungdomsbrottslighet. En annan omständighet, som förskönar bilden, är att en viss arbetslöshet dolts i form av lägre utbud av kvinnlig arbetskraft — det har både herr Palme och fru Hamrin-Thorell tidigare varit inne på. Slutligen har den minskade sysselsättningen haft till följd att vissa kategorier av i Sverige arbetande utlänningar — främst från de nordiska grannländerna — föredragit att

Statsverkspropositionen m. m.

återvända hem. Det är ju beklagligt att Sverige på så sätt exporterar sin arbetslöshet, men den flexibiliteten i den svenska arbetskraftstillgången är en fördel för den svenska ekonomin. Och vi svenskar har ju en viss fallenhet — något som väl för övrigt är gemensamt för de flesta folk — för att i första hand tänka på oss själva.

Visst har vi det bra här i landet. Det är numera få svenskar som emigrerar. De inte helt små siffrorna över utflyttade från Sverige gäller mest utlänningar, som under kortare eller längre tid haft arbete här, och de svenska medborgare som beger sig ut är ganska få. Men det är en viss grupp, som inte ogärna gör det. Den gruppen är att finna bland dem som har en internationellt gångbar utbildning, d. v. s. det gäller egentligen bara dem som har teknisk utbildning i någon form. Det är ingalunda de sämsta bland dessa som ger sig i väg. En del av dem far från början ut för att få utbildning eller för att arbeta i svenska företag utomlands, men de blir senare kvar där ute. De märker att de är friare, har större möjligheter att göra sin duglighet ekonomiskt lönande än de har i Sverige, och de bryr sig inte om att resa hem igen. Det är väl ingen stor grupp som ger sig bort på den vägen, men det är en dyrbar och värdefull grupp, och vi, vi har brist på tekniker.

Det finns också en del som haft ett verksamt liv utomlands och som gärna skulle dra sig tillbaka hem till Sverige. Men många av dem som skaffat sig inkomster från utlandet återvänder inte hit. De slår sig hellre ned i något land, där de själva kan få disponera mera av sina intjänade pengar, och deras pengar ser vi aldrig här. Det skulle vi ha gjort i många fall, om våra skatter inte vore så höga och inte utmärktes av så stor progressivitet. Många tycker också att de har så dålig rörelsefrihet med sina pengar här. De kan inte få köpa en lantgård annat än efter mycket besvärliga förhandlingar som tar lång, lång tid och där utgången alltid är oviss, för att bara ta ett exempel.

Ja, de där människorna är inte soli-

dariska, det är kanske riktigt. Men i en tid, när det materiella satts som det högsta goda, blir känslan för ideella värden lätt avtrubbad, och de värdena skattas inte så högt.

Vi brukar tala om våra trafikolycksfall som vår nyaste folksjukdom, och i den dör det över 900 människor om året. Vi är glada över att trafiksäkerhetsforskningen i år skall få betydligt förhöjda anslag, och vi hoppas att detta skall bidra till att reducera skadornas antal. Men vi har också en annan stor grupp av dödsfall, som man tycker inte skulle höra hemma i ett så bra land som vårt, och det är de som tar livet av sig själva. 1956 uppgick antalet självmord här i landet till inte mindre än 1 474 stycken, den högsta siffra som registrerats i vårt land sedan dödsorsaksstatistikens början år 1911. Vi är väl inte det land, som har den allra högsta procentuella siffran i världen, men vi ligger väl till i toppklassen, medan sådana länder som Norge, Holland, Italien och England procentuellt sett har bara omkring hälften så många. Det är ganska regelbundet tre gånger så många män som kvinnor som tar livet av sig. Ungefär en sjättedel av de män som dött i åldern 20—40 år har begått självmord, och det är inom denna åldersgrupp den allra viktigaste dödsorsaken. Men om man beräknar frekvensen av självmord på antalet individer inom varje åldersgrupp, finner man att frekvensen ökar ända upp emot 75-årsåldern, om den dödsorsaken också inte har någon större plats bland alla de övriga dödsorsakerna i den åldern. Men ännu mellan 45 och 50 år har ungefär lika många män dött av självmord som av kräfte.

Det är svårt att analysera orsakerna till självmord, men den höga och ökande frekvensen manar till eftertanke. Man kan förstå att det här gäller personer, som inte kunnat stå rycken för påfrestningarna i vårt samhälle, och det är ett dåligt betyg åt detta, att så många inte klarar de påfrestningarna. Det hänger också på något sätt ihop med att vi har det så bra. Under kriget var det en otvetydig nedgång av antalet självmord.

Statsverkspropositionen m. m.

Inte mindre än drygt 280 (229 män och 54 kvinnor) av dem som begått självmord var över 65 år. Det är en uppgift, som är värd att ta fasta på. Man har i vårt land stirrat sig blind på den kontanta pensionen. Ofta är denna inte det väsentliga. Det väsentliga är omvårdnaden om de gamla, och det borde vara på den man skulle satsa pengar hellre än att anslå så stora belopp till den kontanta pensionen. Jag vill inte bestrida, att det kan vara väsentligt för åldringar att få en pension, som är ett grundskydd och som tryggar mot direkt nöd. Men åldringarnas problem är inte lösta med det, åldringarna blir ensamma, bittra och övergivna. De behöver sysselsättning. För många av dem vore det en uppmuntran av stor betydelse, om de kunde utnyttja sin arbetsförmåga och därmed förbättra sina ekonomiska villkor. Det arbete, som under ledning av bland andra Gustav Möller utföres för att åstadkomma något i den vägen, är värt all uppmuntran. Många som inte längre kan sköta sig själva behöver någon som tar hand om dem. I första hand är det familjen som bör göra detta. Det är dock många omständigheter som gjort det svårt att ta hand om åldringarna inom familjen. De moderna våningarnas små utrymmen, svårigheten att få hemhjälp och de stora kostnader, som den betingar, har ju helt förändrat möjligheterna härvidlag. Men kan åldringen inte vårdas inom familjen, kanske han kan få någon mer eller mindre kvalificerad hjälp, som tittar till honom några få timmar om dagen. Det är en billig och effektiv form av åldringsvård, som också gör att den gamle kan få vara kvar i sin egen miljö. Men kan han inte vara hemma, måste han få vård på något slags anstalt. Det är ofta mycket väsentligare att detta kan ordnas än att åldringen får en högre kontant pension. Den vården är en helt vanlig personlig omvårdnad. Den ger inte anledning till stora tidningsrubriker och till intervjuer i TV. Men den har en mycket större social betydelse än braskande medicinska nyheter, om vilkas värde man ännu intet vet.

Jag skall bara tala om en grupp till i vårt samhälle, som visar att detta inte är det förlovade land som man vill låta påskina att det är. Det gäller alkoholisterna.

Det är sant, att förtäringen av sprit nu minskat och är ungefär lika stor som den var när spriten släpptes loss 1955. Men det är måttlighetsförbrukarna, som minskat sin kvantitet. De i städerna för fylleri omhändertagna är alltjämt betydligt flera än de var förut, antalet kvinnor bland dessa ökar fortfarande, och antalet ungdomar under 21 år bland dem är alltjämt betydligt större än det var före den 1 oktober 1955. De som bor vid systembolagets affärer rapporterar, hurusom en allt större skara sjabbiga personer samlas utanför affärerna vid öppningsdags på måndag morgon och att även inom denna grupp inslaget av kvinnor ökar. Det är sant, att den gamla uppsättningen av alkoholister i stort sett är borta. De försvann när spriten kom loss, då de snart dukade under. Men det kommer en ny uppsättning, och de kroniska alkoholsjukdomar, som vi här i Sverige praktiskt taget aldrig såg under Brattsystemets tid, finns numera återigen.

I all sjukvård är det bättre att förebygga sjukdomar än att behandla en redan utbruten sjukdom, det har redan sagts två gånger i dag. När jag deklarerar som min åsikt att det är bättre att försvåra för folk att komma åt ett övermått av sprit än att bygga anstalter för dem som alltför lätt får alltför mycket, är jag inte efterklok — jag har alltid uttalat min stora oro inför upphävandet av ransoneringen. Det är med tillfredsställelse man erfarit, att här i Stockholm frivilligt infördes en begränsning av restaurangutskänknigen i samband med julhelgen — en skärpning av den begränsning som i tysthet hela tiden praktiserats. Tiden börjar bli mogen för en ny och förutsättningslös utredning om förhållandena nu och om vad man kan göra för framtiden. Jag efterlyser en sådan utredning. Tillfredsställelsen i Reformatorn under höstmånaderna 1958 var säkert inte berättigad, och jag delar den kritik, som riktats mot den.

Statsverkspropositionen m. m.

Visst har vi det bra här i landet, men det finns en hel del skönhetsfläckar i bilden. Vi skall inte förhäva oss över hur bra vi har det. Standardhöjningen är inte bara av godo. När man granskat bilden och pekat på några saker som man skulle vilja ha bättre, då frågar man sig: Är det inte något som fattas?

För många är en religiös tro, övertygelse och gemenskap något som kan bära genom svårigheter och frestelser av olika art här i livet. Det förefaller t. ex. som om på vissa håll ett omvänt förhållande funnes mellan självmordens antal i ett land och religionens makt över sinnena. Men även om den religiösa tron inte kan gripa en människa, finns det så många andra andliga, ideella och allmänmänniskliga värden, som är för mer än bara beundran och uppskattningen av det rent materiella. Jag tillåter mig att tro, herr talman, att om de värdena skulle få ett större utrymme hos människorna här i vårt land, skulle livet te sig lättare, samlevnaden skulle gå bättre, och det skulle bli färre som finner, att steget ut i det stora okända innebär den

enda lösningen av deras problem, eller som i alkoholen söker sin tröst och sin möjlighet att härda ut. Jag tror att det ligger mycket i vad Alf Ahlberg enligt en intervju nyligen skall ha sagt om en gången tids ungdomar vid Brunnsviks folkhögskola: »De hade något som var bättre än bilar, de hade en tro.» Och, herr Strand, det finns också en form av tro som kan bestå i tvivel, t. ex. i tvivel på värdet av den dyrkan av allt det materialistiska som är vår tids signum.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 23.14.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Torsdagen den 29 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1959/60, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Jag är väl medveten om det nästan otillbörliga i att en nykomling i denna församling tar till orda i den första remissdebatt, som han bevisar såsom riksdagsmedlem. Min ursäkt må kanske vara den något mogna ålder, vilken jag nått, och kanske också det förhållandet att jag inte känner mig särskilt främmande i denna miljö, där jag under så många år som tjänsteman i olika grader i utrikesdepartementet har avlagt täta besök, även om min roll då inskränkte sig till att under föregående utrikesministrars tid stundom tjänstgöra som sufflör. På sätt och vis är det ganska tillfredsställande att inte längre behöva viska.

Vid denna remissdebatt har det redan fällt så många sakkunniga och visa uttalanden om det visserligen i vissa avseenden ofullständiga budgetförslag, som framlagts av regeringen, att jag skall inskränka mig till några helt korta och mer allmänna reflexioner. De är framför allt föranledda av min långa utlandsvistelse, under vilken jag haft rika tillfällen att så att säga betrakta den svenska politiken utifrån och i någon mån skaffa mig en uppfattning om det intryck, som svensk politik i dess olika yttringar inte minst på det ekonomiska området gör på omvärlden.

Nu är det ju inte alls så, att utlandet och dess opinionsbildande kretsar i någon större utsträckning sysselsätter sig med Sverige och dess problem. Långt därifrån. Sverige är ju ett litet land, nyheterna härifrån är föga sensationella, och i det stora hela har vi skött oss så, att vi inte utgör en fara för någon och inte heller en börda för någon. Men vad som gör att man dock skänker oss ett visst intresse, även om det är ganska förstrött, är väl dels vårt geografiska läge i skärningspunkten mellan öst och väst och den av militära förpliktelser oberoende politik som vi fört, dels också den relativa betydelse, som Sverige trots sin ringa folkmängd har i världsekonomin och världshandeln.

Den alliansfria politik, som varit Sveriges, är säkert också uppriktigt omfattad av den alldeles överväldigande majoriteten av vårt folk. Till sina huvuddrag och till sin målsättning har den enligt min uppfattning varit både den enda möjliga och den enda lämpliga. Sedan kan man naturligtvis tvista om hur den i detaljer har uttryckts och framförts. Men det är oväsentligheter, och den enighet, som det svenska folket och den svenska riksdagen visat i detta hänseende, har varit ett styrkebälte för alla dem, som i utlandet har att försvara och förklara den svenska utrikespolitiken.

Men vad som måhända enligt min uppfattning inte förefaller lika klart för samma överväldigande del av vårt folk synes mig vara, att denna politik vilat och måste vila på två viktiga förutsättningar. Den ena förutsättningen är den, att vi äger viljan och förmågan att med egna krafter upprätthålla ett försvar, som åtminstone icke är sämre än det som med avsevärd materialhjälp utifrån upprätthålles av med oss jämförbara länder, som stöder sig på ett allianssystem. Den andra förutsättningen är, att vår ekonomi upprätthålles och utvecklas på ett sådant sätt, att också den ger oss styr-

Statsverkspropositionen m. m.

ka att upprätthålla en oberoende utrikespolitisk linje och dessutom gör att Sverige förblir en positiv faktor i de stora ekonomiska sammanhangen.

Jag delar förvisso den för närvarande ganska allmänna uppfattningen, att så länge den nuvarande militära balansen mellan de stora militärallianserna består, är risken för ett tredje världskrig begränsad. Men maktkampen i skydd av detta paraply — om uttrycket tillåtes — fortgår med oförminskad styrka, och utsikterna till en verklig avspänning, som inte bara tar sig uttryck i försäkran om fredliga avsikter, ter sig lika fjärran nu som för några år sedan. Så länge ledningen i vissa totalitära stormakter å ena sidan är inställd på att utbreda sitt system med alla medel — åtminstone så länge inte dessa medel innebär dess egen och det egna landets förstörelse — och å andra sidan av allt att döma uppriktigt tror på denna sin mission och dess slutliga framgång, och de tecken, som optimisten kan finna på en evolution i detta hänseende ännu är helt små och ingalunda utslagsgivande, tror jag att man kan vara förvissad om att uppkomsten av varje tomrum i försvarspolitiskt hänseende kan komma att begagnas för att utöva tryck, för inblandning i inre angelägenheter och för att undergräva och i viss mån hota det nationella oberoendet såsom vi uppfattar det, även om rent militära medel inte alls kommer att tillämpas. Det finns ju mycket näraliggande exempel på tendenser i den riktningen i fråga om ett praktiskt taget försvarslöst land.

Samtidigt har den tekniska lavinartade utvecklingen i allt snabbare takt överfört terrorbalansen till vätebomberna och till de rent taktiskt militära vapnen hänfört flertalet av de atombombningar, som utvecklats ur Hiroshimabomberna. Terrorbalansen kommer av allt att döma att under lång tid helt ligga i de verkliga stormakternas händer. Denna utveckling har enligt min uppfattning medfört att lokala krig, där stormakterna är direkt eller indirekt inblandade, också kan komma att utkämpas med användning av kärnvapen utan att kriget med nödvän-

dighet utvecklar sig till ett världskrig eller terrorbombning tillgripes. Världens egendomligaste krig var väl i själva verket Koreakriget. Tre stormakter var inblandade. Genom en tyst överenskommelse begränsades krigsskådeplatsen till ett bestämt avgränsat område. Figurligt talat fördes kriget på en fotbollsplan. Ingen amerikansk bomb föll över baserna norr om Jalufloten, ingen rysk eller kinesisk över baserna i Japan. Jag tror för min del, att hade Koreakriget utkämpats i dag i stället för då det bröt ut 1950, eller hade tekniken då stått på dagens nivå, är det mycket möjligt att samma territoriella begränsning av krigsskådeplatsen iakttagits, men utan varje tvivel hade taktiska kärnvapen kommit till användning.

Det råder en bestämd och alltmera markant skillnad mellan taktiska och strategiska kärnvapen, mellan bomber använda i samband med arméoperation, luftvärnsartilleri eller luftvärnsrobotar, robotar mot fartyg, atombombningar för artilleri eller granatkastare å ena sidan och den fjärrförstörelse, som kan utövas av bombplan med stor aktionsradie och långdistansraketer, å andra sidan. I denna stund torde knappast någon amerikansk division eller den ombeväpnade delen av de ryska divisionerna över huvud taget kunna utkämpa en strid utan taktiska atomvapen.

Alla de länder, som omger oss eller som i Europa är jämförbara med oss, utom Finland och Schweiz, har i krig tillgång till taktiska kärnvapen. Schweiz har tillkännagivit sin avsikt att skaffa sig sådana. I längden tror jag inte att vi kan låta bli att följa med i utvecklingen. Därtill har vi icke råd, vare sig politiskt, militärpolitiskt eller rent ekonomiskt. När man i artilleristisk verkan kan ersätta 16 000 man med 140, vore det väl också om inte rena blindheten, så inte långt ifrån, att inte göra detta.

Detta gäller under förutsättning givetvis, att man inte kan nå en överenskommelse om ett inställande av kärnvapenprov och åtminstone begränsning av atomvapnens användning. Sverige har ju efter måttet av sina krafter sökt bi-

Statsverkspropositionen m. m.

draga till en sådan utveckling. De insatser, som i detta avseende gjorts av utrikesministern och av Rickard Sandler har väl varit så energiska som det över huvud taget varit möjligt att åstadkomma för ett land av Sveriges storlek. Det är också å andra sidan klart, att skulle en överenskommelse under betryggande kontroll komma till stånd i fråga om kärnvapenförsöken, är detta i och för sig redan ett så jättestort framsteg för att återställa förtroendet, att detta kan förändra hela bedömningen.

Men om inte dessa försök till en internationell överenskommelse skulle nås — och utsikterna är minst sagt ovissa — kan inte jag förstå annat än att vi måste vara beredda att fatta ett beslut och göra förberedelser för detta. Jag tror inte att vi inverkar på utvecklingen genom att inte göra någonting. Skall vi i någon mån utöva ett inflytande, är det väl snarast genom att förklara, att om dessa försök inte lyckas, måste även vi se om vårt hus och skaffa oss ett moderniserat försvar. Inga andra länder utanför militäralliansernas ram har nått en sådan industriell utveckling, att de har möjligheter därtill, utom Sverige och Schweiz.

Den andra förutsättningen för en lyckosam alliansfri politik är en stark ekonomi. I det avseendet kan man inte annat än känna en viss oro för att vi närmar oss eller kanske redan befinner oss i farozonen. Om dagens budgetsituation är mörk, ter sig kommande budgetsituationer än mindre lockande. De reformer som vi redan på papperet genomfört hotas att urholkas. Det förefaller åtminstone bättre att se till, att vad vi beslutat ges ett verkligt innehåll, det innehåll som lovat valmännen, än att utfästa oss att göra mer än vad vi kan hålla.

Så mycket har redan sagts härom, att jag i själva verket inte har något att tillägga. Men i går hade jag äran att lyssna till en utläggning av statsministern rörande social balans. Den var delvis hämtad från en bok av en amerikansk professor, som i vissa avseenden förefaller vara större profet i den svenska riksdagen än i sitt hemland. Men i

alla händelser innebar statministerns framställning, som framfördes med stor emfas, att de, som inte har samma mening som hans parti, inte förstår innebörden av social balans, och de förstår inte att det moderna samhället och den höjda levnadsstandarden i övrigt medför och måste medföra ökade samhällsliga utgifter för vägar, sjukhus, sjuksjukvård och en hel rad sådana ändamål. Det innebär, att vi inte förstår att den service, som medborgarna fordrar av det moderna samhället, måste ta en större del av den samlade inkomsten i anspråk än som förut varit fallet.

Jag tror nog att de flesta i denna kamraren mycket väl förstår att så är förhållandet. Det är sant och riktigt att det moderna samhället fordrar en bättre och mera utvecklade service till medborgarnas nytta, och att medborgarna fordrar det av samhället. Men är det inte också så, att den oro, som många av oss för närvarande känner, väl just är den, att samhällets resurser har blivit så ansträngda, att de inte kommer att räcka till för att tillhandahålla denna service, att den produktionsapparat vi har inte har gynnats till den grad, att den längre kan utgöra underlaget för ett fortsatt ianspråktagande av den service, som vi alla begär, att vi så att säga skall komma in i en vicious circle, att man genom att anstränga resurserna drar in för mycket till statsverket, gör produktionen mindre givande och därigenom minskar det underlag, på vilket dock till slut en bättre samhällsservice kan vila.

För den, som haft tillfälle att höra oförbehållsamma omdömen om vår ekonomiska politik från de ansvariga i världsbank, i valutafond och i finansiella kretsar i Förenta staterna, England och Schweiz, står det klart att det internationella förtroendet för Sveriges förmåga och Sveriges vilja att lägga sin ekonomi efter sunda principer håller på att undergrävas. Konkurrensen på världsmarknaden ökar och kommer att förbli hård, även om konjunkturen vänder. Vår kostnadsnivå har kraftigt stigit och våra exportmöjligheter i denna konkurrens är mindre. En ny svensk infla-

Statsverkspropositionen m. m.

tion, särskilt om den är större än utlandets, kan medföra att alla våra sociala framsteg äventyras och att våra framtidsdrömmar grusas och dessutom att en av de grunder, på vilken vi byggt vår alliansfria oberoende politik, kan förvittra.

När man med en viss respekt lyssnar till vår stämman ute i världen vid internationella konferenser eller i andra internationella sammanhang, har det inte främst berott på våra representanters inlägg eller deras värtalighet, utan därpå att vi med egna krafter tack vare svensk teknisk skicklighet skaffat oss ett hittills modernt flygvapen, att vi haft effektiva övriga försvarsanordningar och inte minst på att vår ekonomi varit sådan, att den ingett ett icke obetydligt mått av förtroende. Våra varor har nått världens alla hörn, våra tekniker och forskare har högt anseende, vårt land har på det hela taget framstått som ett samhälle på frammarsch, där utvecklingen kännetecknats av ökad produktivitet, sociala framsteg och relativ ekonomisk stabilitet och sunt förnuft.

Men jag kan inte hjälpa att jag känner en viss oro för framtiden. Är vi inte på väg att förlora vår ställning, därför att vi på det försvarspolitiska området inte i tid vill se verkligheten som den är? Är vi inte på det rent ekonomiska området på väg mot att i en överdriven iver diskontera en utveckling, om vilken vi inte vet i vilken takt den kommer att realiseras, och därmed sätta i fara vad generationer av företagare och arbetare byggt upp? Skulle inte en samverkan av alla goda krafter kunna åstadkomma en bättre planläggning av reformtakter i syfte att det, som genomförts, ges verkligt innehåll och det, som planlägges, verkligen inpassas inom de ekonomiska möjligheternas ram, samtidigt som de produktiva krafterna uppmuntras att i största möjliga frihet verka för den vidgade produktion och effektivitet, som utgör den enda sunda grund, på vilken ett allt bättre samhälle kan byggas?

Det är väl ganska naturligt, att det för den som länge verkat som Sveriges

representant i utlandet känts särskilt angeläget att med dessa korta ord betona dessa av internationella synpunkter föranledda reflexioner, till vilka det givetvis i andra sammanhang kan finnas anledning att närmare återkomma.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Vi har väl alla med stort intresse lyssnat till den snabbexposé, som vår nyförvärvade kamrat i riksdagskretsen, herr Boheman, har lämnat kammaren. Jag skall inte ta upp någon utförlig diskussion med honom. Jag skall lämna åt sidan hela diskussionen om atomvapnen o. s. v. Jag vill endast göra en enda, mycket stillsam reflexion.

Det glädde oss säkert alla att höra talas om den respekt, det förtroende och det anseende, som Sverige enligt herr Boheman åtnjuter i internationella sammanhang — respekten för vår utrikespolitik, för vår försvarspolitik och, om jag fattat honom rätt, för vår ekonomiska styrka. Herr Boheman! Den ekonomiska styrkan har förvärvats under en period, då varje remissdebatt har varit fylld av oppositionens klagomål över att vi vid varje tillfälle stått inför en ekonomisk katastrof! Det säger kanske tillräckligt mycket. När herr Boheman blivit mera hemvan i kammaren, kommer han kanske inte alltid att falla i farstun för de klagomål som från oppositionens sida framförs.

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga, att det är mycket möjligt att det kan ha överdrivits i pessimistiska tonarter. Men det kan hända, herr statsminister, att oppositionen också någon gång kan få rätt!

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! När man har väntat på det i tolv år, talar inte sannolikheten för att det skall komma just det trettonde året.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag vet har budgetbristen knappast någonsin varit större och budgetutsikterna knappast någonsin sämre än nu.

Herr **SUNDIN** (cp):

Herr talman! Om den föregående talaren företrädesvis uppehållit sig vid den syn en utlänning kan ha på vårt land, skall jag om en kort stund här försöka uppehålla mig vid en norrlänningssyn på de frågor som rör Norrland. Jag hoppas också att det kommer att uppfattas som en gemensam inhemsk frågeställning.

Utvecklingen för Norrlands del under det senaste decenniet samt dagens arbetsmarknadsläge, varav markant framgår att arbetslösheten till sin huvudpart är lokaliserad till norrlandslänen, gör att uppmärksamheten i fråga om såväl tillfälliga som långsiktiga åtgärder är högaktuell. I vad det gäller nuläget har beredskapsåtgärder helt riktigt vidtagits, och enighet råder om att de bör fullföljas på ett sätt som är tillfredsställande för den friställda arbetskraften.

I detta sammanhang vill jag göra ett litet påpekande. Jag anser att det är nödvändigt att gå fram med all den försiktighet som är möjlig när man nu skall vidtaga de s. k. selektiva åtgärderna — inte minst när det gäller Norrland. Jag skulle vilja uttrycka det så: man får inte vidtaga sådana åtgärder att man så att säga sätter hjul under egna hem och annan bebyggelse. Det skulle bara innebära allt större problem när det gäller de viktiga frågor som rör befolkningsutvecklingen. Med tanke på framtiden är det nödvändigt att vidtaga mera långsiktiga åtgärder.

Orsaken till de problem, som jag här har nämnts och som är rådande i norrlandslänen, är för det första att vi har en konjunkturkänslig industri, för det andra att vi har en företagsamhet, som inte är tillräckligt differentierad, och för det tredje att det förekommer en nedvärdering i fråga om trivseln i norrlandslänen.

Den nuvarande storindustrin är base-

rad på skog och malm. Det är en industri som med den förädlade varan i stor utsträckning är hänvisad till exportmarknaden. Möjligheterna till en mera differentierad företagsamhet borde enligt mitt sätt att se vara lika stora i Norrlandslänen som i landet i övrigt.

Varför har då inte dessa möjligheter varit till finnandes? Jag tror att såväl den enskilde, grupper av människor både i Norrland och i övriga delar av landet som också samhället självt måste tänka om i dessa frågor. Norrland är inte bara ett härligt semesterparadis, ett konvalescenthem för söndertrasade stockholmsnerver, utan det utgör också med sin natur och sina rikedomar en god arbets- och företagsmiljö. Även om sådana karaktärssegenskaper som självgodhet — varför inte använda ordet dryghet, som åtminstone historiemässigt varit egenskaper hos människor i något av våra landskap — är mindre goda karaktärsdrag, så vore det nog nödvändigt med mera självkänsla hos oss norrlänningar för att bättre kunna hävda oss i den gemensamma kampen.

Helt naturligt bör medborgarna så långt det är görligt själva lösa sina problem, men när gränsen för vad som är möjligt är nådd, är det samhällets skyldighet att gripa in.

Är det värt att från samhällets sida satsa på en från norrländsk synpunkt sett positiv utveckling? Innan svaret ges på den frågan tror jag att det är riktigt att först försöka svara på frågan vad Norrland ger.

Även om den svenska kronan blivit konvertibel kan man utan överdrift påstå att en stor del av hårdvalutan — i det nya sammanhanget jämvikten mellan import och export — i stor utsträckning åstadkommes av den norrländska exportindustrin. Med tanke på den energi, som Norrland lämnar, kan man väl också säga att Norrland har sin anpart även i övriga landsdelars insatser på det ekonomiska området.

De norrländska naturrikedomarna, som ger vårt land dessa möjligheter, skall inte vara förbehållna norrlänningarna ensamma utan hela naturligt förde-

Statsverkspropositionen m. m.

las lika. Jag har dock den bestämda uppfattningen, herr talman, att vi svenskar måste sluta med ringdansen kring den norrländska guldkalven och i stället vidta — i rättfärdighetens namn — bestående åtgärder. Och norrlänningarna, som så att säga blivit satta att sköta denna utveckling, måste få den framtidsstro, som är en betingelse för dem att på ett rätt sätt fullgöra sitt uppdrag.

Åtgärder måste till för att stoppa den utflyttning, som har ägt rum ifrån de norrländska länen. De produktiva åldrarna måste med andra ord här ges sin sysselsättning. Det får inte bli så, att norrlandsläna i en framtid kommer att bli ett ålderdomsreservat med minskat ekonomiskt underlag, som i sin tur för med sig ett ännu högre kommunalt skattetryck och ännu sämre vägar, kommunikationer, kulturella betingelser etc.

Om man kapitaliserar de senaste 20 årens export till andra delar av landet av levande kapital — den har skett i sammanhang med utflyttningen — och beräknar att varje barn kostar lågt räknat 1 000 kronor om året i 15 år, kommer man fram till att Norrland på så sätt skänkt det övriga landet cirka 1,5 miljarder kronor. Den siffran tror jag kan vara värd att minnas tillsammans med det i övrigt sagda när det gäller att vidta åtgärder för främjande av ett norrländskt näringsliv.

Att här precisera vilka åtgärder som exakt bör vidtas skulle vara en alltför pretentiös uppgift. Jag skulle därför, herr talman, vilka ställa frågan, om inte tiden är inne — trots tidigare gjorda och i gång varande utredningar — att tillsätta en förutsättningslös utredning. Den skulle bland annat ta sikte på följande.

1. Den fria företagsamheten bör stimuleras, exempelvis genom en lägre företagsbeskattning i de norrländska länen, och företagareföreningarna ges bättre ekonomiska möjligheter, bland annat genom att exempelvis ta ut en viss elavgift på den exporterade elströmmen till övriga landet, fondera dessa medel och sedan använda dem för främjande av näringslivet i dessa län.

2. Staten bör intensifiera sin industriella verksamhet på sätt som redan börjat ske inom de områden, där den fria eller kooperativa företagsamheten inte kan göra detta.

3. Jordbruket bör i förhållande till sina geografiska och därmed klimatiska betingelser med hänsyn till såväl arbets- som försvarsberedskap genom en sådan utredning ges bättre produktionsmöjligheter.

4. Större rättvisa och gemenskap bör åstadkommas när det gäller samhällets allmänna åtaganden.

5. Frågor som gäller försvars-, närings- och bebyggelsestruktur bör mot bakgrunden av den utveckling som skett få sin allsidiga belysning i en dylik utredning.

Herr talman! Mera i sak skulle vara att tillägga, men det sagda må vara nog. Jag ser inte den norrländska utvecklingen, även om nuläget ter sig bekymmersamt, på något sätt såsom hopplös. Jag tror det finns anledning såväl för norrlänningarna själva som för invånarna i det övriga landet att se på dessa frågor och på Norrlands framtid med en viss optimism och via den vägen försöka att få människorna där uppe att besjålas av framtidsstro.

Jag vill heller inte, att vad jag här har fört fram på något sätt skall betraktas som krav på socialpolitiska åtgärder — men väl som krav på arbetsmarknadspolitiska sådana. Jag vill till det sagda knyta en önskan om samförstånd mellan alla, var vi än bor i vårt land. Jag hoppas att det skall resultera i ett tänkande och ett handlande i form av investeringar, som hela vårt land i en framtid kommer att ha nytta av.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Debatten i går kretsade av naturliga skäl i stor utsträckning kring sysselsättningsproblemet. Det är väl också rätt naturligt att synpunkterna i den frågan korresponderar med bedömningar och värderingar när det gäller årets budget. Värderingarna blir ju i huvudsak beroende av den uppfattning

man har om samhällets roll och uppgift i den situation som nu är rådande.

Kort uttryckt är frågeställningen: Skall samhället föra en sysselsättningsbefrämjande politik? Är det samhällets uppgift — låt mig säga skyldighet — att bereda arbete åt alla dem som på grund av försämrad konjunktur och företagens minskade investeringsvilja blir arbetslösa?

Ansluter man sig till en sådan uppfattning, måste man acceptera att staten erhåller erforderligt kapital för bostadsbyggande och annan nyttig produktion, som skapar arbete. Väljer man denna utgångspunkt för värderingen, ger konjunkturutvecklingen, arbetslöshetens omfattning och risken för ytterligare försämring på arbetsmarknaden innevarande år och kommande vinter tillräckligt stöd för den beredskap som föreslagits i statsverkspropositionen och som är ett minimum av vad som behövs för att få arbetslösheten att snabbt minska. Skulle läget försämrats ytterligare är föreslagna åtgärder otillräckliga.

Underskottet i budgeten måste täckas. Hur detta skall ske blir en av riksdagens stora frågor. Alternativ saknas inte, och då det är tid för beslut kan det ju tänkas att läget är ett annat än för närvarande. I vilken riktning utvecklingen än går, måste staten ha ökade resurser för att effektivt redan fattade beslut och dessutom kunna realisera de krav på ytterligare åtgärder som kommer att resas, därest inte konjunkturen mycket snabbt svänger om till det bättre.

Utgår man däremot i sin värdering av budgeten från den utgångspunkten att samhället inte skall syssla med dessa frågor och följaktligen inte heller har något ansvar för om folk har arbete eller inte, blir situationen en annan och betydligt enklare. Kort sagt, den enskilde medborgarens välfärd är då hans ensak, staten skall inte syssla med dessa ting. Det är på sina håll populärt att tala om revolt mot välfärdsstaten. Man kan utan överdrift karakterisera högerens allmänna inställning som revolt mot den arbetsmarknads- och socialpolitik, som vi har i vårt land. Ja, vill man gå den vägen för

Statsverkspropositionen m. m.

att ernå en balanserad budget, föreligger inget behov av ökade ekonomiska resurser. Tvärtom skulle skattesänkning vara möjlig. Detta vore naturligtvis en eftersträvanvärd utveckling för de högre inkomsttagarna, men en utveckling på bekostnad av en betydande standard-sänkning för löntagarna och med en arbetslöshet som ökar i omfattning och varaktighet såsom en ofrånkomlig konsekvens.

I den förda debatten har sålunda två huvudalternativ utkristalliserats. För löntagarna är valet lätt. Skattehöjningar i vilken form det vara må är lika ovälkomna bland löntagarna som bland de högre inkomsttagarna. Fördelen av ökad sysselsättning och bevarad standard är emellertid vida överlägsen det andra förslaget — lägre skatter och försämrad standard.

I statsverkspropositionen har finansministern uppskattningsvis nämnt siffran 25 000 personer, som direkt fått sysselsättning tack vare samhällets åtgärder. Siffran torde inte vara för hög. Enbart inom byggnadsindustrien är det i runt tal 15 000 man som har sysselsättning vid sådana arbeten som tillkommit genom den förda arbetsmarknadspolitiken, arbeten som inte skulle ha kommit till utförande om samhället avrustats från de medel, som nu står till förfogande. Uppskattningsvis torde det vara sammanlagt 50 000—60 000 arbetslösa, vilka direkt och indirekt erhållit sysselsättning genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

En annan fråga av betydelse är, huruvida de åtgärder som föreslagits är tillräckliga. Jag tänker då inte enbart på förslagen i statsverkspropositionen, utan även på de i och för sig betydande yrkanden som framförts i tilläggsstaten till riksstaten för innevarande budgetår. Utvecklingen innevarande år är ovisst. Om utsikterna 1960 har ingen vågat spå. Utgår man i sin bedömning ifrån någon förbättring jämfört med 1958, så är inte detta liktydigt med att sysselsättningen rent automatiskt ökar. Det skall till en mycket kraftig produktionsökning för att absorbera den arbetskraft, som

Statsverkspropositionen m. m.

kommer att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Är industriens uppgifter om årets investeringsplaner riktiga, får vi räkna med en nedgång av investeringarna på denna sektor med 2 procent. Rationaliseringen reducerar från år till år behovet av arbetskraft. Enbart inom byggnadsindustrin betyder rationaliseringen enligt arbetsmarknadsstyrelsens nu gjorda beräkningar att byggnadsverksamheten måste öka med cirka 500 miljoner kronor per år för att hålla full sysselsättning åt den arbetskraft, som nu finns på detta område av näringslivet. Nettotillskottet av arbetskraft till följd av befolkningsutvecklingen uppgick förra året till ungefär 30 000, och man kan nog räkna med att det antal, som i år för första gången kommer ut på arbetsmarknaden, blir av samma storleksordning.

Arbetsmarknadsverket har inom ramen för sina resurser märkbart bidragit till att klara den situation som har uppstått, då företagens investeringsvilja varit vikande.

Den nu rådande situationen med i runt tal 73 000 arbetslösa understryker behovet av en aktiv arbetsmarknadspolitik, och i en sådan politik ingår givetvis ökade ekonomiska resurser. Det är högaktuellt och nödvändigt dels för att så snabbt som möjligt reducera nuvarande arbetslöshet och dels för att i tid kunna planlägga den beredskap som behövs för att möta de påfrestningar, som med all säkerhet kommande vinter ställer oss inför. Arbetsmarknadsstyrelsen bedömer läget så att en beredskap inrymmande arbeten för cirka 2 miljarder kronor är vad som behövs för att klara de påfrestningar, som av olika skäl kan bli aktuella.

Men det är inte bara pengar som vill till. I statsverkspropositionen har talats om att möjligheten till omplacering av arbetskraft är mera begränsad nu än tidigare. Detta är riktigt. Påståendet gäller även rörligheten. Trots den stimulans, som ligger i de förbättrade flyttningssubventionerna, är problemet inte löst. Det ger anledning att göra en anknyt-

ning till lokaliseringpolitiken, som i nuvarande kärva arbetsmarknadsläge är av mycket stor betydelse för att ernå och upprätthålla en hög och jämn sysselsättning.

Näringslivets lokalisering är utifrån skilda utgångspunkter högaktuell. Ett av skälen, som nu mer än tidigare understryker behovet av samhällets inflytande på lokaliseringen, är det rådande läget på arbetsmarknaden. Att så långt som möjligt skapa arbetstillfällen, där arbetslöshet av varaktig karaktär är rådande och som inte kan lösas vare sig genom omplacering, omskolning eller förflyttning, förutsätter en aktivisering av lokaliseringpolitiken.

Finansministern har vidare i statsverkspropositionen anfört en sak, som bör understrykas och stödjas. Han skriver: »Framhållas må emellertid, att en viktig förutsättning för att de redovisade strävandena skall ge ett tillfredsställande resultat är, att kommunerna lämna sin helhjärtade medverkan vid planeringen och skapandet av arbetstillfällen.» Ja, det är riktigt. Det är ju faktiskt så, att även om man utrustar arbetsmarknadsverket med de medel, som krävs för att bekämpa arbetslösheten, blir det i många fall beroende på vederbörande kommun om åtgärden ger praktiskt resultat. Kommunerna har ett betydande ansvar när det gäller att bereda de arbetslösa sysselsättning. Faktum är att den arbetslöshet, som vi nu har, till viss del uteslutande beror på att kommunerna inte vidtagit de åtgärder, som varit en tvingande förutsättning.

Å andra sidan måste man emellertid vara klar över kommunernas ekonomiska svårigheter. Utan att gå in på orsakerna till dessa problem, vill jag erinra om att en del kommuner, som är medvetna om sin uppgift och angelägna om att göra vad på dem ankommer trots skatteökning saknar pengar, och lån vägen är av olika anledningar stängd. Man kan diskutera varför kommunerna har kommit i detta läge. Fakta kommer man emellertid inte ifrån.

Man kan i detta sammanhang inte undgå att göra den reflexionen att talet

Statsverkspropositionen m. m.

från högerns sida om dess beredvillighet att medverka till en ökad sysselsättning ganska illa rimmar med den motion, som partiet framfört till årets riksdag, där man föreslagit att den statliga kompensationen till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen skall avvecklas snabbare än enligt 1957 års riksdagsbeslut. En åtgärd i den riktningen skulle ju nu motverka möjligheterna för kommunerna att fylla sin funktion i stället för att öka möjligheterna i detta syfte. Kommunernas möjligheter att medverka i sysselsättningsbefrämjande syfte är sålunda till viss del beroende av den ekonomiska politik som staten för.

Jag vill, herr talman, till slut uttala den förhoppningen och anförda den uppfattningen, att det är angeläget att regering och riksdag noga beaktar även detta problem, när samhällets sysselsättningspolitik i sin helhet skall utformas.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Årets statsverksproposition har, som ju redan framgått av den långa debatten, inneburit besvikelser i flera olika avseenden. Jag skulle vilja anförda ytterligare några exempel, och jag ber att få börja med ett från femte huvudtiteln, som redan nyss har behandlats av herr Boheman.

Regeringen säger nej till överbefälhavarens begäran om 2,8 miljoner för forskning rörande produktion av atomvapen. Ett uppskov med beslut om atomvapenforskning kan, sägs det, inte i nämnvärd grad påverka »tidpunkten för eventuell framställning av atomvapen». Man har svårt att tro, att försvarsministern verkligen menar vad han här säger. Skulle det inte spela någon roll, om man dröjer med att vidta en betydelsefull säkerhetsåtgärd? Utan moderna, effektiva vapen kan vi inte få full valuta för de miljarder, vi offrar på vårt försvar. Situationen är sannerligen inte sådan, att vi lättsinnigt kan slå oss till ro. Den senare tidens diplomatiska aktivitet, den bisarra blandningen av öppet hot och älskvärda gester från länderna bakom

järnridån borde snarare vara en anledning för oss att se om vårt hus, att skyndsamt ge vårt försvar största möjliga effektivitet. Endast under en förutsättning kan ett uppskov vara berättigat, den nämligen att man övervägde en anslutning till västerns stora försvarsorganisation, varigenom vi utan egen forskning rörande atomvapen snabbt skulle kunna förses med sådana i händelse av behov.

Som skäl för uppskovet anges bl. a. också, att det skulle ligga i vårt lands intresse att kärnvapenrustningarna begränsas och att innehavet av kärnvapen inte får allmän spridning. Detta svepskäl är alltför genomskinligt. Det är med förlov sagt rent nonsens. Ty redan nu har ju alla till stormaktsblocken anslutna stater tillgång till kärnvapen, eller får det i händelse av krig. Och av de få neutrala staterna i Europa har som bekant Schweiz redan i princip beslutat sig för att skaffa kärnvapen.

Det synes mig mer än lovligt naivt att tro, att nu pågående stormaktsförhandlingar, till vilka man hänvisar, skulle kunna resultera i ett effektivt förbud mot kärnvapen. Ty även om en sådan överenskommelse skulle kunna träffas, vore den i händelse av en krigisk konflikt helt värdelös, och det lager av kärnvapen som redan finns är mer än tillräckligt för att utsläcka allt liv på jorden.

Om regeringen verkligen vill nå det mål, som den hoppas på av stormaktsförhandlingarna, borde den enligt min mening effektivt stödja strävandena att genom en successiv förstärkning av Förenta Nationerna åstadkomma en världsregering, som med stöd av en världslag och en tillräckligt stark ordningsmakt kunde upprätthålla varaktig fred på jorden. Det kan invändas, att detta är ett avlägset mål. Ja, det är sant, men den omständigheten gör det inte mindre angeläget att söka nå målet.

Låt mig efter denna utvikning från dagens problem säga, att fastän vi lägger ner nära 3 miljarder på vårt försvar, är detta inte tillräckligt effektivt, just därför att det saknar de moderna vap-

Statsverkspropositionen m. m.

nen. Genom att skaffa oss en tekniskt fulländad, modern försvarsmakt skulle vi kunna spara stora belopp, framför allt kanske därigenom, att de värnpliktigas arbetskraft i stor utsträckning kunde överföras från tidsödande vapenövningar till produktivt arbete.

Anledningen till att regeringen sagt nej till överbefälhavarens framställning om kärnvapenforskning kan inte gärna vara de svaga skäl som åberopats. I stället ligger det av allt att döma så till, att regeringen gett vika för de moderna pacifisternas ovederhäftiga, verklighetsfrämmande och känslomättade argumentering. Och detta är kanske det mest beklämmande i dagens situation.

Jag skulle också vilja säga några ord om åttonde huvudtiteln. Det är med stor tillfredsställelse man konstaterar, att ecklesiastikministern föreslår betydande belopp för upprustning av universiteten och högskolorna. Bland annat föreslås på kapitalbudgeten över 2 miljoner kronor för nybyggnader för vissa institutioner vid Uppsala universitet. Däremot äskas icke medel för nybyggnad av växtbiologiska institutionen. Den institutionens byggnadsfråga är ett exempel på en enligt mitt förmenande klart felaktig handläggning av en viktig byggnadsfråga. Det institutionsbygget har nämligen av universitetsmyndigheterna och av andra myndigheter och en rad utredningar betecknats såsom synnerligen angeläget, långt innan flera av de på senare år tillkomna och de nu föreslagna institutionsbyggena kommit på tal.

Redan år 1929 framhöll dåvarande prefekten för växtbiologiska institutionen, Rutger Sernander, att denna »redan tidigt under den kommande tioårsperioden måste utvidgas och skaffa sig nya utrymmen». År 1936 upptog större akademiska konsistoriet i Uppsala i en femårsplan för nybyggnader »tillbyggnader till den växtbiologiska institutionen» som ett av de »tvenne krav på nybyggnader, som likaledes äro starkt grundade» inom matematisk-naturvetenskapliga sektionen. År 1938 fastslog kungl. byggnadsstyrelsen i en utredning om byggnadsplan för Uppsala universitet, att

växtbiologiska institutionen »är så otillräcklig, att anskaffandet av ökat utrymme åt denna institution torde vara en av universitetets mest trängande lokalfrågor». År 1945 erinrade naturvetenskapliga forskningskommittén om dessa tre uttalanden och upptog nybyggnad för växtbiologiska institutionen på första platsen inom »grupp 1 för synnerligen angelägna och brådskande fall» och föreslog att nybyggnaden så snart som möjligt skulle komma till utförande. År 1948 upptog kungl. byggnadsstyrelsen i en generalplan för utbyggnad av Uppsala universitet en nybyggnad för växtbiologiska institutionen på sjunde plats före ett flertal institutioner som sedermera blivit gynnade. År 1950 framhöll återigen matematisk-naturvetenskapliga sektionen, att det vore ytterst angeläget med en nybyggnad för växtbiologiska institutionen. År 1951 fann 1945 års universitetsberedning det »ytterst angeläget, att växtbiologiska institutionens byggnadsfråga, som nu varit brännande i mer än 15 år, snarast får en tillfredsställande lösning i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag». År 1956 framhöll statsutskottet i anslutning till en motion i ärendet, i ett av riksdagen godkänt utlåtande »att starka skäl synas utskottet tala för att jämväl växtbiologiska och limnologiska institutionernas nybyggnadsbehov beaktas och att denna fråga snarast möjligt finner sin lösning. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål».

År 1957 biträdde departementschefen byggnadsstyrelsens förslag om nybyggnad för de båda nu nämnda institutionerna och hemställde om ett anslag på 100 000 kronor för förberedande arbeten. Detta anslag beviljades av riksdagen. Det sålunda beviljade anslaget följdes emellertid icke av någon proposition till 1958 års riksdag om byggnadsanslag för de båda institutionerna. Detta föranledde matematisk-naturvetenskapliga fakulteten att i sina petita till 1959 års riksdag uttala, att de båda institutionerna »på grund av utrymmesbristen nu kommit i ett sådant nödläge, att ytterligare uppskov — — enligt fakultetens en-

Statsverkspropositionen m. m.

hälliga och bestämda mening icke ur någon synpunkt kan försvaras».

Trots alla de mycket bestämda uttalanden, som sålunda gjorts, och trots det av 1957 års riksdag fattade beslutet har växtbiologiska institutionens trängande behov av nybyggnad återigen lämnats obeaktat. Och dock är en betydande del av den för betyg i fil. kand-, och fil. ämbetsexamen i botanik bedrivna undervisningen förlagd till växtbiologiska institutionen, där bedrivs en mångsidig, framgångsrik forskning av utomordentlig betydelse för bl. a. flera grenar av den tillämpade botaniken, jordbruksforskning, skogsforskning m. m.

Mot bakgrunden av den situation, som jag nu i största korthet tecknat, institutionens nödläge och riksdagens genom beslut åren 1956 och 1957 uttalade mening, förefaller det anmärkningsvärt, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet icke ansett sig böra göra någonting för att tillgodose växtbiologiska institutionens från alla håll klart påvisade nybyggnadsbehov.

För dem, som i likhet med mig menar att jordbruksforskningen — däri försöksverksamheten inbegripen — är av alla största betydelse för jordbrukets rationalisering, för en förbättring av dess effektivitet och produktivitet, erbjuder nionde huvudtiteln i år som många gånger tidigare en föga uppmuntrande läsning. Och dock skulle just i dagens situation ökade forskningsinsatser vara av största värde.

Det är säkerligen inte obekant för herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att Sverige för närvarande bland Europas länder intar den föga avundsvärda jumboplatsen i fråga om skördeökning sedan förkrigsåren. Medan jordbrukets produktion i vårt land har ökat med endast 5 procent sedan förkrigstiden, har motsvarande ökning varit exempelvis i Norge 31 procent, i Danmark 35, i Finland 40, i Grekland 45 och i Storbritannien 46 procent. Detta har bl. a. haft till följd att vårt land, som för ett par årtionden sedan låg på fjärde plats bland alla jordens länder i fråga om avkastning per

ytenhet, nu åkt ned till tionde, elfte eller kanske tolfte platsen.

Nu kan det ju sägas, att anledningen till att vi inte har kunnat öka vår produktivitet i lika hög grad som vissa andra länder är den, att vi redan förut låg jämförelsevis högt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att Danmark redan före kriget hade högre avkastning per ytenhet än Sverige. Det mest anmärkningsvärda är emellertid, att avkastningen från den svenska åkerjorden inte har stigit trots att konstgödsel-användningen nu är betydligt större än vad den var före kriget. Det finns flera anledningar till att produktiviteten stagnerat. En av dem är, att markvärden, t. ex. täckdikning och kalkning, försumrats, en annan — och en mycket viktig sådan — är att jordbruksforskningen, t. ex. rörande växtnärbegreppet, växtförädlingen och växtskyddet, inte har fått erforderligt stöd av statsmakterna.

I fråga om jordbruksforskningen uttalar visserligen jordbruksministern under punkt 80 »Främjande av forskning på jordbrukets område», att det är angeläget både att redan igångsätta undersökningar kan fullföljas och att, som han säger, »medel för lösande av viktiga nya forskningsuppgifter icke saknas». Med hänsyn härtill föreslår han en höjning av anslaget med 200 000 kronor — i och för sig mycket tacknämligt, men alldeles otillräckligt.

Vid alla de institutioner som sysslar med jordbruksforskning samlas för närvarande viktiga nya forskningsuppgifter på hög. De kan inte lösas därför att medel saknas. De medel, som kan erhållas från olika forskningsfonder, är långt ifrån tillräckliga för att fylla ut de stora gapen. De belopp, som staten numera ställer till förfogande för jordbruksforskning, är alltför obetydliga. Vid en av lantbrukshögskolans institutioner utgöres de anslag, som står till förfogande för forskning — jag bortser då från lönerna till ordinarie personal — endast till en fjärdedel av direkt anvisade statsmedel, resten, tre fjärdedelar, av anslag från olika fonder. Detta medför bl. a. att alltför stor del av tiden måste användas

Statsverkspropositionen m. m.

för att utarbeta ansökningshandlingar, rapporter om arbetet och diverse andra saker.

Nu är det ju allmänt bekant, att anledningen till att forskningen för närvarande svältfödets är den att utredningar — jordbrukshögskoleutredningen och en utredning om grunderna för stödet åt växtförädlingen — står i vägen och hindrar jordbruksministern att ge forskningen det stöd, som han av många tecken att döma gärna skulle vilja lämna.

Den mest förlamande utredningen är jordbrukshögskoleutredningen. Den har nu suttit som en käpp i hjulet i snart tre år och hindrat praktiskt taget allt framåtskridande. Som jag redan under förra årets remissdebatt framhöll, borde utredningen för länge sedan ha kunnat vara klar med ett principbetänkande och sedan ägnat sig åt olika detaljfrågor. Om det bland utredarna funnits några personer med erfarenhet både av högre undervisning och av tillämpad jordbruksforskning borde grundproblemet, organisationsfrågan, ha kunnat lösas på en månad. Om så skett, hade det varit möjligt att låta befodringsärendena vid lantbrukshögskolan gå sin gilla gång och att upprusta forskningsanstalterna i den tur och ordning utredningen hunnit bli klar med dem. Lika väl som universitetet har kunnat upprustas medan universitetsutredningen pågår, borde jordbrukets forskningsanstalter ha kunnat få sina rimliga krav tillgodosedda. Det borde ha varit den nuvarande jordbruksministerns skyldighet att rätta till de missförhållanden, som rådde i fråga om jordbrukshögskoleutredningens arbets sätt, då han tillträdde sitt ämbete.

Så som förhållandena nu ligger till har bl. a. lantbrukshögskolan blivit mycket snävt behandlad. Anslagshöjningarna motsvarar endast vissa automatiska kostnadsökningar. Alltjämt måste flera av högskolans institutioner arbeta med otillräcklig personal, i trånga och otidsenliga lokaler, i källarutrymmen, i korridorer m. m. och med otillräckliga forskningsanslag. Det är synnerligen angeläget, att jordbrukshögskoleutredningen snarast framlägger sitt betänkande,

så att högskolan och andra forskningsanstalter kan lyftas upp ur det nuvarande dödläget.

För våra växtförädlingsanstalter är situationen lika dystert eller i vissa fall dystrare. De har inte ens fått automatiska kostnadsökningar täckta och för dem är det alltså i själva verket fråga om anslagsminskningar.

Det är i högsta grad angeläget att problemet om grunderna för det statliga stödet till växtförädlingen snarast löses, så att våra växtförädlingsanstalter åtminstone vid nästa års riksdag kan få sina anslagsfrågor lösta i positiv anda. Det är en livsfråga för svensk växtodling det här gäller.

Om sålunda läsningen av de delar av nionde huvudtiteln som behandlar forskningsanstalterna är allt annat än uppmuntrande, så må det villigt erkännas att man åtminstone i ett avseende har anledning att känna en viss om ock behärskad tillfredsställelse. Det gäller anslagen till växtskyddsanstalten och dess verksamhet, punkterna 41 och 42. Här kan man nämligen notera en icke alltför obetydlig ökning av anslagen. En del av höjningen av avlöningsanslaget utgöres dock av ett från anslaget för bekämpande av växtsjukdomar överfört belopp. Huvudparten av återstoden hänför sig till den föreslagna förstärkningen av anstaltens s. k. yttre växtinspektion, d. v. s. inspektionen av importerade växter m. m.

Liksom vi genom vårt militära försvar vill skydda vår frihet och vårt oberoende, måste vi genom en ändamålsenligt utformad inspektion och kontroll av importerade växtprodukter skydda vår växtodling, och därmed vår livsmedelsförsörjning, mot växtsjukdomar och skadedjur. Det är därför med tillfredsställelse man konstaterar, att departementschefen nu föreslagit åtgärder i syfte att göra kontrollen effektiv. Men departementschefen har så att säga stannat på halva vägen. Den personal, som föreslås för den utvidgade inspektionen, är icke tillräcklig för ändamålet. Därtill kommer, att inspektionen för att kunna bli effektiv måste kunna stödja sig på väl utrustade la-

laboratorier. För närvarande saknar växtskyddsanstalten sådana för framför allt två viktiga grupper av skadegörare, virus och nematoder. Anstaltens begäran om medel för förstärkning av personalen för nematod- och virusforskning och för utrustning av laboratorierna har tyvärr lämnats så gott som helt obeaktad.

Det kan icke nog starkt understrykas, att nematoderna och virussjukdomarna utgör ett ständigt ökande hot mot vår växtodling. En enda virussjukdom på potatis, den mest spridda men ingalunda den värsta, mosaiksjukan, åsamkar oss en årlig förlust motsvarande 15 procent av potatisskörden. Potatisnematoden eller potatisålen, en av potatisens värsta parasiter, sprider sig allt mer och mer. Mot ålen resistent sorter har man ännu icke lyckats framställa, direkta bekämpningsåtgärder är dyrbara, och en intensiv forskning skulle behövas. De av anstalten begärda medlen för dessa arbetsuppgifter är därför synnerligen väl motiverade. Härtill kommer, som nyss sagts, att både virus- och nematodforskningen är nödvändiga för att den utvidgade yttre inspektionen skall kunna arbeta med full effektivitet. Då avgifterna för inspektionen beräknas ge en inkomst på 800 000 kronor — växtskyddsanstalten har för resten beräknat den till 1 240 000 kronor — hade det varit möjligt att tillgodose dessa viktiga behov utan någon kostnad för statsverket. Då departementschefen föreslagit, att ett belopp på 65 000 kronor skall anvisas för »sådan på mera kort sikt upplagd forskningsverksamhet vid anstalten, som får anses ha samband med anstaltens inspektionsverksamhet», torde man väl kunna utgå ifrån att en del av kostnaderna för de båda nu ifrågakvarande arbetsuppgifterna kan täckas från denna anslagspost.

Den i längden billigaste metoden att skydda vår växtodling mot växtsjukdomar och parasiter är att genom växtförädling dra upp nya mot parasiterna motståndskraftiga, resistent, sorter. Det är därför glädjande att erfara, att jordbruksministern förbereder en proposition om ett resistensbiologiskt laboratorium. Det är dock ägnat att förvåna, att departe-

Statsverkspropositionen m. m.

mentschefen icke vid behandlingen av anslagen till växtskyddsanstalten gör något uttalande rörande den resistensbiologiska forskningen. Ett sådant uttalande göres blott under punkt 86, Bidrag till Sveriges utsädesförening. Det är dock den vid växtskyddsanstalten planerade resistensbiologiska forskningen, som skall utgöra grunden för den resistensförädling, vilken skall bedrivas av flera olika förädlingsanstalter.

Redan vid 1956 års riksdag fattades beslut om att sammanföra statens lantbrukskemiska kontrollanstalt med kemiska analyslaboratoriet vid lantbrukshögskolan. Först efter mer än ett år tillkallade Kungl. Maj:t en särskild sakkunnig för att utreda frågan. Utredningen tog en tid av ett år och tre månader. Den blev emellertid klar den 15 augusti 1958, och därför borde frågan ha kunnat vara färdigberedd nu. Jag skulle därför vilja fråga departementschefen, när proposition i ärendet kan väntas. Som jag redan förut vid ett par tillfällen framhållit, blir behovet av en välutrustad kemisk kontrollanstalt för varje år som går allt större och större. Det är för många grenar av jordbruksforskningen oundgängligen nödvändigt, att den kemiska kontrollanstalten kan arbeta effektivt.

I detta sammanhang skulle jag vilja ta upp en fråga, som länge varit försummad i vårt land. Vi lägger ned stora summor både på det militära försvaret och på civilförsvaret, och vi är angelägna om att ha en livsmedelsproduktion, som något så när motsvarar behovet. Men i många hänseenden är vår beredskap dålig. Detta gäller inte minst försörjningen med sådana läkemedel, som kan framställas av droger erhållna genom inhemsk växtodling. Råvaran till många ytterst viktiga läkemedel kan med stor fördel odlas i vårt land. I många fall har de inom landet odlade drogerna högre kvalitet än de som kommer utifrån. Det visar bland annat erfarenheterna från det senaste världskriget. Det tillgängliga odlingsmateriale är emellertid oenhetligt, och odlingsmetodiken skulle behöva rationaliseras. Vad som i första hand skulle erfordras är en förädling av odlingsma-

Statsverkspropositionen m. m.

terialeet och en försöksverksamhet rörande odlingsbetingelser och odlingsmetodik. Denna fråga borde vi faktiskt ägna större uppmärksamhet än vad vi hittills gjort.

Om jordbruksministern varit synnerligen återhållsam gentemot jordbruksforskningen, har han varit desto mera frikostig i vissa andra fall. Bland de enligt min och mångas mening onödiga anslagsökningarna på nionde huvudtiteln kan nämnas ökningarna till lantbruksnämnderna. Då nämndernas verksamhet har ett intimt samband med jordförvärvslagen, som är under utredning, synes det inte föreligga någon anledning att nu öka anslagen till nämnderna. Ökningen uppgår till sammanlagt 235 800 kronor. En del av detta belopp utgöres av ett nytt anslag på 20 000 kronor till utbildningskurser för sådan personal, som skall ha att tillämpa bestämmelserna rörande skogsodling på sämre jordbruksmark. Om dessa bestämmelser får formen av klara och tydliga anvisningar, måste särskilda utbildningskurser vara fullkomligt onödiga, och skulle lantbruksnämnderna icke ha härför kompetent personal, kan ju uppdraget överlämnas till hushållningssällskapen eller skogsårdsstyrelserna. Det hade enligt min mening varit mera befogat, om anslagen till hushållningssällskapen ökats.

I detta sammanhang skulle jag vilja framhålla, att det skulle ha varit önskvärt, att departementschefen redan nu föreslagit en omfördelning av arbetsuppgifterna för hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna. Det har nämligen visat sig, att under de år nämnderna existerat har två viktiga arbetsuppgifter, som anförtratts åt dem, blivit i hög grad försummade, nämligen täckdikningen och rådgivningen rörande betesvallar. De svåra skördeskador, som inträffade år 1957, skulle inte ha behövt bli så svåra som de blev, om åkerarealen varit bättre täckdikad. Och vad betesskötseln beträffar är det tydligt, att vi nu på många håll står inför en nyorientering. Målet skulle kortast kunna anges så: till arealen mindre, men mera produktiva betesmarker. Båda de nu nämnda

arbetsuppgifterna ansluter sig betydligt bättre till hushållningssällskapens konsulterande verksamhet på växtodlingens och husdjursskötselns områden än till lantbruksnämndernas.

I samband med det nyss nämnda nya anslaget på 20 000 kronor till lantbruksnämnderna står den av departementschefen föreslagna höjningen av statens skogsförbättringsanslag. Skogsstyrelsen hade ansett sig böra begränsa sitt medelsäskande till 3 000 000 kronor med den motiveringen, att tillgången på skogsodlingsmaterial fortfarande är knapp. Departementschefen har emellertid föreslagit, att anslaget förstärkes med 1 000 000 kronor, d. v. s. till 3 600 000 kronor. Anslagsökningen skall uteslutande användas till ökad bidragsgivning för skogsodling på sämre jordbruksmark, ett problem som redan i går behandlades av flera talare.

Härtill kan för det första anmärkas, att man ju inte gärna kan plantera mera än vad det tillgängliga plantmaterialet räcker till. För det andra kan det förtjäna påpekas, att vi i vårt land alljämt har stora arealer kal skogs- och hagmark, som skulle behöva sättas i bättre skick genom nyplantering, innan vi i alltför stor utsträckning planterar skog på åker. Det var den gynnsamma utvecklingen av jordbruksproduktionen i början av 1950-talet, som först gav anledning till talet om överproduktion, och det såg ju faktiskt ett par år ut som om vi efter ett par årtiondens förlopp skulle kunna räkna med ett överskott på 25 procent. Men skogsplanteringen förespråkare tycks ha förbisett, att jordbrukets produktionskurva nu böjt av nedåt. Det var emellertid det tillfälliga smöröverskottet år 1958, som gav anledning till den panik, som även grep jordbruksministern. Med viss överdrift skulle den paroll som då kom att präglas kunna anges så här: »Slakta korna, plantera skog!»

Vid en lugn och sansad bedömning av läget måste man, såvitt jag kan förstå, komma till en helt annan uppfattning. Detta av två skäl.

För det första vet vi inte, vilket vär-

Statsverkspropositionen m. m.

de skogen kommer att ha om 50—100 år, då de skogar, som nu planteras, skall avverkas. Men det är inte troligt, utan tvärtom osannolikt, att skogen då kommer att ha det höga värde den haft under de senaste årtiondena. För 100 år sedan hade skogen ett ringa värde, och mycket stora förändringar kan inträffa under de kommande 50—100 åren. Visserligen kommer helt säkert förbrukningen av trä och cellulosa att öka högst betydligt. Men å andra sidan är de potentiella möjligheterna att producera cellulosa ännu mycket större. Redan nu har ju den svenska trävaruindustrien fått en stark känning av konkurrensen från Ryssland. I de varmtempererade, subtropiska och tropiska hältena finns det mycket större potentiella möjligheter att producera cellulosa än i de kalltempererade, där trä hittills huvudsakligen producerats. På södra halvklotet finns det redan nu barrskogar, för vilka man räknar med en omloppstid på 25—30 år, och i tropikerna finns det träarter, som på 8—10 år når samma dimensioner som barrträd i Mellansverige på 80—100 år. Dessutom finns det, särskilt i tropikerna, även andra växter än träd, som kan användas för produktion av cellulosa. Med sådana fakta för ögonen tror jag det är bäst att räkna med att våra skogars framtida värde kommer att vara relativt lägre än under åren efter kriget.

För det andra kan det mycket väl tänkas, att åkern kommer att bli värdefullare än vad den nu är. Sveriges folkmängd ökas visserligen långsamt, men den växer dock. Sedan förkrigsåren har den vuxit med 16 procent. Livsmedelsproduktionen per person har till följd av den förut nämnda stagnationen minskat med 9 procent. Vårt försörjningsläge är alltså nu inte så litet sämre än det var vid andra världskrigets utbrott. Vi skulle därför behöva öka vår livsmedelsproduktion — icke minska den. Därtill kommer att man har anledning att räkna med att de tätbefolkade västeuropeiska ländernas behov av livsmedel kommer att öka icke oväsentligt.

Det är av nu angivna skäl som jag

menar, att man bör gå försiktigt fram med skogsplantering på åker. Det skall naturligtvis inte bestridas, att det på många håll i vårt land finns odlade arealer, som inte lämpar sig till åker, t. ex. smala kilar mellan skogbevuxna marker, stenbundna backar m. m. På sådana marker kan det inte bedrivas en rationell växtodling med moderna metoder. Att avskilja sådana arealer från åkern är därför en rationaliseringsåtgärd, som det ligger i brukarnas eget intresse att vidta. För sådana marker behövs det därför inte några särskilda bidrag för skogsplantering. Om någon jordbrukare därutöver vill plantera skog på åker, bör det vara vederbörandes ensak. Men skogsodling på en något så när väl arronderad åkerjord bör inte stimuleras genom bidrag från staten.

Med nu angiven motivering, herr talman, bör enligt min mening anslaget till skogsplantering begränsas till det av skogsstyrelsen begärda anslaget, och anslaget bör i huvudsak utnyttjas för plantering av skog på hagmarker, som varit skog, och icke för plantering av skog på åker.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! I anslutning till denna remissdebatt skulle jag önska anföra några synpunkter på bostadsfrågan såsom vi ser på denna ur bostadskooperativ synpunkt.

Det är med största tillfredsställelse man kan konstatera, att bostadsbyggandet för närvarande kommit upp på en sådan nivå, att en successiv avveckling av bostadsbristen nu synes möjlig. Det är utomordentligt angeläget att bostadsbyggandet även i framtiden kan hållas på en hög nivå. De stora årgångarna från början av 1940-talet kommer om några år att uppnå de hushållsbildande åldrarna, och det är då önskvärt att trycket på bostadsmarknaden har lättat. Därtill kommer att behovet av en på många håll radikal ombyggnad av våra tätorters äldre centrala delar blir allt mer påtaglig, allteftersom motorismens expansion fortskrider. Det är således an-

Statsverkspropositionen m. m.

geläget uttala en förhoppning om att den för närvarande höga bostadsproduktionen — såväl historiskt som internationellt i den absolut högsta toppen — icke är att anse som en krisföreteelse. Visserligen är det utomordentligt glädjande att regeringen så kraftfullt och konsekvent ingripit för att i möjligaste mån förhindra en utbredning av arbetslösheten genom att bl. a. medverka till en ej oväsentlig ökning av bostadsbyggandet. Men oavsett detta bör det fastslås, att den nuvarande höga produktionen även och uteslutande är motiverad av bostadsförsörjningsskäl. Som bekant ansåg på sin tid den senaste långtidsutredningen, att en produktion på 650 000 lägenheter under perioden 1956—1965 var erforderlig för att täcka det av bostadsstyrelsen beräknade bostadsbehovet under perioden. En stabilisering av produktionen på en relativt jämn och hög nivå, så länge bostadsbrist råder, är önskvärd ur flera synpunkter, icke minst då det gäller att få till stånd en mera långsiktig planering inom hela produktionsapparaten.

Då det gäller produktionens fördelning efter företagsformer har under senare år förmärkts en tendens till ett ökat byggande genom vad som i nybyggnadsstatistiken betecknas som kooperativa företag. År 1955 svarade de kooperativa företagen för 20,3 procent av de nyproducerade lägenheterna; år 1957 för 27,2 procent. De kommunala och allmännyttiga företagens andel (inklusive stat och landsting) har under de senaste åren legat oförändrad vid ungefär 30 procent. Trots den omfattande propagandan för ett ökat egnahemsbyggande under de senaste åren har denna företagsforms andel av det totala byggandet reducerats från 25,5 procent år 1955 till 21,7 procent år 1957.

I och för sig är det utomordentligt glädjande att det kooperativa byggandet under senare år ökat så pass kraftigt. Det råder väl knappast någon tvekan om att den kooperativa företagsformen både ur den enskildes och ur samhällets synpunkt omfattar många fördelar. Jag skall bara peka på tryggheten i besittningen

av bostaden, de lägre driftkostnaderna, medansvaret i förvaltningen och avsaknaden av enskilt vinstintresse. Tillströmningen av medlemmar till ett kooperativt företag som HSB har också under de senaste åren varit mycket kraftig. Sålunda beräknas att omkring 35 000 nya medlemmar har gått in i HSB under perioden 1956—1958.

Då det gäller det s. k. kooperativa byggandet bör man dock ha klart för sig att här har under senare år i ökad utsträckning nya företagare börjat intressera sig för denna företagsform. Det bör slås fast, att de icke har gjort detta i syfte att arbeta för en utbredning av den kooperativa idén som sådan utan för att komma i åtnjutande av den fördelaktiga statliga belåning som följer med att ett byggnadsföretag erhåller beteckningen kooperativt företag. Sålunda har under senare år ett stort antal privata byggmästare för att komma i åtnjutande av högsta möjliga statliga lån och därigenom lättare få fastigheterna avyttrade börjat bilda bostadsrättsföreningar, till vilka de sedan överlätit de av byggmästarna själva utan anlitande av entreprenadförfarande uppförde husen. Till detta kommer, att konsumentintresset i initialstadiet i de av byggmästarna dirigerade och mer eller mindre helt kontrollerade styrelserna icke kunnat tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Den kommunalvalde representanten, vars uppgift är att tillgodose de blivande bostadsrätthavarnas ekonomiska intressen samt sörja för att de får vederbörlig upplysning om projekten, torde icke alltid kunna fylla sin uppgift på ett tillfredsställande sätt av den anledningen, att han helt naturligt icke besitter tillräcklig sakkunskap för att bedöma projektets ekonomi etc. Att enskilda byggmästare, som tidigare för egen räkning arbetat inom den privata sektorn, nu gått över till den kooperativa, är som sagt betingat av belåningshänsyn, vilket särskilt accentueras i samband med införandet av de maximerade lånevärdena.

Enligt vår mening kan det aldrig ha varit syftet med införandet av lånetaket att på sätt som här illustreras en omför-

Statsverkspropositionen m. m.

delning av nyproduktionens fördelning på företagsformer skulle ske. Alltjämt förefinnes starka skäl för att skillnaden mellan enskilt, kooperativt och samhälleligt bostadsbyggande och ägande upprätthållas. Det kan ej vara rätt att som kooperativt beteckna vilket företag som helst. I detta sammanhang kan erinras att dåvarande statsrådet Möller år 1946 i anslutning till införandet av nya belåningsregler framhöll: »Tertiärlån inom högst 95 procent av fastighetsvärdet får utgå till kooperativt organiserade företag, som arbetar utan enskilt vinstsyfte och under betryggande kontroll. Jag förutsätter härvid, att lånen för dylika villkor icke beviljas med mindre det från början är klart, att företaget fyller ett legitimt behov och att den kooperativa företagsformen icke blir blott av formell karaktär.»

Enligt vår mening bör socialministern ta sig en allvarlig funderare på vilka företag det är som bör erkännas som kooperativa företag och som sådana bör erhålla statliga lån till 95 procent. Om denna sektor av bostadsbyggandet ökar ytterligare, föreligger risk för att hela bostadsrättsidén misskrediteras, vilket vore till utomordentlig skada för de på detta område sedan länge verksamma stora bostadskooperativa organisationerna.

I fråga om långivningen har införande av maximerade lånevärden skapat betydande svårigheter. Det är nu klart att det för många varit mycket svårt att med bibehållen normal standard bygga under lånetaket. Resultatet har då blivit ökade kontantinsatser från byggherrens eller — då det gäller egna hem och bostadsrättslägenheter — de enskilda bostadskonsumenternas sida. Insatserna för erhållande av en kooperativ lägenhet har i många fall fördubblats. Även om kraven på ökade kontantinsatser motverkats genom ett ökat sparande, råder det ingen tvekan om att utgiften för erhållande av en bostadsrättslägenhet för många inkomstagare med begränsade inkomster och sparmöjligheter, framstått som oöverkomlig. Det vore ytterst olyckligt, om vi skulle komma i ett läge där bostadsrätts-

lägenheter reserverades uteslutande för folk med förhållandevis höga inkomster, helt stick i stäv med de intentioner, som ligger till grund för de stora bostadskooperativa riksorganisationernas arbete på detta område. För de allmännyttiga företagens del har även svårigheter förelagat att i nuvarande ansträngda budget- och kapitalmarknadsläge anskaffa erforderligt toppkapital för att täcka skillnaden mellan lånetaket och den faktiska produktionskostnaden. Att detta icke stimulerat byggandet av bostäder genom de allmännyttiga företagen är alldeles uppenbart. Som redan tidigare nämnts har ju på den privata marknaden en övergång skett från produktion av hyreshus till produktion av bostadsrättshus.

Det är med största tillfredsställelse det kan konstateras, att socialministern tagit upp frågan om en revidering av lånetaket till behandling. Det är vår förhoppning att man genom en justering av de nuvarande belåningsvärdena skall komma fram till en reducering av kraven på egen kontantinsats från byggherrens eller den enskildes sida. Om så ej blir fallet kan vi komma i det läget, att det för viss del av nyproduktionen kan bli svårt att finna avsättning eller att nyproduktionen inriktas på mindre lägenheter.

Det är emellertid inte bara den statliga långivningen som orsakar problem. Betydande svårigheter föreligger även på bottenlänemarknaden. Det är i dag inte ovanligt, att byggnadskreditiv i redan färdiga hus kan kvarligga relativt lång tid efter inflyttningen. För bostadskonsumenternas del innebär detta en ej obetydlig merkostnad. Som exempel kan nämnas att för ett projekt på två miljoner kronor merkostnaden vid kvarliggande kreditiv efter inflyttningen blir 150 kronor om dagen i jämförelse med vad som skulle bli fallet, om lånen löpte med de fasta lånens lägre kostnader. Därtill kommer att det på många håll är svårt att över huvud få bottenlån placerade. Inte minst gäller detta för under senare tid starkt expanderande orter. En av anledningarna till detta är, att hypoteksinstitutionerna ej alls har belåningsrätt på dessa orter — ett förhållan-

Statsverkspropositionen m. m.

de som är anmärkningsvärt och som vi hoppas kan rättas till. Över huvud taget är det nödvändigt att komma fram till en bättre organisation av bottenläne-marknaden.

Till sist några synpunkter på bostadsproduktionens inriktning på lägenhetstyper! Vi har som bekant under de senaste åren haft en utveckling mot en ökad produktion av relativt rymliga lägenheter. Vi har varit överens om att denna utveckling har varit riktig. Det vore önskvärt om utvecklingen kunde fortsätta. Trots en ökad produktion av lägenheter om tre eller flera rum och kök under senare år kan man tyvärr konstatera att andelen lägenheter om tre eller flera rum och kök fortfarande är i nyproduktionen större i länder som Danmark och Norge, länder som eljest har en lägre levnadsstandard än Sverige. Utvecklingen mot större lägenheter måste fortsätta, eller i varje fall bör den nuvarande andelen av familjelägenheter bibehållas. Dess värre synes detta under de närmaste åren ej komma att bli fallet. Ser man på arbetsmarknadsstyrelsens statistik över nyproduktionens fördelning på lägenhetstyper, finner man, att under januari—oktober 1957 svarade andelen om tre eller flera rum och kök för 50 procent av det totala antal lägenheter, som det under perioden beviljades igångsättningstillstånd för. Under perioden januari—oktober 1958 var motsvarande andel 47 procent. Nedgången är visserligen ej stor, men det är ingenting som säger att den inte fortsätter.

Nedgången är ej svår att förstå. Det är naturligtvis de ökade bostadskostnaderna för nyproducerade lägenheter i förhållande till inkomstutvecklingen som är den direkta orsaken. En barnfamilj med normala inkomster har i dag helt enkelt inte råd att hålla sig med en så stor lägenhet som den ur bostadssynpunkt behöver. Att komma till rätta med problemet är ej lätt. En återgång till de tidigare låga räntesatserna på bostadslån är tänkbar, men man kan även tänka sig att ge familjebostadsbidragen en sådan utformning, att de stimulerar familjer med barn att flytta från lägenheter om

ett—två rum och kök till tre och fyra rum och kök. Detta skulle ernås genom att familjebostadsbidragen grundas inte bara efter barnantal och inkomst utan även efter rumsantal, så att t. ex. en flerbarnsfamilj, som bor i en lägenhet om tre eller fyra rum och kök, skulle få ett större familjebostadsbidrag än om samma familj bodde i en lägenhet om två rum och kök. Det kan ifrågasättas, om samhället skall medverka lika mycket om familjen bor i en ur utrymmessynpunkt ej helt godtagbar lägenhet som i de fall vederbörande familj bor i en lägenhet, som faktiskt svarar mot familjens behov. Under alla förhållanden är det nödvändigt att stimulera familjerna till att skaffa sig ordentliga bostadsutrymmen. Vår allmänna målsättning på detta område måste flyttas fram. Två-rumslägenheter bör icke accepteras som godtagbara bostäder för flerbarnsfamiljer. För att göra trean och fyran till den normala familjebostaden måste samhället och den enskilde gemensamt vara beredda att göra en insats, nämligen genom att lägga mer av sina inkomster på hemmet och bostaden.

Herr talman! Hemmet och familjen spelar en avgörande roll i vår utveckling som individer. Men en förutsättning för ett lyckligt familjeliv är en god och rymlig familjebostad.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Det var en gruvlig salva som min förutvarande och nyblivne kollega Boheman nyss avlossade mot den svenska ekonomiska politiken från sina utländska utsiktspunkter. Även jag har varit utomlands under några år och vet, att det är frestande att som Stenbock i dansk fångenskap sitta och snida elfbensslott. Man överdriver sitt lands möjligheter och förminskar dess svårigheter att genomföra olika ting. Man ser ej landet som det var utan som den blindaste kärlek det ville. Men även på hemma-plan med våra mer begränsade perspektiv tror jag, att man kan finna samma kritik som herr Boheman nyss gav uttryck åt. Jag skulle vilja återge några

Statsverkspropositionen m. m.

rader ur ett av patos darrande inlägg i Dagens Nyheter av en partikollega till herr Boheman, nämligen verkställande direktören i Svensk industriförening. Han skriver: »Sansat folk i alla vårt lands olika folkgrupper konstaterar i dag med växande desperation att den nuvarande samhällsekonomiska utvecklingen och politiken leder in i rena fördärvet. Man driver med berätt mod ut det svenska samhället i ett ekonomiskt gungfly och håller den heliga standarden som en morot framför ögonen på detta samhälles invånare.» Han fortsätter längre ner: »Hela vårt samhälle måste i ekonomiskt avseende ta en ordentlig andhämtningsspaus, vilket bl. a. ställer oavvisliga krav på en drastisk begränsning av de offentliga utgifternas stegringstakt. Vårt näringslivs produktivitet måste med alla medel höjas liksom vår förmåga att sälja våra produkter. När det med sannolika skäl kan konstateras att de västeuropeiska industriländerna eller åtminstone vissa av dem inom en nära framtid närmar sig den svenska produktivitetsnivån får kravet på en våldsam ansträngning i syfte att öka vår produktivitet kraftigaste möjliga motivering vid ett studium av de västeuropeiska konkurrentländernas arbetsgivarkostnad per timme.» Enligt en publicerad statistik var arbetslönen per timme i Västtyskland 64 cent, Belgien 67, Frankrike 60, Italien 53, Holland 44, England 65, Schweiz 71 och Sverige 95. »Slutsatserna drar sig själva.» Så slutar så småningom skribenten med följande dystra tankar: »För vårt land finns inför de mörknande horisonterna endast två alternativ: politisk samling eller definitiv standardsänkning.»

Jag skulle vilja komplettera dessa uttalanden med vad herr Hansson i Ronneby i går yttrade om att vi har levat över våra tillgångar. Jag tror att dessa yttranden i alla väsentliga delar är oerhört överdrivna. Jag vet inte i vilken mån de är representativa för näringslivet eller för olika politiska partier. Men eftersom man då och då ser yttranden av samma natur, även om de inte är så ytterligt gående som de jag nyss

läste upp, kan det finnas anledning att något granska det verklighetsunderlaget de vilar på.

Vad menas med att vi skulle riskera standardsänkning eller att vi skulle ha levat över våra tillgångar? Om man riktigt hårdtager dessa uttalanden, skulle de väl innebära, att vi inte underhöll vårt realkapital, att vi helt enkelt levde upp vårt kapital. Det skulle man kunna göra genom för låga investeringar eller genom att minska valutareserven, d. v. s. sina utländska tillgodohavanden. Verkligheten är ju den, att vi exempelvis under år 1958 ökade vår valutareserv med ett nittiotial miljoner kronor. Utvecklingen på valutareservens område — även om den inte varit gynnsam, det vill jag ingalunda påstå, vi skulle givetvis behöva en betydligt större valutareserv än den vi har — är alltså den att valutareserven inte minskats under senare år.

Nå, är det då i fråga om investeringarna riktigt, att utlandet håller på att gå om oss, att vi riskerar att komma på efterkälken? Jag skulle vilja visa upp några siffror för att göra en jämförelse med andra länder inom Västeuropa. Tyvärr har jag inte tillgång till något senare material än som finns i Europakommissionens rapport för 1955, vilken återger siffror för 1954, men jag tror dock, att man med ganska stor tillförsikt kan utgå från att läget sedan dess inte har förändrats väsentligt. Det visar sig då, att bruttoinvesteringen i procent av nationalinkomsten utgjorde för Sverige 21 procent, för Västtyskland likaså 21 procent, för Storbritannien 14 procent, för Frankrike 17 procent, för Italien 20 procent, för Danmark 19 procent och för Norge hela 34 procent. Man finner sålunda, att Sverige med undantag för Norge låg i täten i fråga om investeringar beräknade i procent av nationalinkomsten. Emellertid ger denna beräkning ett ganska ofördelaktigt resultat, trots att vi ligger så väl till, eftersom procentsatsen kommer att räknas på ett för vårt lands del förhållandevis högt belopp. Om vi i stället räknar investeringarna per invånare, ter sig bilden ännu fördelaktigare. Det visar sig då, att investering-

Statsverkspropositionen m. m.

arna i Sverige uppgår till omkring 1 200 kronor per invånare, Norge ligger fortfarande högre med 1 400 kronor, men i Västtyskland utgör beloppet 725 kronor, i Italien också 725 kronor och i Nederländerna 710 kronor.

Aven om vi är klara över att en del av dessa investeringar omfattar ersättningsanskaffning och om det är givet att dessa kostnader i Sverige med en förhållandevis stor produktionsapparat ligger högre än i det övriga Västeuropa, är skillnaderna i investering per invånare dock så betydande, att man med tillförsikt kan säga att nyinvesteringarna i Sverige i varje fall icke ligger på en lägre nivå per invånare räknat än i det övriga Västeuropa. Om de investeringar vi gör inte är mindre produktiva än de utländska, borde det sålunda inte finnas någon som helst anledning att frukta att vårt konkurrensläge skulle försämrats eller att den industriella utvecklingen och levnadsstandarden inte skulle kunna hålla takt med Västeuropas övriga länder.

Om man ser på siffrorna för investeringsutvecklingen i Sverige för 1958 finner man att investeringen, som nämnts i debatten i går, på den offentliga sidan ökat med 7 procent och på den privata med 5 procent. Inte ens detta relativt lågkonjunkturbetonade år har sålunda investeringsökningen avstannat.

Under såväl pressdiskussionen som denna remissdebatt har man påstått att de statliga investeringarna måste hållas tillbaka, att utgifterna över huvud taget måste minska och att större utrymme i stället skulle beredas för de privata investeringarna. Det är sant att om vi ser på det ur ren budgetsynpunkt, så inger läget allvarlig oro. Vi får inte, som jag tyckte att herr Boheman gjorde, blanda ihop de speciella svårigheter, som den statliga budgeten erbjuder i år och kanske framöver, med samhällsförhållandena som helhet. Distinktionen mellan privata investeringar och offentliga investeringar förefaller mig i väsentliga stycken ganska meningslös. Jag är inte den förste som sagt det. Det är inte originellt att påpeka det, men motsatta påståenden kommer så ofta, att det kan

finnas anledning att erinra om saken. Vad är det exempelvis för skillnad mellan en statlig investering i kraftverk och en liknande investering i privat regi? Är inte båda lika produktivitetsfrämjande? Vad är det för skillnad mellan statliga investeringar i kommunikationsmedel, såväl vägar som järnvägar, och privata investeringar i kommunikationsmedlet fartyg m. m.? Behövs inte båda precis lika mycket för att förbättra produktionen, för att föra ut varorna till konsumenterna?

Är inte investeringar i ökad utbildning och vidgad forskning precis lika produktiva som byggandet av fabriker? Det är här endast fråga om olika plan och olika tidpunkter i produktionsprocessen. Här finns i själva verket ingen saklig motståndning, men däremot kan man alltid diskutera avvägningen.

Herr statsministern och herr Hanson gick i går in på en, som jag tycker, mycket värdefull och intressant diskussion om denna fråga. Herr statsministern framhöll, att den kommande utvecklingen kommer att ställa krav på att samhället gör investeringar som i sin tur skall skapa konsumtionsvaror eller konsumtionstjänster för medborgarna, och att medborgarna ställer anspråk på detta. Herr Hanson ställde med allt fog frågan: Hur vet man det? Han ansåg att det privata näringslivet i så fall i första hand borde få tillfälle att försöka tillfredsställa önskemålen. Det sista kan jag bara instämna i. I den mån det privata näringslivet kan klara en sådan produktion bör det givetvis få göra det, under förutsättning att det blir lika bra eller bättre än om staten gjorde det. Det finns onekligen en hel del saker som det privata näringslivet inte kan klara.

En annan fråga är hur man skall veta vad människorna vill ha. Beträffande varor, tillverkade i ett privat näringsliv, kan man åtminstone under goda konkurrensförhållanden någorlunda lätt se detta. De varor, som folk vill ha, säljs under det att de andra inte säljs. Med statliga varor och tjänster förhåller det sig på ett annat sätt. Man kan inte se om folk vill ha en park eller vill ha ett

Statsverkspropositionen m. m.

psykiatriskt sjukhus. Det kan inte gärna tas upp avgifter för tillträde till en park för att på så sätt se om denna är en lönande investering. Det är alltid en svårighet, och det är bland annat därför som riksdagen finns. Riksdagsledamöterna skall försöka bilda sig en mening om vad folk vill ha, rösta för de investeringar staten skall ta på sig och avgöra när investeringarna skall lämnas åt det privata näringslivet.

De områden där privata investeringar inte rimligen kan klara problemen är många. Det är min uppfattning, att våra konsumtionsönskemål vid en stigande levnadsstandard i ökad utsträckning kommer att rikta sig mot sådana varor och tjänster, som endast staten med sina resurser kan klara. Önskemålen kommer att rikta sig mot kollektiv behovstillfredsställelse, såsom flera skolor med mindre klasser, vetenskaplig forskning, bättre kommunikationsmedel, ja, varför inte också vackrare städer, o. s. v. Detta samhällets krav på en ökad del av resurserna för att därigenom kunna tillfredsställa medborgarnas ökade konsumtionsönskemål tror jag måste vara en utgångspunkt för diskussionen om statsbudgetens utveckling på längre sikt.

Samtidigt står jag för min del inte främmande för att det kan finnas anledning att genomgå budgetens olika delar för att se om utgifter, som en gång beslutats och sedan följer med år från år, även i dag motsvarar människornas önskemål. Vissa sociala anslag t. ex., som en gång var högst motiverade, kan i dag ha förlorat en stor del av sin betydelse. För egen del anser jag exempelvis att tilläggs pensionen — även om den inte direkt berör budgeten så rör den i alla fall frågan om samhällets resurser — är betydligt viktigare än flera av de sociala anslag som vi har sedan förr. Jag tror också att det finns anledning att vid en allmän genomgång av budgetens utformning tänka efter om man på rätt sätt har behandlat näringslivets problem och önskemål. Jag tror att man har gjort sig skyldig till en del misstag på detta område, som man efter hand får rätta till.

Allt detta är emellertid frågor som en

sittande utredning får undersöka, och det är väl anledning att uppskjuta diskussionen härom tills utredningen framlagt sitt resultat.

Finansministern har i årets budget och i offentliga framträdanden varit inne på frågan om ytterligare skatter och därvid i första hand velat se denna ur synpunkten av ett kommande konjunkturläge. Herr Geijer däremot berörde även frågan om hur vår skattepolitik över huvud taget borde se ut på längre sikt och efterlyste närmare undersökningar av detta problem. Han begärde därvid också att man till behandling skulle ta upp LO:s tankar om råvarubeskattningen.

Jag skulle för min del kunna hålla med finansministern om att det är möjligt att man vid en mindre gynnsam konjunkturutveckling än vad finansministern räknar med icke skulle behöva ta upp några nya skatter. Men jag tror inte att konjunkturutvecklingen kommer att bli så ogynnsam som detta skulle förutsätta, och dessutom anser jag att man under alla förhållanden allvarligt måste överväga att i större omfattning övergå till indirekt beskattning. De nackdelar ur social synpunkt, som en sådan beskattning tidigare med skäl kunde sägas få har och kommer vid en stigande levnadsstandard att få allt mindre relevans. I den mån sådana nackdelar kvarstår kunde man genom stödåtgärder skydda särskilt utsatta kategorier, t. ex. barnfamiljer och folkpensionärer.

Fördelarna med en partiell omläggning till indirekt beskattning är emellertid stora ur såväl konjunktur- som rättvisesynpunkt. En indirekt beskattning kan lättare införas, avskaffas, minskas och ökas, alltefter konjunkturlägets krav. Den gynnar även sparatet, och den minskar riskerna för inflationsartade prishöjningar i samband med löneförhandlingar. Jag behöver vara erinra om 1951 års lönerörelse då man räknade ut hur mycket skatten skulle bli på löneökningen och därefter hur mycket mer man måste höja lönerna med hänsyn till de skatter som skulle utgå på lönehöjningarna. Dessa problem kommer att få en

Statsverkspropositionen m. m.

helt annan karaktär vid indirekt beskattning.

Det betydande skattefusk, som nu förekommer och som enligt tidigare bedömningar minskar statens inkomster med åtminstone en miljard kronor om året, skulle i väsentlig grad försvinna och därmed också ett viktigt socialt irritationsmoment. Skattemyndigheternas personal skulle också i ökad omfattning få tid att noggrannare ägna sig åt kontroll av skattelagarnas efterlevnad, varigenom vi skulle få till stånd en rättvisare beskattning för alla.

Herr BRANTING (s):

Herr talman! När jag såg herr Osvalds namn på talarlistan tänkte jag, att han väl knappast kunde låta detta tillfälle gå sig förbi utan att fälla några varma ord om atomvapnen. Så skedde mycket riktigt.

Jag skall inte uppehålla mig alltför länge vid vad herr Osvald yttrade på denna punkt. Jag vill bara ställa fram den egendomliga tankegång som måtte vara ledande för honom när han å ena sidan betecknar som rent nonsens, att det skulle ligga i vårt lands intresse att så få stater som möjligt deltar i atomkapprustningen, och å andra sidan har den uppfattningen, att redan nu befintliga kärnvapenförråd är tillräckliga för att utsläcka allt liv på jorden. Jag skulle i stället vilja säga, att det ligger i *alla* länders livsintresse att göra allt tänkbart för att stoppa denna utveckling mot en allmän kärnvapenupprustning.

Jag begärde emellertid ordet närmast när jag satt och funderade litet närmare på vad herr Boheman hade sagt angående den ståndpunkt som vi så småningom kommer att inta beträffande frågan om anslag skall beviljas för förberedelser till svensk tillverkning av atomvapen. Herr Boheman anslöt sig till dem som gör gällande, att vi därvidlag bör vara med. Han pläderade alltså för att Sverige, om det inte kommer till stånd en internationell uppgörelse i motsatt riktning, bör förstärka sitt försvar, som han anser, med s. k. taktiska atomvapen. Herr Bo-

heman stödde sig därvid på vissa teser. Han talade om Koreakriget och gjorde gällande, att detta krigs förlopp skulle vara ett argument för den uppfattningen att man numera mycket väl kan tänka sig ett stort krig, som likväl blir lokalt begränsat och som dessutom förlöper utan att fjärrverkande kärnvapen kommer till användning.

Mig förefaller det som om den argumentationen lider av åtskilliga svagheter. Trots herr Bohemans stora auktoritet ser jag saken på det sättet att jämförelsen mellan vårt land och Korea i detta fall är ytterst haltande. Det är sant att Koreakriget kunde lokalt begränsas, men åtminstone för min syn förefaller det, med hänsyn till åtskilliga omständigheter ytterst otroligt att ett isolerat krig, ett anfalls- och erövringskrig, skulle kunna föras mot vårt land. För det första måste man väl ta i betraktande att en makt, som skulle sätta sig i besittning av vårt land, därmed skulle få en ytterst dominerande ställning vid Östersjön, om man tänker på övriga förhållanden runt omkring detta hav. Det är väl knappast troligt att andra makter passivt skulle åse en sådan utveckling. För det andra är det ytterst svårt, förefaller det mig, att tänka sig ett isolerat krig på den skandinaviska halvön enbart mot Sverige, eftersom två andra skandinaviska länder är med i Atlantblocket. Jag har därför svårt att svälja herr Bohemans resonemang, att Koreakriget skulle utgöra ett bevis för eller i varje fall ett indicium på att man väl kan tänka sig ett isolerat krig mot Sverige.

Men den andra punkten i herr Bohemans resonemang förefaller mig inte mindre diskutabel. Han gjorde alltså gällande att vi borde skaffa oss taktiska atomvapen med begränsad räckvidd och anförde även därvidlag Koreakriget såsom ett exempel. Detta sätt att se saken kunde ju ha haft sitt intresse under den tid när Koreakriget fördes men herr Boheman har säkert observerat att vi nu har kommit in i en helt annan period, nämligen robotvapnens period. Det är väl ändå rätt verklighetsfrämmande att numera utgå från den förutsättningen,

att ett krig av någon omfattning skulle komma att föras utan fjärrverkande atomvapen.

Det är alltså bl. a. de just nu rådande förhållandena på det krigstekniska området som gör att jag inte kan följa herr Boheman i hans resonemang; jag har blott velat till dagens protokoll anteckna dessa reservationer.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! Jag skall bara med några få ord besvara ett par anmärkningar som gjorts av de två föregående talarna.

Herr Siegbahn ansåg att den, såsom han karakteriserade saken, gruvliga salva som jag hade avlossat — jag hade inte den uppfattningen, att den skulle vara så förfärligt gruvlig — innebar att jag hade målat en alltför pessimistisk bild av det svenska samhällets svårigheter, och han citerade en rad siffror för att visa att det svenska näringslivet och den svenska samhälleliga produktionen fortfarande står på en sund basis. Jag har aldrig bestritt, herr Siegbahn, att det svenska näringslivet och det svenska samhällets produktionsförmåga på grund av de svenska företagens och de svenska arbetarnas gemensamma ansträngningar befinner sig på en hög och i och för sig tillfredsställande nivå, men vad jag uttryckte oro för det var att försämrade statsfinansieringar skulle inverka hämmande på näringslivets fortsatta utveckling i en skärpt konkurrens. I en situation där den statliga upplåningen kommer att kräva anlitage av större delen av kapitalmarknaden för att statsutgifterna över huvud taget skall kunna finansieras måste väl ändå utrymmet för produktiva investeringar i privat regi bli allt mindre. Det är framför allt däri som svårigheten ligger.

Till herr Branting vill jag säga att jag är säker på att han har missuppfattat mig. Jag anförde inte alls Koreakriget såsom ett exempel på att ett isolerat krig skulle kunna föras mot Sverige. Vad jag ville illustrera var bara detta, att vi, om den nu skedda utvecklingen skulle ha kommit till stånd redan före Koreakri-

Statsverkspropositionen m. m.

gets utbrott, säkert skulle ha sett att skillnaden mellan taktiska och strategiska atomvapen blivit mycket mera prononcerad. Det är alltså enligt min mening inte uteslutet att ett lokalt krig kan föras någonstans i världen med anlitage av taktiska kärnvapen utan att detta kommer att medföra ett tredje världskrig, där de stora, på långt avstånd verkande fjärrstyrda robotarna och bomberna skulle ha en sådan terrorverkan att ingen ansvarig regering skulle vara benägen att släppa ett sådant krig löst.

Jag skall inte här närmare ingå på en ytterligare diskussion av atomvapnet. Vi kanske får tillfälle att återkomma till den frågan. Jag har här bara velat korrigera den missuppfattning av mitt förra anförande som jag tror att herr Branting gjorde sig skyldig till.

Herr **HANSSON, NILS**, (fp):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att här ta upp någon egentlig debatt med herr Siegbahn. Det föreföll av hans anförande som om vi åtminstone i fråga om huvudtemat i mitt längre anförande i går beträffande forskningen skulle vara helt överens. Jag är också i viss mån förekommen av herr Boheman. Jag vill alltså understryka att Sveriges ekonomiska ställning i sin helhet tagen fortfarande är stark. Sverige är ett rikt land. Visserligen stiger vår nationalskuld, och den har väl i dag nått en sådan nivå att vi kan säga att allt svenskt jordbruk och all växande skog har intecknats upp till skorstenarna respektive till toppskotten på träden, men i alla fall vill jag inte säga att detta innebär någon direkt fara. Det som jag ville poängtera i går och som jag tror att herr Siegbahn missuppfattade var vad jag tror herr Boheman även åsyftade, nämligen att det är avvägningen mellan konsumtion och produktion som vi har gjort för djärv och som vi måste reglera om vi vill ta vårt ansvar för utvecklingen och inte skjuta över bördan på kommande generationer. Jag anser att särskilt den ungdom vi nu har kan bli för hårt och därmed orättvist belastad om vi inte gör avvägningen på ett lämpligt sätt.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det skulle vara mycket att säga till vad herr Siegbahn här anförde i frågan hur man skall kunna jämföra internationella kostnadssiffror för arbetskraft och sådana saker. Självfallet kan man inte sanslöst ange dessa siffror i ören och säga, att de är avgörande för konkurrenskraften etc. Vad det kommer an på är dock vilken effektivitet som produktionsmässigt ligger bakom kostnaderna i ören — men den saken är vi helt överens om, det har jag klart för mig.

Resonemanget om investeringarnas produktivitet och den internationella konkurrenskraften är emellertid intressant. Naturligtvis kan man inte riktigt så lätt, som herr Siegbahn här gjorde, anföra investeringsbelopp per invånare i olika stater och sedan förklara att allt är väl beställt. Herr Siegbahn halkade in på den verkliga problematiken därvidlag, när han nämnde att det ju litet grand beror på vilka slag av investeringar man gör. Men detta bekymrade honom inte mycket, utan han försäkrade att alla investeringar är lika produktiva ur dessa synpunkter. Det är ju komplett fel, herr Siegbahn. Man kan inte ta det så enkelt. Om vi investerar kolossala belopp i offentliga byggnader på ren lyx, t. ex. mosaikinläggningar, så ökar det självklart inte på något sätt vår internationella konkurrenskraft. Men om vi på den offentliga sektorn investerar i kraftverk så är det klart att vår produktionsförmåga därigenom ökas. Om vi bygger sjukhus av högre standard, ökar det möjligen också vår förmåga att hävda oss i den internationella konkurrensen, nämligen i den mån vår folkhälsa därigenom förbättras och vår konkurrenskraft den vägen ökas. Men man kan på goda grunder fråga sig om dessa ständigt svällande, år från år kraftigt växande offentliga investeringar, både på den statliga och på den kommunala sektorn, i hela sin omfattning innebär en optimal utveckling av vår produktionsförmåga. Jag tror inte att man kan påstå en sådan sak. Det har talats rätt mycket om lyxbyggen etc. En del av den kritiken är kanske överdri-

ven, men jag tror att det ligger ganska mycket i den. Därför var nog det resonemang, som herr Siegbahn här förde, litet för lättvindigt.

Låt mig sedan ett ögonblick återvända till den diskussion som fördes här i går. Herr Siegbahn hade en viss sympati för tanken, att den enskilde skulle få välja vad han vill konsumera. Jag sade i går, att det enligt min mening var en lämplig målsättning att inte socialisera konsumtionen i större omfattning än som var alldeles nödvändigt; när absolut klara konsumtionsönskemål inte kan tillgodoses på enskild väg, blir ju en »socialisering» oundviklig. Men jag får säga att socialdemokratiens intresse t. ex. för att låta de enskilda medborgarna någorlunda fritt välja sina egna pensionskostnader verkligen är ganska litet. Man vill hellre gå den enklare, socialistiska vägen att smälla till med en mycket schematisk och enkelriktad lösning. Det är för all del bekvämt för socialbyråkrater — för den delen också socialdemokrater — att göra så, men jag ifrågasätter om detta inte är att onödigtvis träda den enskilde medborgarens behov av och rättighet att själv välja lite för nära. Man kan lösa sådana här frågor på många olika sätt, och jag är inte övertygad om att man på socialdemokratiskt håll har tillräckligt beaktat den enskildes frihets- och valfrihetskrav därvidlag. Jag tar detta bara som ett exempel.

Men sedan har ju problemet åtskilliga andra aspekter. På socialdemokratiskt håll finner man mycket ofta ett slags övertro på samhället. Man tror att samhället d. v. s. i detta sammanhang politikerna, praktiskt taget inte kan ta misste, särskilt inte om dessa politiker innehar statsråds rang och värdighet. Det heter visserligen att den Gud ger ett ämbete ger han också förmågan och förståndet att förvalta det. I och för sig är den satsen tivelaktig, och sannerligen om den är sann när ämbetet fås av den socialdemokratiska partistyrelsen — då tror jag det ännu mindre.

Rent praktiskt kan vi ju konstatera, att samhället på ett ganska upprörande sätt feldisponerat sina resurser. Låt mig

Statsverkspropositionen m. m.

bara nämna några exempel på misstag som vi fortfarande håller på att rätta till, helt enkelt därför att det är nödvändigt eller därför att vi sett dem som svåra skönhetsfläckar på vår samhällsbyggnad.

Jag erinrar om de fullständigt oerfartliga förhållandena vid centrala fångvårdsanstalten på Långholmen. Vi har ju för många, många år sedan fått statens löfte att bli av med den, men den kommer att finnas kvar en avsevärd tid framöver, med en överbeläggning som fullständigt utesluter en rationell och human fångvård. Kan man säga att samhället, vi politiker, har bedömt fångvårdens behov riktigt?

Låt mig vidare peka på nykterhetsvården. Ingen kan väl påstå, att samhället och politikerna har behandlat de med denna vård sammanhängande frågorna riktigt?

Ett ännu svartare kapitel är mentalsjukvården. Det torde inte vara obekant för någon här i kammaren vilken skriande brist som råder när det gäller möjligheter att få vård för mentalsjuka människor, med en rad mänskliga tragedier som följd. Folk kan inte erhålla vård i tid utan glider så långt in i sitt sjukdomstillstånd att det inte längre finns någon väg tillbaka. De blir kroniska fall, och de kommer att låsas in på ett eller annat sjukhus för hela sitt liv, sedan samhället har feldisponerat sina resurser ända dithän att det inte varit möjligt att få dem under behandling i tid, så att man kunnat få ut dem igen för att leva som sunda och friska människor.

Tag bostadspolitik, som man ju från regeringshåll brukar berömma sig så mycket av. Visst har vi en hög standard på nya hus — alla nya hus har en hög standard — och vi har dem också till relativt låga men subventionerade hyror. Ja, det är nog bra med hög standard och låga hyror, men är det en riktig disponering när följderna blir att vi får långa bostadsköer? Ett ungt par i Stockholm kan ju få köa fem, sex år, innan det kan få ett eget hem att bosätta sig i.

Nej, att tala om att politikerna be-

griper hur man skall disponera resurserna och avgöra vad folk vill konsumera är inte riktigt. Låt mig ta undervisningsväsendet med denna skarpa betygs- och poängjakt och brist på läroverksplatser. Eller folktandvården, som man gjorde till en stor och fin reform — det var bara det att man inte hade tandläkare, som skulle sköta apparaturen. Och det blev sålunda under lång tid endast en reform på papperet.

Nog tror jag därför att vi skall tala blygsamt om samhällets förmåga att planera på ett rationellt sätt. Misstagen är i själva verket så groteskt stora. Men riskerna för misstag är inte bara stora i de fall då politikerna någorlunda väl vet vad konsumenterna vill ha. Det är ännu värre att politikerna ofta inte alls vet vad konsumenterna i själva verket vill ha, och då är ju möjligheterna för dem att felbedöma situationen ännu mycket större. Och värst blir det när politikerna med berätt mod beslutar sig för att medborgarna bör konsumera någonting helt annat än de egentligen vill konsumera. Konsumenterna kanske vill ha en viss bostadsstandard, men staten — politikerna — bestämmer att denna bostadsstandard är så låg, att man inte kan tillåta den, utan här skall minsann konsumenterna få finna sig i en högre standard, och de får naturligtvis också betala kostnaden härför.

Problematiken är på detta område verkligen så pass invecklad, att jag tror att vi skulle må väl av om vi övergav litet av denna övertro på politikernas förmåga och inträttade oss litet mera efter vad de enskilda människorna kan önska i form av konsumtion o. s. v.

Jag kommer så över till det centrala problemet i dessa frågor — det var uppe i går under debatten med statsministern — nämligen frågan om frihet och trygghet. Statsministern är inte närvarande i kammaren, och jag skall därför inte angripa honom speciellt, utan jag angriper det socialdemokratiska partiets allmänna inställning härvidlag.

Jag hävdade i gårdagens debatt att man är ganska ointresserad för frihetsfrågan när man söker lösa trygghetsfrå-

Statsverkspropositionen m. m.

gan. Vad var då svaret? Jag tror att det svar, som statsministern gav i går, var ganska representativt för sättet att se på detta spörsmål. Kontentan av resonemanget var, att det innebär en fortlöpande stegring av den enskilda människans frihet, om man ökar samhällssektorn. När vi från liberalt håll säger, att det väl ändå måste vara riskabelt för den enskilde medborgarens frihet och självständighet, om samhället får en allt större makt, hänvisar man från socialdemokratiskt håll — såsom skedde från statsministerns sida i går — till att det ju dock på många sätt blir ett ökat oberoende för den enskilde. Han får kanske en förbättrad levnadsstandard, han får full sysselsättning, han får ökad fritid och allt det där andra som man drar fram. Ja, det ligger ju mycket i detta, och man skall inte bestrida att det har inneburit en betydande frigörelse från nöd, fruktan och beroende för miljoner människor. Det är den stora vinsten, och det är därför som vi under mycket långtgående enighet har gått in för dessa reformer.

Men detta är dock bara en del av problemet om frihet och trygghet. Man får inte låta sig förledas till att blanda ihop olika frihetsbegrepp. Det gjorde statsministern i går, och över huvud taget är den socialdemokratiska debatten, som den föres på denna punkt, full av sammanblandningar av olika frihetsbegrepp. Man får verkligen ta detta problem allvarligt. Jag framhöll i går och vill understryka det i dag, att det finns en tendens mot en samhällsutveckling, som kan bli ödesdiger för den medborgerliga friheten. Det är överflödigt att här räkna upp alla de faktorer, som har medverkat till att samhällets sektor har vidgats. Alla politiska meningsriktningar är härvidlag medskyldiga, inte minst den liberala, men det hindrar oss inte — och får inte hindra oss — att diskutera problematiken.

Låt mig — eftersom jag har velat ge pregnans och skärpa åt problemen — sluta med att citera ett uttalande, som finns någonstans i Alf Ahlbergs skrifter. Han framhåller, att en utveckling mot

en alltmer vidgad samhällssektor har varit generell under mycket lång tid i Västlandet. Om man bortser från det liberala skedet från franska revolutionen till slutet av 1800-talet kan man i hela den nyare tidens historia finna en tilltagande centralisering av statsmakten. Och så säger han slutligen: »Den totalitära staten är blott den logiska slutpunkten av denna utveckling.» Så långt Alf Ahlberg.

Jag vill naturligtvis för undvikande av missförstånd säga, att jag inte påstår att vi nu löper någon omedelbar fara att hamna i en totalitär stat. Men låt oss komma ihåg att en hastig utbyggnad av samhällssektorn inom områden, där det icke är oundgängligen nödvändigt för att lösa de grundläggande trygghetsproblemen, för oss närmare en stat som jag tror att ingen av oss önskar. Därför bör vi vara försiktiga härvidlag, så att vi inte kommer dit vi icke vill.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga några få ord till herr Branting.

Vi är väl alla överens om att kärnvapen är någonting fruktansvärt, som vi helst skulle vilja slippa ifrån. Men det är väl alla vapen, liksom krigen över huvud taget. Nog skulle vi alla önska att vi kunde komma fram till en sådan världsordning, att man inte behövde lägga ned dessa fantastiskt stora belopp på vapen för att kunna förgöra varandra. Därom behöver man inte diskutera, den saken är ju ganska klar. Men när nu situationen är den att alla de länder, som är anslutna till stormaktsblocken, har eller i händelse av krigiska konflikter får tillgång till kärnvapen — här i Europa är det väl bara ett par, tre stater som inte redan har denna möjlighet — har man anledning att beteckna regeringens tal om att vi inte bör ytterligare öka antalet länder, som innehar kärnvapen, såsom rent nonsens.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Det var tre olika problem som togs upp av dem, som här berört mitt inlägg nyss.

Statsverkspropositionen m. m.

Vad beträffar herr Hansons i Stockholm anförande vill jag säga, att vi i långa stycken är ense. En diskussion om på vilka vägar man skall kunna utröna vad människorna verkligen önskar, kan naturligtvis fortsättas ganska länge, och kanske bör den lämpligen föras i ett annat sammanhang. Vissa regler för hur man därvidlag bör gå till väga kan man måhända också komma fram till. Men det kommer ändå alltid att återstå gränsområden, där det inte är möjligt att göra någon Gallup och beträffande vilka man inte kan vända sig till människorna i val för att få veta, om de önskar att staten övertar ansvaret eller ej. Det finns också områden som det är otänkbart att någon annan än staten har hand om. Herr Hanson nämnde fångvården och mentalsjukvården, men han kunde knappast mena att dessa verksamhetsgrenar borde lämnas ut på privat entreprenad. Vi är väl överens om att sådana saker måste omhänderhas av offentliga organ. Felinvesteringar kan göras där lika väl som inom den privata sektorn. Felinvesteringar kommer alltid att göras. Jag skulle kunna nämna många exempel på sådana från den privata industrien, och även inom den statliga sektorn förekommer felinvesteringar. Det kommer vi aldrig ifrån.

Herr Hanson kom också in på frågan om vilka investeringar som allmänt sett är räntabla och vilka som inte är det. Han konstaterade i anslutning till mitt resonemang mycket riktigt, att det är klart att om en investering inte är lika räntabel som en annan investering, är den inte lika mycket värd. Han drog i det sammanhanget fram exemplet om mosaikinläggningar i skolhus. Det är klart att sådana inte ökar vår konkurrensförmåga i förhållande till utlandet.

Därmed kommer man in på två olika problemställningar, av vilka den ena är ganska svår att diskutera, eftersom frågan är av mycket teknisk natur.

En investering i mosaik och över huvud taget investeringar i skönhetsvärden ger naturligtvis ingen ökad konkurrensförmåga i förhållande till utlandet, de leder inte till att vi kan producera mer

varor eller billigare varor. Vad sådana investeringar skall åstadkomma — och jag hoppas att de i allmänhet gör det — är att medborgarnas levnadsstandard ökas. Medborgarnas behovstillfredsställelse ligger inte bara i att köra bil, titta på TV och äta sig mätta, utan också i tillgodoseendet av mera ideella värden. Man får hoppas att de flesta investeringar av den typen som vi gör åtminstone fyller den funktionen. Sedan kan man naturligtvis alltid diskutera, hur mycket pengar vi bör avsätta till sådana ändamål.

Frågan om hur vi skall kunna öka vår konkurrensförmåga i förhållande till utlandet är svårare att klarlägga. Den frågan sammanhänger ju bland annat med hur vi fastställer valutakurserna. Vi har alltid möjlighet att konkurrera med utlandet, om våra varor är billiga att köpa för utlandet. Det centrala i detta sammanhang är, såsom jag tidigare varit inne på, att investeringarna i Sverige är så stora, att det inte finns någon risk för att vår levnadsstandardhöjning inte kommer att fortsätta. Sedan blir det ju en teknisk fråga, hur man skall kunna exportera de kvantiteter av varor som efterfrådas för att vi skall kunna klara den nödvändiga importen.

Vad beträffar de resonemang, som fördes av herrar Boheman och Hansson i Ronneby och som var något olika, vill jag först säga några ord om fördelningen mellan konsumtion och investeringar, som herr Hansson berörde. Han ansåg att vi har investerat för litet och givit konsumtionen ett för stort utrymme. Det är klart att man kan hävda det, men jag nämnde ju några siffror, som visade att de svenska investeringarna är mycket stora — stora i förhållande till utlandet och stora i förhållande till de investeringar vi gjorde här i landet under förkrigstiden. Herr Hansson är inte nöjd. Han åberopar — liksom också namnen i Stockholm — att vi släpar efter på en del områden. Jag tror att vi alltid kommer att släpa efter på en del områden. Det kommer alltid att kännas på det sättet så länge vi har ett samhälle med full sysselsättning — även om vi temporärt

Statsverkspropositionen m. m.

brottas med vissa svårigheter i detta avseende för närvarande. Det kommer alltid att kännas som om man skulle ha velat göra mer på vissa områden. Man får då ställa frågan: Skulle man vilja låta bli att göra någonting på vissa andra områden för att i stället få utrymme för den sak som ligger en varmt om hjärtat? Skulle exempelvis herr Hanson i Stockholm ha velat dra in på några andra av våra utgifter till förmån för en förbättring av fångvården och mentalsjukvården?

Sedan är det ju alltid så att frågan om investeringar och konsumtion blir en fråga om en avvägning mellan denna generationens och kommande generationers intressen. Den nuvarande generationens intresse är naturligtvis i första hand att konsumera, även om man också vill söka skapa en god framtid för sina barn. Det är en intressekonflikt och en avvägningsfråga, hur mycket man skall lägga ner på investeringar och hur mycket man skall lägga ned på behovstillfredsställelsen i nuet. Man kan ha olika meningar om den saken, och det är svårt att avge ett allmänt omdöme.

Herr Boheman däremot var just inne på det resonemang jag kritiserade, när han sade att de statliga utgifterna förhindrar privata investeringar. Jag försökte med mitt resonemang visa, att de statliga utgifterna i många stycken är precis lika viktiga som de privata, under förutsättning att de görs rationellt. Statliga investeringar i kommunikationer exempelvis är lika viktiga som privata investeringar. När man kritiserar statliga utgifter, får man se upp med vad det är för utgifter man kritiserar. Det är, som jag nyss nämnde, inte så att ökade utgifter för vetenskaplig forskning är mindre värdefulla än utgifter för byggande av fabriker. Däremot kan man naturligtvis diskutera olika sociala utgifter, som innebär en överflyttning av köpkraft från en grupp till en annan eller en faktiskt ökad disposition av samhällets medel. De förstnämnda är t. ex. när vi flyttar över köpkraft från en någorlunda välbärgad familj till en barnfamilj. Det innebär naturligtvis att konsumtionen blir större än den annars

skulle ha blivit under i övrigt oförändrade förutsättningar. Men i princip finns det ju möjligheter att hålla tillbaka konsumtionen i de familjer som får lämna ut medel och att därigenom hålla den totala konsumtionen oförändrad. Det behöver inte innebära att man ökar konsumtionen, när man flyttar över inkomster från en grupp till en annan. Det är sålunda i första hand en teknisk fråga, hur budgeten belastas med inkomstöverföringar.

Det resonemang som herr Boheman föreföll mest intresserad av var väl frågan om hur samhällets resurser tas i anspråk, i vilken utsträckning det sker genom offentliga utgifter respektive privata utgifter och investeringar. Därvidlag förefaller det mig som om man inte kan avfärda frågan bara med att säga att de offentliga utgifterna lägger hinder i vägen för de privata. Det måste bli en avvägningsfråga, en bedömning mellan de olika fall det rör sig om.

Herr BRANTING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Osvald gjorde gällande att *alla* vapen är obehagliga, tråkiga, sorgliga och tragiska och att vi alla naturligtvis vill se till att göra vad vi kan för att de inte skall komma till användning. Men herr Osvald har själv påpekat den enorma skillnad som föreligger mellan kärnvapen å ena sidan och vanliga vapen å andra sidan, när han anför den meningen, att redan nu befintliga kärnvapenförråd är tillräckliga för att utsläcka allt liv på jorden.

I en motion för några år sedan hemställde jag om en utredning inte bara beträffande radioaktivitetens verkningar — en sådan utredning kom sedan till stånd på det internationella planet — utan *också* beträffande vad jag anser vara en verkligt springande punkt i denna diskussion, nämligen om vad den antagliga följden blir av ett allmänt atomkrig. Om man ställer klart framför sig vad följden i så fall blir då får man ta ståndpunkt från andra utgångspunkter än den, att alla vapen är mördande och att vapen har funnits i alla tider. Jag vid-

Statsverkspropositionen m. m.

håller alltså att man härvidlag inte kan följa herr Osvalds senaste resonemang.

Vad herr Boheman beträffar så var det ju bra att man fick klarhet om vad han menade. Vad han verkligen sade framgår av protokollet, och det är möjligt att det föreligger en överensstämmelse mellan detta och vad han menade, men jag tror inte att jag var ensam här i kammaren om att fatta hans yttrande på det sättet, att han ansåg koreakriget vara ett exempel i nutiden på att man väl kan föreställa sig stora men dock lokalt begränsade krig. Tendensen att begränsa kriget är naturligtvis mycket naturlig just med hänsyn till makternas fruktan för ett allmänt krig under nuvarande tekniska förhållanden. Man kan driva tesen om det lokala kriget, om önskvärdheten av det begränsade kriget, ganska långt, men till sist kommer man säkerligen så nära gränsen till det allmänna kriget att man riskerar att överskrida den, och var den gränsen går kan väl varken herr Boheman eller jag säga något om.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ville bara säga några ord med anledning av herr Siegbahns senaste anförande. Gentemot vad jag tidigare har sagt framhöll han, att det väl inte var något unikt för offentliga investeringar, att man kunde göra misstag. Det har han säkert rätt i. Misstag förekommer också i samhällets privata sektor. Men skillnaden är ändå fundamental. Om man gör ett misstag på den enskilda sektorn, straffar det sig utomordentligt hårt, men i den offentliga sektorn straffar sig misstag på sin höjd så att man måste låta skattebetalarna betala vad det kostar. Dessutom gäller det för den offentliga sektorn liksom för enskilda monopol, att man inte kan testa projekten på marknadskriterier, därför att det inte finns någon konkurrens.

Sedan talade herr Siegbahn om eftersläpningen. Det var inte så mycket att fästa sig vid, ansåg han. Man kommer

alltid att tycka att vissa saker släpar efter.

Det må vara men herr Siegbahn frågade vidare, om jag ville avstå från nägonting annat för att avhjälpa bristerna. Jag vill då säga, att jag är beredd att pruta praktiskt taget på vad som helst inom den statliga budgeten för att förbättra t. ex. mentalsjukvården och därmed ge sjuka människor en chans att bli friska igen. Det är ju den chansen som de under nuvarande förhållanden i betydande omfattning inte har.

Jag ser, att inrikesministern har kommit in i kammaren. Han har ett väl dokumenterat levande intresse för dessa frågor, och jag gratulerar honom till att ha förståelse för mentalsjukvårdens betydelse. Missförhållandena där måste rättas till och rättas till med kraft.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Siegbahn och jag är eniga om att det gäller att göra en lämplig avvägning mellan framtid och nutid. Jag skulle vilja starkt understryka, att denna avvägning är så mycket viktigare nu att den måste göras med beaktande av den tredje industriella revolution, som vetenskapen och automationen lovar oss.

När jag i går nämnde, vad som kräves av oss i dagens läge för att med tillförsikt kunna möta framtiden, underströk jag forskningens betydelse. Därvidlag vet vi ju, att våra meningar inte är delade. Men jag ber herr Siegbahn begrunda huruvida inte även mina övriga förutsättningar är betydelsefulla och då framför allt dessa: sund samhällsekonomi med fast penningvärde, kapital till investeringar av hittills okänd omfattning samt ett företagsvänligt klimat.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vid åhörandet av denna remissdebatt blir man ganska beklämd. Här talas så vackert om sparsamhet, men vi har på vårt bord i dag 280 motioner för bordläggning, och praktiskt ta-

Statsverkspropositionen m. m.

get i samtliga krävs nya ökade statsutgifter. Var är sparandet? Statsutskottet skulle gärna vilja ha besked av er, när vi nu i nästa vecka på allvar skall börja granska utgifterna. Var skall vi spara? Var snälla och tala om det för oss!

Jag är övertygad om att många tillämpar den allmänna principen: Ja se nog skall det sparas, men inte på de områden som jag är intresserad av! Jag lyssnade med mycket stort intresse till vår nye vän herr Boheman, och jag utgår ifrån att han är mycket sakkunnig i frågor som gäller utrikesdepartementet. Jag satt och väntade: Denne man kommer säkert nu med ett besparingsförslag för de områden som han känner till. Jag fick icke höra något sådant. Herr Hanson i Stockholm har hållit ett långt anförande här, och han slutar med förklaringen, att han är beredd att spara på vad som helst utom på mentalsjukvården.

Detta allt är allmänna ordalag. Var snäll och kom med förslag om var vi kan spara! De flesta av dem som sitter här i kammaren är kommunalmän i sina hemorter. Får jag göra en samvetsfråga: Skulle en sådan diskussion som förekommit här kunna försiggå hos svenska kommunalfullmäktige eller svenska stadsfullmäktige? Nej! Och varför inte? Därför att där känner man ansvar. Kritiserar man en sak, kommer man med ett förslag att rätta till felaktigheterna. Har det skett här? Nej!

Högern har lagt fram ett besparingsförslag, som samtliga andra partier inte vill vara med om. Då kan vi lugnt lägga den saken åt sidan. Detta förslag är inte någon verklighet längre. Då är det frågan om var vi skall spara. De flesta talare här har sagt att utvecklingen på utgifternas område är oroande. Ja visst kan man säga det, men var snäll och säg nu, medan tid är, vad vi i statsutskottet skall stryka på utgiftssidan. Jag har inte fått några upplysningar alls på den punkten. Jag har suttit och studerat den här motionslistan på 11 sidor i hopp att kunna finna något besparingsförslag någonstans, men utan resultat. Till och med från högern finns det motioner om nya utgifter.

Herr talman! Teori och praktik borde följas åt något så när, men det har vi icke fått vara med om i dag, och detta länder inte den svenska riksdagen till heder. Jag hoppas att vi inte skall behöva uppleva sådana här tillställningar i fortsättningen. Har man en ärlig övertygelse att man bör spara, då måste man komma med förslag, och sedan får vi överväga alltsammans mycket noga i utskottet. Det är så det skall gå till.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Den föregående ärade talarens högstämde och patetiska anförande borde ha varit värt ett bättre syfte. Jag beklagar att han inte hunnit läsa motionerna från den meningsriktning som jag företräder. Då skulle han ha funnit att vårt parti har framlagt motioner, som skulle medföra en förstärkning av nästa års budget med bortåt 300 miljoner kronor och av följande års budget med ca 500 miljoner kronor.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att de flesta av oss har varit med så länge, att vi kan säga att om jag kommer med ett förslag, som jag vet på förhand är dömt att misslyckas, så kan jag kosta på mig vad som helst utan att riskera att förslaget går igenom.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1959 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet motionen nr 98, av herr *Alexanderson m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:
nr 99, av herr *Lundström* och fru *Gärde Widemar*.

nr 100, av herr *Anderson, Carl Albert*,
och
nr 101, av herr *Söderquist m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 102, av herr *Bergh, Ragnar*,
nr 103, av fru *Segerstedt-Wiberg* och herr *Åman*,
nr 104, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*,
nr 105, av herrar *Domö* och *Eskilson*,

nr 106, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 107, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 108, av herr *Larsson, Thorsten*,
m. fl.,

nr 109, av herr *Söderberg m. fl.*,
nr 110, av herrar *Birke* och *Sveningsson*,

nr 111, av herr *Lundström*,
nr 112, av herr *Andersson, Axel Johannes*,

nr 113, av herr *Wolgast*,
nr 114, av herrar *Birke* och *Sveningsson*,

nr 115, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 116, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 117, av herr *Aastrup m. fl.*,
nr 118, av herrar *Sveningsson* och *Birke*,

nr 119, av herr *Larsson, Nils Theodor, m. fl.*,

nr 120, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 121, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 122, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 123, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 124, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 125, av herr *Bergh, Ragnar*,

nr 126, av herr *Johansson, Robert, m. fl.*,

nr 127, av herr *Bergh, Ragnar*,
nr 128, av herr *Sandler*,
nr 129, av herr *Åman m. fl.*,
nr 130, av herr *Åman* och fru *Segerstedt-Wiberg*,

nr 131, av herr *Bergh, Ragnar*,
nr 132, av herr *Andersson, Axel Johannes*,

nr 133, av herr *Bergh, Ragnar*,
nr 134, av herr *Sveningsson*,
nr 135, av herr *Kaijser* och fru *Wal-lentheim*,

nr 136, av herr *Källqvist m. fl.*,
nr 137, av herr *Ohlsson, Ebbe*,
nr 138, av herr *Geijer m. fl.*,
nr 139, av herr *Möller m. fl.*,
nr 140, av herr *Svärd*,
nr 141, av herr *Hansson, Gustaf Hen-ry*,

nr 142, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 143, av herr *Hagberg m. fl.*,
nr 144, av herrar *Birke* och *Svenings-son*,

nr 145, av herr *Sunne m. fl.*,
nr 146, av herr *Kaijser*,
nr 147, av herr *Bergh, Ragnar*,
nr 148, av herr *Bergh, Ragnar*,
nr 149, av herr *Olsson, Erik*, och
nr 150, av herr *Osvald*.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 151, av herr *Ringaby* och herr *Nils-son, Yngve*,

nr 152, av herr *Hanson, Per-Olof*,
nr 153, av herr *Jonasson m. fl.*,
nr 154, av herr *Ewerlöf m. fl.*,
nr 155, av herr *Eskilsson* och herr *Nilsson, Yngve*,

nr 156, av herrar *Elmgren* och *Ollén*,
nr 157, av fru *Segerstedt-Wiberg* och fröken *Andersson*,

nr 158, av herr *Hansson, Gustaf Hen-ry*, och herr *Kronstrand*,

nr 159, av herr *Sveningsson m. fl.*,
nr 160, av herr *Olsson, Erik*, och herr *Olsén*,

nr 161, av herr *Sveningsson*, och
nr 162, av fru *Segerstedt-Wiberg*.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 163, av herr *Alexanderson*,
- nr 164, av herr *Söderberg*,
- nr 165, av fru *Carlqvist* och herr *Berg, Gunnar*,
- nr 166, av herr *Nestrup m. fl.*,
- nr 167, av herrar *Birke* och *Sveningsson*,
- nr 168, av herr *Svärd m. fl.*,
- nr 169, av herr *Hermansson*,
- nr 170, av herr *Svensson, Axel*, och fru *Carlqvist*,
- nr 171, av herr *Johansson, Robert, m. fl.*, och
- nr 172, av herr *Nilsson, Ferdinand*.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 173, av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*,
- nr 174, av fröken *Ranmark m. fl.*,
- nr 175, av herr *Domö m. fl.*,
- nr 176, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*, och
- nr 177, av herr *Hermansson m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet motionen nr 178, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 179, av herr *Jonasson m. fl.*,
- nr 180, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Arvidson*,
- nr 181, av herr *Franzén* och herr *Nilsson, Ferdinand*, samt
- nr 182, av herr *Franzén m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till allmänna beredningsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 183, av herr *Berg, Gunnar*, och
- nr 184, av herr *Ewertlöf m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 185, av herr *Ollén*, samt
- nr 186, av herrar *Sveningsson* och *Birke*.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 187, av herr *Bengtson*,
- nr 188, av herr *Åkesson* och herr *Johansson, Anders*, samt
- nr 189, av herr *Hanson, Per-Olof*.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 190, av herr *Svedberg, Lage, m. fl.*,
- nr 191, av herr *Sundelin*,
- nr 192, av herr *Sundelin*,
- nr 193, av herr *Branting m. fl.*,
- nr 194, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*,
- nr 195, av herr *Aastrup*,
- nr 196, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*,
- nr 197, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*,
- nr 198, av herr *Sundelin*,
- nr 199, av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*,
- nr 200, av herr *Bengtson m. fl.*,
- nr 201, av herr *Sundin*,
- nr 202, av herr *Andersson, Torsten*,
- nr 203, av herr *Johansson, Robert, m. fl.*,
- nr 204, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*,
- nr 205, av herr *Sundelin*,
- nr 206, av herr *Sundelin*,
- nr 207, av herr *Sundelin*,
- nr 208, av herr *Bengtson m. fl.*,
- nr 209, av herr *Bengtson m. fl.*,
- nr 210, av herr *Källqvist*,
- nr 211, av herr *Källqvist*,
- nr 212, av herr *Lindblom*,
- nr 213, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*,
- nr 214, av fru *Gärde Widemar*,
- nr 215, av herr *Sundelin*,
- nr 216, av herr *Andersson, Torsten*,
- nr 217, av herr *Hermansson*,
- nr 218, av herr *Grym m. fl.*,
- nr 219, av herr *Åkesson* och herr *Olofsson, Uno*,
- nr 220, av herr *Sveningsson*,
- nr 221, av herrar *Sveningsson* och *Mannerskantz*,
- nr 222, av herrar *Sveningsson* och *Svärd*,
- nr 223, av herrar *Källqvist* och *Edström*,

nr 224, av herr *Elmgren m. fl.*,
 nr 225, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*,
 nr 226, av herrar *Mannerskantz och Sveningsson*,
 nr 227, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*,
 nr 228, av herr *Mannerskantz*,
 nr 229, av herrar *Mannerskantz och Sveningsson*,
 nr 230, av herr *Bengtson m. fl.*,
 nr 231, av herr *Aastrup m. fl.*,
 nr 232, av herr *Aastrup m. fl.*,
 nr 233, av herr *Sundelin*,
 nr 234, av herr *Sundelin*,
 nr 235, av herr *Hanson, Per-Olof*,
 nr 236, av herr *Sundelin*,
 nr 237, av herr *Sundelin*,
 nr 238, av herr *Svensson, Axel, m. fl.*,
 nr 239, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.*,
 nr 240, av herr *Carlsson, Eric*,
 nr 241, av herr *Bergman m. fl.*,
 nr 242, av herr *Boman m. fl.*,
 nr 243, av herr *Mannerskantz*,
 nr 244, av herr *Hansson, Gustaf Henry, m. fl.*,
 nr 245, av herr *Boman m. fl.*,
 nr 246, av herr *Anderberg m. fl.*,
 nr 247, av herr *Sundelin*,
 nr 248, av herr *Boman m. fl.*,
 nr 249, av herr *Johansson, Tage, m. fl.*,
 nr 250, av herr *Johanson, Tage, m. fl.*,
 nr 251, av herr *Berg, Gunnar*,
 nr 252, av herr *Pettersson, Georg*, och herr *Berg, Gunnar*,
 nr 253, av herr *Ollén m. fl.*,
 nr 254, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*,
 nr 255, av herr *Hanson, Per-Olof*,
 nr 256, av herr *Sundelin*,
 nr 257, av herr *Sundelin*,
 nr 258, av herr *Boheman* och herr *Pettersson, Gunnar*,
 nr 259, av herr *Hansson, Nils*, och herr *Larsson, Åke*,
 nr 260, av herr *Spetz m. fl.*,
 nr 261, av herr *Dahl* och fru *Segerstedt-Wiberg*,
 nr 262, av herr *Bergh, Ragnar*,
 nr 263, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*,

nr 264, av herr *Källqvist*,
 nr 265, av herr *Hanson, Per-Olof*,
 nr 266, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*,
 nr 267, av herr *Sundelin*,
 nr 268, av herr *Persson, Einar, m. fl.*,
 nr 269, av herrar *Hagberg* och *Ollén*,
 nr 270, av herr *Hanson, Per-Olof*, och fru *Gärde Widemar*,
 nr 271, av herrar *Lindahl* och *Wirkmark*,
 nr 272, av herr *Bengtson m. fl.*,
 nr 273, av herr *Jonasson*,
 nr 274, av herr *Bengtson*,
 nr 275, av herr *Bengtson*,
 nr 276, av fru *Gärde Widemar*, samt
 nr 277, av herrar *Mattsson* och *Jonasson*.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 278, av fru *Gärde Widemar*,
 nr 279, av herr *Danmans*,
 nr 280, av herr *Bergman*,
 nr 281, av herr *Bengtson m. fl.*,
 nr 282, av herr *Aastrup m. fl.*,
 nr 283, av herr *Carlsson, Georg*, och herr *Franzén*,
 nr 284, av herr *Carlsson, Eric*,
 nr 285, av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.*,
 nr 286, av herrar *Mannerskantz* och *Sveningsson*,
 nr 287, av herr *Hansson, Gustaf Henry*,
 nr 288, av herr *Aastrup m. fl.*,
 nr 289, av herr *Mattsson*,
 nr 290, av herr *Bengtson m. fl.*,
 nr 291, av herr *Aastrup m. fl.*,
 nr 292, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*,
 nr 293, av herr *Ohlsson, Ebbe, m. fl.*,
 nr 294, av herr *Sundelin*,
 nr 295, av herr *Bergh, Ragnar*,
 nr 296, av herr *Ohlsson, Ebbe, m. fl.*,
 nr 297, av herr *Mattsson*, samt
 nr 298, av herr *Andersson, Birger*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 299, av herr *Andersson, Birger*,
 nr 300, av herr *Hanson, Per-Olof*,

nr 301, av herr *Aastrup m. fl.*,
 nr 302, av herr *Andersson, Torsten*,
 och herr *Mattsson*,
 nr 303, av herr *Boo m. fl.*,
 nr 304, av herr *Andersson, Torsten*,
 och herr *Franzén*, samt
 nr 305, av herr *Hanson, Per-Olof*,
m. fl.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 306, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 307, av herr *Strand m. fl.*,
 nr 308, av herr *Mattsson*, och
 nr 309, av herr *Aastrup m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 310, av herr *Bengtson m. fl.*,
 nr 311, av herr *Johansson, Robert*,
 och herr *Jonasson*,

nr 312, av herr *Andersson, Axel Johannes*, och herr *Andersson, Birger*,

nr 313, av fru *Segerstedt-Wiberg* och fru *Hamrin-Thorell*,

nr 314, av herr *Bergh, Ragnar*,

nr 315, av herr *Kaijser*,

nr 316, av herr *Bergman* och fröken *Mattson*,

nr 317, av herrar *Mannerskantz* och *Sveningsson*,

nr 318, av herrar *Lindahl* och *Wirmark*,

nr 319, av herr *Sundelin*,

nr 320, av herrar *Lindahl m. fl.*,

nr 321, av herr *Aastrup m. fl.*,

nr 322, av herr *Persson, Helmer*,

nr 323, av herr *Sundin* och herr *Larsson, Thorsten*,

nr 324, av fru *Gärde Widemar m. fl.*,

nr 325, av herr *Svensson, Axel, m. fl.*,

nr 326, av herr *Franzén* och herr *Carlsson, Georg*,

nr 327, av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Arvidson*,

nr 328, av herr *Mattsson*,

nr 329, av herr *Andersson, Torsten*,

nr 330, av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.*

nr 331, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, och

nr 332, av herr *Nyström m. fl.*

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 333, av herr *Sundelin*,

nr 334, av herr *Sundelin*,

nr 335, av herr *Spetz*,

nr 336, av herr *Spetz*,

nr 337, av herr *Sundelin*,

nr 338, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Jonsson*,

nr 339, av herrar *Pålsson* och *Boman*,

nr 340, av herr *Spetz*,

nr 341, av herrar *Osvald* och *Domö*,

nr 342, av herr *Mattsson*,

nr 343, av herr *Larsson, Sigfrid, m. fl.*,

nr 344, av herr *Pålsson m. fl.*,

nr 345, av herr *Osvald*,

nr 346, av herr *Hedström m. fl.*,

nr 347, av herr *Larsson, Lars, m. fl.*,

nr 348, av herr *Persson, Johan, m. fl.*,

nr 349, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*,

nr 350, av herr *Hermansson m. fl.*,

nr 351, av herr *Sundin* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*,

nr 352, av herr *Persson, Einar m. fl.*,

nr 353, av herr *Jonasson m. fl.*,

nr 354, av herr *Jonasson m. fl.*,

nr 355, av herr *Hansson, Nils*,

nr 356, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*,

nr 357, av herr *Franzén m. fl.*,

nr 358, av herr *Sundin m. fl.*,

nr 359, av herr *Sundin*, samt

nr 360, av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Carlsson, Georg*.

Föredrogs och hänvisades till allmänna beredningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 361, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*,

nr 362, av herr *Larsson, Thorsten*,

och herr *Gustafsson, Nils-Eric*,

nr 363, av herr *Arvidson* och herr *Larsson, Thorsten*,

nr 364, av herr *Pålsson m. fl.*

nr 365, av herr *Mattsson*,
 nr 366, av herr *Bengtson m. fl.*,
 nr 367, av herr *Bengtson m. fl.*, och
 nr 368, av herr *Karlsson, Göran, m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:
 nr 369, av herrar *Mattsson* och *Jonasson*, samt
 nr 370, av herr *Svedberg, Erik, m. fl.*

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:
 nr 371, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*,
 nr 372, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*,
 nr 373, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*,
 nr 374, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt

nr 375, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 376, av herr *Nilsson, Ferdinand*,
 nr 377, av herr *Carlsson, Georg*, och
 herr *Andersson, Axel Emanuel*,
 nr 378, av herr *Olsson, Erik, m. fl.*,
 och
 nr 379, av herr *Spetz*.

Föredrogos och bordlades ånyo bankoutskottets memorial nr 1 och 2.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.59.

In fidem
K.-G. Lindelöw